

**შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი**

**სოციალურ მეცნიერებათა, ბიზნესისა და
სამართალმცოდნეობის ფაკულტეტი**

სოციალურ მეცნიერებათა დეპარტამენტი

**სოციალურ მეცნიერებათა
საკითხები**

I I I

შრომების კრებული

**გამომცემლობა „საგვარსალო“
თბილისი 2011**

YDC (უაკ) 316 (051)

ს 743

*„სოციალური მეცნიერებათა საერთოები“
გამოცემის 2009 წლიდან*

რედაქტორი:

ირაკლი მანველიძე

სარედაქციო საბჭო:

*ადამ მახარაძე, ტარიელ ებრაელიძე, რეზო
მანველიძე, გურამ ჩავანავა, ნოდარ ბა-
რამიძე, ინეზა ზოიძე, გურანდა
შამილიშვილი, ნატალია ლაზბა, ზაზა
ბურკაძე, ირაკლი გორგილაძე.*

რეცენზენტები:

*პროფ. შალვა აბზიანიძე,
პროფ. კახაბერ სურგულაძე,
პროფ. იოსებ სანიკიძე,*

ISSN 1987-7684

© სოციალურ მეცნიერებათა დეპარტამენტი

მისამართი:

საქართველო, ბათუმი, ნინოშვილის 35, უნივერსიტეტის II კორპუსი,

სოციალურ მეცნიერებათა დეპარტამენტი №417.

E-mail irakli.manvelidze@yahoo.com

გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2011

თბილისი, 0179, ი. ჭავჭავაძის გამზ. 19, ☎: 222 36 09, 5(99) 17 22 30

E-mail: universal@internet.ge

Shota Rustaveli State University

Faculty of social sciences, business and law

Department of Social Sciences

Problems of Social Sciences

III

PROCEEDINGS

Publishing House „Universali“

TBILISI-2011

Issued since 2009

Editor

Irakli Manvelidze

Editorial Board:

Adam Makharadze, Rezo Manvelidze, Tariel ebralidze, Nodar Baramidze, Guram Chaganava, Guranda Shamilishvili, Natalia Lazba, Ineza Zoidze, Zaza Burkadze, Irakli Gorgiladze.

Prof. Shalva Abzianidze

Prof. Kakha Surguladze

Prof. Ioseb sanikidze

ISSN 1987-7684

© The Department of Social Sciences

**Address: 417, The Department of social sciences, Shota Rustaveli
State University, 35 Ninoshvili Street, Batumi, Georgia,**

E-mail irakli.manvelidze@yahoo.com

Publishing House „Universali“

Publishing House „universali~, 2011

Tbilisi, 0179, I. Chavchavadzis ave.. 19, : 22 36 09, 5(99) 17 22 30

E-mail: universal@internet.ge

**Государственный университет имени
Шота Руставели**

Факультет социальных наук, бизнеса и правоведения

Департамент социальных наук

Вопросы социальных наук

III

Сборник трудов

Издательство «Универсал»

Тбилиси 2011

Сборник

«Вопросы социальных наук» выходит с 2009 года

Редактор:

Иракли Манвелидзе

Редакционный совет:

*Адам Махарадзе, Резо Манвелидзе, Тариел Ебралидзе,
Заза Буркадзе, Гуранда ШамилиШвили, Иракли Горгиладзе,
Нодар Барамидзе, Гурам Чаганова, Инеза Зоидзе, Лазба
Наталия.*

Рецензенты:

профессор Шалва Абзианидзе;
профессор Кахабер Сургуладзе;
профессор Иосеб Саникидзе.

ISSN 1987-7684

© Департамент социальных наук

Адрес: Грузия, Батуми, Ниношвили 35, II корпус университета,
департамент социальных наук #417.

E-mail irakli.manvelidze@yahoo.com

Издательство «Универсал», 2011

Тбилиси, 0179, проспект И. Чавчавадзе 19, : 22 36 09, 8(99) 17 22 30

შინაარსი
Contents
Оглавление

ფსიქოლოგია

Psychology

Психология

არჩილ ბერიძე
ჟინიანობა-აგრესიულობის ბიოლოგიური
საფუძველი.....15
Archil Beridze
Biological Basis of the Obstinacy and Aggression27
Арчил Беридзе
Биологические основы упрямства и агрессивности.....27

ილია კეჭაკმაძე
შფოთვა და მისი დიაგნოსტიკა მოსწავლეებთან28
Илья Кечакмадзе
Тревожность и диагностика тревожности у
школьников38
Ilia Kechakmadze
Anxiety and Anxiety Diagnostics Among Schoolchildren.....38

ილია კეჭაკმაძე
ფსიქოლოგიური სამსახური სკოლას.....39
Ilia Kechakmadze
School Psychological Service49
Илья Кечакмадзе
Психологическая служба школе.....50

ილია კეჭაკმაძე აღქმის პათოლოგია	51
Ilia Kechakmadze Pathology of the Perception	58
Илья Кечакмадзе Патология восприятия.....	58
ილია კეჭაკმაძე ფენომენოლოგიური თვალსაზრისი ფსიქოპათოლოგიაში	59
Ilia Kechakmadze Phenomenological View in Psychopathology	67
Илья Кечакмадзе Феноменологический взгляд в психопатологии	67
მარინა ჭელიძე ფსიქიატრიის ევოლუციური მიმართულების პრობლემები	68
Marina Chelidze Problems for Evolutionary Psychiatry	72
Марина Челидзе Проблемы направления эволюционной психиатрии	72
რუსუდან კეჭაკმაძე სტრესის დაძლევის სოციალური ფაქტორები.....	73
Rusudan Kechakmadze Social Factors of Stress	82
Русудан Кечакмадзе Социальные факторы преодоления стресса	83

რუსუდან კეჭაკმაძე	
ფსიქოდიანოსტიკა – ფსიქოლოგიის ერთ – ერთი დარგი.....	84
Rusudan Kechakmadze	
Diagnostics is One of the Branches of Psychology.....	90
Кечакмадзе Русудан	
Психодиагностика – одна из отраслей психологии.....	91
ციალა ტუღუში	
ერის ფრომი.....	92
Tsiala Tugushi	
Erich Fromm.....	96
Циала Тугуши	
Эрих Фромм.....	96
ციალა ტუღუში	
ქცევის მართვის სტრატეგიები კლასში.....	97
Tsiala Tugushi	
The Strategy of Behavior Management in Class.....	101
Циала Тугуши	
Стратегии управления поведением в классе.....	102
ციალა ტუღუში	
დასწავლის უნარის დარღვევა და მისი ნიშნები.....	103
Tsiala Tugushi	
Violations of Learning and its Characteristics.....	108
Циала Тугуши	
Нарушения навыков обучения и его признаки.....	108
რუსუდან ბერიძე	
წნევაზე ფიქსირებული სომატოფორმული	

აშლილობა.....	109
Rusudan Beridze	
Somatoform Disorder Fixed on the Hypertension.....	115
Русудан Беридзе	
Соматоморфное расстройство фиксированное на давлении	116
რუსუდან ბერიძე	
საპროფორიენტაციო მუშაობის ორგანიზება სკოლაში	117
Rusudan Beridze	
The Organization of Professional Orientation Work in School	122
Русудан Беридзе	
Организация профориентационной работы в школе....	122
შორენა მესხიძე	
განათლების მართვის ოპტიმიზაციის პრობლემა განათლების სოციალური სივრცის შინაგანი სტიმულების საფუძველზე	124
Shorena Meskhidze	
The Problems of the Optimization of the Management of the Education on the Basis of the Internal Stimulus of the Social Space	130
Шорена Месхидзе	
Проблема оптимизации управления образованием на основе внутренних стимулов социального пространства	130
შორენა მესხიძე	
სასწავლო პროცესის მართვის ფსიქოლოგიური	

თავისებურებანი.....	131
Shorena Meskhidze	
Psychological Peculiarities of the Management of the Educational Process.....	135
Шорена Месхидзе	
Психологические особенности управления учебным процессом	135
ნათელა ემინაძე	
ასტენიური განცდების ექსპერიმენტული შესწავლა	
Natela Eminadze	
Experimental Study of Asthenical Experiences	137
ნათელა ემინაძე	
Экспериментальное исследование астенических переживаний.....	144
ინგა ზარანდია	
განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვები ს სწავლებლიან კლასში გადმოღობა	145
Inga Zarandia	
The Teaching of the Children with Special Requirements in the Inclusive Environment	141
Инга Зарандия	
Обучение детей с особыми требованиями в инклюзивной среде	151
ინგა ზარანდია	
მართლწერის კოგნიტური ნეიროფსიქოლოგია	152
Inga Zarandia	
Cognitive Neuropsychology of the Spelling	156
Инга Зарандия	

Когнитивная нейropsychология правописания.....	157
ინგა ზარანდია	
ნათხემი.....	158
Inga Zarandia	
The Cerebellum	162
Инга Зарандия	
Мозжечок	162
ქეთევან ბერიძე	
სტრესის დაძლევის პიროვნული ფაქტორები	164
Ketevan Beridze	
Personal Factors of the Stress.....	176
Кетеван Беридзе	
Личностные факторы преодоление стресса	176
ქეთევან ბერიძე	
რწმენები და ლოგიკური დონეები ნეირო	
ლინგვისტურ პროგრამირებაში	177
Ketevan Beridze	
Nature of Belief and Logical Levels in NLP	181
Кетеван Беридзе	
Природа убеждения и логические уровни в НЛП.....	182
მარინა მასხულია	
ფსიქოლოგიური პრაქტიკის ჩატარების პრობლემები .	183
Marina Maskhuliâ	
Problems of Psychological Practice.....	190
Марина Масхулия	
Проблемы проведения психологической практики	190

გურამ ჩაგანავა	
კლიენტზე ცენტრირებული ფსიქოთერაპიის	
თავისებურებები.....	191
Guram Chaganava	
Peculiarities of the Client-Centered Therapy	205
Гурам Чаганавა	
Особенности клиент – центрированной терапии	206
გურამ ჩაგანავა	
მორენოს ფსიქოთერაპიის საკითხები.....	207
Guram Chaganava	
The Problems of Moreno Psychotherapy	212
Гурам Чаганавა	
Проблемы психотерапии Морено.....	212
გურამ ჩაგანავა	
ფსიქოთერაპიული პარადიგმები.....	213
Guram Chaganava	
Paradigms of the Psychotherapy	261
Гурам Чаганавა	
Парадигмы психотерапии.....	261
მაია თოიძე	
ჟან პიაჟეს თეორიის მიხედვით კოგნიტური	
განვითარების პრობლემა	262
Maya Toidze	
Problem of Jean Piaget's Cognitive Development Theory	269
Майя Тоидзе	
Проблема когнитивного развития по теории	
Жана Пиаже.....	270

შურნალისტიკა

Journalism

Журналистика

გურანდა შამილიშვილი

ფსიქიკური ჯანმრთელობის საკითხების გაშუქება

თანამედროვე ქართულ მასმედიაში271

Guranda ShamiliSvili

Mental health issues in the materials of the Georgian Press ..285

Гуранда Шамилишвили

Вопросы психического здоровья в материалах грузинской

прессы.....286

ნესტან მამუჩაძე

ახალი მედიის პრობლემები287

Nestan Mamuchadze

The Problems of the New Media292

Нестан Мамучадзе

Проблемы новых средств массовой информации.....293

პოლიტიკური მეცნიერებები

Political science

Политические науки

ირაკლი მანველიძე

ევროკავშირი გლობალურ პოლიოტიკაში.....294

Irakli Manvelidze

European Union In The Global Policy320

Иракли Манвелидзе

Евросоюз в глобальной политике320

ირაკლი გორგილაძე	
ერთიანი ევროპა - ახალი გეოპოლიტიკური	
სივრცე.....	322
Irakli Gorgiladze	
EU - New Geopolitical Area.....	338

ფ ს ი ქ ო ლ ო ბ ი ა

ჟინიანობა-აბრმსიულობის ბიოლოგიური საფუძველი

არჩილ ბერიძე

ზემოთ ჩატარებული გამოკვლევის შედეგად მიღებული დასკვნების საფუძველზე, დადგენილად უნდა ჩაითვალოს, რომ ჟინიანობა-ჯიუტობა დარიგებების, რჩევების, მითითებების, ბრძანებების გათავისებისა და, საერთოდ, თავშეკავება-მოთმინების წინააღმდეგ მიმართული ფსიქიკური მოვლენებია. ისინი ბავშვის ქცევების კორექციის საშუალებას არ იძლევიან. მაგრამ, რადგან ჟინიანობა და ჯიუტობა ძირითადად მაინც ფსიქიკური მოვლენის სახით წარმოგვიდგება, ამის სინამდვილედ ცნობა მანამდე არ იქნება გამართლებული, ვიდრე ამ ფსიქიკურ ფუნქციას არ მონახება მოქმედების ბიოლოგიური საფუძველი, რადგანაც, როგორც ცნობილია, ყოველი ფსიქიკური მოვლენა – ეს იქნება შემეცნების ფსიქიკური პროცესები თუ ემოციური მდგომარეობანი, წარმოუდგენელია ორგანიზმში შესაბამისი ფიზიოლოგიური საფუძვლის, ბიოლოგიური სუბსტრატის არსებობის გარეშე. ცნობილია, რომ ფსიქოლოგიის სახელმძღვანელოებში ცალკეული ფსიქიკური ფუნქციების განხილვისას ყოველთვის ცდილობენ, უჩვენონ მათი წარმოშობისა და მოქმედების ბიოლოგიური საფუძველი. ამიტომ ჟინიანობა-ჯიუტობა და მათი უკიდურესი გამოვლინება – აგრესიულობა, ბიოლოგიურ

საფუძველს არ უნდა იყოს მოკლებული. ამასთან დაკავშირებით, რა თქმა უნდა, დიდ მნიშვნელობას იძენს ჟინიანობა-ჯიუტობისა და აგრესიულობის საფუძველის ბიოლოგიური მექანიზმების გამოვლინება და დადგენა, ალზრდის პროცესში მათი მოქმედების კანონზომიერების გამოყენება.

ამ მიმართებით განსაკუთრებით საყურადღებოა ის გარემოება, რომ უკვე დიდი ხანია, რაც ფსიქოლოგთა ყურადღებას იქცევს დაბადების მომენტში ბავშვის ტირილისა და კივილის საპროტესტო რეაქციები. დაბადების მომენტში, განსაკუთრებით კი, დაბადების შემდეგ პირველ წუთებსა და პირველ საათებში ახალშობილის მიერ გამოვლენილ ტირილსა და კივილს მრავალი მკვლევარი უაღრესად დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს. მაგალითად, ფროიდი, პრაერი, უზნაძე და სხვები თვლიან, რომ ეს პირველი უსიამოვნო შეგრძნებების მიერ გამოწვეული განცდები მნიშვნელოვნად განსაზღვრავენ შემდგომში გარემოდან მომდინარე გამლიზიანებლებზე ბავშვის საპასუხო რეაქციების თავისებურებებს. „ყოველ შემთხვევაში, – ნერს დ. უზნაძე, – დაბადების აქტის დროს ბავშვის სხეული, რომლისათვისაც ამ მომენტამდე ყოველი გარეგამლიზიანებლის ზეგავლენა სრულიად უცნობი იყო, ერთბაშად ამ უკანასკნელის უხეში შეტევის მსხვერპლად იქცევა. თავისთავად იგულისხმება, ბავშვის ორგანიზმი გარემოს ამ პირველ ძლიერ შეტევას ურეაქციოდ ვერ ტოვებს. და ეს პირველი, ამავე დროს, უეჭველად უაღრესად ინტენსიური რეაქცია, შეუძლებელია, განსაკუთრებულ ღრმა კვალს არ აჩენდეს ახალშობილის თოთო ორგანიზმს და იმდენად ღრმას, რომ ყოველი შემდეგი რეაქცია, რამდენადაც იგი გარეგამლიზიანებლის ზეგავლენით იქნება გამოწვეული, ამ პირველი რეაქციის კვალის მიხედვით არ

მიმდინარეობდეს. ამიტომ პირდაპირ შეიძლება ითქვას, რომ ბავშვის ცხოვრების პირველი პერიოდი, ე. წ. ახალდაბადებულობის ხანა, მანამ გრძელდება, სანამ ეს მდგომარეობა არ შეიცვლება, ე. ი. სანამ ბავშვი გარეგამლიზიანებელთა ზემოქმედების საპასუხოდ ამ სტერეოტიპულ რეაქციას თავს არ დაანებებს“ (31, 47).

მაგრამ, ბავშვში ეს მტკივნეული, პირველადი განცდა კონკრეტულად, თუ რა ისეთ კვალს ტოვებს, რომელიც შემდგომში ბავშვის რეაქციების თავისებურებებს განსაზღვრავს, ამის შესახებ დ. უზნაძე იქვე რაიმე მოსაზრებას არ იძლევა. ამ კონკრეტული ფსიქიკური კვალის ცოდნას კი უალრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს, რადგან, თუ არ ვიცით დაბადების მომენტში გარემოს მტკივნეული ზემოქმედების შედეგად ბავშვის არსებაში კონკრეტულად რანაირი კვალის დატოვება ხდება, შეუძლებელი იქნება მის წინააღმდეგ ან სასარგებლოდ მიზანშეწონილი აღმზრდელიობითი ღონისძიების გატარება. ამიტომაც, პირველ რიგში, საჭიროდ მიგვაჩნია, დადგენილ იქნას ის ფსიქოფიზიოლოგიური წარმონაქმნი, შენაძენი თუ კვალი, რომელიც დაბადებისთანავე ყალიბდება ბავშვის არსებაში, გარემოს პირველი მტკივნეული ზემოქმედების შედეგად და, რომელსაც შეუძლია გარკვეული ზეგავლენა მოახდინოს ბავშვის შემდგომ რეაქციებზე.

არსებული მეცნიერული მონაცემები კი ამ საკითხში შემდეგი თვალსაზრისის შემუშავების შესაძლებლობას იძლევა:

პირველ რიგში, საყურადღებოა ის გარემოება, რომ ფსიქოლოგიაში ახალშობილი ბავშვის პირველი რეაქციები – ტირილი და კივილი – ემოციურ მოვლენებად არის მიჩნეული. „ჯერ ერთი, – წერს რ. ნათაძე, – როგორც ბავშვის გამომსახველი მოძრაობებიდან ჩანს, ემოციური

ბუნების განცდები ადამიანს დაბადებიდან გააჩნია. ბავშვის პირველი ყვირილი და საზოგადოდ, ნეგატიური რეაქციები თითქმის ყოველგვარ გამღიზიანებელზე, რაც ახალდაბადებულის პერიოდისათვის არის დამახასიათებელი, ნეგატიური ხასიათის, ემოციურ განცდებთან არის დაკავშირებული.“ (25, 546).

გამომდინარე აქედან, რადგანაც ახალშობილის კივილი და ტირილი ემოციური ხასიათის რეაქციებად არის მიჩნეული, დადგენილ უნდა იქნას, თუ რა თავისებურებებით ხასიათდება ეს, ახალშობილის ტირილისა და კივილის ემოციური რეაქციები, როგორ აღმოცენდებიან და მიმდინარეობენ ისინი. ამის შესახებ დ. უზნაძე გარკვეულად სარწმუნო ფაქტებსა და მოსაზრებებს გვანვდის და მიუთითებს, რომ ემოციურ განცდებს საფუძვლად უდევს არა რაღაც ზოგადი ფიზიოლოგიური პროცესები, არამედ კონკრეტული ფიზიოლოგიური კერების აქტიურობით გამოწვეული შინაორგანული ცვლილებები:

„...კენონის ცდებიდან, – ნერს დ. უზნაძე, – გამოირკვა, რომ ემოციური განცდები მართლაც უეჭველად გარკვეულ სომატურ (სხეულთან დაკავშირებული – ა. ბ.) ცვლილებებთან არიან დაკავშირებული, როგორც ამას განსაკუთრებით ჯემსი მიუთითებდა. ოღონდ ეს ცვლილებები, პირველ რიგში, ჰუმორალური ბუნების აღმოჩნდა; სახელდობრ, გამოირკვა, რომ ისინი შინასეკრეციის ჯირკვლების, კერძოდ, თირკმელზედა ჯირკვლების აქტიურობასთან ყოფილან დაკავშირებულნი. კენონი თავის ექსპერიმენტულ ცხოველში, კატაში „ინტენსიურ ემოციურ მდგომარეობას – გაბრაზებას ინვევდა ყველა იმ სპეციფიკური სხეულებრივი ნიშნით, რომელიც ამ მდგომარეობისათვისაა დამახასიათებელი. სათანადო გამოკვლევა ყველა ასეთ შემთხვევაში ამტკიცებდა, რომ ცხოველს

შაქრის გაძლიერებული გამოყოფა ეწყებოდა, რაც თირკმელზედა ჯირკვალის ჰორმონის ადრენალინის ჰიპერსეკრეციაზე მიუთითებდა“ (32, 157).

გრძობისა და ემოციების ადრინდელი მკვლევარები ცდილობდნენ, მიეგნოთ ემოციების აღმძვრელი საერთო მექანიზმი. ემოციები კი როგორც ზემოთ ითქვა, თავისი ბუნებით ძლიერ განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. ასე მაგალითად, სიბრაზის, შიშის, სიცილის, ტირილის, ნალვლიანობის, სიხარულის, სინანულის, სირცხვილის ემოციებს თითქმის არაფერი საერთო არა აქვთ ერთმანეთთან, ისინი სრულიად განსხვავებულ განცდებს წარმოადგენენ. აქ ჩამოთვლილი და სხვა ემოციების აღმძვრელი მექანიზმების განცალკევებულად, ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად კვლევა არ განხორციელებულა, რამაც დიდი სიძნელეები წარმოშვა ემოციის გენეზისის დადგენის საკითხში.

უკანასკნელ ხანებში იმასთან დაკავშირებით, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში აგრესიული მოქმედების ფაქტები ძლიერ მომრავლდა (მაგალითად, აშშ-ში 1995 წელს 21 ათასი მკვლელობა და მილიონზე მეტი კრიმინალური დანაშაული დაფიქსირდა. (20, 769), მნიშვნელოვანი ყურადღება მიექცა აგრესიულობის ფსიქოფიზიოლოგიური მექანიზმების კვლევას, რომლის შედეგებიც საკმაოდ ვრცლად წარმოდგენილია ქვემოთ დ. მაიერსის ჩვენ მიერ გამოყენებულ მონოგრაფიაში.

დ. უზნაძე კი მის წინა პერიოდში განუული კვლევის შედეგებს აჯამებს და ასეთ დასკვნას აკეთებს:

„ამრიგად, – წერს იგი, – ვეგეტატიური ნერვული სისტემისა და ენდოკრინული აპარატის მონაწილეობა ემოციური განცდების გენეზისში, უეჭველია. მაგრამ უდავოა ისიც, რომ მარტო ეს საკმარისი არაა. ადამიანის

ემოციური განცდის აღმოცენება ცენტრალური ნერვული სისტემის მონაწილეობის გარეშე სრულიად წარმოუდგენელია. თანამედროვე ფიზიოლოგიაში ეს აზრი სულ უფრო და უფრო ფეხს იკიდებს, და დღეს დამტკიცებულად შეიძლება ჩაითვალოს, რომ ადამიანის ემოციური განცდა მართლაც ცენტრალური წარმოშობის ფაქტს წარმოადგენს, რომ იგი თავის ტვინში მიმდინარე პროცესებს ეყრდნობა“ (32, 158).

როგორც ვხედავთ, დ. უზნაძე გამორიცხავს ემოციური განცდების აღმოცენებას ცენტრალური ნერვული სისტემის მონაწილეობის გარეშე. მაგრამ რას მოჰყავს თვითონ ტვინი ასეთ მოქმედებაში, ამის შესახებ არაფერს ამბობს, რადგანაც, როგორც ჩანს, მაშინ ჯერ კიდევ სრულყოფილად არ იყო დადგენილი ის, თუ რა სახით მონაწილეობს ცენტრალური ნერვული სისტემა ემოციური განცდის აღმოცენებაში.

ახლა კი არსებული გამოკვლევებისა და ჩვენ მიერ ჩატარებული კვლევა-ძიების შედეგად, ნათლად გამოიკვეთა, თუ როგორ მონაწილეობს ცენტრალური ნერვული სისტემა ემოციური განცდების, განსაკუთრებით კი ჭირვეულობის, ჟინიანობის, სიბრაზისა და აგრესიულობის ემოციების აღმოცენების პროცესში. ეს მონაწილეობა კი შემდეგში მდგომარეობს: გარემო სიტუაციის ზემოქმედებას, პირველ რიგში, ცენტრალური ნერვული სისტემა აღიქვამს შეგრძნების სათანადო ორგანოების საშუალებით. ასეთი აღქმის გარეშე ცენტრალური ნერვული სისტემა ვერავითარ შემთხვევაში ვერ შეძლებს გარემოს ზემოქმედებაზე მიზანშეწონილი საპასუხო რეაქციის განხორციელებას. ვთქვათ, ბრმასთან რომ დათვი ორ მეტრში მივიდეს, ბრმა მაინც სრულიად მშვიდ მდგომარეო-

ბას შეინარჩუნებს, რადგანაც ბრმა დათვს ვერ ხედავს, ვერ აღიქვამს.

აღქმის საფუძველზე მიღებულ ინფორმაციას გადაამუშავებს ცენტრალური ნერვული სისტემა და იმის მიხედვით, თუ რას უქადის აღქმული სიტუაცია, ცენტრალურ ნერვულ სისტემას მოქმედებაში მოჰყავს ის ორგანოები, რომელთა მოქმედებაც აუცილებელია მოცემულ მომენტში. მოსალოდნელი საფრთხის არსებობისას მოქმედებაში მოჰყავს ტირილის, კივილის, გაქცევისათვის და ა. შ. საჭირო ორგანოები და პროტესტის, სიბრაზის, აგრესიულობის აღმძვრელი შინასეკრეციის ჯირკვლები, რომელთა მიერ გამოყოფილი ჰორმონი განსაზღვრავს ემოციური განცდის სახეს.

არ გამოვრიცხავ, რომ შესაძლებელია არსებობდეს სხვადასხვა სახის ემოციის გამომწვევი ჰორმონები – სიბრაზის, სიცილის, სინანულის, ნალვლიანობის, სიხარულის, აღტაცების და ა. შ. ემოციების აღმძვრელი ცალ-ცალკე ჰორმონები, რომელთა კვლევა ჩვენს ძალებს აღემატება. მაგრამ არ არის გამორიცხული ისიც, რომ სისხლის შემადგენლობაში ჰორმონ ადრენალინის რაოდენობა განსაზღვრავდეს ამ ემოციების ერთმანეთისაგან განსხვავებას.

მაგრამ ერთი რამ ამჟამად სრულიად დადგენილია, კერძოდ, ის, რომ ადამიანის ემოციური განცდების აღმოცენებაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ჰორმონი ადრენალინი:

„ამრიგად, – დაასკვნის დ. უზნაძე, – ინტენსიური რეაქციების – შიშისა და გაბრაზების – შემთხვევაში ორგანიზმში ადრენალინის გაძლიერებული სეკრეცია დასტურდება“ (32, 157).

გამომდინარე ზემოთ ნათქვამიდან, თუ „ინტენსიური რეაქციების – შიშისა და გაბრაზების შემთხვევაში ორგანიზმში ადრენალინის გაძლიერებული სეკრეცია დასტურდება“ (32, 157), და „ძლიერი ემოციების... შემთხვევაში ადრენალინის რაოდენობა სისხლში მკვეთრად მატულობს“ (41, 100-101), მაშინ ახალშობილი ბავშვის ფსიქოფიზიკური რეაქცია – ტირილი და კივილი – ჰორმონ ადრენალინის მოქმედების შედეგად უნდა იყოს გამოწვეული. ეს მოსაზრება კიდევ უფრო მისაღები გახდება, თუკი მხედველობაში მივიღებთ იმ გარემოებას, რომ „შობიარობის ბოლო წუთებში, – როგორც გ. კრაიგი წერს, – ახალშობილის ორგანიზმი დიდი რაოდენობით გამოიმუშავებს აფექტის ჰორმონებს, ადრენალინსა და ნორადრენალინს“ (57, 184).

ამის საფუძველზე დადგენილად უნდა ჩაითვალოს, რომ დაბადებისთანავე ბავშვის პირველი რეაქციები – ტირილი და კივილი თირკმელზედა ჯირკვლის აქტიურობის ნიადაგზე გამოყოფილი ჰორმონ ადრენალინის ზემოქმედების შედეგად აღძრული ემოციური მდგომარეობანია.

მაგრამ ისმება კითხვა, ჰორმონი ადრენალინი კონკრეტულად როგორ ახერხებს ტირილისა და კივილის ფსიქიკური აქტივობის აღძვრას, ამ ფსიქიკური რეაქციების განხორციელებას?

სპეციალური მეცნიერული ლიტერატურის მიხედვით, ადრენალინი აძლიერებს ქსოვილების მიერ ჟანგბადის ათვისების უნარს, ხელს უწყობს სისხლში შაქრის მომატებას, აუმჯობესებს ნივთიერებათა ცვლას, ავინროებს წვრილ პერიფერიულ სისხლძარღვებს და მალლა სწევს სისხლის წნევას, აძლიერებს და ახშირებს გულის ცემას, აჩქარებს სუნთქვას,“ (43, 19).

თუ, ერთი მხრივ, ადრენალინის მოქმედება ორგანიზმის ასეთ ძლიერ გააქტიურებას იწვევს, ხოლო, მეორე მხრივ, ამავე დროს განაპირობებს სიბრაზის ემოციის წარმოშობას, მაშინ ცხადი ხდება, რომ ახალშობილში ტირილისა და კვილის რექციის შედეგად დატოვებული კვალი ადრენალინის გამომყოფი ჯირკვლების ჰიპერსეკრეციის უნარის სახით უნდა განაგრძობდეს ბავშვში თავის არსებობასა და მოქმედებას. აქედან კი ცხადი ხდება, რომ ჰორმონ ადრენალინის ჰიპერსეკრეცია ორგანიზმში ერთდროულად უზრუნველყოფს სიბრაზის ემოციასაც და ორგანიზმის სათანადო აქტიურობაში მოყვანასაც. შწორედ ამის შედეგი უნდა იყოს შემდგომში გამღიზიანებლის ზემოქმედებაზე ბავშვის საპასუხო რეაქციების თავისებურებანი.

დ. უზნაძე ბავშვის ორ ძირითად ინსტინქტს გამოყოფს, რომელიც თან დაჰყვება ბავშვს დაბადებისას:

„ყოველი ორგანიზმი, – წერს დ. უზნაძე, – რაიმე ძირითადი ტენდენციის მატარებელია, ... ბავშვს, როგორც ვიცით, ორი ასეთი ტენდენცია აქვს: პირველი – თავდაცვის ინსტინქტია, ხოლო მეორე – მოძრაობის ანუ ფუნქციონების ინსტინქტი. პირველი გარე ან შიდაგამღიზიანებელთა საპასუხოდ იწყებს მოქმედებას: სათანადო მოძრაობათა საშუალებით ცოცხალი ორგანიზმი თავის დაცვას ცდილობს... მეორე – მემკვიდროებით მიღებულ ორგანოთა ამოქმედებისათვის მისწრაფების სახით იჩენს თავს. ორგანოები მათი სტრუქტურის შესაფერისად ისწრაფვიან იმოქმედონ და იმოძრაონ“

სწორედ, ასეთ თანდაყოლილ ინსტინქტურ, ფუნქციონალურ შესაძლებლობას განეკუთვნება ტირილის, კვილისა და კიდურების მოძრაობის ფუნქციონალური ტენდენციები. აგრამ ისინი სრულიად თავისთავად, დამოუ-

კიდებლად, სპონტანურად მოქმედებაში ვერ მოვლენ. მათ ასამოქმედებლად რალაც შინაგანი ბიძგია საჭირო.

ცნობილია, რომ ახალშობილ ბავშვს სხვა არაფრის გაკეთება არ შეუძლია, გარდა ზოგადი, დიფუზიური რეაქციის განხორციელებისა, რისთვისაც მას ბუნებრივად, გენეტიკურად მოცემული აქვს ასეთი რეაქციის აღმძვრელი ჰორმონ ადრენალინის გამომყოფი შინასეკრეციის ჯირკვლები. ახალშობილი ბავშვის ცენტრალური ნერვული სისტემა ორგანიზმის საპროტესტო თავდაცვით მოქმედებაში მოსაყვანად სწორედ თავის ნერვულ იმპულსებს, პირველ რიგში, ამ ჰორმონ ადრენალინის გამომყოფ შინასეკრეციის ჯირკვლებში გზავნის. მათი ამოქმედების შედეგად გამოყოფილ ჰორმონებს სისხლში მოხვედრისთანავე ბავშვის ორგანიზმი გაცხოველებულ აქტიურობაში მოჰყავს და უზრუნველყოფს ახალი გარემოპირობების მტკიცინეულ ზემოქმედებაზე თავდაცვით საპროტესტო დიფუზიური რეაქციების განხორციელებას – ტირილსა და კივილს.

ამრიგად, მტკიცინეული შეგრძნების საპასუხოდ რეაქციის თუ ემოციის აღძვრაში ცენტრალურ ნერვულ სისტემასთან ერთად, ბიოლოგიური ორგანო, ენდოკრინული მექანიზმიც მონაწილეობს. დაბადების პირველსავე წუთებში შინასეკრეციის ჯირკვლების მიერ ბავშვის ორგანიზმში გამოყოფილ ჰორმონ ადრენალინს მოქმედებაში მოჰყავს ტირილსა და კივილში მონაწილე ყველა ბიოლოგიური ორგანო, დაწყებული ფილტვების გაცხოველებულ მოქმედებაში მოყვანიდან, დამთავრებული სათანადო ძვალ-კუნთოვანი ორგანოების ამოქმედებით. დაბადების პირველსავე წუთებიდან ასე ამოქმედებული და ძალაში შესული უკმაყოფილებისა და პროტესტის აღმძვრელი ეს ფუნქციონალური მექანიზმი აქტიურ მდგომარეობაში

მოსვლის ტენდენციას შემდგომშიც ინარჩუნებს. დ. უზნაძის თვალსაზრისის მიხედვით, ჰორმონ ადრენალინის გამომყოფი ჯირკვლები თავისი ფუნქციონალური შენაძენისაგან გათავისუფლებას ადვილად ვეღარ ახერხებს და შინაგანი და გარეგანი გარემოს ყოველ უსიამოვნო ზემოქმედებაზე თითქმის ყოველთვის უკმაყოფილებისა და პროტესტის შემცველ რეაქციებს იძლევა, რაც ჭირვეულობასა და ჟინიანობაში გამოიხატება.

ჩვენი აზრით, ახალი გარემო პირობების მტკივნეული ზემოქმედებით გამოწვეული შეგრძნების შედეგად აღძრული რეაქციის მიერ ახალშობილში დატოვებულ, დ. უზნაძის მიერ ნაგულისხმევ, ნარუშლელ კვალს, სწორედ ტირილისა და კივილის უზრუნველყოფი ჰორმონ ადრენალინის გამომყოფი ჯირკვლების გააქტიურებული მდგომარეობა წარმოადგენს.

დაბადების შემდეგ მტკივნეული შეგრძნებების შესამსუბუქებლად, ტირილისა და ჟინიანობის მომენტში, ბავშვზე განეული მომსახურება, რის შედეგადაც ბავშვი გარკვეულ შევებას გრძნობს, კიდევ უფრო აღრმავებს ამ კვალს, აძლიერებს, სრულყოფს და განამტკიცებს შესაბამისი ნერვულ-ენდოკრინული სისტემის ფუნქციონალურ შესაძლებლობას. მას კი მომავალში გარკვეულ პირობებში ნამდვილად შეუძლია განსაზღვროს გარემოს ზემოქმედებაზე საპასუხო რეაქციების თავისებურებანი, გამოიწვიოს უკმაყოფილებისა და პროტესტის შემცველი ტირილის, ჭირვეულობის, ჟინიანობისა და სიბრაზე-აგრესიულობის შეუკავებელი რეაქციები.

ლიტერატურა:

დ. უზნაძე, ბავშვის ფსიქოლოგია, შრომები, ტ. V , თბილისი, 1997.

Крайг Г. Психология развития, Питер, 2002

Майерс Д. Психология, Минск, 2001

Archil Beridze

Biological Basis of the Obstinacy and Aggression Summary

In the investigation there was found that negative behavior of a man is based on the physiological processes. Special attention is paid to the secretion of the hormones by the glandule which called the aggressive behavior.

Арчил Беридзе

Биологические основы упрямства и агрессивности Резюме

В исследовании выявлены механизмы негативного поведения человека, показана роль физиологических процессов в поведенческой деятельности. Основное внимание уделяется секреции желез, выделяющих гормоны и вызывающие агрессивное поведение человека.

შფოთვა და მისი დიაგნოსტიკა მოსწავლეებთან

ილია კეჭყაძე

აუდენმა (Auden) თანამედროვე საუკუნეს „შფოთვის საუკუნე“ უწოდა. შფოთვის გაგების ტერმინი პირველად ფსიქოლოგიაში ზ. ფროიდმა (Freud, 1925) შემოიტანა და დღეს ბევრი მკვლევარისთვის ის შიშის ნაირსახეობად განიხილება. ფროიდმა კონკრეტული შიშების (Furchet) გვერდით გამოყო განუსაზღვრელი შიში (Angst).

რუსი მეცნიერი ზერნიკობა შფოთვას უწოდებს „მოლოდინის შიშს“, ხოლო კონდაკი (1981) – განსაცდელის შიშს.

პერლზს (Perls, 1969) შფოთვა მიაჩნია განხეთქილებად „ახლანდელსა“ და „მომავალს“ შორის ან განსაზღვრავს მას, როგორც „აუდიტორიის წინაშე შიშს“. შფოთვა არის წარმოსახვის აქტიურობის შედეგი, მომავლის ფანტაზიები. მკვლევარის აზრით, შფოთვას განაპირობებს დაუმთავრებელი სიტუაციები და აქტიურობის ბლოკირება, ე.ი. შფოთვა გაგებულია, როგორც მკვეთრი, შემანუხებელი, მოუსვენარი, უშინაარსო განცდა, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის მიერ პროგნოზირებული წარუმატებლობის გაცნობიერებასთან, საფრთხესთან ან რაღაც განსაკუთრებულის მოლოდინთან, რაც მეტად მნიშვნელოვანია ადამიანისთვის განუსაზღვრელობის პირობებში (Александровский 1993).

შფოთვა დაკავშირებულია ადამიანის შიშთან, იპოვოს პოზიტიური გამოსავალი მისთვის მნიშვნელოვან საქმეში.

იასპერსი თვლის, რომ შფოთვა ასახავს მოუსვენრობას და არ არის დაკავშირებული მუქარასთან.

პრიხოჟანი (1998 წელი) შფოთვას განმარტავს, როგორც მყარ პიროვნულ წარმონაქმნს, რომელიც შენარჩუნებულია ხანგრძლივი დროის განმავლობაში. როგორც ნებისმიერი კომპლექსური ფსიქოლოგიური ფენომენი, შფოთვაც ხასიათდება რთული აგებულებით და მოიცავს კოგნიტურ, ემოციურ და ოპერაციონალურ ასპექტებს, ემოციური კომპონენტის დომინანტურობით. შფოთვა არის პიროვნების დეზადაპტაციის სუბიექტური გამოვლინება. შფოთვა, როგორც ემოციონალური დისკომფორტის, მოსალოდნელი საფრთხის განცდა, წარმოადგენს ადამიანისათვის მნიშვნელოვანი მოთხოვნილებების დაუკმაყოფილებლობის გამოვლინებას. ეს არის პიროვნული ნიშანი, მზაობა შიშისთვის (Астапова 2001).

სპილბერგერის მიხედვით, **შფოთვა** ეს არის მდგომარეობა, ხოლო **შფოთიანობა** - პიროვნული ნიშანი. სპილბერგერის კონცეფცია ფსიქონალიზის გავლენას განიცდის, რომელიც შფოთიანობის ჩამოყალიბებაში დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს მშობლების გავლენას ბავშვობაში და ნაკლებ მნიშვნელობას სოციალური ფაქტორის როლს (ნათაძე, 1998).

შფოთიანობა არის ინდივიდის მიდრეკილება შფოთვისაკენ, რომელიც ხასიათდება შფოთვითი რეაქციის აღმოცენების დაბალი ზღურბლით. ვილიუნასის აზრით, შფოთიანობა ინდივიდუალური განსხვავების ერთ-ერთი ძირითადი პარამეტრია (Виллюнас, 1967)

ნათაძის აზრით, შფოთიანობა აფორიაქების, შეფიქრიანების, შეწუხების ელფერის ემოციური მდგომარეობაა, რომელიც ზოგიერთი ტიპის ადამიანს მაშინ ახასიათებს, როდესაც ის რაიმე არასასურველის, სახიფათოს, ამაღელვებელის მოლოდინშია; როდესაც ეჭვობს, რომ შესძლებს კრიტიკულ სიტუაციაში ადაპტაციას. მაგალითად, პროფესიული ან მოქალაქეობრივი ამოცანის გადანყვეტას, მისთვის მნიშვნელოვანი მდგომარეობის მიღწევას. შფოთიანობას იწვევენ მოულოდნელი და არსებითი ცვლილებები უკვე კარგად შეგუებულ სიტუაციაში (კარგი კოლექტივიდან ახალ სიტუაციაში გადასვლა).

შფოთიანობა შეიძლება განაპირობოს სასიამოვნო ფაქტის ან მოვლენის დიდი ხნის მოლოდინმაც. ჩნდება მოსალოდნელის არგანხორციელების ეჭვი. შფოთიანობის მდგომარეობა, ისევე როგორც თავად შფოთვა, განსხვავდება შიშის ემოციისაგან; ის არ არის შიში, მაგრამ ერთგვარი „მოშიშრობის“ განცდა მას მაინც ახასიათებს (ნათაძე, 1998).

ემოციური მდგომარეობის აღმოცენება ძლიერაა განპირობებული პიროვნების თავისებურებით. მის მიმართ მიდრეკილება ახასიათებთ, მაგალითად, ეჭვიან ადამიანებს. დიდია ადამიანთა შორის სხვაობა შფოთიანობის ხარისხის (ინტენსივობის) მხრივ. გარდა ამისა, ადამიანები განსხვავდებიან იმითაც, თუ რის მიმართ ახასიათებთ ასეთი ემოციური მდგომარეობის აღმოცენება – მხოლოდ გარკვეული სიტუაციებში (მაგალითად: გამოცდის, საჯარო გასვლების), თუ საზოგადოდ ყოველ დარგში მოსალოდნელი მათთვის რთული სიტუაციის მიმართ (Крутецкий, 1974).

ბოლო წლებში მნიშვნელოვნად გაიზარდა შფოთვის ცნების მიმართ დაინტერესება. შფოთვა კვალიფიცირდება როგორც, „პიროვნების თეორიის ცენტრალური პრობლემა” (Sarason, 1962) ან „თანამედროვე ცივილიზაციის მნიშვნელოვანი ფსიქოლოგიური მახასიათებელი” (Rollo Mey, 1962). მიუხედავად შფოთვის მრავალი დეფინიციისა და ამ პრობლემის ირგვლივ ჩატარებული მრავალრიცხოვანი კვლევებისა, არ არსებობს შეთანხმება შფოთვის დეფინიციისა. ის განიხილება ისეთ განსხვავებულ ასპექტებში, როგორცაა სტრესული სიტუაციით განპირობებული დროებითი მდგომარეობა, აქტიურობის ბლოკირება, პიროვნების ნიშანი.

შიშის მსგავსად, შფოთვაც ხშირად ჩნდება ბავშვობის და გარდატეხის ასაკში. მშობლების მეოთხედი თვლის, რომ მათი შვილები ნერვიულები, მშიშრები და შფოთიანები არიან (Ashenbach, 1991). ნორმალური შფოთვის შედარებით ხშირ სიმპტომს წარმოადგენს ნუხილი ტესტირების წინ, ზომაზე მეტად გაღიზიანება საკუთარი შესაძლებლობების მიმართ, კეთილგანწყობილების გამოვლენის უსაფუძვლო მოთხოვნა, შფოთვა მშობლების უგუნებობაზე ან მათთვის ზიანის მოტანაზე (Barrios & Hartmann, 1997).

შფოთვის მაღალი დონის მქონე ბავშვების წარმატებაზე მიმართული ქცევა შემდეგი თავისებურებებით ხასითდება:

შფოთვის მაღალი დონის მქონე ინდივიდები ემოციურად უფრო მწვავედ რეაგირებენ წარუმატებლობაზე შფოთვის დაბალი დონის მქონეებთან შედარებით. შფოთვის მაღალი დონის მქონე ბავშვები შფოთვის დაბალი დონის მქონე ბავშვებთან შედარებით, გაცილებით ცუ-

დად მუშაობენ სტრესულ სიტუაციებში ან დროის დეფიციტის დროს. წარუმატებლობის შიში შფოთვის მაღალი დონის მქონე ინდივიდების მნიშვნელოვანი მახასიათებელია. ეს შიში წარმატების მიღწევაზე ძლიერია. წარუმატებლობის შიში აღენიშნებათ შფოთვის დაბალი დონის მქონე ბავშვებსაც, მაგრამ მათთან მოსალოდნელი წარუმატებლობის განცდას სძლევს წარმატების მოლოდინი. მაღალი შფოთვის მქონე ბავშვებისათვის გაცილებით დიდ სტიმულს წარმოადგენს წარმატების მიღწევა განსხვავებით დაბალი შფოთვის მქონე ბავშვებისაგან, რომლებისთვისაც მამოძრავებელ სტიმულს წარუმატებლობის გადატანა წარმოადგენს. პიროვნული შფოთვის გამო ბავშვი ბევრ უსაფრთხო სიტუაციას აღიქვამს, როგორც საშიშს (Pogov, 1996).

ასეთ ბავშვებს ნაკლებად ან საერთოდ არ ჰყავთ მეგობრები, თუმცა, სოციალური ურთიერთობებისათვის საჭირო ჩვევებს საკმაოდ კარგად ფლობენ, და არც თანატოლებს აქვთ მათთან ცუდი ურთიერთობა. ასეთი ბავშვების აკადემიური მოსწრება საგრძნობლად კლებულობს ხშირი გაცდენების გამო. ამიტომ ასეთ ბავშვებს უნდა ეძლეოდეთ სპეციალურად შერჩეული დავალებები, რათა არ ჩამორჩნენ კლასს (Albano et al., 1996).

სკოლაში წასვლაზე უარის თქმა შესაძლოა სხვა მიზეზებმაც განაპირობოს. ბავშვების აბსოლუტური უმრავლესობისათვის სკოლის პირველი გაკვეთილები საინტერესო და სასიხარულოა, შემდგომში კი ასევე დიდ უმრავლესობას უქრება სკოლაში სიარულის სურვილი; ბავშვების ნაწილში სკოლა იმდენად სერიოზულ შიშს და შფოთვის ინვესს, რომ სკოლაში წასვლაზე უარს აცხადებენ. ისინი უმეტესად ცუდად ყოფნას იმიზეზებენ, რათა

მოიპოვონ სახლში დარჩენის უფლება, მაგრამ ბავშვების გარკვეული ნაწილი მართლაც ავად ხდება.

სკოლაში სიარულზე უარის თქმა ან გაკვეთილების მუდმივად მიტოვება აყალიბებს **სკოლაში სიარულზე უარის თქმის ქცევის პატერნს**. ეს ვრცელდება იმ ბავშვებზე, რომლებიც დილით უარს ამბობენ სკოლაში წასვლაზე, მაგრამ ესწრებიან ბოლო გაკვეთილებს; იმათზეც, ვინც ახორციელებს საწინააღმდეგო ქცევას (მიდის სკოლაში დილით, მაგრამ ბოლო გაკვეთილებს ტოვებს); იმათზეც, ვისაც უკიდურესად უჭირს სკოლაში სიარული და ყოველთვის სახლში დარჩენის ნებართვას ითხოვს; და იმათზეც, ვინც საერთოდ არ დადის სკოლაში (Kearney, 1995, 2000). სკოლაში სიარულზე უარს თანაბარი რაოდენობით აცხადებენ ორივე სქესის ბავშვები და ეს ჩვეულებრივ, ხდება ხუთიდან თერთმეტ წლამდე.

სკოლის უმიზეზო და ძლიერი შიში, ჩვეულებრივ, სკოლამდელ ასაკში იჩენს თავს, ანუ, საბავშვო ბაღში ან სკოლაში სწავლის პირველ წელს და გამოვლენის პიკს მეორე კლასის ასაკისთვის აღწევს. მიუხედავად ამისა, სკოლაში სიარულზე უარის თქმის ქცევის პატერნი შეიძლება გამოვლინდეს ნებისმიერ ასაკში და ჩამოყალიბდეს ნორმით მიღებულ ასაკთან შედარებით გაცილებით გვიან.

ბავშვები, რომლებიც სკოლაში წასვლაზე უარს აცხადებენ იმიზეზებენ კუჭის აშლილობებს, თავის ან ყელის ტკივილს სწორედ სკოლაში წასვლის მომენტისათვის. მიიღებენ რა სახლში დარჩენის ნებართვას, მათი ჯანმრთელობის მდგომარეობა „უმჯობესდება“ და ეს გრძელდება მეორე დილამდე; სკოლაში წასვლის თავიდან აცილების მიზნით, ბავშვი იწყებს ხვენწას, ტირილს, ზოგ-

ჯერ იმუქრება სახლის დატოვებით და შესაძლოა პანიკის სიმპტომებმაც იჩინოს თავი.

აღნიშნული ქცევითი პატერნის განვითარებას განაპირობებს: 1) ჩვეულებრივზე მეტი პერიოდის გატარება მშობლებთან (ავადმყოფობა, დასვენების დღეები, არდადეგები) და 2) სტრესები (უბედური შემთხვევა, ახლობელი ადამიანის ან თუნდაც შინაური ცხოველის დაღუპვა). ამასთან, სკოლაში სიარულზე უარის თქმა უმეტესად არ არის დაბალი აკადემიური მოსწრებით გამოწვეული.

ზოგჯერ სკოლის შიში განპირობებულია მასწავლებელზე ან სასკოლო წესებზე დაქვემდებარების აუცილებლობით. იგივე მიზეზი შეიძლება ვრცელდებოდეს უცხო გარემოზე, სადაც ბავშვს დამატებით ახალი წესების ჯერ გაცნობა, ხოლო შემდეგ მათზე დაქვემდებარება უხდება. ზოგ ბავშვს სკოლის ემინია თანატოლების მხრიდან დაცინვისა და მასწავლებლების მხრიდან შენიშვნების გამო. სკოლის შეცვლის დროს სკოლაში სიარულზე უარის თქმა გამოწვეულია ახალი კლასელებისგან გარიყულობის შიშის, დაცინვის, მორიდებულობის, მოსალოდნელი ცუდი სოციალური შეფასების გამო (Kearney & Silverman, 1993, 1996).

ბავშვები, რომელთაც უკვე ჩამოყალიბებული აქვთ სკოლაში სიარულზე უარის თქმის ქცევის პატერნი, საჭიროებენ სამედიცინო დახმარებას, წინააღმდეგ შემთხვევაში, აღნიშნული ქცევითი პატერნი ხანგრძლივ და უარყოფით გავლენას მოახდენს ბავშვზე. სკოლის ხშირად გაცდენის გამო უარესდება ბავშვის აკადემიური მოსწრება, მას არსებითად ერღვევა ურთიერთობები თანატოლებთან. ასეთი ბავშვების მკურნალობა მიმართულია სკოლაში სიარულის რაც შეიძლება სწრაფად აღდგენასა

დ სასწავლო პროცესში დაბრუნებზე (Chorpita, Albano, Heimberg & Barlow, 1996).

დიდი მნიშვნელობა აქვს შფოთიანობის მაღალი დონის მქონე მოსწავლეთა დროულ გამოვლენას, რომ გაენიოთ მათ საჭირო დახმარება. მოსწავლეთა შფოთიანობის დონის დიაგნოსტიკისთვის ხშირად გამოიყენება ფილიფსის სასკოლო შფოთიანობის ტესტი, რომლითაც სწავლობენ უმცროსკლასელთა და მოზარდთა შფოთიანობის დონესა და ხასიათს. ტესტი შედგება 58 კითხვისგან, რომლებიც შეიძლება წაფუკითხოთ მოსწავლეებს ან მივანოდოთ წერილობითი ფორმით. ტესტი ზომავს 8 ფაქტორს, ესენია:

1. ზოგადი შფოთვის დონე – ბავშვის ზოგადი ემოციური მდგომარეობა, რომელიც დაკავშირებულია სასკოლო ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში ჩართულობასთან;

2. სოციალური სტრესის განცდა – ბავშვის ემოციური მდგომარეობა, რომლის ფონზეც ვითარდება მისი სოციალური კონტაქტები;

3. ფრუსტრაცია წარმატების მიღწევის მოთხოვნილებაში – არაკეთილსასურველი ფსიქიკური ფონი, რომელიც არ აძლევს ბავშვს წარმატების მოთხოვნილების რეალიზების საშუალებას;

4. თვითგამოხატვის შიში – იმ სიტუაციების ნეგატიური ემოციური განცდა, რომლებიც დაკავშირებულია თვითგახსნის, საკუთარი შესაძლებლობების დემონსტრირების აუცილებლობასთან;

5. ცოდნის შემონმების სიტუაციის შიში – ცოდნის, შესაძლებლობების, მიღწევების შემონმების სიტუაციებში შფოთვის განცდა და ნეგატიური დამოკიდებულება;

6. გარემომცველთა მოლოდინებისადმი შეუსატყვი-სობის შიში – საკუთარი შედეგების შეფასებისას სხვების მოსაზრებაზე ორიენტაცია, უარყოფითი შეფასების მოლოდინი;

7. სტრესისადმი დაბალი ფიზიოლოგიური წინააღ-მდეგობა – ფსიქოფიზიოლოგიური ორგანიზაციის თავისე-ბურება, რომელიც სტრესოგენურ სიტუაციებში ადაბ-ლებს ბავშვის ადაპტაციის ხარისხს, ამალღებს სტრესორ-ზე არაადეკვატური, დესტრუქციული რეაგირების აღბა-თობას;

8. პრობლემები და შიშები მასწავლებლებთან და-მოკიდებულებაში – სკოლაში უფროსებთან ურთიერთობე-ბის ზოგადი ნეგატიური ემოციური ფონი, რომელიც ადაბლებს ბავშვის სწავლების ხარისხს.

ტესტის შედეგების დამუშავებისას გამოყოფენ იმ კითხვებს, რომლებზე პასუხიც არ ემთხვევა გასაღებს. პასუხები, რომლებიც არ ემთხვევა გასაღებს – მიუთი-თებს შფოთვაზე. თუ ასეთი პასუხების რაოდენობა 50%-ზე მეტია, მაშინ ვსაუბრობთ მომატებულ შფოთიანობაზე, ხოლო თუ ასეთი პასუხების რაოდენობა 75%-ზე მეტია, მაშინ შფოთიანობის დონე მაღალია. გარდა ამისა, ხდე-ბა ბავშვის ზოგადი ემოციური მდგომარეობის გაანალი-ზება აღნიშნული თითოეული ფაქტორის მიხედვით, რაც იძლევა იმის დანახვის საშუალებას, თუ რომელი ფაქტო-რია სკოლაში ბავშვისთვის უფრო სტრესოგენური.

ლიტერატურა:

1. Изард Кэррол Е. Эмоции человека, издание Московского университета, Москва. 1980
2. Изард К. Психология эмоций. ПИТЕР. Санкт-Петербург, 2000
3. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. Москва, 1979
4. Рейковский. Экспериментальная психология эмоций. Москва, Прогресс, 1999

Илья Кечакмадзе

Тревожность и диагностика тревожности у школьников Резюме

В последние годы в психологии возрастает заинтересованность проблемой тревожности. Тревожность, также как и страх, часто проявляется в детском и подростковом периоде. Тест школьной тревожности Филлипа предназначен для изучения уровня и характера тревожности, связанной со школой у детей младшего и среднего школьного возраста.

Ilia Kechakmadze

**Anxiety and Anxiety Diagnostics Among Schoolchildren
Summary**

In recent years there are increasing interest to the diagnostics of the anxiety psychology problems. Anxiety and fear often manifests in childhood and adolescence. Test school anxiety Phillips is dedicated to studying the level and nature of anxiety associated with the school for children of primary and secondary school age.

ფსიქოლოგიური სამსახური სკოლას

ილია კეჭყმაძე

სასწავლო-სააღმზრდელო დაწესებულებებში ეროვნული განათლების გაუმჯობესების რთული და საპასუხისმგებლო ამოცანის გადაწყვეტა შეუძლებელია ამ დაწესებულებაში ფსიქოლოგიური სამსახურის დამკვიდრების გარეშე.

დებულება სახალხო განათლების სისტემაში ფსიქოლოგიური სამსახურის შესახებ დამტკიცდა 1990 წელს. საქართველოს მინისტრთა საბჭოს 1991 წლის დადგენილებით, საბავშვო ბაღებსა და სკოლებში დაშვებული იქნა ფსიქოლოგიის შტატი. მაგრამ ამ ღონისძიების წარმატებით განხორციელებისათვის ერთ-ერთი მთავარი ბარიერი ფსიქოლოგთა კადრების დეფიციტი იყო. თუ ამერიკის შეერთებულ შტატებში 1990-იან წლებში 150 000 კვალიფიციური ფსიქოლოგი იყო, ყოფილ სსრკ-ის იმპერიაში იგი აღწევდა მხოლოდ 5000-ს. ამის გამო განათლების სისტემის ფსიქოლოგიური კადრებით უზრუნველყოფის მიზნით ოპტიმალურ ვარიანტად მიჩნეულ იქნა სასწავლო-აღმზრდელობითი დაწესებულებებისათვის პრაქტიკოს-ფსიქოლოგთა კადრების მომზადების, კვალიფიკაციის ამაღლებისა და გადამზადების ინტენსიური სტრატეგიის არჩევა. გადწყდა, რომ უმაღლესდამთავრებულ მასწავლებელთა პრაქტიკოს ფსიქოლოგებად მომზადების მიზნით ერთწლიანი სპეციალური ფაკულტეტი გახსნილიყო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, მაგრამ ჯერ-ჯერობით არ შესრულებულა, რის გამოც მთელ რიგ სკოლებში

პრაქტიკოს-ფსიქოლოგის თანამდებობაზე დანიშნულია ამ სფეროსათვის მოუმზადებელი პედაგოგი, რომელიც არ ზრუნავს კვალიფიკაციის ამაღლებაზე და არც არავინ ავალდებულებს ამას. ასეთ შემთხვევაში, ცხადია, ეცემა ფსიქოლოგიის, როგორც მეცნიერების, ასევე სკოლის ფსიქოლოგიური სამსახურის ავტორიტეტი. არის შემთხვევები, როცა ამ თანამდებობაზე დანიშნული სპეციალისტი მოდის ჩვენთან და თხოულობს დახმარებას, მაგრამ ამას არა აქვს სისტემატური ხასიათი და ოფიციალური სტატუსი.

სკოლის ფსიქოლოგიური სამსახურის ხელმძღვანელობისათვის უნდა დაფუძნებულიყო ასეთი სტრუქტურა:

1. პრაქტიკოს-ფსიქოლოგის სამეცნიერო-მეთოდური ცენტრი;

2. ფსიქოლოგიური დახმარებისა და პროფორინტაციის ცენტრი განათლების რეგიონალურ განყოფილებებთან (რესურს - ცენტრებთან);

3. პრაქტიკოსი ფსიქოლოგიის მეთოდისტი;

4. პრაქტიკოსი ფსიქოლოგი განათლების დაწესებულებებთან (საბაუშვო ბაღი, ბავშვთა სახლი, სკოლა და სხვა).

ფაქტია, რომ ჩვენი რეგიონის ზოგიერთ სკოლაში არის ფსიქოლოგის შტატი, მაგრამ არც განათლების სამინისტროსა და არც რესურს - ცენტრში შესაბამისი სამსახური არც არსებობს, არ ხდება მათდამი მეთოდური დახმარება, კონტროლი, მათი მუშაობის შეფასება. ასეთ პირობებში ეცემა ფსიქოლოგის როლი. განათლების სისტემაში, ძირითადად დასაქმებული არიან უმაღლესი ფსიქოლოგიური განათლების მქონე სპეციალისტები ან გადასამზადებელი კურსების გავლის შემდეგ „პრაქტიკოსი ფსიქოლოგის“ დიპლომის მქონე პირები. ფსიქოლოგიური

კადრების დეფიციტის პირობებში ნებადართულია უმაღლესი სასწავლებლებისა და სამეცნიერო კვლევით დაწესებულებებში მომუშავე ფსიქოლოგთათვის შეთავსებით სკოლებში მუშაობა.

ფსიქოლოგიურ სამსახურზე არსებობს აზრთა სხვადასხვაობა. თანამედროვე პირობებში რეკომენდებულია ორი მოდელი: I. ფსიქოლოგის საქმიანობა უშუალოდ სკოლაში;

II. ფსიქოლოგიის საკონსულტაციო ცენტრი, რომელიც შესაძლებელია შეიქმნას რეგიონალურ რესურს - ცენტრებთან.

პირველ შემთხვევაში, ფსიქოლოგი სკოლაში მუშაობს, სკოლის პედაგოგიური კოლექტივის წევრია, მეორე მოდელის არსებობისას კი იგი სკოლის გარეთ იმყოფება, მასთან მისულ პირს უტარებს კონსულტაციებს თუ დიაგნოსტიკას. მთელი რეგიონის ფარგლებში ასეთი პუნქტების სამსახური მისაწვდომი იქნება მხოლოდ ტერიტორიულად მასთან ახლომდებარე პუნქტებისათვის.

ჩვენ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია სამსახურის მესამე, ე.წ. ზონალური მოდელი, როდესაც ერთ რეგიონში გაიხსნება ფსიქოლოგიის საკონსულტაციო ცენტრები ტერიტორიულად მისაწვდომობის პრინციპით.

როგორც პირველი, ასევე მესამე მოდელით სკოლების ფსიქოლოგიური სამსახურით უზრუნველყოფა მომავლის საქმეა. დღეისათვის უფრო მისაწვდომად გვეჩვენება მეორე მოდელი, ე.წ. რეგიონალური, რესურსცენტრებთან არსებული საკონსულტაციო პუნქტები, რომლებიც ნაწილობრივ მაინც შეძლებენ ელემენტარული ფსიქოლოგიური დახმარების განევას.

მაინც რა არის სკოლის ფსიქოლოგიის მუშაობის ძირითადი შინაარსი, რა მიმართულებით უნდა ტარდებოდეს იგი?

1. ფსიქოპროფილაქტიკური მუშაობა, რომელიც მოიცავს შემდეგ ძირითად ასპექტებს:

ა) მოზარდებში, პედაგოგებსა და მშობლებში პრაქტიკოსი ფსიქოლოგის სტატუსის გაცნობიერება. მათ შორის თანამშრომლობისა და ურთიერთობის მიზნებისა და ამოცანების გაცნობა. სწავლა-აღზრდის ოპტიმალური გადაწყვეტის მიზნით მათში ფსიქოლოგიური ცოდნის დაუფლებისა და გამოყენების სურვილის აღძვრა. შეინიშნება ფსიქოლოგიური და სამედიცინო – ფსიქიატრიული სამსახურების გაიგივება, რის გამოც საზოგადოების ნაწილი ინდიფერენტულ და ნეგატიურ დამოკიდებულებას იჩენს ფსიქოლოგიური სასახურისადმი.

ბ) მოზარდის პიროვნებისა და მისი ინტელექტის განვითარებაში გადახრებისა და დარღვევების დროული დადგენა და საჭიროების შემთხვევაში, მათი შემონიშნება სპეციალური კომისიის მიერ.

გ) ნიჭიერი მოზარდების ნორმალური განვითარებისთვის ხელშეწყობა.

დ) საბავშვო ბაღებსა და სკოლებში ახალმიღებული ბავშვებისთვის საადაპტაციო პერიოდში სიძნელეთა დაძლევაში დახმარების განწევა.

ე) სკოლაში შემსვლელთა სასკოლო სწავლებისათვის მზაობის დონის დადგენა და მისი გათვალისწინება პარალელურ კლასებში განაწილებისას.

ვ) სწავლაში ჩამორჩენილი და დისციპლინის დამრღვევ მოსწავლეებთან ინდივიდუალური მუშაობა.

ზ) მოსწავლეთა ფსიქოლოგიური გადატვირთვის, ნევროზული გადახრის ან დეპრესიის ფაქტის შემჩნევა და დახმარება.

თ) ჯანსაღი ფსიქოლოგიური მიკროკლიმატის შექმნისთვის ზრუნვა პედაგოგებს და მოსწავლეებს, პედაგოგებსა და მშობლებს, მშობლებსა და შვილებს შორის და თვით მოსწავლეთა შორის ურთიერთობის ფორმების ოპტიმიზაციის მეშვეობით.

ი) სკოლის ფსიქოლოგის ერთ - ერთი მოვალეობაა ურთიერთობის კულტურის და ჯგუფის წევრთა შორის ურთიერთდამოკიდებულების ფსიქოლოგიის საკითხების ღრმა ცოდნა და ზრუნვა მათი გათვალისწინებისათვის.

სკოლის ფსიქოლოგს და კლასის ხელმძღვანელს დიდ დახმარებას გაუწევს პიროვნებათაშორისი დამოკიდებულების შესწავლის სოციომეტრული და რეფერენტომეტრული მეთოდები.

კ) სკოლის ფსიქოლოგსა და კლასის ხელმძღვანელებს შორის უნდა იყოს კოლეგიალური, თბილი დამოკიდებულება. სკოლის ფსიქოლოგის მუშაობა სრულებითაც არ ამცირებს და ზღუდავს კლასის ხელმძღვანელის ფუნქციას, მის ავტორიტეტს, პირიქით, მეტ პასუხისმგებლობას, კომპეტენტურობას და ფსიქოლოგიის ღრმა ცოდნას მოითხოვს მისგან. სოციომეტრული მეთოდის გამოყენებით სკოლის ფსიქოლოგი სწავლობს ჯგუფის წევრთა შორის დამოკიდებულებას. მათ შორის ფსიქოლოგიური შეთავსებადობის ფენომენს და აცნობს მათ პედაგოგებს და საჭიროების შემთხვევაში, მშობლებს.

ასე რომ, განუსაზღვრელია სკოლის მუშაობისა და მათ შორის ფსიქოლოგის ფსიქოპროფილაქტიური მუშაობის არეალი. შეუძლებელია ყველა იმ ღონისძიების წინას-

ნარი დაგეგმვა და პროგნოზირება, რასაც ეს სფერო მოიცავს.

ბუნებრივია, განსხვავებული იქნება ასეთი მუშაობის ჩატარების შესაძლებლობანი ფსიქოლოგიური სამსახურის სხვადასხვა მოდელის პირობებში.

2. ფსიქოდიაგნოსტიკური მუშაობა სკოლის სამივე მოდელის მუშაობის ძირითადი პირობაა.

პრაქტიკოსი ფსიქოლოგის ფსიქოდიაგნოსტიკური მუშაობის ძირითადი შინაარსია სკოლამდელი და სასკოლო ასაკის მოზარდების ფსიქოლოგიური შესწავლა და მათი დახასიათება სისტემატურად, სკოლამდელი ასაკიდან სკოლის დამთავრებამდე. სკოლის ფსიქოლოგს შედგენილი უნდა ჰქონდეს მოზარდის განვითარების ფსიქოგრამა.

ეს მუშაობა წარმატებით და ეფექტურად შეიძლება შესრულდეს მაშინ, როცა ფსიქოლოგები იქნებიან უზრუნველყოფილი დიაგნოსტიკური აპარატით(ტესტები, ხელსაწყოები, მყუდრო გარემო, საჭირო ინვენტარით აღჭურვილი ოთახი).

3. საკონსულტაციო მუშაობა მოიცავს რჩევა-დარიგების მიცემას პრობლემით დაინტერესებულთათვის (პედაგოგი, მშობელი, მოსწავლე), იმის შესახებ, თუ როგორ სჯობს დავძლიოთ მის წინაშე წამოჭრილი პრობლემა. ეს მიმართულება განსაკუთრებით ფართოდ გამოიყენება რეგიონალური და ზონალური საკონსულტაციო პუნქტების ფსიქოლოგების მიერ. საკონსულტაციო მუშაობაში შეიძლება გამოყენებული იქნას ორი სახე: პირდაპირი და არაპირდაპირი. პირდაპირის დროს კონსულტაცია ეწევა იმ პირს, რომელსაც ის უშუალოდ სჭირდება (პედაგოგს, მშობელს, მოსწავლეს), არაპირდაპირის დროს რჩევას დებულობს ის პირი, ვინც სხვას უნდა დაეხმაროს. კონსულ-

ტაცია შეიძლება ჩატარდეს ინდივიდუალურად და ჯგუფურად.

4. ფსიქოლოგიურ-პედაგოგიური კონსილიუმი არის სკოლის ფსიქოლოგის მუშაობის ერთ-ერთი ფორმა, როდესაც იგი სკოლის მუშაკებთან და მშობლებთან ერთად თათბირობს პრობლემური მოსწავლის ან კლასის წინაშე არსებული სიძნელების დაძლევისათვის საჭირო ოპტიმალურ და ეფექტურ ღონისძიებებზე. კონსილიუმზე შეიძლება განიხილებოდეს არამართო გადახრებისა და ასოციალური ქცევის შემთხვევები და პირები, არამედ განსაკუთრებული ნიჭით დაჯილდოებულთა წინაშე მდგარი პრობლემები.

5. კორექციულ-განმავითარებელი მუშაობა მოითხოვს ფსიქოლოგის ზემოქმედებას პიროვნების ჩამოყალიბების პროცესზე. მან უნდა უზრუნველყოს მოზარდის განვითარება ასაკობრივი ნორმის ფარგლებში. იგი ძირითადად გამოიყენება სკოლის ფსიქოლოგის პირველი მოდელის პირობებში, როცა ფსიქოლოგს უშუალო და სისტემატური კონტაქტი აქვს სასწავლო-აღმზრდელობით საქმიანობასთან, მოზარდებთან, პედაგოგებთან.

ფსიქოლოგი უნდა დაეხმაროს პედაგოგიურ კოლექტივს სწავლა-აღზრდის პროცესში მოსწავლეთა ინდივიდუალური და ასაკობრივი თავისებურებების: ნიჭიერების, ინტერესების, მიდრეკილებების სრულყოფაში. განსაკუთრებული ადგილი უნდა დაიკავოს გადახრების შემჩნევამ განვითარებაში, მათ დასაძლევად ზრუნვამ და განვითარების კორექციამ.

განმავითარებელი და ფსიქოკორექციული მუშაობის პროგრამა მოიცავს ფსიქოლოგიურ და პედაგოგიურ ნაწილებს. ფსიქოლოგიური მხარე იგეგმება და ტარდება ფსიქოლოგის მიერ, ხოლო პედაგოგიური - ფსიქოლოგის

მიერ პედაგოგთან, მშობლებთან ან მათ შემცვლელებთან ერთად და სრულდება მათ მიერ ფსიქოლოგის დახმარებით.

ფსიქოლოგიურ-პედაგოგიური კორექცია ტარდება იმ შემთხვევაში, როცა გადახრა და დარღვევა არ არის ცენტრალური ნერვული სისტემის ორგანული დაზიანების ან ფსიქიკური დაავადების შედეგი.

6. სასწავლო-საგანმანათლებლო მუშაობა. სკოლაში, ბაღსა თუ საკონსულტაციო პუნქტებში ფსიქოლოგი არის ავტორიტეტი ფსიქოლოგიური მეცნიერების სხვადასხვა დარგში. პედაგოგები, მშობლები თუ მოსწავლეები მათთვის საინტერესო კითხვაზე მისგან მოელიან კვალიფიცირებულ პასუხს. ამიტომ იგი ზოგადი და გამოყენებითი ფსიქოლოგიის (განსაკუთრებით, განვითარების და განათლების) ღრმა ცოდნით უნდა იყოს შეიარაღებული. მისი პიროვნების პროფესიონალური ავტორიტეტის ამაღლება თავიდან მასზეა დამოკიდებული. სკოლის ფსიქოლოგი მოსწავლესთან, პედაგოგებთან და მშობლებთან უნდა ატარებდეს საუბრებს, ლექციებს, დისპუტებს ფსიქოლოგიის საკითხებზე, მოსწავლეებში უნდა იწვევდეს ინტერესს ფსიქოლოგის სპეციალობისადმი.

7. პროფორიენტაციული მუშაობა სკოლის ფსიქოლოგისაგან მოითხოვს, დაეხმაროს სკოლასა და ოჯახს მოზარდების მიერ თავისი მომავალი საქმიანობისათვის პროფესიის არჩევანში. პროფესიული ორიენტაცია არის მეცნიერება ადამიანის მიერ თავისი ბუნების, მოწოდების, უნარ-შესაძლებლობათა და ინტერესთა შესატყვისი პროფესიის არჩევის უზრუნველყოფის შესახებ, რომლის საფუძველს წარმოადგენს ადამიანის ინდივიდუალურ თავისებურებათა მრავალფეროვნება.

სკოლის ადმინისტრაციასთან ერთად ფსიქოლოგი ადგენს პროფორიენტაციული მუშაობის გეგმას და ასრულებს მას. ასეთია მოკლედ სკოლის ფსიქოლოგის მუშაობის ძირითადი შინაარსი და მიმართულებები სასწავლო-აღმზრდელობით დაწესებულებებში.

ჩვენს პირობებში სკოლის ფსიქოლოგიური სამსახურის მდგომარეობის სპეციფიკურობის, განსაკუთრებით, კადრების დეფიციტის გამო, ფსიქოლოგი ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი მიმართულების შინაარსის შემსრულებელია. ერთდროულად რამდენიმე ფსიქოლოგი მუშაობს ცალკეული მიმართულებების ღონისძიებათა ჩასატარებლად.

სკოლის ფსიქოლოგი მუშაობაში აწყდება გარკვეულ სიძნელებებს. ერთ-ერთი არის ის, რომ სკოლის მუშაკების მიერ გაურკვეველია ფსიქოლოგისა და პედაგოგის ფუნქციები. ზოგჯერ ფსიქოლოგს ავალბენ ისეთი ღონისძიებების ჩატარებას, რომელიც პედაგოგის ან მშობლის ფუნქციაა. სკოლაში ნეგატიური მოვლენების (მოსწავლეთა მიერ დისციპლინის დარღვევა, მოსწავლეთა ან მასწავლებელსა და მოსწავლეს შორის კონფლიქტი, მოსწავლეთა სწავლაში ჩამორჩენა და სხვა) მიზეზების ძიება და მოწესრიგება თითქოს მართო ფსიქოლოგის საქმე იყოს. სწორედ ამ პრობლემაზე ლაპარაკობს დ. უზნაძე თავის ნაშრომში: „ფსიქოლოგია და პედაგოგიკა“.

ფსიქოლოგის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ამოცანას პედაგოგიკისა და პედაგოგის დახმარება წარმოადგენს. ამას არავინ უარყოფს, არც პედაგოგი და არც ფსიქოლოგი. მიუხედავად ამისა, არ შეიძლება ითქვას, რომ დღეს საბოლოოდაა გადაწყვეტილი, თუ რას ნიშნავს ამ შემთხვევაში დახმარება, რა მოეთხოვება ფსიქოლოგიას, რათა მან პედაგოგიკის მიმართ თავისი მოვალეობა შეასრულოს. ხშირად პედაგოგს ასე ესმის დახმარების

ცნება: „როდესაც მის წინაშე რაიმე ძნელი პედაგოგიური საკითხი დგას – ვთქვათ, შეგნებული დისციპლინის აღზრდის საკითხი, იგი უშუალო მონაწილეობის მიღებას ავალებს ფსიქოლოგს ამ საკითხის გადაჭრაში – თითქოს ფსიქოლოგია მოწოდებული იყოს ასწავლოს პედაგოგიკას, თუ როგორ გადაიჭრას პედაგოგიური საკითხები”.

მეორე სიძნელე მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის უქონლობაა. აუცილებელია სათანადო ავეჯით და ინვენტარით აღჭურვილი იზოლირებული სამუშაო ოთახი ინდივიდუალური და ჯგუფური ღონისძიებების ჩასატარებლად.

მესამე სიძნელე – სკოლის ფსიქოლოგის შრომის ანაზღაურების დაბალი დონეა.

აჭარის რესპუბლიკის სასწავლო-აღმზრდელობით დაწესებულებაში ფსიქოლოგიური სამსახურის დამკვიდრებისა და განვითარებისათვის მიზანშეწონილად მიგვაჩნია შემდეგი გადაუდებელი ღონისძიებების ჩატარება:

– გაიხსნას ფსიქოლოგიური სამსახურის სამეცნიერო-მეთოდური ცენტრი ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში;

– პრაქტიკოსი ფსიქოლოგის მეთოდისტის შტატის დაშვება ქალაქის და რეგიონების რესურსცენტრებთან;

პრაქტიკოსი ფსიქოლოგის თანამდებობაზე მომუშავე პედაგოგთა კვალიფიკაციის ასამაღლებელი კურსების გახსნა ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში.

ლიტერატურა:

1. მ.ზარანდია, მოსწავლეთა პროფესიული ინტერესების, მიდრეკილებებისა და ორიენტაციის ფორმირების საკითხები, თბილისი, 1981
2. მ.ყოლბაია, ძნელი ბავშვები, თბილისი, 1962
3. ი.კეჭაყმაძე, სკოლის ფსიქოლოგიური სამსახური, ჟურნალი „სკოლა და ცხოვრება“, N 7–8, 1997
4. Психологическая служба в школе. Вопросы психологии, N 2–3–4, 1979, N 3–4, 1982
5. Овчарова Р.В. Справочник школьного психолога. Москва, 1996

Ilia Kechakmadze

School Psychological Service Summary

It is impossible to solve the task of improving the level of education in educational institution, without introducing psychological service. School psychologist usually works mainly in the following areas: psychoprophylaxis, psychodiagnostics, psychological advice, correcting-developing work, professional-orientation work.

Илья Кечакмадзе

**Психологическая служба школе
Резюме**

Решение задачи улучшения уровня образования в учебно – воспитательском учреждении, невозможно без внедрения психологической службы. Школьный психолог работает в основном в следующих направлениях психопрофилактика, психодиагностика, психологическая консультация, коррективно – развивающая работа, профориентационная работа.

აღქმის პათოლოგია

ილია კეჭაყმაძე

ფსიქიკის ერთ – ერთ ძირითად ფუნქციას წარმოადგენს საგნებისა და მოვლენების ასახვა – შემეცნება. აღქმა, სხვა კოგნიტურ პროცესებთან ერთად წარმოადგენს რეალობის ასახვას, თუმცა მას გააჩნია განმასხვავებელი ნიშნებიც.

როცა ვხედავთ ან ვეხებით საგანს, ვაცნობიერებთ როგორც საგნის ნიშანთა ობიექტურ მოცემულობას, ასევე სუბიექტურ შთაბეჭდილებებს ამ ნიშანთა შესახებ. მაშასადამე, აღქმის სახით ფსიქიკაში მოცემულია ერთის მხრივ, ცოდნა იმის შესახებ, რომ ჩვენი შთაბეჭდილების მიზეზი – საგანი ობიექტურად არსებობს, ხოლო მეორე მხრივ, იმის ცნობიერება, რომ ამ საგნის შესახებ გაგვაჩინია გარკვეული ცოდნა. მეტიც, ჩვენ არამარტო გაგვაჩინია ინფორმაცია აღქმული საგნის შესახებ, არამედ შეგვიძლია ჩვენში მოცემული ამ შთაბეჭდილებების აღწერა – შეფასება.

აღქმის, როგორც განცდის განსხვავება სხვა შემეცნებითი პროცესებისაგან მდგომარეობს იმაში, რომ ის წარმოადგენს ჩვენი გრძნობის ორგანოებზე მოქმედ კონკრეტულ გამლიზიანებელთა უშუალო ასახვას. ობიექტური რეალობა აღქმაში მოცემულია, როგორც დროით და სივრცით შემოსაზღვრული სინამდვილე.

ამგვარად, აღქმა (ანუ მიმღებლობა) წარმოადგენს რთულ ინტელექტუალურ აქტს, მისთვის აუცილებლად საჭიროა გამაღიზიანებელი საგნის არსებობა.

ადამიანი აღქმას ახდენს არა პასიურად, მექანიკურად, არამედ შეგნებულად, ამორჩევით, პირადი განწყობისა და ინტერესის თანახმად.

უნდა გვახსოვდეს, რომ აღქმა წარმოადგენს მთლიან აქტს. ადამიანის სოციალურ-ისტორიული გამოცდილება აღქმას აძლევს მიმართულებას, ფორმულირებასა და აგრეთვე შეგნებული ფსიქიკური პროცესების ხასიათს.

სულით ავადმყოფობათა დროს ადგილი აქვს აღქმის სხვადასხვა აშლილობას. მისი ერთ – ერთი სახეა აგნოზია.

აღქმის ისეთი შეცვლა, როდესაც საგანი შეიგრძნობა, მაგრამ ვერ ხდება მისი შეცნობა, ცნობილია აგნოზიის სახელწოდებით.

ამგვარად, აგნოზია წარმოადგენს აღქმის პათოლოგიური შეცვლის ერთ-ერთ სახეს. კლინიკურად მეტად საინტერესოა აგნოზიის შემდეგი სახეები: მხედველობითი (ოპტიკური) აგნოზია, როდესაც ავადმყოფი ხედავს საგანს, მაგრამ ვერ ცნობს მას, საგანში რომ გაერკვეს, საჭიროა მას ხელით შეეხოს.

სმენითი აგნოზია, როდესაც ავადმყოფს ესმის სიტყვა, მაგრამ ვერ იგებს მის შინაარსს (სენსორული აფაზია), ან ესმის ბგერათა კომპლექსი, მაგრამ ვერ ერკვევა მელოდიაში (სენსორული ამუზია).

ტაქტილური აგნოზია, ანუ ასთეროგნოზია, როდესაც ავადმყოფს არ ძალუძს გამოიცნოს საგანი შეხებით.

აგნოზიის მოვლენასთან საკმაოდ ახლოს დგას ბაზინსკის მიერ აწერილი ფენომენი ანაზოგნოზიის სახელწოდებით (ავადმყოფი ვერ ერკვევა თავისი სხეულის ნაწილის მდგომარეობაში, მაგალითად იგი სრულიად ვერ გრძნობს, რომ კიდური აქვს პარალიზებული); ხსენებული

ფენომენის ერთ-ერთ სახეს შეადგენს ე.წ. ფანტომის გრძნობა, როდესაც ავადმყოფს ჰგონია, რომ აქვს თავისი სხეულის არარსებული ნაწილი, მაგალითად ამპუტირებული კიდური და სხვ.

აღქმის დარღვევის შემდეგი სახეა ფსიქოსენსორული აშლილობანი. როგორც ვიცით, სხვადასხვა გრძნობათა ორგანოების საშუალებით მიღებული აღქმა საჭიროებს შემდგომ გადამუშავებას. საჭიროა მოხდეს აღქმის ცალკეულ აქტთა შეჯამება – ინტეგრაცია, მათი ზოგადი შეფასება, რომ ადამიანი მთლიანად გაერკვეს გარემოში.

კლინიკურად მნიშვნელოვანია ფსიქოსენსორული აშლილობის შემდეგი სახეები:

1. საკუთარი სხეულის სქემის დარღვევა. ავადმყოფები ვერ ერკვევიან თავიანთი სხეულისა და მისი ნაწილის მდგომარეობაში. ისინი აღიქვამენ უკვე არარსებულ ამპუტირებულ კიდურებს, ჰგონიათ, რომ სხეულის რომელიმე ნაწილი ან ძლიერ გაუდიდდათ და დაუმძიმდათ, ან პირიქით, ძლიერ დაუპატარავდათ და შეუმსუბუქდათ.

2. სივრცის აღქმის დარღვევა. ამ შემთხვევაში ავადმყოფს დაკარგული აქვს სივრცეში გარკვევის და მასში ორიენტაციის უნარი. ავადმყოფები საგანს ხედავენ არა იმ ადგილას, სადაც იგი ძევს, არამედ სხვა ადგილას (ოპტიკური ალესტეზია) ან საგნებს ხედავენ უფრო გადიდებულად, ან შემცირებულად (მიკრო და მაკროფსია), ან შესაძლებელია საგნები მათ ეჩვენებოდეთ შორს ან ახლოს.

3. დროის აღქმის გაუკუღმართება. ავადმყოფები ვერ ერკვევიან დროში, ისევე როგორც სივრცეში. მათ დაკარგული აქვთ დროის განზომილებისა და ფაქტორთა თანმიმდევრობით დალაგების უნარი. შესაძლებელია პირველად ნახული მათ აღიქვან უკვე ნახულ, ნაცნობ და

განცდილ ფაქტად („უკვე ნახულის” ფენომენი) ან პირიქით, შესაძლებელია ცნობილ საგანში ვერ გაერკვიონ და მიიღონ არასდროს არნახულ ფაქტად („არასდროს არნახულის” ფენომენი).

4. გარემო წრის დინამიკურობის აღქმის დარღვევა. ავადმყოფები გარემოს აღიქვამენ როგორც მყარ, უმოძრაო და უცნობ სამყაროს ან შეიძლება დინამიკურობის აღქმა გაუკუღმართებული იყოს შებრუნებულად. მაგალითად, ავადმყოფებს ერვენებათ, რომ ყველაფერი მათ გარშემო განიცდის ქარიშხლისებურ ტრიალს, მოძრაობას („ოპტიკური ქარიშხლის” ფენომენი).

აღქმის დარღვევის სახეებიდან განსაკუთრებულ კლინიკურ ინტერესს წარმოადგენს ილუზიები და ჰალუცინაციები.

ილუზია წარმოადგენს არასწორ აღქმას, რომელიც არ შეესაბამება სინამდვილეს. ამ დროს არსებობს რეალური საგანი, მაგრამ მისი აღქმა წარმოებს არასწორად. მაგალითად, მინდორში, ბუჩქს დღისით ჩვენ აღვიქვამთ ნორმალურად, მაგრამ შებინდებისას, როდესაც უკვე ბუნდოვნად ვარჩევთ საგნებს, შესაძლებელია ჩვეულებრივი ბუჩქი აღვიქვათ მგლად.

არჩევნ ილუზიის სამ სახეს: ფიზიკური, ფიზიოლოგიური და პათოლოგიური ილუზიის შემთხვევები.

პათოლოგიური ილუზიის მაგალითებს ჩვენ ვხდებით სულით ავადმყოფთა შორის.

სულით ავადმყოფები (შიზოფრენიკები) მომვლელ პერსონალს ხშირად აღიქვამენ სრულიად სხვა პირებად (მახლობლებად – ნათესავეებად ან მტრებად); ექიმის ფანქარს ან სტეტოსკოპს აღიქვამენ როგორც რევოლვერს, წამალს, რომელსაც აძლევენ ავადმყოფებს, ისინი თვლიან საწამლადად, სხვის ინდიფერენტულ ლაპარაკს აღიქვამენ,

როგორც ავადმყოფის სანინაალმდეგოდ მიმართულ დიალოგსა და სხვა.

ჰალუცინაცია - ესაა აღქმის ისეთი პათოლოგია, როცა აღქმის საგანი არ არსებობს. რადგან საგნები სინამდვილეში არ არსებობს, ჰალუცინაციური აღქმა ჩვენთვის არარეალურია, მაგრამ ავადმყოფისათვის სრულიად რეალურია. ჰალუცინაციები ავადმყოფთათვის იმდენად რეალური განცდაა, რომ ისინი ახდენენ არარსებულ საგანთა პროექციას, ე.ი. საგნებს ხედავენ გარემოში (ავადმყოფი ზუსტად აღნიშნავს, თუ სად და რა მანძილზე არის მოთავსებული არასებულ ობიექტი). ჰალუცინაციები ხან რეალურ სურათებს მოგვაგონებენ, ხან კი მათ აქვს საზარელი და ფანტასტიკური შინაარსი.

ჰალუცინაციათა ყოველ სახეს აქვს მეტად მრავალგვარი და მრავალფეროვანი შინაარსი და გამოხატულება. ჰალუცინაციები შესაძლებელია იყოს სასიამოვნო ან უსიამოვნო შინაარსის.

სასიამოვნო ან ინდიფერენტული ჰალუცინაციების დროს ავადმყოფები რაიმე ცუდ გრძნობებს არ განიცდიან, მაგალითად, ისინი უცქერიან და უსმენენ, როგორც კინოს მაყურებელი პირები.

ავადმყოფთა მდგომარეობა სრულიად იცვლება, როდესაც ჰალუცინაციებს აქვს აშკარად უარყოფითი ტონი და თავისი შინაარსით შემზარავია. გასაგებია, რომ ასეთი უსიამოვნო განცდები ცვლის ავადმყოფების როგორც გუნება - განწყობილებას, ისე მათ ქცევას.

ჰალუცინაციებს ხშირად (მაგალითად, სმენის ჰალუცინაციას) აქვს ბრძანებითი, ანუ იმპერატიული ხასიათი. ავადმყოფს უბრძანებენ და ვალდებულია იგი შეასრულოს. ერთ-ერთმა ავადმყოფმა სცადა გამოემტვრია

ფანჯარა და გადამხტარიყო, რადგან მან მიიღო ასეთი ბრძანება.

შიზოფრენიის დროს აღწერილია მეტად თავისებური სმენითი ჰალუცინაციები: ავადმყოფის ყოველ აზრს თითქოს ვიღაც იმეორებს, თითქოს ვიღაცა უსმენს, უთვალთვალეს ავადმყოფის აზრთა სვლას.

სულით ავადმყოფთა სხვადასხვა შემთხვევაში ვხდებით სხვადასხვა სახის და შინაარსის ჰალუცინაციებს, ამიტომ ფსიქოზთა კლინიკურ მიმდინარეობაში მათ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს.

მელანქოლიურ ან დეპრესიულ მდგომარეობაში აღწერენ უარყოფითი ტონის სმენით ჰალუცინაციებს. ავადმყოფებს ესმით, რომ ისინი ცოდვილი და დამნაშავენი არიან. ამ შემთხვევაში ჰალუცინაციათა შინაარსი გამობატავს ავადმყოფთა ძირთად გუნებ-განწყობას.

სმენისა და ტაქტიკური ჰალუცინაციები არსებობს აგრეთვე ციხის ფსიქოზების დროსაც.

შესაძლებელია ჰალუცინაციათა პროვოკაცია მოვახდინოთ ხელოვნურად.

თეთრი ცხელების მქონე ავადმყოფებს მიდრეკილება აქვთ ჰალუცინაციებისადმი. ამიტომ ასეთ ავადმყოფთა თვალის კაკლებზე თითი რომ დავაჭიროთ და ავადმყოფს შევეკითხოთ, თუ რას ხედავს იგი, მივიღებთ სრულიად გარკვეულ დადებით პასუხს, რომ იგი ხედავს სხვადასხვა საგანს. შეიძლება ავადმყოფის თვალწინ დავიჭიროთ თეთრი სუფთა ქალაღი და შევეკითხოთ, თუ რას ხედავს იგი. აქაც დადებით პასუხს მივიღებთ.

ხშირად ავადმყოფებს აძლევენ საერთო ქსელიდან გამოთიშულ ტელეფონის მილს. ავადმყოფები ამ გამოთიშული მილით ისე ანარმოებენ საუბარს, თითქოს სინამდვილეში მათ ვინმე ელაპარაკებოდეს.

ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში ალქმის პათოლოგია შეიძლება ატარებდეს სრულიად განსხვავებულ ხასიათს და ამდენად, მნიშვნელოვანია თითოეული შემთხვევის ყურადღებით შესწავლა.

ლიტერატურა

- ა.ზურაბაშვილი. ფსიქიატრია, თბილისი, 1959
გ. ნანეიშვილი. ფსიქიატრიის მოკლე კურსი, “მეცნიერება”, თბ., 1998
მ. ჩუგოშვილი(რედ.), ფსიქიატრიული ცნობარი, “ხარება”, თბ., 2006

Ilia Kechakmadze

Pathology of the Perception Summary

Perception is a complex intellectual act. There are different pathologies of violation of this mental process. One such violation is called agnosia, where the patient perceives the subject, but can not find out. Sometimes it is mistaken perception (illusion). There are three types of physical, physiological and pathological illusions. When mental illness, mainly schizophrenia, often there are different kinds of hallucinations and false perception occurring in the absence of external visual stimulus.

Илья Кечакмадзе

Патология восприятия

Резюме

Восприятие представляет собой сложный интеллектуальный акт. При патологиях происходят разные нарушения этого психического процесса. Один из видов таких нарушений называется агнозией, когда больной воспринимает предмет, но не может его узнать. Иногда восприятие бывает ошибочным (иллюзии). Различают три вида физические, физиологические и патологические иллюзии. При психических заболеваниях, в основном при шизофрении, часто имеют место разного рода галлюцинации – ложные восприятия, возникающие при отсутствии внешнего визуального стимула.

ფენომენოლოგიური თვალსაზრისი ფსიქოპათოლოგიაში

ილია კეჭაყმაძე

სულით ავადმყოფთა კლინიკაში მუშაობა როგორც ადრე, ისე დღესაც ემყარება პათოლოგიური ფენომენების საფუძვლიან შესწავლას. ესაა ერთადერთი გზა, რომლის საფუძველზეც ექიმი აყალიბებს კლინიკურ დიაგნოზს.

სულიერი ფენომენების მკვლევარს საქმე აქვს მოვლენებთან, რომელიც არა მარტო ობიექტურად, არამედ სუბიექტურადაცაა მოცემული. სუბიექტური მოვლენების უშუალო აღწერის გზაა თვითდაკვირვება, მაგრამ ექიმი ამ მეთოდის პირდაპირი გამოყენების შესაძლებლობას მოკლებულია.

თვითდაკვირვების მეთოდი დაკავშირებულია მთელ რიგ სიძნელებთან. სწორედ ამიტომ გახდა საჭირო ფსიქოზის ხელოვნურად გამოწვევა, რომ მკვლევარს მისცემოდა საკუთარ განცდებზე დაკვირვებისა და მათი აღწერის საშუალება. გაჩნდა იმის შესაძლებლობა, რომ თვალსაჩინოდ გამოვსახოთ ის, რაც ავადმყოფის მიერ ნამდვილად არის განცდილი, განვიხილოთ ისინი თანაბარი პირობების მიხედვით, ერთმანეთისგან მკვეთრად გამოვყოთ, განვასხვავოთ და გამოვთქვათ რაც შეიძლება ზუსტ ტერმინებში..

რასაკვირველია, ფენომენოლოგიური კვლევა - ეს ისეთი ამოცანაა, რომელიც დგას არამარტო სულით ავადმყოფთა მკვლევარის წინაშე, არამედ იმათ წინაშეც, ვინც სწავლობს ადამიანის სულიერ მოვლენებს. ფენომე-

ნების ზუსტი განსაზღვრა, მათი ერთმანეთისგან გამოყოფა და ზუსტად აღწერა ისეთი აუცილებელი ღონისძიებაა, რომელიც წინ უნდა უძღოდეს ყოველ ფსიქოლოგიურ ექსპერიმენტს.

საბოლოოდ, საჭიროა იმის აღნიშვნაც, რომ ფენომენების აღწერა – ესაა ფაქტიური ვითარების გაცნობა, მწყობრში მოყვანა და ჩვენთვის მისაწვდომ ენაზე იმის გამოთქმა, რასაც ადგილი აქვს ცნობიერებაში. ფენომენოლოგიური კვლევის საზღვარი არ სცილდება ცნობიერების საზღვარს, მისი მოღვაწეობა აქ მთავრდება. ფენომენოლოგიური აღწერის მასალაა ის, რაც ცნობიერებაშია წარმოდგენილი: ხატი, სურათი, სიტყვა, აზრი, სიმბოლო. აგრეთვე ის, რაც გარეთაა გამოვლენილი: მიმიკა, ყესტები. მთავარი მაინც ისაა, რომ განვიცადოთ ის, რაც სხვის მიერ იყო განცდილი: როცა ავადმყოფებთან გვაქვს საქმე, დიდი დაკვირვებით შესწავლას მოითხოვს მათი ნახატები, წერილები და ავადმყოფის მიერ საკუთარი განცდების აღწერა.

შთაგრძნობის მეთოდი. ძირითადი მეთოდი, რომლითაც სარგებლობს გაგებითი ფსიქოლოგია, არის შთაგრძნობა, სხვისი განცდის შინაარსის ისე გადმოტანა საკუთარ განცდათა სამყაროში, რომ მათ გარშემო შეიძლებოდეს არა მსჯელობა, არამედ შინაგანი თვალთ ხილვა. სწორედ ამიტომაც საჭირო ავადმყოფის განცდის თავისებურების საფუძვლიანი ცოდნა. სხვისი სულიერი მოვლენები ჩვენთვის უშუალო აღქმის გზით მიუწვდომელია. სულიერ ფენომენთა აღწერის დროს ყოველთვის ჩნდება მიდრეკილება ჩამოვთვალთ მათი გარეგანი ნიშნები, პირობები, რომელთან ერთადაც ისინი აღმოცენდება, მივცეთ მათ ჩვენი გონებისთვის მისაწვდომი გამოხატულება თვალსაჩინო მეტაფორებში და სიმბოლოებში. ეს ისეთი

ამოცანაა, რომელიც ავადმყოფის არსებით მონაწილეობას მოითხოვს და რომლის განხორციელების ნამდვილი გზაა თვითონ ავადმყოფის მიერ თავის მდგომარეობის აღწერა (თვითაღწერა).

თვითაღწერის მასალის გამოყენება მხოლოდ მაშინ შეიძლება, თუ მას გარკვეული წესით ვანარმოებთ. ავადმყოფს ჩვენ ვინვევთ სასაუბროდ, პირად საუბარში ვამონშებთ მის მიერ განცდილის ბუნებას. ვცდილობთ საუბრის შინაარსი გარკვეულ კალაპოტში ჩავაყენოთ, რათა მეტი სისრულითა და სინათლით შევძლოთ მისი ჩამოყალიბება. ხშირად ავადმყოფის წერილობითი მასალები მდიდარია შინარსით, მაგრამ მთავარია მოხერხდეს მათი მიღება ყოველგვარი შესწორების გარეშე, ე.ი. ნატურალური სახით. მაგრამ ავადმყოფს ხშირად იმდენად უცხო და უჩვეულო განცდებთან აქვს საქმე, რომ მათ სიტყვიერ ფორმულირებას ვერ ახერხებს და ამიტომაც მიმართავს ხატვას, ახალი სიმბოლოების ძიებას და ნეოლოგიზმებს.

მიუხედავად ამისა, ავადმყოფი, როგორც დამკვირვებელი, გაცილებით უკეთეს მდგომარეობაშია, ვიდრე ნორმალური განცდის ადამიანი. ცნობერების შინაარსები, რომლის აღწერასაც ის მიმართავს და აკვირდება, ნაძალადევია და ავტომატურად მეორდება. თვითონ ავადმყოფს არ უხდება მათი გამოწვევა, მას ის უშუალოდ ეძლევა. ავადმყოფი კი არ მსჯელობს, არამედ მოგვითხრობს საკუთარი განცდების შესახებ, როგორც მესამე პირი. შეიძლება ამით იყოს გაპირობებული ის, რომ ზოგიერთი ძირითადი ცნების აღმოჩენა თვითონ ავადმყოფს ეკუთვნის. ავადმყოფის ჩვენებათა შედარება, მათი აღწერა შეიცავს ბევრ ერთმანეთთან ახლოს მდგომ ცნობებს. მაგალითად, დევნითი ბოდვის შინაარსს თითქმის ყოველი

ავადმყოფი ერთი და იგივე სახით აგვიწერს და მეტად საჭირო ცნობებსაც გვანვდის. რასაკვირველია, აქაც საჭიროა შემონიშნება, მაგრამ არ უნდა დაგვაგვიწყდეს, რომ მათ შორის გვხვდებიან განსაკუთრებული ნიჭით დაჯილდოვებული ადამიანებიც.

პირველადი (ბირთვული) ფენომენი. განვითარებული სულიერი ცხოვრების თანამგზავრია რთული ფენომენები, მაგრამ განვითარება არამარტო რაოდენობრივი ზრდაა, არამედ დიფერენციაციაც. სულიერი მოვლენების დიფერენციაცია მათ შორის სრულყოფილი ურთიერთობის ერთ-ერთი ძირითადი პირობაა, რაც თავის მხრივ აადვილებს შესასწავლად მიჩნეული მოვლენების უკეთ აღწერას. ეს უკანასკნელი ისეთი ღონისძიებაა, რომელიც დიფერენცირებული მთელის დანაწევრებას საჭიროებს, რომ უკეთ დავინახოთ მთელის კომპონენტებს შორის არსებული მიმართულება და აქედან გამომდინარე, თვით მთელის თავისებურება.

რასაც ჩვენ უშუალოდ განვიცდით, ეს მიმართულებათა მთლიანობაა, რომელშიაც ყოველთვის წარმოდგენილია „მე“-სა და საგნის დაპირისპირება. ჩვენი „მე“ ყოველთვის გრძნობს საგნისკენ მიმართულებას, ამას ადგილი არ ექნებოდა, რომ ერთმანეთთან დაპირისპირებული არ იყოს საგნობრივი ცნობიერება და თვითცნობიერება. ორივე ერთად განიცდება, მაგრამ თვითონ ამ დაპირისპირებაში მოცემულია მათი პირველადი დაყოფა, რომლის გარეშე არ გვექნებოდა შესაძლებლობა, აგვეწერა ცალკე საგნობრივი ცნობიერება და ცალკე თვითცნობიერება. კერძოდ, არანორმალური საგნობრივი განცდა, როგორცაა აღქმის შეცვლა, მცდარი შეგრძნებები. აღწერა შეიძლება დაიწყოს იმ შთაბეჭდილებებიდან, რომელიც შემოდის გარედან, ობიექტიდან, მაშინ ეს პროცესი წარ-

მიმართება იმისკენ, რასაც ჩემი “მე-“სთვის მნიშვნელობა აქვს.

დანანევრებას უნდა მოჰყვეს უშუალო და შუალი ფენომენების გამოყოფა და მათი პირველადი სახით დანახვა. ყოველი ფენომენი ატარებს უშუალოდ განცდილის დალს, რომელიც ზოგჯერ ისეთ რთულ კომბინაციაში ლებულობს მონაწილეობას, რომ ისევე ძნელი დასანახია, როგორც რთულ ნახაზში ჩართული ფიგურა.

ფენომენების ფორმა და შინაარსი. მდგომარეობის მიხედვით შინაარსი იცვლება, მაგრამ მასთან შედარებით ფორმა ცვლილებას არ განიცდის. აღქმა იგივე აღქმად რჩება, მიუხედავად იმისა, მისი შინაარსი იქნება ადამიანი, ლომი, თუ მდინარე. სულიერი ფენომენების ფორმებია წარმოდგენა, მსჯელობა, გრძნობები, მისწრაფება, თვითცნობიერება. თითოეული გამოხატავს ყოფიერების ხატს. ე.ი. ფორმას, რომელშიც მისი შინაარსი არის წარმოდგენილი. ცალკეული ადამიანის განცდის თავისებურება ხასიათდება შინაარსის მიხედვით. მიუხედავად ამისა, ფენომენოლოგიური კვლევა ძირითად მნიშვნელობას ანიჭებს არა შინაარსს, არამედ ფორმის აღწერას. ავადმყოფისთვის წარმოდგენას ე.ი. ხატს კი არ აქვს მნიშვნელობა, არამედ შინაარსს, რომელიც მას შიშს ჰგვრის.

საგნობრივი ენოდება, ამ სიტყვის ფართო მნიშვნელობით, სულიერი ცხოვრების შინაარსს, ხოლო ფორმა – თუ რა სახით წარმოსდგება საგანი სუბიექტის წინაშე (აღქმის თუ წარმოდგენის). ამ აზრით მსჯელობენ შიშის ან სხვა სულიერი მდგომარეობის შესახებაც. შიში შეიძლება აკვიატებული ბოდვითი იდეის სახით წარმოსდგეს. უკანასკნელ შემთხვევაში შიში იქნება ბოდვის შინაარსი, ხოლო ამ შიშის განცდის ფორმა – ბოდვა. აქ ფორმა გა-

გებულება, როგორც სულიერი ცხოვრების ყველაზე უფრო ზოგადი ხასიათის ცვლილება. ყველა სახის ადამიანური სურვილები, მისწრაფებები, აზრები და ფანტაზიები - წარმოდგენილია როგორც შინაარსი. ხშირად ფსიქოზის ფორმა დაპირისპირებულია განსაკუთრებულ შინაარსებთან. მაგალითად, დისფორიის, ცუდი განწყობილების პერიოდული ფაზები, როგორც ავადმყოფური ფორმა, უპირდაპირდება ამ პერიოდის ავადმყოფურ ქცევას (ლოთობა, ხეტიალისადმი მიდრეკილება, თვითმკვლელობა).

ფენომენოლოგიური კვლევის დროს ძირითადი ინტერესები მიპყრობილია ფორმისკენ, შინაარსი კი ითვლება შემთხვევითად. ფაქტია ისიც, რომ შინაარსი რიგ შემთხვევაში ცვლის ფენომენების სახეს, სულიერი ცხოვრების ფენომენებს სძენს მიმართულებასა და წონას.

გაგებითი ფსიქოლოგია დანიტერესებულია ცნობიერებაში მოცემულ მოვლენებს შორის კავშირის ჩვენებით.

აღწერითი ფსიქოლოგია კი ცდილობს სხვისი სუბიექტური სამყაროს გადმოლებას, მისთვის ხატოვანი თვალსაჩინოების მინიჭებას. გაგების ფსიქოლოგიის მიზანი განსხვავებულია, მას სურს ისეთი კავშირების ხილვა, რომელიც თან არ ახლავს ნაგულისხმევ განცდას, არამედ წინ უსწრებს მას. ასეთია აზრითი კავშირი, რომლის განმსაზღვრელად ობიექტური სამყაროა მიჩნეული..

გაგების შიგნით, კ. იასპერსის აზრით, აუცილებელია პრინციპული ხასიათის დანაწევრება. თუ ლოგიკის ნესით ხდება აზრის შინაარსის გაგება – ერთი შინაარსი გამომდინარეობს მეორისგან – ეს იქნება რაციონალური გაგება, რაციონალურ გაგებას ყოველთვის კონსტანტაციისაკენ, ყოველგვარი ფსიქოლოგიის გარეშე გასაგები კავშირისაკენ მივყავართ.

რაც შეეხება შთაგრძნობით გაგებას, – ამას მივყავართ თვითონ სულიერი კავშირისაკენ. ამ შემთხვევაში აზრის შინაარსი მოვლინებულია გუნება განწყობილებიდან, როგორცაა: სურვილი, ხიფათი. ჩვენთვის ეს შინაარსი ფსიქოლოგიურად გასაგებია, ამიტომაც მითითებული, რომ რაციონალური გაგება ფსიქოლოგიისათვის დამხმარეა, ხოლო შთაგრძნობით გაგებას მივყავართ თვითონ ფსიქოლოგიისკენ. ფენომენოლოგიური გაგების შემთხვევაში გაგება ემყარება ავადმყოფის შესახებ წარმოდგენის შემუშავებას ავადმყოფთან თვითაღწერის მასალათა საფუძველზე. მეორე გზაა უშუალო აღქმა იმის, რაც ჟესტების, მიმიკის სახით გარეთ არის გამოხატული. გენეტიკური გაგება ემყარება სულიერი მოვლენების გაგებას სულიერი მოვლენიდანვე. ამასთან შედარებით ფენომენოლოგიური გაგება სტატიურია, ის ეხება სულიერ მოვლენებს ისევე და იმ ფარგლებში, როგორც ისინი ყოფილან განცდილი.

სულით ავადმყოფებს შორის გვხვდება სამი სახის ფენომენი: ერთი მათგანი საკუთარი სულიერი ცხოვრების მიმდინარეობიდან არის ჩვენთვის ცნობილი და ამდენად, მსგავსებას პოულობს ნორმალურ ფსიქიკურ მოვლენებთან. ასეთია მაგალითად, მეხსიერების ილუზიები, ელემენტარული ჰალუცინაციები. მეორე სახის ფენომენები ხასიათდებიან პერიოდული მერყეობით, ხან გაძლიერებით, ხან დაქვეითებით, მხედველობაში გვაქვს გუნება-განწყობილების ცვალებადობა, იმპულსების გაუკუღმართება, აფექტურ მდგომარეობაში მიმდინარე ფსიქიკური პროცესები. ამათ გარეშე დგას ფენომენების მესამე რიგი, რომელთა ბუნება სრულიად მიუწვდომელია ჩვენთვის, ასეთია, „გაკეთებული აზრები“, რომელსაც ავადმყოფი თავის საკუთარ აზრად არ თვლის.

უნდა ითქვას, რომ ფსიქოზური განცდების აბსოლუტური უმრავლესობა ისე შორს დგას ჩვენგან, იმდენად განსხვავდება ავადმყოფის ცნობიერების მუშაობა ნორმალური ადამიანის ცნობიერების მუშაობიდან, რომ ყველაფერი, რაც თავის ბუნებით ფსიქოზურია, სრულიად გაუგებარია და მიუწვდომელი ჩვენთვის. ამით აიხსნება, რომ შიზოფრენიის კლინიკისათვის დამახასიათებელი პირველადი სიმპტომის ძიება ჯერაც არ დამთავრებულა, თუმცა მათი რიცხვი ათეულზე მეტია.

ლიტერატურა

1. ი.ბჟალავა. ფსიქოზურ განცდათა ფენომენოლოგია, თბილისი, 1968
2. Бабушкин В. У., Феноменологическая философия науки, Наука, М., 1985.
3. Какабадзе З. М., Проблема «Экзистенциального кризиса» и трансцендентальная феноменология Эдмунда Гуссерля, Мецниереба, Тбилиси, 1966
4. Ялом И., Экзистенциальная психотерапия, Класс, М., 1999.

Pia Kechakmadze

Phenomenological View in Psychopathology Summary

The work in the mental health clinic is based on a detailed study of pathological phenomena. Researchers mental phenomena are dealing with phenomena, not only objectively but also subjectively. Phenomenological study is a challenge not only to

researchers, but also for those who are studying the mental phenomena of a normal person. A precise definition and description of the phenomena is mandatory prior to any psychological experiment.

Илья Кечакмадзе

Феноменологический взгляд в психопатологии

Резюме

Работа в клинике душевнобольных основывается на доскональном изучении патологических феноменов. Исследователи душевных феноменов имеют дело с явлениями, дающиеся не только объективно, но и субъективно. Феноменологическое исследование – это задача, стоящая не только перед исследователями душевнобольных, но и перед тем, кто изучает душевные явления нормального человека.

Точное определение и описание феноменов – это обязательное мероприятие, предшествующее любому психологическому эксперименту.

ფსიქიატრიის ევოლუციური მიმართულების პრობლემატიკა

მარინა ქელიძე

ბიოლოგიის განვითარებამ (Харрисон, Уайнер, Тэннер, Барникот, Рейнолдс, 1979: 13-128) საფუძველი დაუდო ევოლუციურ მიმართულებას ფსიქოლოგიაში. რეფლექსის შესწავლაში წარმატებებმა განაპირობეს უნივერსალური იდეა ფსიქიკური აქტების თანმიმდევრული გართულების შესახებ. დარვინის მოძღვრებამ განაპირობა ევოლუციური მიმართულებების აღიარება და გავრცელება (დიასამიძე, 2000: 77-124). ფსიქიატრიაში ევოლუციური მიმართულების პირველი გამოჩენილი წარმომადგენლები იყვნენ ფსიქიატრი ჰენრი მოდზლი (183-1918) და ნევროლოგი ჯონ ხიუბლინსი ჯექსონი (1835-1911). მათ მიაჩნდათ, რომ პროგრესის კანონი ძალაშია ფსიქიკურ მოვლენათა სფეროში (მაგალითად- შეგრძნებებში), რომელიც გულისხმობს ზოგადი და მარტივისაგან კერძოსა და უფრო რთულისაკენ განვითარებას. მოდზლი მიუთითებდა, რომ ფსიქიკის შესწავლის დროს უნდა გამოვიყენოთ ინდუქციური მეთოდი და დავინყოთ სულიერების შესწავლა ფიზიოლოგიური გამოვლინებების საფუძველზე ჯერ კიდევ ცხოვრებაში (Морозов, 1961: 68-71). მოდზლი მიუთითებდა, რომ პათოლოგიური ფსიქოლოგიის სფეროდან შეიძლება მრავალი მაგალითის მოყვანა დარვინის თეორიის სასარგებლოდ. ჯანმრთელობა მოდზლის მიხედვით განისაზღვრებოდა როგორც გარემოში არსებობისადმი წარმატებული შეგუება. ჰარმონიული შესატყვისობა ორგანიზმსა და გარემოს შორის კი შეიძლება დარღვრეული იყოს ისეთი

მიზეზებით, რომლებიც თვით ორგანიზმში ან გარემოთი არიან განპირობებული (Mopozov, 1916: 71).

მოდული უპირატესობას ანიჭებდა ფსიქიკურ მოვლენათა ფიზიოლოგიურ და ევოლუციურ შესწავლას. ის მიიჩნევდა, რომ ფიზიოლოგიური სული შეიძლება განსაზღვრულიყო ტვინის მოქმედების ისეთი ერთობით, რომელიც აიხსნება აზროვნებაში, გრძნობებში და ნებისყოფაში. სულიერი აშლილობა კი ამ მოქმედებათა აშლილობად უნდა მივიჩნიოთ. დარვინი ყურადღებით კითხულობდა მოდულის ნაშრომებს და არაერთხელ ახდენდა ამ ავტორის ციტირებას (Mopozov, 1916: 74). მოდულიმ დაუდო საფუძველი ბავშვის ფსიქიატრიას. ის თვლიდა, რომ პირველი წლის განმავლობაში ბავშვის ფსიქოზებს ინსტიქტური წარმომავლობა აქვს. უფრო გვიან უჩნდება ჰალუცინაციური აშლილობები და კიდევ უფრო გვიან ბოდვის იდეები და კიდევ უფრო გვიან აკვიატებები (Mopozov, 1916: 74). ევოლუციური ფსიქიატრიის მეორე გამოჩენილმა წარმომადგენელმა ჯეკსონმა ნერვული სისტემის სამი დონე გამოყო და სპენსერის მიხედვით ევოლუციის ოთხი ფაქტორი გამოყო სამი მოტორული ცენტრის მიხედვით. 1. სირთულეების ზრდა (დიფერენციაცია); მოძრაობათა დიდი რაოდენობის აღწარმოება. 2. სიზუსტის ზრდა (სპეციალიზაცია); სპეციალური დანიშნულების მოძრაობათა აღწარმოება; 3. ინტეგრაციის ზრდა; სხეულის ფართო ზონების ნერვული ცენტრების მოძრაობათა აღწარმოება. 4. კოოპერაცია - რაც უფრო მაღალია ნერვული ცენტრების დონე, მით უფრო მეტია მათ შორის კავშირთიერთობები. ევოლუციის საწინააღმდეგო ფაქტორებს ეწოდება - დისოლუცია, რაც რედუციას, ხოლო ევოლუციას ნიშნავს

უფრო ორგანიზებულიდან ნაკლებ ორგანიზებული მიმართულებით, უფრო ავტომატიზირებულისაგან ნაკლებ ავტომატიზირებულის მიმართულებით. ჯეკსონის მიხედვით ფსიქიკური სნეულების ყოველ შემთხვევაში ადგილი აქვს ტვინის უმაღლესი ცენტრების დაზიანებას ანუ ევოლუციის უმაღლესი დონის - ცნობიერების სუბსტრატის დაზიანებას (Морозов, 1961: 79-80).

ზოგიერთი ავტორი არ იზიარებდა ევოლუციონიზმის მექანიკურ-ბიოლოგიურ თვალსაზრისს. ასე, მაგალითად, მაუდსლი და მერსნერი თვლიან, რომ ადამიანის სულიერ ცხოვრებაში ავადმყოფობის გამო ხდება ჩვენი ფსიქიკის ისტორიული განვითარების ადრეული სტადიების აღდგენა. ასეთი თვალსაზრისი არ შეესატყვისება რეალობას. არ შეიძლება დავადგინოთ რაიმე თანმიმდევრობა და არავითარი განსაზღვრული ტიპი ფსიქიკურ სნეულებათა სიმპტომებში, რომლებიც ძალიან განსხვავებულია და ინდივიდუალურია. ამიტომ, თუმცა არ შეიძლება იმის უარყოფა, რომ ფსიქიკის შესუსტება იწვევს ინსტინქტების აღწარმოებას, განსაკუთრებით ინსტინქტების შეცვლას, ამავე დროს არ შეიძლება უშუალოდ მათი სნეულებასთან დაკავშირება (Морозов, 1916: 94).

განვითარების შეფერხების ფსიქოპათიების წარმოშობას უკავშირებდა პ.პ. განუშკინი (Морозов, 1916: 94). თუ მივიღებთ გავრცელებულ თვალსაზრისს, რომლის მიხედვით ონტონეგენეზი მნიშვნელოვნად იმეორებს ფილოგენეზს მაშინ აზროვნების დარღვევები და პიროვნების ცლილებები, როგორც შეზოფრენიის ძირითადი სიმპტომები წარმოგვიდგებიან პრიმიტიული ბიოლოგიური დარღვევების განვითარების პროდუქტებად (Холмоков, Рициор, Корноев, 1985:

141), რომელთა ძირები ცხოველთა სამყაროს უფრო ადრეულ სტადიაში უნდა ვეძებოთ, რომლებიც წინ უსწრებდნენ ადამიანის ჩამოყალიბებას.

ლიტერატურა

ა. დიასამიძე. ევოლუციური მოძღვრების საფუძვლები. გამომცემლობა „ბათუმის უნივერსიტეტი“, ბათუმი, 2000

Колпаков В. Г., Рицнер М. С., Корнетов Н.А. Генетические и эволюционные проблемы психиатрии. Наука, Новосибирск, 1985

Морозов В. М., О современных направлениях в зарубежной психиатрии и их идейных школах, Медгиз, М., 1961

Харрисон Дж., Уайнер Дж., Тэннер Дж., Барникот Н., Рейнолдс В. Биология человека, Мир, М., 1979

Marina Chelidze

Problems for Evolutionary Psychiatry

Summary

in the article indicates that the main representatives of evolutionary development are approving that many mental diseases are associated with evolutionary past.

Марина Челидзе

Проблемы направления эволюционной психиатрии

Резюме

В статье указывается, что основные представители эволюционной психиатрии развитие многие психической болезней связывали с эволюционным прошлым человека.

სტრესის დაძლევის სოციალური ფაქტორები

რუსუდან კეჭაყმაძე

ცოცხალი ორგანიზმის სპეციფიკური თავისებურება, რითაც იგი არსებითად განსხვავდება არაცოცხალი საგნებისაგან, გამოიხატება თვითშენახვის უნარში. ყოველი ცოცხალი ორგანიზმი მიისწრაფვის იმისაკენ, რომ შეინარჩუნოს სიცოცხლე. ამას უზრუნველყოფს მისი ადაპტირებულობა გარემოსთან, მაგრამ გარემო არაა ერთგვაროვანი და უცვლელი, იგი განუწყვეტლად იცვლება და ცოცხალ ორგანიზმსაც განუწყვეტლად უხდება ცვალებად სასიცოცხლო პირობებთან შეგუება.

შეცვლილ პირობებთან შეგუების საჭიროება იწვევს გარკვეულ ცვლილებებს ორგანიზმის სასიცოცხლო ძალების საერთო ორგანიზაციაში, მათ წყობასა და ფუნქციონირებაში. მდგომარეობას, რომელშიც ორგანიზმი იმყოფება ახალ პირობებთან შეგუების პროცესში, თანამედროვე მეცნიერებაში სტრესს (ინგლ. **სტრესს**-დაძაბვა, ზენოლა) უწოდებენ. ამ დროს ორგანიზმი თავისებურად იძაბება და მობილიზდება, რათა შეინარჩუნოს ან აღიდგინოს ნორმალური ფუნქციონირების უნარი ახალ პირობებში. ამრიგად, „სტრესი არის ორგანიზმის მიერ განხორციელებულ რეაქციათა პატერნი იმ მასტიმულირებელი მოვლენის მიმართ, რომელიც ურღვევს წონასწორობას, გამოცდას უწყობს მას, ან აღემატება მისი დაძლევის უნარს“.

შეიძლება ითქვას, რომ სტრესი ზოგადად, სრულიადაც არაა რაღაც განსაკუთრებული და ექსტრემალური მდგომარეობა. სტრესი სიცოცხლის განუყრელი ნიშანია.

იგი უზრუნველყოფს ყოველი ცოცხალი ორგანიზმის, მათ შორის ადამიანის, ცხოვრების ნორმალურ მიმდინარეობას, მის ცვალებადობას პირობების ცვალებადობის შესაბამისად. მაგრამ ყოველდღიურ მეტყველებაში, ისევე როგორც მეცნიერული კვლევების უმრავლესობაში, ეს ტერმინი გამოიყენება ორგანიზმის ზომაზე მეტად დაძაბული მდგომარეობის აღსანიშნავად, როდესაც კარდინალურად ირღვევა ფიზიოლოგიური და ფსიქიკური პროცესების ნორმალური მიმდინარეობა. კერძოდ, ადამიანის შესახებ იტყვიან, რომ იგი სტრესს განიცდის, თუ რაიმე ფაქტორების გავლენით მას დაერღვა ძილის რეჟიმი, შეეცვალა არტერიული წნევა, გაუხშირდა სუნთქვა, მოემატა სისხლში ადრენალინის შემადგენლობა, თვალსაჩინოდ შეეცვალა გუნება-განწყობილება, ყურადღების მაჩვენებლები, აზროვნებისა და მეხსიერების პროცესები, ქცევა და ა.შ. სინამდვილეში ესაა ძლიერი (მწვავე) სტრესი. ბუნებრივია, რომ მეცნიერების განსაკუთრებული ინტერესიც, უმთავრესად, ასეთ სტრესზეა მიმართული, რადგან ადამიანს სამედიცინო და ფსიქოლოგიური დახმარება სწორედ ძლიერი სტრესის დროს ესაჭიროება.

სტრესის მიმდინარეობის ზოგადი კანონზომიერებები საერთოა, მიუხედავად იმისა, როდის, რა მიზეზითაა სტრესი გამონვეული და რამდენად ან რა მიმართულებით ცვლის იგი ინდივიდის ფსიქიკურ და ფიზიოლოგიურ მდგომარეობას. ამასთანავე, განსხვავებული მიზეზებით გამონვეული სტრესის შემთხვევები, მეტ-ნაკლებად, განსხვავებულ სურათსაც გვიჩვენებს, რის მიხედვითაც ხდება სტრესის სახეების კლასიფიკაცია. სელიე სტრესის ფორმების კლასიფიკაციას ორგანიზმისათვის სტრესის მიერ მოტანილი შედეგების მიხედვით ახდენს. დისტრესი უარყოფითი შედეგების მომტანი სტრესია. დადებითი შე-

დეგების მომტან სტრესს ავტორი ეუსტრესს უწოდებს და ამტკიცებს, რომ იგი ორგანიზმის ნორმალური ბიოლოგიური ფუნქციონირების (ნერვული სისტემის მქონე ორგანიზმებთან ბიოლოგიურს ფსიქიკური აქტივობაც ემატება) აუცილებელ პირობას წარმოადგენს.

არსებობს სტრესის დაძლევის სხვადასხვა ფაქტორი, რომელთაგან ერთ – ერთს წარმოადგენს სოციალური მხარდაჭერა. **სოციალური მხარდაჭერა - ესაა იმის განცდა, რომ შენ გლებულობენ, უყვარხარ, განცდა იმისა, რომ შენ საჭირო ხარ არა იმიტომ, რომ რაღაცის გაკეთება შეგიძლია, არამედ იმიტომ, რომ შენ ხარ შენ.** სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეს იმას ნიშნავს, რომ თქვენ გყავთ ახლობელი ადამიანები, ვისაც შეგიძლიათ დაელაპარაკოთ, თვლით ახლობლებად და შეგიძლიათ გაუზიაროთ სიხარული, პრობლემები, შიშები და სიყვარული. სოციალური მხარდაჭერა შეიძლება ვლინდებოდეს სხვადასხვა ფორმით. მატინი (Матин) და სინსი (Синс) გამოყოფენ სოციალური მხარდაჭერის სამ განსხვავებულ სახეს:

1. **მატერიალური** (მაგალითად, ფული, მანქანის დაქირავება);
2. **ემოციური** (მაგალითად, სიყვარული ან მზრუნველობა);
3. **ინფორმაციული** (ფაქტები ან რჩევები).

ჰაუსი უმატებს მხარდაჭერის მეოთხე ტიპს: **შეფასებითს**. ამაში იგულისხმება ადამიანისთვის მისი ცხოვრების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება თვითშეფასების ამაღლების მიზნით. სოციალური მხარდაჭერა ადამიანს შეიძლება გაუწიონ ოჯახის წევრებმა, მეგობრებმა, შეყვარებულმა ან ნებისმიერმა სხვა ადამიანმა, რომელსაც იგი

ახლობლად მიიჩნევს. სოციალური მხარდაჭერის შესახებ არსებობს ორი ჰიპოთეზა:

I. **პირველი** - მხარდაჭერას განიხილავს, როგორც სტრესორების გავლენის თავიდან აცილების ძირითად საშუალებას. მაგალითად, ინფორმაციის ან რჩევის სახით მიღებული მხარდაჭერა ადამიანს შეიძლება დაეხმაროს სამუშაოს არჩევაში და არასაჭირო სტრესის აცილებაში.

II. **მეორე** - ამტკიცებს, რომ სოციალური მხარდაჭერა სასარგებლოა გადატანილი სტრესის შემდეგ, ამა თუ იმ მოვლენის ნეგატიური შედეგების თავიდან ასაცილებლად. მაგალითად, ადამიანმა შეიძლება დაკარგოს სამუშაო, მაგრამ მეგობრებს და ოჯახის წევრებს შეუძლიათ დაეხმარონ იმაში, რომ იგი სულთ არ დაეცეს. კაპლანი ამტკიცებს სხვას: სოციალურად აქტიური მოქალაქეების ჯგუფი ეხმარება პიროვნებას მისი ფსიქოლოგიური რესურსების მობილიზებაში და ემოციურ დატვირთვასთან გამკლავებაში. ამ ჯგუფის წევრები ინანილებენ ამოცანებს და შემდეგ ადამიანს უზრუნველყოფენ აუცილებელი ფულით, მასალებით, ინსტრუმენტებით, ანვდიან რეკომენდაციებს, თუ როგორ მოახდინოს არსებულ სიტუაციაში ადაპტაცია. ჯგუფი ეხმარება ადამიანს სტრესორებთან უკეთესად გამკლავებაში და იგი უფრო მშვიდად ღებულობს მათ. როცა ადამიანი მოშორებულია თავის სახლს და ახლობლებს, მაშინ განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს მხარდაჭერის აღმოჩენას ნებისმიერი ადამიანის მხრიდან.

დადგენილ იქნა, რომ სოციალური მხარდაჭერა გავლენას ახდენს ჯანმრთელობასა და ავადმყოფობასთან დაკავშირებულ რამდენიმე პარამეტრზე. კარგი სოციალური მხარდაჭერის მქონე ორსულ ქალებს სამჯერ ნაკლები

გართულებები ჰქონდათ, ვიდრე სუსტი სოციალური მხარდაჭერის მქონე ორსულებს. ასევე გამოიკვია, რომ ქალებს, რომლებიც განიცდიდნენ ძლიერ სტრესს, მაგრამ ახლობლებისგან ლებულობდნენ მორალურ მხარდაჭერას, განუვითარდათ ნაკლები დეპრესია, ვიდრე იმათ, რომლებიც განიცდიდნენ ცხოვრებისეულ სტრესს, მაგრამ მოკლებული იყვნენ ასეთ მხარდაჭერას. მაღალი სოციალური მხარდაჭერის მქონე უმუშევარ მამაკაცებს ჰქონდათ ქოლესტერინის უფრო დაბალი დონე, ავადმყოფობისა და ემოციური რეაქციების ნაკლები სიმპტომები, ვიდრე ნაკლები მხარდაჭერის მქონე მამაკაცებს. უკანასკნელი კვლევების მონაცემები ეთანხმება ამ შედეგებს. მაგალითად, ერთ-ერთ კვლევაში, სტუდენტთა სალექციო ცხრილი შეცვალეს ისე, რომ გაეძლიერებინათ მიჯაჭულობა კურატორებზე. ამის შედეგად მიღწეულმა სოციალურმა მხარდაჭერამ გამოიწვია აკადემიური მაჩვენებლების ამაღლება. ასევე დადგინდა იქნა, რომ სხვებისგან მიღებული მხარდაჭერა ადამიანს ეხმარება გულის იმემიური დაავადების თავიდან აცილებაზე. 6 კვირიან მხარდაჭერის ჯგუფში მონაწილე მელანომის მქონე ავადმყოფებს, განუვითარდათ იმ ნეგატიური შედეგების მხოლოდ ნახევარი, რომლებსაც განიცდიდნენ სხვა ავადმყოფები, რომლებიც არ მონაწილეობდნენ ამ ჯგუფში და პირიქით – არასაკმარისი სოციალური მხარდაჭერა, რომელსაც განიცდიდნენ შიდასით დაავადებული მამაკაცები, მათში იწვევდა სტრესის დონის ამაღლებას. საინტერესო დაკვირვება ეკუთვნის სოლომონს, რომ საბრძოლო პირობებში მარტოსულ ჯარისკაცებს უფრო მეტად უვითარდებათ სტრესი. სოლომონი რეკომენდაციას იძლეოდა, გამოევიდნენ იმ ახალი ჯარისკაცები ადრეულ ეტაპებზე, ხოლო მათ ოფიცრებს და ამხანაგებს აღმოეჩინათ მათთვის სო-

ციალური მხარდაჭერა. იგივე შეიძლება გაკეთდეს კოლექში ან უნივერსიტეტში ასეთი მარტოსული სტუდენტების გამოსავლენად მათთვის საჭირო სოციალური მხარდაჭერის გასაწევად. რაც შეეხება სოციალურ მხარდაჭერას, აქ საჭიროა მამაკაცებსა და ქალებს შორის არსებული განსხვავებების გათვალისწინება. მკვლევარებმა დაადგინეს, რომ სტრესორთან შეჯახებისას მამაკაცებს უფრო ახასიათებთ ბრძოლის ან გაქცევის რეაქცია, ქალებს კი უფრო მიდრეკილება აქვთ "მიახლოებისა და დაახლოების" რეაქციისკენ ანუ სტრესორთან შეჯახებისას ქალები მიისწრაფიან "მიუახლოვდნენ" ბავშვებს და ახლობლებს (დაიცვან ისინი) და მხარდაჭერას ეძებენ სხვა ქალებში. ამას ისინი ითვისებენ ბავშვობიდან. ბიჭები ნაკლებად მიისწრაფიან მხარდაჭერის მიღებისაკენ. ამის მაგივრად ისინი უფრო მეტ დროს ხარჯავენ ფიზიკურ ვარჯიშებზე, ტელევიზორთან, კომპიუტერთან.

სოციალური მხარდაჭერის განვითარების ერთ-ერთ პირობას წარმოადგენს ის, რომ ადამიანი თვითონაც იყოს ღია და ზრუნავდეს სხვებზე. დადებითი და ჯანმრთელი ურთიერთობების დამყარება საკმაოდ ადვილია. ასეთი ურთიერთობებიდან მიღებული სოციალური მხარდაჭერა ეხმარება ადამიანს უქეიფობის ან ავადმყოფობის თავიდან აცილებაში, რომლებიც აღმოცენდება სტრესის შედეგად. ბევრ თემს გააჩნია კლუბები ან შენობები, კულტურული და საზოგადოებრივი ღონისძიებების ჩასატარებლად. ისინი ღიაა მთელი კვირის მანძილზე სკოლის დამთავრებიდან დაახლოებით 10 საათამდე და გამოსასვლელ დღეებშიც. ბავშვები და ყველა ასაკის ახალგაზრდები მიდიან ცენტრებში, სადაც მათ საშუალება აქვთ მონაწილეობა მიიღონ სპორტულ შეჯიბრებებში, ითამაშონ ფეხბურთი, კალათბურთი ან მაგიდის ჩოგბურთი. ისინი ეუფ-

ლებიან სხვადასხვა ხელობას, სწავლობენ ცეკვას, ხელოვნებას, ფოტოგრაფიას და ა.შ. ეს ცენტრები ახალგაზრდებს საშუალებას აძლევს, დაეუფლონ კონფლიქტების გადაწყვეტის ტექნიკას, რაც ეხმარება ჩხუბისა და სხვა აგრესიული ქცევის თავიდან აცილებაში, რომელიც ახდენს მნიშვნელოვანი სტრესის პროვოცირებას. შიში აბრკოლებს სხვა ადამიანებთან დაახლოებას. ადამიანს ეშინია, რომ თუ გამოავლენს სხვის მიმართ სიყვარულს, მის მიერ იქნება უარყოფილი; ეშინია, რომ აღმოჩნდება უხერხულ სიტუაციაში, რომ დასცინებენ. მას იმისიც ეშინია, რომ შეიძლება არ ჰქონდეს ზრუნვისა და სიყვარულის უნარი, მაგრამ სოციალური მხარდაჭერის მისაღებად აუცილებელია ამ შიშების დაძლევა.

აფილაცია

აფილიაცია – ესაა ადამიანის კავშირი სხვებთან, რომელიც ხასიათდება ურთიერთმიღებითა და კეთილგანწყობით. ზოგჯერ ეს ტერმინი გამოიყენება ურთიერთკავშირის, მიღების მოთხოვნების აღსანიშნავად. ამ მოთხოვნების ბლოკირება იწვევს მარტოობის, გაუცხოების გრძნობას, ფრუსტრაციას. პირიქით, ახლო, გულითადი ურთიერთობები არამარტო იწვევს სულიერ კმაყოფილებას, არამედ ამაღლებს ინდივიდებისა და ჯგუფების ცხოვრებისუნარიანობას. არაა გასაკვირი, რომ ადამიანები ბევრ ძალასა და საშუალებას ხარჯავენ ასეთი ურთიერთობების დამყარებისა და შენარჩუნებისთვის და იტანჯებიან, როცა იძულებული არიან განწყვიტონ ეს ურთიერთობები. პარადოქსი ისაა, რომ ხშირად ფრუსტრაციისა და სტრესის წყარო არიან სწორედ ახლობლები. ერთი შეხედვით, ფსიქოლოგიური კვლევები თითქოს ადასტურებს ამას. როცა პ. ვარი (P. Vary) და რ. პეინი (R. Peini)

ეკითხებოდნენ ადამიანებს, გუშინ ყველაზე მეტად რამ გამოიწვია მათი ემოციური დაძაბულობა, ყველაზე ხშირი პასუხი იყო „ოჯახი“, მაგრამ როგორც უჩვენებს სხვა კვლევები, ახლო ურთიერთობები – ესაა პირველ რიგში კეთილდღეობის, ჯანმრთელობის და ბედნიერების წყარო. ამერიკელი მკვლევარები რამდენიმე წლის განმავლობაში ატარებდნენ ინტერვიუს ათასობით ადამიანზე და მივიდნენ საერთო დასკვნამდე: ახლო ურთიერთობები აუმჯობესებს ჯანმრთელობას. იმათთან შედარებით, ვისაც ჰქონდა სუსტი სოციალური კავშირები, მეგობრებთან, ახლობლებთან ახლო ურთიერთობების მქონე ადამიანებში უფრო ნაკლები იყო ნაადრევი სიკვდილის შემთხვევები.

ასეთი კავშირების დაკარგვა ამალღებს ავად გახდომის რისკს. ფინელმა მკვლევარებმა შეისწავლეს 96 ათასი შემთხვევა, როცა ადამიანს გარდაეცვალა მეუღლე და აღმოაჩინეს, რომ მომდევნო კვირაში ორმაგდება ქვრივის მოულოდნელი სიკვდილის რისკი.

მაგრამ თუ აფილაციასა და ჯანმრთელობას შორის არსებობს კავშირი, რა მიზეზითაა განპირობებული იგი? შესაძლებელია, ის, ვისაც აქვს ახლო ურთიერთობები, ცხოვრობს უფრო მონესრიგებული ცხოვრებით, უკეთ იკვებება, უფრო ორგანიზებულია და ნაკლებად ექვემდებარება მავნე ჩვევების გავლენას. შესაძლოა, ადამიანები, რომლებიც მხარს გვიჭერენ, გვეხმარებიან იმაში, რომ უკეთ შევაფასოთ მოვლენები და გადავლახოთ სტრესული სიტუაციები, შევინარჩუნოთ თვითპატივისცემა. როცა ჩვენი თავმოყვარეობა შელახულია ვიღაცის არაკორექტული კრიტიკით, გულგრილობით – მეგობრული რჩევა, გამხნეება და დამშვიდება შეიძლება იყოს საუკეთესო ნამალი. მაშინაც კი, თუ არ ხდება პრობლემის განხილვა, მეგობრები და ახლობლები ეხმარებიან ადამი-

ანს რაიმე სასიამოვნოზე გადართვაში და აძლევენ იმის განცდას, რომ მას ღებულობენ, უყვართ და პატივს სცემენ. ახლო მეგობარს შეგვიძლია გავუზიაროთ ჩვენი გულისტკივილი, ახლო მეგობრობას ორმაგი ეფექტი აქვს. როგორც ფრენსის ბეკონი წერდა: „იგი აორმაგებს სიხარულს, ხოლო მწუხარებას ორჯერ ამცირებს.“

კვლევებით დადგინდა, რომ აფილაციის ტენდენცია იზრდება მაშინ, როცა ადამიანი იმყოფება პოტენციურად სახიფათო ან სტრესულ სიტუაციაში. ასეთ შემთხვევაში სხვა ადამიანების თანდასწრება ეხმარება მას რთულ და სახიფათო სიტუაციაში მის მიერ არჩეული ქცევის ან რეაქციის ხასიათის შემოწმებაში. გარდა ამისა, დადგენილია, რომ გარკვეულ საზღვრებში სხვების სიახლოვე პირდაპირ იწვევს შფოთვის შემცირებას, რაც არბილებს როგორც ფიზიოლოგიური, ისე ფსიქოლოგიური სტრესის შედეგებს.

ლიტერატურა:

- რ.გერიგი, ფ.ზიმბარდო, ფსიქოლოგია და ცხოვრება, თბ.
2009
- Гринберг Дж., Управление стрессом, СПб, 2002
- Селье, Г., Стресс без дистресса, М., 1979
- Черепанова, Е.М., Психологический стресс: Помоги себе и
ребенку, М., 1997

Rusudan Kechakmadze

Social Factors of Stress

Summary

Stress – a process in which people react to certain events and perceives them as a threat to health. Stress level depends on how a person refers to events of life. Because the stress is an inevitable component of modern life, it is very important to learn to control stress. Social support network contributes to the overcoming of the stress. There are also methods of stress management that can help a person cope with stress.

Русудан Кечакмадзе

Социальные факторы преодоления стресса

Резюме

Стресс – процесс, в ходе которого человек реагирует на определенные события и воспринимает их как угрозу для здоровья. Уровень стресса зависит от того, как человек относится к событиям жизни. Поскольку стресс неизбежный компонент современной жизни, очень важно научиться управлению стрессом. Преодолению стресса способствует сеть социальной поддержки. Также существуют методы преодоления стресса, которые помогают человеку справляться с стрессом.

ფსიქოლოგიის დიაგნოსტიკა – ფსიქოლოგიის ერთ – ერთი დარგი

რუსუდან კეჭყემაძე

ფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკა – ესაა ფსიქოლოგიის დარგი, რომლის დანიშნულებაა ადამიანის ინდივიდუალურ – ფსიქოლოგიური და ფსიქოფიზიოლოგიური თვისებების გაზომვა, შეფასება და ანალიზი, აგრეთვე ამა თუ იმ ნიშნით გაერთიანებულ ადამიანთა ჯგუფებს შორის განსხვავებების გამოვლენა.

ამ ფუნქციების შესრულება ხდება პრაქტიკული ამოცანების გადასაწყვეტად და ისინი გაერთიანებული არიან ცნებაში “დიაგნოზის დასმა”. “დიაგნოზი” ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს “გამოცნობას”, “პოვნას”.

სხვადასხვა ცხოვრებისეულ სფეროში თავს იჩენს პრაქტიკული ამოცანები, რომელთა წარმატებით გადაჭრა დამოკიდებულია ადამიანის ინდივიდუალური ან ჯგუფური ფსიქოლოგიური თვისებებების გათვალისწინებაზე. მაგალითად, განათლებისა და აღზრდის პრაქტიკაში აუცილებელია ბავშვებს შორის ფსიქოლოგიური განსხვავებების დადგენა, რათა მოხდეს მათ მიმართ ინდივიდუალური მიდგომა. ჯგუფში ნორმალური სოციალურ – ფსიქოლოგიური კლიმატის შექმნა ხშირად შეუძლებელია საქმიანი და პიროვნული თვისებების ანალიზის გარეშე. შეიძლება ითქვას, რომ ადამიანის ინდივიდუალურ – ფსიქოლოგიური თვისებებების გათვალისწინება აუცილებელია ნებისმიერი საქმიანობის ეფექტურობის ასამაღლებლად.

ფსიქოლოგ – კონსულტანტის მუშაობაში ფსიქო-
დიაგნოსტიკას უჭირავს მნიშვნელოვანი ადგილი. ნების-
მიერი რჩევის მიცემა, კონსულტაცია, რეკომენდაცია –
შესაძლებელია მხოლოდ კლიენტის წინასწარი ფსიქოლო-
გიური ანალიზისას. დახმარების სახეები შეიძლება იყოს
სხვადასხვა: კონსულტაცია, თერაპია, ტრენინგები, მაგრამ
ნებისმიერ შემთხვევაში, ამ ყველა დახმარებას აერთია-
ნებს ერთი ნიშანი – ინდივიდუალიზაცია, რომელიც ეყ-
რდნობა კლიენტის ფსიქოლოგიური თავისებურებების
ღრმა ანალიზს.

ამდენად, ფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკა წამოად-
გენს ნებისმიერი პრაქტიკოსი ფსიქოლოგის საქმიანობის
საფუძველს, სადაც და რა ფორმით ც არ უნდა მუშაობ-
დეს იგი.

ფსიქოდიაგნოსტიკის ძირითადი მიზანია დიაგნო-
ზის დასმა, რომელიც უზრუნველყოფს პრაქტიკული ამო-
ცანების გადაწყვეტას. ამ ამოცანების გადაჭრა მოით-
ხოვს კვალიფიცირებული სპეციალისტის მუშაობას, რო-
მელიც იყენებს ფსიქოდიაგნოსტიკურ მეთოდებს.

ფსიქოდიაგნოსტიკური მეთოდები – ესაა სპე-
ციფიკური ფსიქოლოგიური საშუალებები. ვინაიდან მათ
იყენებენ პრაქტიკაში, ამიტომ აუცილებელია, რომ ისინი
იყოს ხარისხიანი, რათა არ მოხდეს შეცდომა დიაგნოზის
დასმისას. ამიტომაც ფსიქოდიაგნოსტიკური მეთოდები-
სადმი არსებობს განსაკუთრებული მოთხოვნები, მათი შე-
მუშავება ხდება განსაზღვრული წესების მიხედვით და
მოწმდება მთელი რიგი კრიტერიუმების მიხედვით.

დიაგნოსტიკური მეთოდების შემუშავება რთუ-
ლი პროცესია, რომელიც მოითხოვს დიდ კვლევით და მე-
თოდურ მუშაობას. ასეთი მუშაობა აუცილებელია, რად-
გან აღიარებულია, რომ ფსიქოლოგიურ დიაგნოსტიკას

აქვს დიდი საზოგადოებრივი მნიშვნელობა, პრაქტიკული ღირებულება.

ფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკა არ შეიძლება მონ-ყვეტილი იყოს ზოგადი ფსიქოლოგიისა და ფსიქოლოგიის სხვა დარგებისაგან, მას აუცილებლად უნდა გააჩნდეს თეორიული ბაზა. ფსიქოდიაგნოსტიკური მეთოდების თეორიული დასაბუთება გარკვეულწილად განპირობებულია იმით, რომ აუცილებელია შედეგების სწორი ინტერპრეტაცია. დიაგნოსტიკებისას ყველაზე მნიშვნელოვანი და რთული საქმე სწორედ შედეგების სწორი შეფასებაა. შესაბამისად, დიაგნოსტს ნათლად უნდა ესმოდეს იმის არსი, რასაც ზომავს. ამიტომ თეორიული ვალიდიზაციის გარეშე არ არსებობს ფსიქოდიაგნოსტიკური მეთოდიკა.

ფსიქოდიაგნოსტიკაში ერთ – ერთი მნიშვნელოვანი ამოცანაა დიაგნოსტიკური მაჩვენებლების ფორმალიზაცია. ფსიქოლოგიური თავისებურებების გაზომვა იძლევა ადამიანის ინტუიტიური შემეცნების შეზღუდულობის გადალახვის საშუალებას. ამიტომ ფსიქოდიაგნოსტები თავიდანვე ცდილობდნენ შემოეტანათ ფსიქოლოგიაში გაზომვის საშუალებები, სტატისტიკური დამუშავების მეთოდები. ოღონდ ფსიქოდიაგნოსტიკის შედეგების ფორმალიზაციამ არ უნდა მიგვიყვანოს ფსიქოლოგიასთან კავშირის დაკარგვამდე, ხოლო მათემატიკურ – სტატისტიკური მეთოდებით არ შეიძლება ფსიქოლოგიური აზროვნებისა და ფსიქოლოგიური მოვლენების შეცვლა.

პრაქტიკული ფსიქოდიაგნოსტიკა – ფსიქოლოგიის პროფესიული საქმიანობის მეტად რთული და საპასუხისმგებლო სფეროა. იგი მოითხოვს შესაბამის განათლებას, პროფესიულ ოსტატობას და მასზე შეიძლება დამოკიდებული იყოს ადამიანთა ბედიც. კერძოდ, როცა დიაგნოსტიკის საფუძველზე ხდება სამედიცინო ან სასამართლო –

ფსიქოლოგიური დიაგნოზის დასმა, ხორციელდება საკონკურსო შერჩევა ან სამსახურში მიღება.

ამასთან დაკავშირებით, არსებობს სოციალურ – ეთიკურ მოთხოვნათა რიგი, რომელთა შესრულებაც ევალება ფსიქოდიაგნოსტს. განვიხილოთ ფსიქოდიაგნოსტიკის პრინციპები:

1. ფსიქოდიაგნოსტიკის საიდუმლოს დაცვის პრინციპი გულისხმობს, რომ არ შეიძლება მისი შედეგების გახმაურება იმ ადამიანის თანხმობის გარეშე, ვისზეც ტარდება დიაგნოსტიკა. ეს პრინციპი პირველ რიგში ეხება სრულწლოვან ადამიანს, ხოლო თუ საქმე ეხება არასრულწლოვანს, ფსიქოდიაგნოსტიკის შედეგების გახმაურებისთვის აუცილებელია მშობლების ან იმ ადამიანთა თანხმობა, რომლებსაც აკისრიათ ბავშვზე მორალური და იურიდიული პასუხისმგებლობა. გამონაკლისია ის შემთხვევა, როცა ფსიქოდიაგნოსტიკა ტარდება სამეცნიერო მიზნით, როგორც ექსპერიმენტული კვლევის ნაწილი, მაგრამ როგორც წესი, ამ შემთხვევაშიც არაა რეკომენდებული პუბლიკაციებში ცდის პირთა ზუსტი გვარისა და სახელის მითითება.

2. ფსიქოდიაგნოსტიკური მეთოდის მეცნიერული დასაბუთებულობის პრინციპი მოითხოვს, რომ როგორც მინიმუმ, მეთოდის იყოს ვალიდური და საიმედო, ანუ მიღებული შედეგები უნდა იყოს სანდო.

3. პრინციპი “არ ავნო” გულისხმობს, რომ არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება დიაგნოსტიკის შედეგების გამოყენება იმ ადამიანის საწინააღმდეგოდ, ვისზეც ტარდება დიაგნოსტიკა. თუ ფსიქოდიაგნოსტიკა ტარდება საკონკურსო შერჩევის ან ადამიანის სამსახურში მიღების მიზნით, მაშინ ეს პრინციპი გამოიყენება დიაგნოსტიკის შედეგების ღიაობის პრინციპთან ერთად,

რაც გულისხმობს იმას, რომ გამოსაკვლევია პირი ლებულ-ლობს ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ რას ეხება ტესტირება, როგორ ჩატარდება იგი, როგორია ტესტირების შედეგები, ვინ და როგორ გამოიყენებს მიღებულ შედეგებს მისი ბედის გადასაწყვეტად.

4. ტესტირების შედეგებიდან ობიექტური დასკვნების გაკეთების პრინციპი მიუთხოვს, რომ ის იყოს მეცნიერულად დასაბუთებული, რაც იმას ნიშნავს, რომ დასკვნა უნდა გამომდინარეობდეს ვალიდური და სანდო მეთოდოლოგიით ჩატარებული დიაგნოსტიკის შედეგებიდან და არავითარ შემთხვევაში არ უნდა იყოს დამოკიდებული იმ ადამიანის სუბიექტურ განწყობებზე, ვინც ატარებს დიაგნოსტიკას ან იყენებს მის შედეგებს.

5. შეთავაზებული რეკომენდაციების ეფექტურობის პრინციპი გულისხმობს, რომ ეს რეკომენდაციები აუცილებლად სასარგებლო უნდა იყოს იმ ადამიანისთვის, ვისაც იგი ეძლევა. აკრძალულია ადამიანისთვის ისეთი პრაქტიკული რეკომენდაციების მიცემა, რომელიც მისთვის უსარგებლოა ან რომელმაც შეიძლება მიგვიყვანოს არასასურველ, გაუთვალისწინებელ შედეგებამდე.

ადამიანები, რომლებიც დაკავებული არიან ფსიქო-დიაგნოსტიკით, უნდა აკმაყოფილებდნენ განსაკუთრებულ საკვალიფიკაციო მოთხოვნებს. მათგან ძირითადია შემდეგი: კარგი თეორიული მომზადება, ფსიქო-დიაგნოსტიკური მეთოდოლოგიისა და მათი გამოყენების დეტალური ცოდნა, საჭირო მეთოდოლოგიის პრაქტიკული გამოყენების საკმარისი გამოცდილების არსებობა.

არცერთი ფსიქო-დიაგნოსტიკური მეთოდოლოგია არ ჩნდება ცარიელი ადგილიდან, არამედ იგი ვითარდება გარკვეული ფსიქოლოგიური თეორიის ბაზაზე. მაგალითად, ინტელექტის ტესტები ეყრდნობა ინტელექტის ბუ-

ნების, სტრუქტურის, მნიშვნელობისა და ცხოვრებისეული გამოვლინების შესახებ მეცნიერულ მოსაზრებებს. პიროვნების ტესტების საფუძველს წარმოადგენს პიროვნების გარკვეული თეორიები, რომელიც მოიცავს პიროვნების მეცნიერულ განსაზღვრებას, მისი სტრუქტურის, განვითარებისა და ნიშნების გაგებას, რომელთა მიხედვითაც შეიძლება კონკრეტული ადამიანის პიროვნებაზე მსჯელობა.

ნებისმიერი ფსიქოდიაგნოსტიკური მეთოდის სწორად გამოყენებისთვის აუცილებელია იმ თეორიის ცოდნა, რომელსაც იგი ეყრდნობა. ამის გარეშე ფსიქო-დიაგნოსტიკა შეიძლება დაუშვას სერიოზული შეცდომა დიაგნოსტიკის შედეგების ანალიზის, ინტერპრეტაციისა და დასკვნების გაკეთებისას.

აუცილებელია თუ არა ფსიქოდიაგნოსტიკისთვის დიპლომის შესატყვისი საბაზისო ფსიქოლოგიური განათლება? ძნელია ამ კითხვაზე ერთმნიშვნელოვანი პასუხის გაცემა. თუ ფსიქოდიაგნოსტიკა ადამიანს არაფრით არ დააზიანებს, მაშინ მისი ჩატარება შეუძლია ადამიანს, ვისაც თვითგანათლებით აქვს მიღებული ამისთვის აუცილებელი ფსიქოლოგიური ცოდნა, მაგრამ იმ შემთხვევაში, როცა საჭიროა ექსპერტიზის, კონკურსის ჩატარება ან სამსახურში მიღება, ეს საქმე აუცილებლად უნდა შეასრულოს ლიცენზიის ან დიპლომის მქონე სპეციალისტმა.

ლიტერატურა:

1. Психологическая диагностика (под ред. М. К. Акимовой, К. М. Гуревича), М., 2007
2. Общая психодиагностика (под ред. А. А. Бодалева, В. В. Столина), М., 1987

Rusudan Kechakmadze

Diagnosics is One of the Branches of Psychology Summary

Diagnosics is one of the branches of practical psychology. The main purpose of psychodiagnostic-diagnosis for the solution of practical tasks. Work requires skilled diagnostician, using special tools – psycho diagnostic methods. Because of their use for practical purposes, they should be qualitative, to avoid errors in diagnosis. The people involved in the psychodiagnosics- have to have a good theoretical training, thorough knowledge of the psychodiagnostical methods, the availability of sufficient practical experience.

Кечакмадзе Русудан

Психодиагностика – одна из отраслей психологии

Резюме

Психодиагностика – одна из отраслей практической психологии. Основная цель психодиагностики – постановка диагноза, обеспечивающего решение практических задач. Психодиагностика требует работы квалифицированного специалиста, использующего особый инструментарий – психодиагностические методики. Поскольку их используют в практических целях, они должны быть качественными, чтобы исключить ошибки в диагнозе.

К людям, занимающимся психодиагностикой, предъявляются следующие требования: хорошая теоретическая подготовка, доскональное знание психодиагностических методик, наличие достаточного практического опыта.

ერის ფრომი

ციალა ტულუში

ნეოფროიდიზმი წარმოიქმნა ამერიკაში XX საუკუნის 30-იან წლებში და მისი ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენლები არიან ე.ფრომი, კ.ხორნი და ჰ.სალივანი. ისინი უარყოფდნენ ფროიდის ბიოლოგიზმს. მათთვის ძირითად საკითხად იქცა სოციალური პროცესები და მათი როლი პიროვნების ქცევისა და ხასიათის ფორმირებაში.

ე.ფრომი დაიბადა და განათლება მიიღო გერმანიაში, ხოლო 1933 წელს გადასახლდა ამერიკაში, მოღვაწეობდა კოლუმბიისა და იელის უნივერსიტეტებში, ეწეოდა ფსიქოანალიტიკურ პრაქტიკას. მისი აზრით სოციალური და კულტურული ფონის ცოდნის გარეშე შეუძლებელია სწორად გავიგოთ ფსიქოლოგიური პრობლემები. იგი ცდილობს გააერთიანოს კ.მარქსისა და ზ.ფროიდის შეხედულებები. მას შემოაქვს სოციალური ხასიათის ცნება, რომელშიაც განსაზღვრულია ამა თუ იმ საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური სტრუქტურით გაპირობებული ადამიანთა ქცევისა და აზროვნების საერთო წესი. საზოგადოება მის წევრთა ენერჯიას წარმართავს საჭირო მიმართულებით, აიძულებს მათ იმოქმედონ და იფიქრონ საზოგადოების ინტერესების შესაბამისად. შედეგად წარმოიქმნება ამ კულტურისთვის დამახასიათებელი იდეალები. ამავე დროს საზოგადოება განსაზღვრავს თუ რა გრძნობები და აზრებია დასაშვები ინდივიდების ცნობიერებაში. ფრომი თვლიდა, რომ არსებობს როგორც სოციალური ხასიათი, ასევე სოციალური არაცნობიერი, რაც გულისხმობს ცნობიერებიდან განდევნილ წინააღმდეგობ-

რივ შინაარსებს, რომლებიც საზოგადოებაში არსებობს და რომელთა გაცნობიერება დაარღვევს ინდივიდის და საზოგადოების ნორმალურ ფუნქციონირებას.

ფრომისათვის არაცნობიერი ფუნდამენტური ცნებაა, თუმცა იგი არ არის ბნელი ინსტიქტური ძალების სათარეშო ასპარეზი. არაცნობიერის შინაარსს შეადგენს როგორც ბოროტი, ასევე კეთილი მისწრაფებები და რაციონალური იდეები. ჩვენი ცნობიერების რაციონალური შინაარსები თითქმის არ შეიცავს ჭეშმარიტებებს, ვინაიდან არასწორი ინფორმაციების, ცრურწმენების, ამოჩემების და მსგავსი შინაარსების ნაზავია. ითრგუნება და განიდევენება ჭეშმარიტი ცოდნა. ფრომი თვლის, რომ არაცნობიერი „ირაციონალური ვნებების გარდა, ესაა თითქმის მთელი ჩვენი ცოდნა რეალობის შესახებ“. ამ ცოდნას ადამიანი თრგუნავს, რადგან მისი გაცნობიერება ძალიან დაამძიმებდა ცხოვრებას. მის შინაარსს შეადგენს ეგზისტენციალური წინააღმდეგობები, რაც განპირობებულია იმით, რომ გარემოსთან შეგუების პროცესში ადამიანს აღმოუცენდა ახალი თვისებები, როგორცაა თვითცნობიერება, გონება და წარმოსახვა. ადამიანი ბუნების ნაწილია და ამავე დროს გადის ბუნების სამყაროს ფარგლებს გარეთ, ტრანსცედენტირებს, განსხვავებით ცხოველისაგან, რომელიც გარემოსთან ჰარმონიულ დამოკიდებულებაშია, ადამიანი მარტოსულია, მაგრამ ვერ იტანს მარტოობას. მისი ბედნიერება სხვებთან კავშირშია. მას აუცილებლად სჭირდება საკუთარი ცხოვრების გააზრება და ადამიანი ერთადერთი ცხოველია, რომლისთვისაც მისი არსებობა პრობლემაა. მას განყვეტილი აქვს კავშირი ბუნებასთან, სხვა ადამიანებთან და საკუთარ თავთან.

ადამიანს აქვს უნარი გააცნობიეროს ეს მდგომარეობა, მაგრამ ეს მეტად მძიმე და მტკივნეულია, ამიტომ გან-

დევნილია ცნობიერებიდან, ან შენიღბულია. ამ ფუნდამენტურ წინააღმდეგობებშია ადამიანის არსი და ყოველი სიცოცხლე ინდივიდუალურად აგებს მასზე პასუხს. ფრომი თვლის, რომ ადამიანის ფსიქიკის გაგება უნდა ემყარებოდეს იმ მოთხოვნილებების ანალიზს, რომლებიც ეგზისტენციის პრობლემიდან მომდინარეობს და რაც ადამიანისგან მოქმედებას მოითხოვს. ადამიანმა უნდა დაძლიოს უსუსურობა და განკერძოებულობა. ეგზისტენციალური წინააღმდეგობების პასუხად ფრომი განიხილავს როგორც სიყვარულს, მისწრაფებას თავისუფლებისკენ, ჭეშმარიტებისკენ, ისე სიძულვილს, საღიზმს, ნარცისიზმს და სხვა, რაც ხასიათში ვლინდება. ადამიანის ხასიათში მოცემულია ინდივიდისთვის ტიპური აღქმის, განცდისა და ქცევის სურათი. ხასიათი ენაცვლება ინსტიქტებს და მის მსგავსად მოქმედებს. ხასიათში აუცილებლად მოცემულია ნიშნები, რომლებიც საერთოა ამა თუ იმ ჯგუფისათვის, ეს კი სოციალური ხასიათია, რასაც ადამიანი აღზრდის, სოციალიზაციის პროცესში ითვისებს. ყოველი ხასიათი სოციალურის და ბუნებრივის სინთეზია. ფრომმა ხუთი ტიპის სოციალური ხასიათი გამოყო: რეცეფციული, ექსპლოატატორული, დამგროვებელი, საბაზრო და პროდუქტიული. ნებისმიერი ინდივიდი წარმოადგენს ამ ხუთის ნაზავს, თუმცა ერთი ან ორი მათგანი უფრო დომინირებს. მოთხოვნილებები, რომლებსაც საზოგადოება უყენებს ინდივიდს და, რომლებიც წინააღმდეგობაში მოდიან მის ბუნებასთან, იწვევენ მის ფრუსტრაციას და არღვევენ მისი არსებობის ბუნებრივ პირობებს. მაგალითად, კაპიტალიზმიცა და კომუნიზმიც ადამიანს რობოტად, მონად, არარაობად აქცევს და ანტისოციალური ქმედებისკენ, თვითგანადგურებისკენ უბიძგებს მას. გარდამავალ პერიოდებში, როცა კაპიტალიზმი იცვლება სოციალიზმით

ან პირიქით, ირღვევა ძველი კავშირები და სანამ ადამიანი არ გაიდგამს ახალ ფესვებს, ის თავს გრძნობს დაკარგულად, ხდება ყველა შეთავაზებული პანაცეის(მარტოობისაგან გადამრჩენი) მსხვერპლი. ადამიანისა და საზოგადოების ურთიერთობა ერთ-ერთი წამყვანია ფრომის შემოქმედებაში. როგორი ტიპის საზოგადოებაა მისაღები ფრომისმსაცავის? ეს არის საზოგადოება, სადაც ადამიანი ადამიანს სიყვარულით პასუხობს, სადაც ძმობა და სოლიდარობაა, სადაც ადამიანი ქმნის და არა ანგრევს, სადაც თვითოეული გრძნობს თავის თვითყოფადობას და აცნობიერებს თავს დამოუკიდებელ სუბიექტად, არ ხდება კონფორმისტი, სადაც ორიენტირებულობის და მიკუთვნებულობის სისტემა არ გულისხმობს რეალობის დამახინჯებას და კერპების თაყვანისცემას. ასეთ საზოგადოებას მან სახელიც მოუძებნა და ჰუმანისტური კომუნიტარული სოციალიზმი უწოდა. იდეალურ საზოგადოებაზე მოსაზრებებთან ერთად ფრომი წერდა იმის შესახებაც თუ როგორ უნდა გააჰუმანურო თანამედროვე ტექნოლოგიური საზოგადოება. გზა თვითონის შესაძლებლობების სრულ გამლასა და განხორციელებაში შემოქმედებით საქმიანობასა და სიყვარულშია. ამ ასპექტით ერის ფრომი თითქოსდა ნიადაგს უმზადებდა ჰუმანისტურ ფსიქოლოგიას, რომელიც დაუპირისპირდა როგორც ფსიქონალიზს, ასევე ბიჰევიორიზმსაც-ორ მძლავრ მიმართულებას ფსიქოლოგიაში.

ლიტერატურა:

ი.იმედაძე-ფსიქოლოგიის ისტორია,თბილისი, 2008

Л.Хьелл, Д.Зиглер-Теории личности,Питер, 2004

Кэлвин С.Холл,Гарднер Линдсей-Теории личности, Москва,2008

Tsiala Tugushi

Erich Fromm

Summary

Fromm powerfully than other theorists have described the social determinants of personality. He argued that human behavior can only be understood in the light of the influences of culture. Fromm attempted to unite the views of Marx and Freud. The essential theme of Fromm - theme of human loneliness due to alienation from nature and other people.

ციალა ტუგუში

Эрих Фромм

Резюме

Э.Фромм выразительнее других теоретиков обрисовал социальные детерминанты личности.Он утверждал, что поведение человека может быть понято только в свете влияний культуры. Фромм попытался объединить взгляды Маркса и Фрейда. Важнейшая тема произведений Фромма- тема человеческого одиночества в силу отчуждения от природы и других людей.

ქცევის მართვის სტრატეგიაჰი კლასში

ციალა ტულუში

თანამედროვე მოთხოვნებმა მასწავლებელი დააყენა იმ აუცილებლობის წინაშე, რომ მან უნდა ასწავლოს განსხვავებული შესაძლებლობებისა და საჭიროებების მქონე ბავშვებს ერთ საკლასო გარემოში. სკოლაში საკმაოდ ხშირია მოსწავლეების მხრიდან პრობლემური ქცევები, რაც რიგ შემთხვევაში დაკავშირებულია ბავშვის ფსიქიკური განვითარების დარღვევებთან. შეიძლება ითქვას, რომ არ არსებობს კლასი, სადაც მოსწავლეებს დროდადრო არა აქვთ ქცევასთან დაკავშირებული პრობლემები, რაც მასწავლებლის მხრიდან დამატებით ძალისხმევასა და ქცევის მართვის სხვადასხვა სტრატეგიის გამოყენებას მოითხოვს. სხვადასხვა ქვეყანაში განხორციელებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ პოზიტიური ქცევის მხარდაჭერის სტრატეგიის გამოყენებით, შესაძლებელია ქცევის სერიოზული პრობლემების შემცირება. სხვადასხვა სტრატეგიების გამოყენების მთავარი მიზანია საკლასო ოთახში ისეთი გარემოს შექმნა, რომელიც ხელს შეუწყობს და გააადვილებს მოსწავლეთა აკადემიურ და სოციალურემოციურ სწავლებას მათი უნარებისა და შესაძლებლობების მიუხედავად, ე.ი. მათი განსხვავებული უნარებისა და საჭიროებების გათვალისწინებით. მასწავლებელმა უნდა უზრუნველყოს არა მხოლოდ მოწესრიგებული გარემო, არამედ იზრუნოს ყველა მოსწავლის ჩართვაზე სასწავლო პროცესში და ხელი შეუწყოს მოსწავლეთა სოციალურ და პიროვნულ ზრდას. მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ წესრიგის მიღწევა გაკვეთილზე, არამედ ის საშუალებებიც,

რომლებსაც მასწავლებელი მიმართავს ამ წესრიგის მისაღწევად და შესანარჩუნებლად. მასწავლებელს უნდა შეეძლოს აგრესიულ და მიუღებელ ქცევაზე მშვიდი და თანმიმდევრული წინააღმდეგობის გაწევა. ეს არის ასერტიული ქმედება-საკუთარი პოზიციის მშვიდი, მაგრამ თანმიმდევრული დაცვის უნარი. საჭიროა პედაგოგმა მიუთითოს არა მხოლოდ ქცევის შეწყვეტის საჭიროებაზე, არამედ იმაზეც, თუ რა ქცევით შეიძლება მისი ჩანაცვლება. პრობლემური ქცევის განხორციელებისას აქცენტი უნდა გადავიტანოთ პოზიტიურ ქცევაზე ნახალისების გამოყენებით. აუცილებლად უნდა დაფიქსირდეს და ნახალისდეს ბავშვის მიერ სასურველი ქცევის განხორციელების მცირე მცდელობაც კი. პრობლემური ქცევის მართვისას არ არის რეკომენდირებული შეკითხვა „რატომ“, სიტყვა, მიმართვა „შენ“, სიტყვა და უარყოფა „არა“, ლექციის ნაკითხვა, დიდაქტიკა, ბუზლუნი და ლანძღვა.

ხშირად თვით საკლასო ოთახის გარემო შეიძლება გახდეს პრობლემური ქცევის გამომწვევი. ძალიან მნიშვნელოვანია, საკლასო ოთახის მოწყობისას, შემდეგი რეკომენდაციების გათვალისწინება: 1. ყველა მოსწავლის ადგილიდან შესაძლებელი უნდა იყოს მასწავლებლის და დაფის დანახვა; 2. საკლასო ოთახის კედლებზე გამოკრული მასალა არ უნდა იწვევდეს მოსწავლეების ყურადღების გაფანტვას; 3. სასურველია მერხებს შორის საკმარისი ადგილის დატოვება მოსწავლეთა (ეტილით მოსარგებლე მოსწავლეების) დამოუკიდებელი გადაადგილების გასაადვილებლად; 4. საკლასო ოთახში ბუნებრივი განათების უზრუნველყოფა და მკვეთრი, თვალისმომჭრელი შუქისთვის თავის არიდება; 5. ხმაურის წყაროების მინიმუმამდე დაყვანა.

მოსწავლეებმა უნდა იცოდნენ, თუ რას მოელის მათგან მასწავლებელი სხვადასხვა სიტუაციაში და სხვადასხვა აქტივობის შესრულებისას. ამიტომ აუცილებელია საკლასო წესების შემუშავება. საკლასო რუტინა წარმოადგენს პროცედურათა თანმიმდევრობას დღის მანძილზე მოსალოდნელი აქტივობების შემთხვევაში, მისაღები მოქმედებებისა და მათი დარღვევის შემთხვევაში, მასწავლებლის მხრიდან მოსალოდნელი ჩარევის შესახებ. საკლასო რუტინის შემუშავებაში თვითონ მოსწავლეებიც იღებენ აქტიურ მონაწილეობას. მასწავლებელს შეუძლია მცირე დისკუსია მოაწყოს, თუ რაში გვჭირდება ისეთი წესები, როგორცაა მაგალითად, ხელის აწევა მასწავლებლისთვის კითხვის დასასმელად, გაკვეთილის დაწყებისას მოცემული საგნის წიგნებისა და რვეულების გამზადება, წერილობითი დავალების დამთავრებისას მასწავლებლის ყურადღების მიქცევა სხვებისთვის ხელის შეშლის გარეშე და ა.შ. წინასწარი ინფორმირებულობა მნიშვნელოვნად ამცირებს კლასში პრობლემური ქცევის გამოვლენის ალბათობას. საკლასო რუტინაში შესაძლებელია განერილი იყოს პროცედურები და წესები შემდეგი აქტივობებისთვის: დღის დაწყება; საკლასო ოთახში შესვლა და საკლასო ოთახიდან გასვლა; რვეულების დარიგება—აკრეფა; გაკვეთილის ახსნა; დავალების ადრე დამთავრება; კითხვების დასმა; საჭირო ოთახში გასვლა; დახმარების თხოვნა; გაცდენა.

მასწავლებლის მხრიდან ქცევის მართვის სტრატეგიების გამოყენების მთავარი მიზანია, საკლასო ოთახში და მის გარეთ პრობლემური ქცევის თავიდან აცილება და მისი შემცირება. რა ქცევას ვეძახით პრობლემურს? შეიძლება განსაზღვრებები იყოს მრავალფეროვანი და აღწერილობით განსხვავებული, მაგრამ ზოგადად პრობ-

ლემურია ის ქცევა, რომელიც ხელს უშლის მოსწავლის სწავლას და თანატოლებთან და უფროსებთან სოციალურ აქტივობებში ჩართვას. ამ განსაზღვრების ქვეშ ექცევა გახანგრძლივებული ტანტრუმები(ისტერიკა), სიტყვიერი ან ფიზიკური აგრესია, ხელისშემშლელი ვოკალური ან მოტორული აქტივობა (ყვირილი, სტერეოტიპული მოძრაობები, როგორცაა რწევა, პასტის ხელში წვალევა), ნივთების გაფუჭება, თვითდაზიანება, დაუმორჩილებლობა, მასწავლებლის კითხვების იგნორირება და გაქცევა.

უკანასკნელ წლებში სხვადასხხვა დარღვევის მქონე მოსწავლეთა სწავლებისა და მათი ქცევის მართვის ერთერთ ეფექტურ მეთოდად განიხილება პოზიტიური ქცევის მხარდაჭერის სტრატეგია. განხორციელებული კვლევების შედეგად დადგინდა, რომ დასჯის ისეთმა სახეებმა, როგორცაა შენიშვნის მიცემა, ჩხუბი, ბავშვის დროებითი იზოლირება და ჯარიმები, დადებითი შედეგების ნაცვლად, არასასურველი, პრობლემური ქცევის გახშირება გამოიწვიეს. თანამედროვე კვლევის შედეგები მოწმობენ, რომ პოზიტიური დაჯილდოება, როგორცაა მაგალითად, წახალისება, ბავშვის აკადემიური და ქცევითი წინსვლის აღმნიშვნელი გრაფიკები, მიზნის შესაბამისი ჩარევა უფრო წარმატებულია, ვიდრე ტრადიციული დამსჯელი სტრატეგიები. აუცილებელია მოსწავლეებს ავუხსნათ, თუ რა წესებია ჩვენს საკლასო ოთახში(მათი რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 5-ს) და მოსწავლეებმა უნდა იცოდნენ, თუ რა მოხდება წესის დარღვევის შემთხვევაში. შესაბამისად, რა ჯარიმას, თუ სასჯელს დავანესებთ კონკრეტული წესის დარღვევისას, რომელსაც აუცილებლად გამოვიყენებთ. ეს მოსწავლეებს დაეხმარება ისწავლონ, რომ მათ ქცევას მოყვება კონკრეტული შედეგი.

ლიტერატურა

თ.გაგოშიძე, თჭინჭარაული, ქ.ფილაური,მ.ბაგრატიონი-ინ-კლუზიური განათლების პრინციპები, თბილისი, გამ.,„ნეკერი“,2008

თ.ჭინჭარაული, მ.ბაგრატიონი, ა.ლალიძე,თ.პაჭკორია-სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეების სწავლება,საქარ.განათ. და მეცნ.სამინისტრო,2010

თ ისაკაძე-გზამკვლევი მშობლებისათვის,თბილისი, 2010

Tsiala Tugushi

The Strategy of Behavior Management in Class Summary

Modern School has a teacher to teach children with different abilities and needs, together in a single environment that requires it ownership not only effective methods of learning, but also possession of effective behavior management strategies. This suppose the classroom environment, the development of the classroom routine and use strategies to control the behavior.

Циала Тугуши

Стратегии управления поведением в классе

Резюме

Современная школа поставила перед учителем задачу обучать детей с разными возможностями и нуждами вместе в одной среде, что требует от него владения не только эффективными методами обучения, но и владения эффективными стратегиями управления поведением учащихся. Это предполагает организацию классной среды, разработку классной рутины и использование стратегий управления поведением.

დასწავლის უნარის დარღვევა და მისი ნიშნები

ციალა ტულუში

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა მნიშვნელოვან ნაწილს სწავლის უნარის დაქვეითების მქონე მოსწავლეები წარმოადგენენ. ახასიათებთ რა კითხვის, წერის, მათემატიკური უნარ-ჩვევების ათვისების პრობლემები, ისინი ხშირად ყოველგვარი სპეციალური საგანმანათლებლო დახმარების გარეშე რჩებიან. მათი პრობლემები უმეტესად სიზარმაცეს მიეწერება. სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეებს კოგნიტურ პრობლემებთან ერთად ხშირად ახასიათებთ ემოციური დარღვევები. მათ სირთულეები აქვთ როგორც აკადემიურ მოსწრებაში, ასევე საკლასო ოთახში მოქცევის წესების ათვისებასა და თანატოლებთან ურთიერთობაში. სწავლის უნარის **დარღვევა** წარმოადგენს განვითარების დარღვევას, რომელიც ხასიათდება ინტელექტუალური ფუნქციონირების (შემეცნების უნარი, სწავლა) ნორმაზე დაბალი მაჩვენებლითა და ყოველდღიური უნარჩვევების (კომუნიკაცია, თვითმომსახურება, სოციალური ჩვევები) შეზღუდვით. მისი დიაგნოსტირება დაბადებიდან 18 წლის ასაკამდე ხდება. სტატისტიკური მონაცემებით განვითარების ამ ტიპის დარღვევა მოსახლეობის დაახლოებით 2,5-3 %-ში გვხვდება. სწავლის უნარის დარღვევა განისაზღვრება ორი კრიტერიუმით, ინტელექტითა და ადაპტაციური ფუნქციონირებით. პიროვნების ინტელექტის დონის შეფასება ხდება სხვადასხვა ტიპის სტანდარტიზებული ტესტების საშუალებით, რომლებიც პიროვნების გონებრივი შესაძლებლობების ციფრობრივ მაჩვენებელს – „აი-ქიუ“ (I) კოეფიციენტს იძლევა, რაც სწავლის უნარის

დარღვევის დროს 70 ქულაზე დაბალია. რაც შეეხება მეორე ტერმინს „ადაპტაციურ ფუნქციონირებას“ ნიშნავს, თუ რამდენად შეუძლია პიროვნებას ყოველდღიური ცხოვრებისათვის საჭირო მოქმედებების შესრულება(კომუნიკაციური, საყოფაცხოვრებო უნარჩვევები, დასვენება, თვითმოვლა და თვითმომსახურება, სოციალური უნარჩვევები), ასევე ფუნქციონალური აკადემიური უნარები (კითხვა, წერა, მათემატიკა). ადაპტაციური ქცევის შეფასება სპეციალური კითხვარების საშუალებით ხდება. მისი შეფასება შედარებით რთულია, რადგან ბავშვების ქცევა ხშირად სხვადასხვა გარემოში განსხვავებულია. შესაძლებელია, რომ ადაპტაციური ქცევის შესაფასებელი კითხვარის მონაცემებით, ბავშვს არ ჰქონდეს ქცევის პრობლემები ერთ გარემოში, თუმცა სასკოლო გარემოში შესაძლებელია აღენიშნებოდეს ქცევის მნიშვნელოვანი პრობლემები. სწავლის უნარის დარღვევის მქონე ბავშვები განვითარებაში იგივე საფეხურებსა და ეტაპებს გადიან, როგორც მათი თანატოლები, მაგრამ ბევრად უფრო ნელ ტემპში. ისინი გაცილებით გვიან აღწევენ განვითარების ისეთ მნიშვნელოვან ეტაპებს, როგორიცაა სიარული, მეტყველების დაწყება, წერა-კითხვის ათვისება. მსუბუქი გონებრივი ჩამორჩენილობის დროს ზოგჯერ ის არ ვლინდება ბავშვის სკოლამდელ დაწესებულებაში მიყვანამდე. ამ ბავშვების წარმატებული სწავლებისათვის აუცილებელია ვიცოდეთ, თუ რა თავისებურებებით ხასიათდებიან ისინი ინფორმაციის გადამუშავების, მეტყველების განვითარებისა და სოციალურ-ემოციური უნარჩვევების ათვისების თვალსაზრისით. ინფორმაციის გადამუშავების უნარის განვითარების მიხედვით მათი განვითარება შეიძლება 36 კლასის დონეზე შეფერხდეს. ამ ბავშვების დასახმარებლად უნდა გვესმოდეს, თუ როგორ ფიქრობენ

და აზროვნებენ ისინი. მათ უმეტესობას აქვს ინფორმაციის ცენტრალური გადამუშავების პრობლემა, რაც ვლინდება ინფორმაციის კლასიფიკაციის სიძნელეში მეხსიერების, მსჯელობისა და შეფასების გამოყენებით. ლასიფიკაცია. ჩვეულებრივ სასკოლო ასაკის ბავშვები საკმაოდ სწრაფად სწავლობენ მნიშვნელოვანი საგნებისა თუ მოვლენების გარკვეულ ჯგუფებში გაერთიანებას: ძროხა, ძაღლი, კატა-„ცხოველი“; ბალი, ვაშლი და მარწყვი-„ხილი“. სწავლის უნარის დარღვევის მქონე ბავშვებს კი ნაკლებად შეუძლიათ საგნების დაჯგუფება. მათ, მაგალითად, შეიძლება გაუჭირდეთ მატარებელსა და მანქანას შორის მსგავსების აღმოჩენა. მეხსიერების თვალსაზრისით, სირთულეს შეიძლება წარმოადგენდეს როგორც დასამახსოვრებელი ინფორმაციის გამოყოფა მთლიანი ინფორმაციული ნაკადიდან, ასევე დამახსოვრების სტრატეგიების გამოყენება. მათ უმეტესწილად ხანმოკლე მეხსიერების მოცულობა აქვთ შევიწროვებული. სწავლის უნარის დარღვევის მქონე ბავშვებში მეტყველების განვითარება გავლენას ახდენს კოგნიტურ განვითარებაზე (განსაკუთრებით, აზროვნებაზე, დაგეგმვასა და მსჯელობაზე), თუმცა კოგნიტური განვითარებაც, თავის მხრივ, მოქმედებს მეტყველების განვითარებაზე. სწავლის უნარის დარღვევის მქონე ბავშვების მეტყველება განვითარების იგივე ეტაპებს გადის, რასაც მათი თანატოლების, მაგრამ, ბევრად ნელა. მაგალითად, სწავლის უნარის დარღვევის მქონე 10 წლის ბავშვის მეტყველება შეიძლება 5 წლის ბავშვის მეტყველების შესაბამისი იყოს. სოციალურ ადაპტაციაში ხშირად ამ ბავშვებს ხელს უშლის მიმდინდობლობა და გულუბრყვილობა. სოციალური ადაპტაციისათვის მნიშვნელოვანია ისეთი უნარჩვევების სწავლება, როგორიცაა გაზიარება (საკუთარი ნივთის თხოვება

სხვისთვის), რიგის დაცვა, ღიმილი, მონესრიგებულობა და სხვა საკლასო თუ სასკოლო აქტივობების მიყოლა. სწავლის უნარის დარღვევის ხარისხი განსხვავებულია თავისი სიმძიმის მიხედვით და კლასიფიცირდება ოთხი სხვადასხვა ხარისხით: მსუბუქი, საშუალო, მძიმე და ღრმა. სწავლის უნარის **მსუბუქი** დარღვევის დროს I 50–დან 70–მდეა; სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსახლეობის 85 %ში შეინიშნება; აღნიშნული კატეგორიის მქონე პირები ხშირად ითვისებენ აკადემიურ უნარებს დაახლოებით მენ კლასის დონემდე, შეუძლიათ დამოუკიდებლად ცხოვრება. სწავლის უნარის **საშუალო** დარღვევის დროს I 35–დან 50–მდეა(10%); ისინი ხშირად კომუნიკაციის უნარჩვევებს ეუფლებიან ადრეულ ბავშვობაში და გარკვეული ზედამხედველობის პირობებში, ახერხებენ შედარებით დამოუკიდებლად ცხოვრებას; სწავლის უნარის **მძიმე** დარღვევის დროს I 20–დან 35–მდეა(3–4%); მათ შეუძლიათ ყოველდღიური ცხოვრებისათვის საჭირო ისეთი უნარჩვევების ათვისება, როგორცაა მაგალითად, დასუფთავება და ჩაცმა. ისინი ყოველდღიურ დახმარებას საჭიროებენ ცხოვრების სხვადასხვა ასპექტებში. სწავლის უნარის **ღრმა** დარღვევის დროს კი I 20–ზე ნაკლებია(1–2%); მათ შეუძლიათ ყოველდღიური ცხოვრებისათვის საჭირო ძირითადი უნარჩვევების ათვისება, თუმცა, აუცილებელია კარგად ორგანიზებული და სტრუქტურირებული სისტემატიური ზედამხედველობა. სწავლის უნარის ღრმა დარღვევის მქონე პირებს, ხშირად ახასიათებთ ფსიქიკური განვითარების სხვა დარღვევებიც.

სწავლის უნარის დარღვევის ნიშნები, როგორც წესი, ადრეულ ასაკში ვლინდება. ხშირად სწავლის უნარის დარღვევას თან ახლავს ისეთი სიმპტომებიც, როგორცაა აგრესია, თვითდამაზიანებელი ქცევა და პიროვნუ-

ლი აშლილობები. ძირითადად, სწავლის უნარის დარღვევისთვის დამახასიათებელია: ასაკისათვის შეუფერებელი ქცევა; ახალი ინფორმაციის თუ ჩვევების სწავლის ნელი ტემპი; ჩვევის ან ინფორმაციის განზოგადების სირთულე; აბსტრაქტული აზროვნების განვითარების ძლიერი ჩამორჩენა; ცნობისმოყვარეობის ნაკლებობა; სირთულეები სასკოლოსაგანმანათლებლო სტანდარტების დაძლევაში. ქცევის ნორმების დარღვევა დამოკიდებულია სწავლის უნარის დარღვევის ხარისხზე.

ლიტერატურა

თ. ჭინჭარაული, მ.ბაგრატიონი, ა.ლალიძე, თ.პაჭკორია-სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეების სწავლება, საქარ.განათ. და მეცნ.სამინისტრო, 2010
ინკლუზიური განათლება, ცნებები და ტერმინები, საქარ. განათ. და მეცნ.სამინისტრო, 2011

Tsiala Tugushi

Violations of Learning and its Characteristics

Summary

A large part of the children with special needs are students with learning disabilities. They characterize with problems in academic achievement, and emotional relationships with peers, as well as in their development of rules of conduct in the classroom. The problems of such children are often attributed to laziness. Breach of learning skills development constitutes a violation of. It is defined by two criteria: the intelligent and adaptive functioning.

Циала Тугуши

Нарушения навыков обучения и его признаки

Резюме

Значительную часть детей с особыми нуждами составляют учащиеся с нарушениями навыков обучения. Их характеризуют как проблемы в академической успеваемости, так и в эмоциональном плане, во взаимоотношениях со сверстниками, а также в освоении ими правил поведения в классе. Проблемы таких детей часто приписывают лени. Нарушение навыков обучения представляет собой нарушение развития. Оно определяется двумя критериями: интеллектуальным и адаптационным функционированием.

ნეიპაზა ფიქსირებული სომატოფორმული აშლილობა

რუსუდან ბერიძე

გულ-სისხლძარღვთა ე. ნ. ფუნქციონალური დარღვევების სიმპტომატოლოგია ძალზე მრავალფეროვანია, მათში ემოციური ფაქტორი შესაძლებელია ეტიოლოგიურად მნიშვნელოვანი იყოს. არაა ცნობილი, თუ რატომაა, რომ ემოციები მაგ: შიში, ხანგრძლივი არსებობისას იწვევს ხან ერთ, ხან მეორე ფუნქციონალურ მოშლილობას. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ დარღვევებში ემოციურ ფაქტორებთან ერთად მნიშვნელობა ენიჭება სომატურ ფაქტორებსაც, რომლებიც შეიძლება სხვადასხვა სახით გამოვლინდეს.

დღესდღეობით კარგადაა ცნობილი კავშირი ფსიქოგენურ ფაქტორებსა და ჰიპერტენზიის გამწვავებას შორის. ფსიქოანალიტიკურმა შესწავლამ აჩვენა, რომ ქრონიკული აგრესიული იმპულსები, რომლებიც ყოველთვის კავშირშია შფოთვასთან, აშკარად გავლენას ახდენს სისხლის წნევის დონეზე, ანუ ე. ნ. ჰიპერტენზიის პროვოცირებას იწვევს. ჰიპერტენზია არის კლინიკური სინდრომი, რომელიც ხასიათდება ქრონიკული სისხლის მაღალი წნევით. ხილული ორგანული მიზეზების გარეშე არსებობს ამ დაავადების პათო - ფიზიოლოგიური მექანიზმის ნევროგენული და ჰუმორალური ახსნა. ნევროგენული თვალსაზრისით, ნერვული იმპულსების საშუალებით ხდება წვრილი არტერიების - არტერიოლების კედლის ზრდა, რაც იწვევს სისხლძარღვის შევიწროვებას. ამის გამო

სისხლი ვერ ასწრებს გარეთ გამოსვლას და სისხლძარღვის შიდა კედელზე იზრდება წნევა. ასე აღმოცენდება ჰიპერტენზია. ჰუმორალური თვალსაზრისით კი ჰიპერტენზიის მიზეზი თირკმლის იშემიაა. ამ დროს გამოიყოფა ქიმიურად აქტიური აგენტი-რენინი, რომლის მოქმედების შედეგია არტერიოლებში დამწოლი ნივთიერებების დალექვა, რაც იწვევს სისხლძარღვის სანათურის განიკვეთის შემცირებას. ალბათ უფრო სწორი იქნება თუ ვიტყვით, რომ ჰიპერტენზიის საწყის ეტაპზე წამყვანია ნევროგენული მექანიზმები, ხოლო დაავადების პროგრესირებასთან ერთად წამყვანია ჰუმორალური ფაქტორი.

როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, დღეს, ჩატარებული კვლევების საფუძველზე, დადასტურებულია კავშირი ფსიქოგენურ ფაქტორებსა და ჰიპერტენზიის გამწვავებას შორის. ამ დროს პაციენტებს ახასიათებთ ერთი საერთო თვისება - მათ არ აქვთ უნარი თავისუფლად გამოხატონ აგრესიული იმპულსები. ხშირად ისინი სექსუალურად შეკავებული ხალხია, რადგანაც არაკონვენციონალური სექსუალური აქტივობა მათთვის ნიშნავს პროტესტს, რაც თავის მხრივ იწვევს შიშს და მისგან თავის არიდების ტენდენციას.

ამ საკითხებზე მომუშავე მეცნიერები მიუთითებენ, რომ ეს არის თანამედროვე დასავლური ცივილიზაციის დაავადება. მაგ: შვაბმა და შულცმა მიიღეს სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი განსხვავება ჰიპერტენზიის მიხედვით აფრიკელ და ამერიკელ ზანგებს შორის. ჰიპერტენზია უკიდურესად იშვიათი აღმოჩნდა აფრიკელ ზანგებთან. როგორც მკვლევარებმა ივარაუდეს, აქ გადამწყვეტი ფაქტორი ცივილიზაცია უნდა იყოს, სიძნელები, რომლებსაც განიცდიან ამერიკელი ზანგები სოციალური ადაპტაციისას, უნდა აიძულებდეს მათ გამოიმუშაონ გან-

საკუთრებული თვით-კონტროლი, რომელიც შემდეგ ხდება გადამწყვეტი ეტიოლოგიური ფაქტორი.

ფსიქოანალიტიკური მკურნალობით მიღებული მონაცემების შეფასება ჯერ ადრეა, ვინაიდან ჯერჯერობით მცირეა ასეთ პაციენტთა რიცხვი. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ მართალია ამ მკურნალობის შემდეგ ხდება სომატური მდგომარეობის შემსუბუქება, ჰიპერტენზია ისპობა, მაგრამ სამაგიეროდ თავს იჩენენ პრობლემები ინტერპერსონალურ ურთიერთობებში, რასაც დათრგუნული აგრესიის გარეთ გამოსვლით ხსნიან.

ამ საკითხის კვლევისათვის ჩავატარე გამოკითხვა ათზე მეტ ადამიანთან. ჯგუში შედიოდნენ, როგორც ქალები, ასევე მამაკაცები 30-დან 45 წლამდე.

გიორგი, 33 წლის - ამბობს, რომ ზედიზედ რამდენჯერმე მოუნია ალკოჰოლური სასმელის მიღება. ერთ დამეს გააღვიძა აჩქარებულმა გულისცემამ, თან უჰაერობასაც გრძნობდა. შიშმა შეიპყრო, როცა წნევა გაუზომეს საკმაოდ მაღალი აღმოაჩნდა, აღნიშნავს, რომ ადრე წნევას არასოდეს შეუწუხებია. წამლების მიღების შემდეგ ჩივილები შესუსტდა, მაგრამ შიში დარჩა. ამის შემდეგ დაენყო უცნაური შეგრძნებები მაგ: თავს ჩვეულებრივად ვგრძნობდი, უცებ გავიფიქრებდი ეხლა, რომ გული ამიჩქარდეს, სუნთქვა გამიძნელდეს და წნევამც მომიმატოს... ამის გაფიქრება და რამდენიმე წუთში მენწყობდა ყველა სიმპტომი. თავს ცუდად ვგრძნობდი, მიპყრობდა საშინელი შიში. ბევრჯერ სასწრაფო დახმარების გამოძახებაც დამჭირდა. მოვიდოდა სასწრაფო გამიზომავდნენ წნევას, გამიკეთებდნენ დასაწევ ნემსებს... ნავიდოდა ექიმი ცოტა ხანში წნევა კვლავ 180-200-მდე აღიოდა. გამიშვეს გამოკვლევაზე, ივარაუდეს თირკმლის პრობლემა, მაგრამ ვერანირი პათოლოგია ვერ აღმოაჩინეს. გამოკვლევებმა დაა-

დასტურეს, რომ აბსოლუტურად ჯანმრთელი ვიყავი. პრობლემები კი კვლავ გრძელდებოდა. განსაკუთრებით მიძნელდებოდა სტუმრად ყოფნისას. უცებ შემიპყრობდა შიში ეხლა, რომ წნევა ამინოს და ცუდად გავხდე ხალხში შევრცხვები და მაშინვე მენყებოდა წნევისათვის დამახასიათებელი სიმპტომები. იყო შემთხვევები, რომ მეგობრებთან ერთად მივდიოდი, უცებ მანქანა გავაჩერებინე და გადმოვედი, რადგანაც შემიპყრო შიშმა, რომ გზაში შეიძლებოდა რაიმე დამმართვნოდა. დღეში რამოდენიმეჯერ ვიზომავდი წნევას. რამდენიმე საათში ერთხელ სადაც არ უნდა ვყოფილიყავი სახლში მოვრბოდი წნევის გასაზომად.

ნინო 40 წლის - სახსრები მანუხებდა. მასწავლეს გამეკეთებინა პრეპარატი ვოლტარენი. ნემსი გავიკეთე თუ არა ცოტა ხანში თავი ცუდად ვიგრძენი. როგორც ჩანს ალერგიული რეაქცია მომცა წამალმა. გამოვიძახეთ სასწრაფო დახმარება, მაღალი წნევა აღმომაჩნდა. გამიკეთეს დამწევი საშუალებები და წნევაც დარეგულირდა, მაგრამ შემიპყრო შიშმა, რომ შეიძლებოდა წნევა ისევ ამწეოდა. მალე ისევ ცუდად გავხდი, იმ ღამეს რამდენჯერმე დამჭირდა სასწრაფო დახმარების გამოძახება. დადასტურდა, რომ ვოლტარენმა გამოიწვია არტერიული წნევის მომატება, წამლის მოქმედებამ გაიარა, თუმცა შიში და შფოთვა დამრჩა. სულ მეჩვენებოდა, რომ წნევა მიწევდა, აშკარად ვგრძნობდი სიმპტომებს. ცუდად ვხდებოდი. ვითხოვდი წნევის გაზომვას და სასწრაფოს გამოძახებას. ჩავიტარე გამოკვლევა, არანაირი დაავადება არ აღმომაჩნდა. შიში წნევის მიმართ კი კვლავ დამრჩა. სხვა, რომ არ შემეწუხებინა საჩქაროდ შევიძინე წნევის აპარატი და დღეში რამდენჯერმე თავად დავინყე გაზომვა. ფაქტიურად წნევის აპარატით დავდიოდი. არ ვჩერდებოდი ისეთ

ადგილას, სადაც წნევის გაზომვას ვერ შევძლებდი. ძალიან გავწვალდი.

ნანა 42 წლის- მოძალებული საქმე გამომიჩნდა, ძალიან გადავიღალე. სალამოს თავი ცუდად ვიგრძენი, მაღალი წნევა აღმომაჩნდა. წამლები მივიღე, წნევა დაინია. გავიფიქრე, ხომ შეიძლება მაღალი წნევა გამომეპაროს და ინსულტი მივიღო. წარმოვიდგინე ლოგინად ჩავარდნილი ჩემი თავი, რომ აღარც ცოცხალი ვარ და აღარც მკვდარი, უცებ საშინელმა შიშმა შემიპყრო. ცოტა ხანში კვლავ განმიახლდა სიმპტომები, ისევ მომიმატა წნევამ. ასე გაგრძელდა დიდხანს, თვეები...ცოტა ანერვიულება და მაშინვე ვგრძნობდი წნევის მომატებას. დღეში რამდენჯერმე ვიზომავდი, სტუმრადაც მივიდოდი თუ არა წნევა გამიზომეთ მეთქი ვითხოვდი. ძველ აპარატს აღარ ვენდე და ახალი შევიძინე. ჩემს აპარატზე, რომ გავიზომავდი მერე მეზობლებთან გავდიოდი და იმათ ვამოწმებინებდი. ბოლოს წნევის აპარატი ჩანთით დამქონდა ყველგან. ნევროპათოლოგმა ვერაფერი ორგანული პათოლოგია ვერ დამიდგინა სანამ დამარწმუნებდა, რომ სერიოზული არაფერი მჭირდა, შიშისაგან 180-ზე ამივიდა წნევა, ბოლოს დასამშვიდებელი აბები დამჭირდა. წნევის აპარატი დღესაც თან დამაქვს, თუმცა უკვე იშვიათად ვიზომავ. მართლაც დიდი პრობლემაა, არავის არ ვუსურვებ გამოსცადოს იგივე.

როგორც გამოკითხულთა ანალიზმა გვიჩვენა, ყველა ადამიანს პრობლემა ერთი მიზეზით, ერთნაირად დაეწყო და განუვითარდა. აღსანიშნავია, რომ ყველა მათგანი, როგორც საექიმო გამოკვლევამ დაადასტურა, ორგანულად ჯანმრთელი იყო. ერთხელ რაღაც მიზეზით აენია წნევა, რომელიც მალე დაურეგულირდა, მაგრამ დაუ-

ტოვა შიში, შფოთვის განცდა, ცუდის მოლოდინი, რამაც წნევის აპარატზე დამოკიდებულება გამოიწვია. უარყოფითი ემოციების მუდმივი განცდა გახდა სწორედ მდგომარეობის შემდგომი გართულების მიზეზი, რადგანაც ცნობილია, რომ ზოგიერთ ადამიანზე ძლიერი ფსიქიკური გაღიზიანება იწვევს ამა თუ იმ ფსიქიკურ თუ სომატურ აშლილობას, ასევე შესაძლებელია განვითარდეს ნევროზული აშლილობებიც.

როგორც ვხედავთ ეს სერიოზული პრობლემაა, რადგანაც ადამიანები ხანგრძლივი დროის განმავლობაში იტანჯებიან. მისი მოგვარება უნდა დავიწყოთ იმით, რომ პაციენტს ჩაუტარდეს სამედიცინო გამოკვლევა, რათა წნევის გამომწვევი სომატური ფონი გამოირიცხოს. შემდეგ კი სწორად შერჩეული თერაპიული მეთოდებით უნდა მოხდეს მასზე ზემოქმედება, რაც დაეხმარება შიშის დაძლევისა და უარყოფითი ემოციებისაგან გათავისუფლებაში. ხოლო რაც შეეხება წნევის აპარატზე დამოკიდებულებას, ეს პრობლემა უნდა მოიხსნას არა ერთბაშად, არამედ ნელ-ნელა, ეტაპობრივად, რათა პაციენტის გაღიზიანება არ გამოვინვიოთ. ამისათვის ჯერ ინტერვალები უნდა გაიზარდოს წნევის ერთხელ გაზომვიდან მეორემდე, შემდეგ დღეში ორჯერ მივცეთ ნება, შემდეგ დღეში ერთხელ, მერე ორ დღეში ერთხელ და ა.შ. ამრიგად, კომპლექტური სპეციალისტის მიერ სწორად შერჩეული მეთოდებით ვფიქრობთ შესაძლებელი გახდება არსებული პრობლემის ეფექტურად მოგვარება.

ლიტერატურა

ე. ვარშანიძე, ალექსიტიმიისა და ჰიპერტონიის კავშირ-
ურთიერთობების შესწავლის ცდა, - (შოთა რუსთაველის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ფსიქოლოგიური გამოკვლე-
ვები V) ბათუმი., 2011

Rusudan Beridze

Somatoform Disorder Fixed on the Hypertension

Summary

On the basis of literature analysis and special survey was established that due to psychosomatic diseases possible take place hypertension.

This is problem, which bothers lots of people. They are somatically healthy, but they have fear, which creates psychic problem, which reflects in hypertension.

Русудан Беридзе

Соматоморфное расстройство фиксированное на давление

Резюме

На основе изучения литературы и специального опроса установлено, что в ряду соматоморфных заболеваний можно рассматривать явления гипертензии.

Эта проблема беспокоит многих людей. Они соматически здоровы, но у них психическая проблема, которая проявляется в основном в виде гипертензии.

საპროფორინტაციო მუშაობის ორგანიზება სკოლაში

რუსუდან ბერიძე

მომავალ პროფესიაზე ფიქრს ადამიანი ძალიან პატარა, ჯერ კიდევ სკოლამდელ ასაკში იწყებს. გამოკითხვებმა აჩვენა, რომ ვაჟთა უმრავლესობა ისეთ პროფესიებზე ოცნებობს, რომლებიც მათთვის ვაჟკაცობასა და გმირობასთან ასოცირდება. მაგ: გამოკითხულთა უმრავლესობას სურდა გამოსულიყო ჯარისკაცი, მეხანძრე, პატრული, მფრინავი და სხვა. გოგონებში კი ყველაზე პოპულარული მოდელისა და დიზაინერის საქმიანობა აღმოჩნდა. თუმცა ეს ყველაფერი მხოლოდ ბავშვური ოცნებაა, რომელიც შემდეგ, მოზარდობის ასაკში საკმაოდ ფერმკრთალდება და სერიოზულად უფროს სასკოლო ასაკში იჩენს თავს. 16-17 წლის ახალგაზრდების წინაშე ეს საკითხი დგება, როგორც სერიოზული პრობლემა. მართლაცდა როგორ უნდა შეძლონ 17 წლის ბავშვებმა აირჩიონ ისეთი პროფესია, რომელიც მთელს მათ მომავალ ცხოვრებას უზრუნველყოფს? მათ ხომ ჯერ არანაირი ცხოვრებისეული გამოცდილება არ გააჩნიათ, უფრო მეტიც, ბევრი პროფესიის არსებობაზეც კი არა აქვთ წარმოდგენა, არ იციან ამა თუ იმ პროფესიის დადებითი და უარყოფითი მხარეები, თუ რა პასუხისმგებლობა ექნებათ მისი დაუფლებისას, რა ცოდნასა და უნარებს მოითხოვს ესა თუ ის დარგი. ბუნებრივია, სჯობია ახალგაზრდამ ისეთი პროფესია აირჩიოს, რომელიც ყველაზე უფრო შეფერება მის შესაძლებლობებს, მაგრამ პრობლემაა

ისიც, რომ მოსწავლემ არც კი იცის ზუსტად, თუ როგორია მისი ფსიქოლოგიური შესაძლებლობები. ამის გარკვევაში მას დახმარება სჭირდება, ყველაზე კომპეტენტური რჩევის მიცემა კი ფსიქოლოგს შეუძლია, თუმცა არც მშობლისა თუ კლასის ხელმძღვანელის როლი შეიძლება გამოირიცხოს, ამიტომაც საპროფორიენტაციო მუშაობას სკოლებში ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

მოსწავლეებთან საპროფორიენტაციო მუშაობის დროს ორი ასპექტი უნდა იქნას გათვალისწინებული. პირველი, თუ ახალგაზრდამ რომელი პროფესია სჯობია, რომ აირჩიოს და მეორე, ახალგაზრდის ფსიქიკური მონაცემების პროფესიის მოთხოვნილებებისადმი შესატყვისობა. აქ მნიშვნელოვანია შემდეგი: მას მოსწონდეს არჩეული პროფესია და ასევე, ჰქონდეს ამ პროფესიის დაუფლებისა და შემდგომი წარმატებით მუშაობის მონაცემები. სპეციალისტმა აუცილებლად უნდა განუმარტოს ახალგაზრდას, რომ ცუდი პროფესია არ არსებობს. ყველა პროფესია კარგია, თუ მას კარგად დაეუფლება, კარგ სპეციალისტად ჩამოყალიბდება.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ზოგიერთი პროფესია მოითხოვს სპეციფიკურ ფსიქიკურ მონაცემებს, რომელთაც ყველა ახალგაზრდა ერთნაირად არ ფლობს. ფსიქოლოგის მოვალეობაა დაეხმაროს ახალგაზრდებს, თუ საჭირო გახდა სხვადასხვა მეთოდის გამოყენებით დაადგინოს, თუ რა ფსიქოლოგიურ შესაძლებლობებს ფლობს ის და შეძლებს თუ არა ამა თუ იმ პროფესიის დაუფლებას. ამისათვის, უპირველეს ყოვლისა, ფსიქოლოგი თავად უნდა ფლობდეს ამომწურავ ინფორმაციას არსებულ სპეციალობებზე. ასევე, კონსულტაციის დროს მხედველობაში უნდა მიიღოს მოსწავლის როგორც ფსიქიკური განვითარების, ასევე საგნობრივი ცოდნის დონე. აგრეთვე პროფესიის

პერსპექტიულობა, თუ სამუშაოს შოვნის შესაძლებლობა. გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, აქვს თუ არა ახალგაზრდას სასწავლებლად შორს წასვლის შესაძლებლობა, თუ ასეთი დარგი მშობლიურ ქალაქში არ არსებობს და მრავალი სხვა. კონსულტირების დროს აუცილებელია გათვალისწინებული იყოს მშობლების აზრიც. სპეციალისტმა პასუხი უნდა გასცეს როგორც მოსწავლეებს ასევე მათ მშობლებს თუკი ისინი კითხვებით მიმართავენ.

ფსიქოლოგი განსაკუთრებული გულისყურით უნდა მოექიდოს კონსულტირებას ისეთი პროფესიების არჩევისას, რომლებიც სპეციფიკური ფსიქიკური უნარის მოცემულობას საჭიროებს. ასეთებია: ყურადღების სწრაფი გადასაცვლების, ძლიერი კონცენტრირების, ოპერატიული აზროვნების, რეაქციის სისწრაფის და სხვა უნარები. როგორც ცნობილია ზოგიერთ პროფესიას მნიშვნელოვნად ესაჭიროება ადამიანის ასეთი ფსიქიკური მახასიათებლები. აქ არ კმარა მხოლოდ მოსწავლის სურვილი, აირჩიოს ეს პროფესია, მას უსათუოდ უნდა გააჩნდეს საამისო მონაცემები. თუ კონსულტანტი ფსიქოლოგი არ ფლობს მონაცემებს ამის შესახებ, საჭირო ხდება სათანადო ფსიქო-დიაგნოსტიკური მეთოდების გამოყენებით ამის დადგენა, რათა დახმარება აღმოუჩინოს მოსწავლეს. ყველა კომპეტენტურ ფსიქოლოგს შეუძლია პროფესიისთვის საჭირო ფსიქიკური უნარის დიაგნოსტიკა და ახალგაზრდისთვის კვალიფიციური რჩევის მიცემა.

არის შემთხვევები როცა ახალგაზრდები არ ფიქრობენ პროფესიის არჩევაზე ისინი გულგრილნი რჩებიან ყველაფრის მიმართ. ასეთ მოსწავლეებთან მუშაობა საკმაოდ ძნელია. იმისთვის რომ ასეთი ახალგაზრდები დაინტერესდნენ შრომით და იფიქრონ მომავალ პროფესიებზე, სკოლაში უნდა ჩატარდეს მთელი რიგი ღონისძიებები:

შრომითი სწავლება, საგნობრივ გაკვეთილებში საინტერესო შრომითი საქმიანობის ამსახველი მასალის ჩართვა, კლასგარეშე და სკოლის გარეშე მუშაობის გამოყენება, ექვსკურსიები საწარმოებში და ა. შ. ასევე საჭიროა მშობლებთან მუშაობაც, რათა მათ გაუღვიძონ თავიანთ შვილებს მომავალი პროფესიისადმი ინტერესი. თუმცა არსებობს კიდევ ერთი პრობლემა, მშობლები ვერ ზომავენ და რჩევების ნაცვლად, შვილებს თავს ახვევენ თავიანთ ინტერესებს. ისინი არ ეკითხებიან შვილებს რა მოსწონთ და რა უნდათ გამოვიდნენ და პირდაპირ აიძულებენ საბუთები შეიტანონ იმ ფაკულტეტზე, რომლებიც მათ მიაჩნიათ პრესტიჟულად. სპეციალისტთა აზრით, ასეთი ქცევა არასწორია. ახალგაზრდას შეიძლება ჰქონდა მონაცემები, რომ გამოსულიყო კარგი მექანიკოსი, დიზაინერი და სხვა. თუ მშობლების იძულებით იგი, მისი სურვილის საწინააღმდეგოდ, გამოვიდა იურისტი, დიდი ალბათობაა ვერ შეიყვაროს თავისი საქმე და სუსტ სპეციალისტად ჩამოყალიბდეს. ასეთ შემთხვევაში აუცილებელია ფსიქოლოგი გაესაუბროს თავად მშობელს და მისცეს კომპეტენტური რჩევები. თუმცა არიან მოსწავლეები, რომლებიც კატეგორიულად გადანყვეტენ რომელიმე პროფესიის დაუფლებას და წინააღმდეგობების მიუხედავად მაინც აღწევენ დასახულ მიზანს, მაგრამ არიან ისეთი ახალგაზრდებიც, რომლებიც ასე ადვილად ვერ ირჩევენ პროფესიას. აქ ბევრი რამაა გასათვალისწინებელი: პროფესიის პრესტიჟულობა, დაუფლებასთან დაკავშირებული სიძნელეები, სამუშაოს შოვნის პერსპექტივა და სხვა. ფსიქოლოგის პროფესიულ ორიენტაციაზე მუშაობა სწორედ იმ დროიდან იწყება, როცა ახალგაზრდას გაურკვეველობა იპყრობს მისი მომავალი შრომითი სპეციალო-

ბის შესახებ. სწორედ აქ სჭირდება მას მრჩეველი და ეს საქმე სწორედ ფსიქოლოგმა უნდა იტვირთოს.

ფსიქოლოგის პროფორიენტაციულ მიშაობაში, ძირითადად ორ ასპექტს გამოყოფენ ესენია: ინფორმაციულ-საგანმანათლებლო მუშაობა და მოსწავლეებთან ინდივიდუალური კონსულტაციები, დიაგნოსტიკური და საკორექციო მუშაობა. თუ წლების განმავლობაში სპეციალისტები სწორად იმუშავებენ სკოლებში, მოსწავლეებს სკოლის ზედა კლასებში უკვე გამომუშავებული ექნებათ პროფესიის არჩევის მოთხოვნილება, რაც გაუადვილებთ სწორი არჩევის განკეთებას.

ლიტერატურა

1. მამია ყოლბაია, სკოლის ფსიქოლოგია, გამომცემლობა „ცის ნამი“ თბილისი., 2008
2. კახიანი დ. ყურადღების დეფიციტისა და ჰიპერაქტივობის სინდრომი. თბილისი., 2002
3. Рабочая книга школьного психолога. Под. ред. И. В. Дубровиной. Москва 1991.

Rusudan Beridze

**The Organization of Professional Orientation
Work in School**

Summary

To organize carrying profession orientational work in schools is very difficult and responsible business. Successfully carried work is a good help for pupils to choose their future profession.

Specialist must acquaint to the pupils all the existed professions, their positive and negative sides and give them competent advices, to choose their future profession directly.

Русудан Беридзе

Организация профориентационной работы в школе

Резюме

Сложным и ответственным делом является организация профориентации в школе. Успешному проведению профессиональной ориентации в процессе учебной деятельности способствует профессиональное просвещение, которое заключается в том, чтобы сформировать у учащихся конкретные знания о выборе профессии. В ходе профпросвещения у них развиваются интересы к профессиям, способность к различным видам трудовой деятельности, мотивы выбора, положительное отношение к избранному труду. Профессиональное

просвещение, в свою очередь, включает профессиональную информацию, с помощью которой школьники получают сведения о наиболее массовых профессиях народного хозяйства, о способах и условиях овладения ими.

В ходе занятий необходимо рассказывать и о возможных препятствиях при выборе профессии. Таковыми могут быть слабая учебная подготовка, медицинские противопоказания, отсутствие знаний о требованиях избираемой профессии к человеку, ее содержание.

**განათლების მართვის ოპტიმიზაციის
პრობლემა განათლების სოციალური სივრცის
შინაგანი სტიმულების საფუძველზე**

შორენა მესხიძე

საზოგადოების დემოკრატიზაციის პირობებში განათლება სულ უფრო მეტად ლეზულობს ღია სისტემის ხასიათს, რომელსაც აქვს ვარიაციული განვითარების შესაძლებლობები. ამავდროს რთული სისტემის პირობებში, რომელსაც გააჩნია მრავალი პოზიტიური და ნეგატიური უკუკავშირი, განათლებაში შეინიშნება მუდმივი მოძრაობა, რომლის შედეგად მისი სტრუქტურა და ქვესისტემები ერთი მოწესრიგებული მდგომარეობიდან მეორეში გადადიან.

ამრიგად, განათლების სისტემაში მოქმედებენ თვითორგანიზაციის პროცესები. ერთის მხრივ ისინი სტიქიურად აცხადებენ პრეტენზიას არსებული სისტემის მთლიანობის დარღვევაზე, ხოლო მეორეს მხრივ გვთავაზობენ განვითარების ახალი წყაროების გამოვლენის შესახებ. ამ პროცესების დახასიათებები განისაზღვრება სისტემის შინაგანი პირობებით, მათ შორის სარესურსო და აგრეთვე სისტემის გარედან ზემოქმედების სიძლიერით. სახელმწიფო და საზოგადოება განსხვავებულად რეაგირებს ამ პროცესებზე. საზოგადოებაში სულ უფრო მეტად ყალიბდება განათლების მრავალგვარობის მოთხოვნა, რაც აშკარად სტიმულს აძლევს პროცესების თვითორგანიზაციას. მაგრამ, განათლების მართვის სიტემას ცდილობს შეინარჩუნოს თავისი მთლიანობა და ხშირად არ იზიარებს საზოგადოების პერსპექტიულ მოთხოვნებს, არ ლეზულობს მხედველობაში, რომ განათლება ეს არის რთული

ევოლუციური მთლიანობა, რომელიც მოიცავს მრავალ სტრუქტურასა და ქვესისტემას, განვითარების ტემპებს, რომლებიც შეიძლება არ შეესატყვისებინან ოფიციალურად მიღებული განათლების მართვის სისტემას (Меньшиков, Санникова, Харитонова 2001)

იქმნება შთაბეჭდილება, რომ საგანმანათლებლო სისტემის მართვა დაშორებულია საგანმანათლებლო სისტემას. ცალკეული აქტები და პროგრამები, რომელიც მიიღება განათლების შინაგანი კონტექსტის გაუთვალისწინებლად კიდევ უფრო მეტად ართულებენ წინააღმდეგობებს, რომლებიც თავის მრივ ქმიან საფუძველს საგანმანათლებლო სისტემის პრობლემების წარმოსაქმნელად. საგანმანათლებლო სისტემა თვითმართვადი, მრავალგვარი სისტემაა და მისი განვითარება შესაძლებელია შინაგანი ტენდენციების შემჩნევის საფუძველზე, რომელსაც უნდა ეყრდნობოდეს ინოვაციური საქმიანობა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ინოვაციური საქმიანობის სახელწოდების ქვეშ შეიძლება შემოთავაზებული იყოს განათლების სისტემის და კონკრეტული საგანმანათლებლო ურთიერთობების განვითარების ისეთი მიმართულება, რომელიც თითქოსდა საყოველთაოდ მიღებული განათლების სისტემას შეესატყვისება, მაგრამ კონკრეტული განათლების შინაგანი ტენდენციების უგულებელყოფის საფუძველზე და ფორმალური ე. წ. ინოვაციების პროცესში განათლების განვითარების სტრატეგიული პერსპექტივები ვერ გაითვალისწინება და ხშირად უპირატესობები ენიჭება ტაქტიკურ ნაბიჯებს, რომლებიც განათლების შინაგანი მოთხოვნილებებით კი არ არის განპირობებული, არამედ მსოფლიო კონიქტურული და ვიწრო სადღეისო მოთხოვნილებებით არის განსაზღვრული.

ინოვაციური საქმიანობა, ამგვარად არსებული განათლების სისტემის შინაგანი სტიმულების განვითარებაა და არა მისთვის უცხო თეორიულ ზოგად დებულებებზე დაფუძვნიებული საქმიანობა.

ამგვარად, ინოვაციური საქმიანობა ეს არის პიროვნების თვითგანვითარების თვისობრივი მაჩვენებელი, რომელიც განვითარების საგანმანათლებლო პროცესის თვითაქტუალიზაციის, თვითგანათლებისა და თვითრეფლექსიის საფუძველია. ამრიგად, ამ ფაქტორების გაუთვალისწინებლობის გარეშე ნებისმიერი რეორგანიზაცია თუ ინოვაცია ძალიან ხშირად განათლების სისტემაში შემოქმედებითი პიროვნებების გამოვლენას აფერხებს. როდესაც, ჩვეულებრივ ზუსტად ასეთი პიროვნებები ქმნიან პიროვნულად ახალს და ხელს უწყობენ განვითარებას. ასეთ შემთხვევაში იცვლება გარემოს აქტივობის ხარისხი, რაც აფართოვებს საგანმანათლებლო სივრცეს.

ამრიგად, ამ პარამეტრების გათვალისწინებით შესაძლებელი ხდება სისტემის ნამდვილი განვითარება. წარმოიქმნება პრობლემა მიზანმიმართული საორგანიზაციო ზემოქმედებისა და თვითორგანიზაციისა, რომელიც საფუძველს იძლევა, რათა შენარჩუნებული იყოს განათლების სისტემის მთლიანობა ყველა დონეზე, გათვალისწინებული იყოს თვითორგანიზაციის პროცესები, პედაგოგიურ და მოსწავლეთა გარემოში და ასეთი ტენდენცია აუცილებლად გამოიწვევს განათლების სისტემის შინაგან თვითორგანიზაციასა და წესრიგს. (Пригожин, Стенгерс 1986; Хакен 1980; Курдюмов, Маленицкий 2003)

სოციალური გარემოს სწრაფი ცვლილებების პირობებში საგანმანათლებლო მართვის პროცესი უნდა ატარებდეს წინმსწრებ, პრევენტიულ ხასიათს (Буданов 2003; Буданов 2000)

განათლების სისტემაში მმართველობის გადანყვეტილების მიღების ოპერატიულობა მაშინ ხდება ყოველმხრივ გამართლებული, როდესაც მისი შემუშავება, განხორციელება არ არის შეზღუდული მხოლოდ მაღალი ადმინისტრაციული დონით. ეს კი ნიშნავს, რომ სამმართველო ფუნქციების მათ შორის სტრატეგიული, გარკვეულად უნდა გადანაწილდეს სასკოლო ადმინისტრაციებზე, პედაგოგთა კოლექტივებზე, პედაგოგთა შემოქმედებით ჯგუფებზე, მათ შორის კლასის ხელმძღვანელებზე, ცალკეულ ნოვატორ პედაგოგებზე.

ამრიგად, უზრუნველყოფილი იქნება განათლების სისტემაში არსებული ტენდენციების სტრუქტურისა და მთლიანად სწორი, მიზანშეწონილი მიმართულების განსაზღვრა. წაერმოიქმნება ე. წ. გამდიდრებული საგანმანათლებლო გარემო მრავალვარიანტიანი არჩევის შესაძლებლობით, რომლებიც თვითორგანიზაციისა და კრეატიულობის კანონების საფუძველზე მოქმედებენ და ქმნიან ახალ მიზნებს, ღირებულებებს და შემოქმედებით იმპულსებს. ასეთი ახალი შემოქმედებითი გარემო თავისთავად დაცული იქნება თითქოსდა ნოვატორული, თითქოსდა რეფორმიტული ტენდენციებისაგან და დაეფუძვნება ქვეყნის საგანმანათლებლო სისტემის შინაგან და არა გარეგან ტენდენციებს, რაც უზრუნველყოფილი იქნება ამ შინაგანი რეალისტური, ჭეშმარიტი განვითარების მიმართ ფრთხილი დამოკიდებულებით და მართვის დელიკატური ფორმებით. ასეთ საგანმანათლებლო სივრცეში მართვის სუბიექტი არ არის ლოკალიზებული და დაშორებული საგანმანათლებლო პროცესის მონაწილისაგან. (Князева, Курдюмов 1997; Буданов 1996; Чернавский 2002)

ამრიგად, თანამედროვე საზოგადოების დემოკრატიზაციის პირობებში განათლების სისტემის მართვა

თითქოსდა უზრუნველყოფს საზოგადოების შინაგანი განვითარების ტენდენციებს. მაგრამ ადმინისტრაციული გადაწყვეტილების მიღება, მისი განხორციელება და კორექტირება ხშირად ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ხორციელდება. ამის გამო იქმნება შთაბეჭდილება, რომ განათლების მართვის სისტემა მუდამ აგვიანებს საზოგადოების მოთხოვნებთან შედარებით და ოპტიმალური ვარიანტის მოძიება ჩამორჩება ცხოვრების შეცვლილ პირობებთან მიმართებაში. ეს კი ნიშნავს, რომ განათლების მართვის სისტემა მუდმივ კონტაქტში უნდ აიყოს საგანმანათლებლო სივრცესთან და სწრაფად რეაგირებდეს შეცვლილ სოციალურ პირობებზე, რადგან ზუსტად განათლების სფერო ორიენტირებულია მომავალზე და ამიტომ, ინოვაციების პროცესში არ შეიძლება ფორმალური მიდგომა ამ საკითხებისადმი, როდესაც რეორგანიზაცია და რეფორმირება უგულებელყოფს განათლების სისტემის შინაგან სტიმულებს და საფუძველს უქმნის წინააღმდეგობებს და არა მმართველობის სისტემისა და განათლების სისტემის ურთიერთშეთანხმებას და ოპტიმალური მართვის საშუალებების მოძიებას და საზოგადოების შინაგანი მოთხოვნების გათვალისწინებას განათლების სისტემის მართვის ყველა დონეზე.

ლიტერატურა:

- Буданов В.Г. Синергетика информационных кризисов. Системный анализ на пороге XXI века. М. РАГС, 1996.
- Буданов В.Г. Трансдисциплинарное образование, технологии и принципы синергетики. Синергетическая парадигма, М, Прогресс - традиция 2000.
- Буданов В.Г. Синергетические стратегии в образовании. Синергетика и образование. Хрестоматия, Ижевск, Изд-во Удмуртского университета, 2003.
- Курдюмов С.П., Маленицкий Г.Г. Синергетика - теория самоорганизации, Синергетика и образование, Хрестоматия, Ижевск, Изд-во Удмуртского университета, 2003.
- Князева Е.Н., Курдюмов С.П., Антропный принцип в синергетике. Вопросы философии, 1997, №3.
- Меньшиков И.В., Санникова О.В. Харитонова В.А. Методология синергетики и моделирование развития образования. Ижевск: НИЦ «Регулярная и хаотическая динамика» 2001 г.
- Приложин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса М., 1986.
- Хакен Г., Синергетика, М: Мир, 1980.
- Чернавский Д.С. Синергетика и информация, Динамическая теория информации, М. Наука, 2002.

Shorena Meskhidze

**The Problems of the Optimization of the Management of the
Education on the Basis of the Internal Stimulus
of the Social Space**

Summary

In the article there is shown the problems of the optimization of the management of the education on the basis of the internal stimulus of the social space. There is shown that always there is internal stimulus which reflect the progressive tendencies of development of the education in the country and it is necessary to lean on this tendency in the management by corresponding research and summarising process of it.

Шорена Месхидзе

**Проблема оптимизации управления образованием на
основе внутренних стимулов социального пространства**

Резюме

В статье рассматриваются проблемы оптимизации управления образованием на основе внутренних стимулов социального пространства . Показано, что всегда имеются внутренние стимулы, которые отражают поступательные тенденции развития образования в стране и именно на них должно опираться управление при соответствующем изучении и обобщении.

სასწავლო პროცესის მართვის ფსიქოლოგიური თავისებურებანი

შორენა მესხიძე

აღზრდა სწავლის ჩათვლით მართვადი პროცესია. იგი ძირითადად აღმზრდელს მიჰყავს-თუმცა ბოლო დროს სულ უფრო მეტად ამტკიცებენ, რომ აღზრდა და უფრო მეტად სოციალიზაცია ორმაგი პროცესია, როდესაც აღმზრდელი და აღსაზრდელი ორივე ახდენენ ერთმანეთზე ზემოქმედებას. ამის მიუხედავად საუბრობენ პედაგოგიური მართვის ავტოკრატიულ (ავტორიტატულ) და მეორე მხრივ დემოკრატიულ სტილზე. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ არსებობს მესამე ე.წ. ავტორიტეტულ – დემოკრატიული მართვის სტილი. უნდა აღინიშნოს, რომ საბოლოოდ არ შეიძლება ამ სტილების ერთმანეთზე უპირატესობის დადგენა, რადგან რეალურად ყოველი მათგანი საბოლოოდ იძლევა დადებით ეფექტს. ეს კი კიდევ ერთხელ ამტკიცებს, რომ იმ გავრცელებულ დებულებას, რომ აღზრდის პროცესი ხელოვნებასთან, აღმზრდელის პედაგოგიურ ნიჭზე, ალღოზე და პიროვნულ შესაძლებლობებზე არის დამოკიდებული და ამიტომ შეუძლებელია ხელოვნურად მართვის რომელიმე სტილის გადაღება და მისი გამოყენება, თუ ჩვენ ამა თუ იმ მართვის სტილის განხორციელების შინაგანი შესაძლებლობები არ გვაქვს.

ზემოთ თქმულის მიუხედავად ნებისმიერ სტილს აქვს თავისებურებები. აღზრდის პროცესის ავტორიტატული მართვის დროს აღსაზრდელის მოთხოვნებს ინტერესებს ნაკლები ყურადღება ექცევა. პედაგოგიურ საქმიანობაში აღმზრდელი ფართოდ იყენებს იმ უპირატესო-

ბებს, რომლებიც მას, როგორც აღმზრდელსა და გამოცდილების მქონე პიროვნებას გააჩნია.

აღმზრდელის პროცესის ავტორიტატური მართვის დროს აღმზრდელი მის ბუნებრივ უპირატესობათა ძალას ეფუძვნება და შეგნებულად ცდილობს მოზარდი ნაიყვანოს იმ გზით, რომელიც მას პედაგოგიური თვალსაზრისით უფრო სწორად მიაჩნია, მართვა კი ადამიანთა შეცნობასთან, ცოდნასთან არის დაკავშირებული (Шепель, 1984: 5).

თუმცა ეს სრულად არ ნიშნავს მაინც და მაინც სისასტიკეს, როგორც ეს ზოგიერთს მიაჩნია, მაგრამ მორჩილებას კი უთუოდ ნიშნავს. არც ის არის სწორი თითქოს ასეთი წესით მუშაობის დროს მოზარდის პიროვნება მისი მოთხოვნილებები და ინტერესები, არაა მხედველობაში მიღებული. არა, უბრალოდ აღმზრდელს მიაჩნია, რომ ის ზუსტად კარგად წვდება მოზარდის მოთხოვნილებებს და ინტერესებს. რათქმაუნდა ასეთ შემთხვევაში აღმზრდელს საკუთარი ტენდენციები გადააქვს აღსაზრდელზე, რაც არაპირდაპირ აღსაზრდელის პიროვნების ჩამოყალიბების ინდივიდუალური გზის იგნორირებას ნიშნავს.

ოჯახსა და სკოლაშიც საკმაოდ ხშირად ვხვდებით ისეთ აღმზრდელებს – მშობლებს და მასწავლებლებს, რომელნიც აღზრდის პროცესის ავტორიტატული მართვის გზას შეგნებულად მიჰყვებიან და ფიქრობენ: სწავლა – აღზრდის საქმეში გაცილებით მეტ წარმატებებს მიაღწევენ იმ შემთხვევაში თუ აღსაზრდელი მუდამ შიშისა და მორჩილების ქვეშ ეყოლება. ამ გზით ისინი ყოველთვის შეძლებენ აღსაზრდელებს აკეთებინონ ის რაც მათ მიზანშეწონილად მიაჩნიათ. ასეთი მასწავლებლები ხშირად ამაცობენ კიდევ იმით, რომ მათ გაკვეთილზე ყო-

ველთვის აბსოლუტური წესრიგია, რომ მოსწავლეები ვერ ბედავენ თუნდაც ერთი წამით ერთმანეთისკენ-გადაიხედონ, ერთმანეთს რამე გადაულპარაკონ (ჩხარტიშვილი, 1974.)

შ. ჩხარტიშვილის აზრით აღზრდის პროცესის დემოკრატიული წესით მართვის დროს პირიქით, ამღზრდელის მიერ პირველ პლანზე წამოწეულია არა ის უპირატესობანი რომლებიც მას როგორც ამღზრდელს აქვს, არამედ აღსაზრდელის ძირითადი მოთხოვნილებები და ინტერესები და სასწავლო – სააღმზრდელო მუშაობა მათზეა დაფუძნებული. აღმზრდელი ყველა სასწავლო – სააღმზრდელო ღონისძიებას მოზარდის ძირითად (საზოგადოებრივი თვალსაზრისით მისაღებ) მოთხოვნილებებს უთანხმებს და ამის გამო მისთვის, ყოველგვარი გარეგანი ძალდატანების გარეშე, მისაღებსა და სასიამოვნოს ხდის. იგი დიდი სიფაქიზით ეპყრობა მოზარდის ისეთ პიროვნულ მოთხოვნილებას, როგორც სოციალური პრესტიჟის მოთხოვნილებაა და ამით აღსაზრდელს ყოველგვარი იძულების გარეშე აქცევს თავისი ძლიერი გავლენის ქვეშ.

შ. ჩხარტიშვილის ზემოთ განვითარებულ თვალსაზრისში წინააღმდეგობაა, რადგან, თუ აღმზრდელი აღსაზრდელს ყოველგვარი იძულების გარეშე აქცევს თავისი ძლიერი გავლენის ქვეშ ეს ზუსტად იმას ნიშნავს, რომ ის აღსაზრდელს იმორჩილებს და სულაც არ ითვალისწინებს აღსაზრდელის მოთხოვნილებებსა და ინტერესებს.

უფრო მეტად ვფიქრობთ, რომ სასწავლო პროცესის მართვაზე მექანიკურად მართვის ფსიქოლოგიის სტილების თავისებურებების გადმოტანა გაუმართლებლად მიგვაჩნია. საქმე იმაშია, რომ მართვის დემოკრატიული სტილი თავისთავად გულისხმობს იმას, რომ მმართველ-

თან ურთიერთობებში მყოფი პირები პრინციპში არაფრით ჩამორჩებიან მისგან, მათ ისეთივე შესაძლებლობები აქვთ და ისეთივე ბუნებრივი განვითარების დონეზე დგანან, როგორც თვით მმართველი. ამრიგად, მმართველი და მის დაქვემდებარებაში მყოფი ადამიანები პიროვნულ თანაბარი შესაძლებლობების პიროვნებათა ერთობლიობაა.

გვინდა ჩვენ თუ არ გვინდა, მაგრამ ამას ვერ ვიტყვით ზრდასრული, ჩამოყალიბებული ადამიანისა და ბავშვის ურთიერთობებზე. აქ ობიექტურად ერთის მხრივ პიროვნულად, სოციალურად ჩამოყალიბებულ, სოციალური ცოდნით აღჭურვილ პიროვნებასთან (აღმზრდელი) გვაქვს საქმე და მეორე მხრივ ბავშვობის ადრეულ ასაკში არა მხოლოდ ფიზიკურად, არამედ ზნეობრივად, სოციალურად, ესთეტიკურად ჯერ-ჯერობით არასრულყოფილად განვითარებულ ადამიანთან ბავშვთან გვაქვს საქმე. ამიტომ დემოკრატიული მიდგომა იმ გაგებით, როგორც ეს ზრდასრულ, საკუთარ ქცევაზე პასუხისმგებელ პიროვნებასთან ურთიერთობების დროს შეიძლება იყოს გამოყენებული თითქოს არავითარი ეფექტის მომტანი არ არის.

თავისთავად დიდი ხანია მიჩნეულია, რომ ყველაზე წარმატებულია ე.წ. ავტორიტეტულ – დემოკრატიული მართვის სტილი. ბუნებრივია, რომ ეს სტილი ასევე მეტი წარმატებით ხორციელდება ზრდასრულ ადამიანთა შორის ურთიერთობების პროცესში. ზოგჯერ ასეთი მართვას „ადამიანური მართვის“ სტილსაც უწოდებენ, რომელიც პიროვნების პატივისცემასთან არის დაკავშირებული და ამრიგად ბავშვებთან ურთიერთობებში ბავშვების მუდმივად სოციალიზაციის პროცესის გარდა ურთიერთობების ასეთი სტილი უფრო გამართლებული უნდა იყოს. ასეთ შემთხვევაში ადვილდება ბავშვების სოციალურ გარემოს-

თან შეგუება, ისინი ზრდასრულ ადამიანებს როგორც თანატოლებს ისე აღიქვამენ, ენდობიან მათ და ამის შედეგად დაძლევენ იმ არასასიამოვნო განცდებს, რომელიც ბავშვებს შორის გავრცელებულ არასრულფასოვნების კომპლექსთან არის დაკავშირებული.

ლიტერატურა

შ. ჩხარტიშვილი, აღზრდის სოციალური ფსიქოლოგია, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ; 1974.

ШепельВ.М., Управленческая психология. Экономика, М., 1984.

Shorena Meskhidze

Psychological Peculiarities of the Management of the Educational Process

Summary

In the article there is discussed the psychological peculiarities of the management of the educational process. There are discussed the peculiarities of the authoritarian, authoritarian - democratic styles of the pedagogical management.

Шорена Месхидзе

Психологические особенности управления учебным процессом

Резюме

В статье рассматриваются психологические особенности управления учебным процессом. Представлены авторитативный, авторитативно- демократический стили педагогического управления и его особенности.

ასთენიური განცდების ექსპერიმენტული შესწავლა

ნათელა ემინაძე

2009 წელს კრებულში “აჭარის სოციალურ – ეკონომიკური პრობლემები”, XI, გამოქვეყნდა ჩვენი სტადია “ჯანმრთელ და სომატურ ავადმყოფ ადამიანთა ასთენიური განცდები”, რომლის გაგრძელებაა წინამდებარე სტატია (ემინაძე, 2009:141-146). სომატური წარმოშობის ფსიქიკური აშლილობების შესასწავლად გამოყენებული იყო “ასთენიური განცდების კითხვარი” (გ. ჩაგანავა), რომელიც მოიცავდა სომატურად სწეულ ადამიანთა დადებითი და უარყოფითი განცდების ამსახველ 118 ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას. გამოკითხვის მიზანი იყო, გამოგვეჩვენა აქვს თუ არა სხვადასხვა სწეულებების დროს ავადმყოფებს ასთენიური განცდები. ამისთვის ბათუმის რესპუბლიკურ საავადმყოფოში, ბათუმის ქალაქის საავადმყოფოში, ბავშვთა საავადმყოფოში, ქობულეთის საავადმყოფოში და ბავშვთა კლინიკაში გამოკითხული იყო 35 ავადმყოფი. შედარებისათვის ჩვენ გამოვიკითხეთ შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის 26 სტუდენტი. სტუდენტთა ეს ჯგუფი ჩვენს გამოკვლევაში საკონტროლო ჯგუფის როლს თამაშობდა. ამრიგად, მთლიანად იყო გამოკითხული 61 რესპონდენტი.

ცდისპირებს 5 ბალიანი სისტემის მიხედვით უნდა განესაზღვრათ, თუ რამდენად ახასიათებთ მათ ესა თუ ის თვისება.

გამოკითხვის შედეგების ანალიზი

პიროვნების ჯანსაღი ფსიქიკური მდგომარეობისათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია თუ რამდენად აკონტროლებს ადამიანი საკუთარ ემოციებს. ამ თვალსაზრისით **დანყნარებულობა – გალიზიანებულობა** კონტროლის მაღალი დონისა და დაბალი დონის ამსახველი უნდა იყოს. ჯანმრთელ ადამიანთა ანუ საკონტროლო ჯგუფის მონაცემები არის 3,81 ბალი. როგორც მოსალოდნელი იყო ავადმყოფთა საერთო მონაცემები შედარებით უფრო ნაკლებია და 3,08 ბალს უდრის. მნიშვნელოვანია, რომ თერაპიული (1,28) და გულით ავადმყოფების (3,35) მაჩვენებელი ჩამორჩება ტრამვაგადატანილთა მაჩვენებელს (3,83), რომელიც საკონტროლო ჯგუფის მაჩვენებელზეც კი მეტია. აქ დასტურდება, მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანებმა ფიზიკური ტრამვა გადაიტანეს, ისინი მაინც ფსიქოლოგიურად იმედიანად არიან განწყობილები და ამიტომ მათი მაჩვენებელი საკონტროლო ჯგუფის მაჩვენებელზეც უფრო მეტია. მონაცემების ასეთი სტრუქტურა გალიზიანებულობის მაჩვენებლებითაც დასტურდება. თუ, აქ საკონტროლო ჯგუფში გალიზიანებულობა 2,24 ბალით აღინიშნება, ტრამვირებულთა მონაცემები (2,74), ისევე როგორც ქირურგიულ ავადმყოფთა მონაცემები (2,64), მხოლოდ მცირედით უფრო მაღალია. განსაკუთრებით თუ მხედველობაში მივიღებთ თერაპიული განყოფილების ქრონიკულად ავადმყოფების მონაცემებთან (4,5) და გულით ავადმყოფებთან (3,08) შედარებით. ამრიგად, დასტურდება, რომ მძიმე ფიზიკური ტრამვა არ იწვევს აუცილებლობით ხანგრძლივ და ძლიერ ფსიქოლოგიურ აშლილობას იმ დროს, როდესაც სომატური სნეულებები, როგორც არის გულის დაავადებები (იშემიური დაავადება, სტენოკარდია, ჰიპერტონია, გულის

უკმარისობა და სხვა) მათი ხანგრძლივადიანობის გამო ინვევენ ფსიქიკურ აშლილობებს.

უეჭველია, რომ აზროვნება პიროვნების უმნიშვნელოვანეს თვისებას წარმოადგენს, ამიტომ **შემოქმედებითი აზროვნების** თვალსაზრისით საკონტროლო ჯგუფის მაჩვენებლები (3,65) აბსოლუტურად ემთხვევა ავადმყოფთა ანალოგიური პროცესის მაჩვენებელს (3,65). როგორც ჩანს, ემოციური აშლილობის ზღვარზე მდგარი ადამიანები სომატური სნეულებების დროს არ კარგავენ შემოქმედებითი აზროვნების ღირებულად შეფასების უნარს, რაც პიროვნული ღირებულების შეუვალ მაჩვენებლად უნდა იყოს მიჩნეული. ასევე საკონტროლო ჯგუფის მაჩვენებლები აზროვნების პროცესში “მინის ტკეპნის” თვალსაზრისით (1,65) ანუ დაბალი მაჩვენებელი ავადმყოფთა ანალოგიურ და კიდევ უფრო დაბალ (1,54) მაჩვენებელს შეესაბამება. როგორც ჩანს აზროვნების პროცესისადმი დამოკიდებულება სომატურად სნეულ ადამიანთა ცნობიერებაში არაფრით განსხვავდება ჯანმრთელ ადამიანთა დამოკიდებულებისაგან, მაგრამ ყურადღებას იქცევს ის ფაქტი, რომ, თუ საკონტროლო ჯგუფში მოვლენების ზომიერად გაანალიზება 4,15 ბალს აგროვებს, ავადმყოფთა ჯგუფში ის 3,59 ბალზე მეტი არ არის. როგორც ჩანს მოვლენების ზომიერად გაანალიზების თვალსაზრისით ავადმყოფები თითქოსდა საყვედურს ეუბნებიან საკუთარ თავს პოლიკლინიკაში გვიან მისვლის გამო. ეს მართლაც ასე უნდა იყოს, რადგან მოვლენების ნაჩქარევად გაანალიზების პროცესის შეფასებისას საკონტროლო ჯგუფის მონაცემები (2,38) და ავადმყოფთა მონაცემები (2,18) არც თუ დიდად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. ავადმყოფებს უფრო ნაკლები აჩქარებულობა ახასიათებთ და ეს კარგად ჩანს ტრამვირებულთა მაგალითზე, სადაც

ჩვენ გვაქვს 1,25 ბალი, ანუ მოვლენების ნაჩქარევად გაანალიზების ძალიან დაბალი დონე.

აქტიურობა – პასიურობის მაჩვენებლის მიხედვით საკონტროლო ჯგუფში გვაქვს 3,69, ხოლო ყველა ავადმყოფის ანალოგიური მაჩვენებელი 3,21-ს უდრის. თუმცა აქაც ისევ ტრამვირებულები გამოირჩევიან (3,91), რომლებიც არა მხოლოდ ავადმყოფებს, არამედ საკონტროლო ჯგუფის მონაცემებსაც სჯობნიან. რა თქმა უნდა, რეალურად ტრამვირებულთა უმრავლესობას არავითარი აქტიურობის გამოვლენის რეალური საფუძველი არა აქვთ, რადგან ისინი საკმაოდ მძიმე ავადმყოფებად ითვლებიან, მაგრამ მომავალს საკუთარი სიჯანსაღის თვალსაზრისით ისინი, როგორც ჩანს, გადამეტებულად აფასებენ. ეს კი, რა თქმა უნდა, იმით არის გამოწვეული, რომ მოკლე დროის განმავლობაში შემთხვევით ტრამვირებულებს არ ჩამოუყალიბდათ ისეთი განცდები, რომლებიც ფსიქოლოგიური აშლილობის ზღვარზე დააყენებდა მათ. ამავე დროს გულით ავადმყოფები და ქირურგიული ავადმყოფები, რომლებმაც ქირურგიული ოპერაცია გადაიტანეს და მათი გამოჯანმრთელება მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია ოპერაციის შემდგომი სარეაბილიტაციო (Манова-Томова,1981: 93-99) პერიოდზე, რომელიც საკმაოდ რთულია და დიდ დანახარჯებთან არის დაკავშირებული, შედარებით ნაკლები აქტიურობის მაჩვენებლებით გამოირჩევიან (ქირურგიული ავადმყოფები 2,96, გულით ავადმყოფები 2,93). საყურადღებოა, რომ ტრამვირებულები პასიურობას ყველაზე ნაკლები ბალით აღნიშნავენ (2,03) და ამით ისინი არა მხოლოდ სხვა ავადმყოფებისაგან (გულით ავადმყოფები 2,82, ქირურგიული ავადმყოფები 2,82), არამედ ჯანმრთელი ადამიანების ჯგუფისგანაც (2,29) - გამოირჩევიან.

ფსიქიკური ჯანმრთელობისა და ფსიქიკური აშლილობის საზღვარი **უშიშობისა და შიშის** (ჩუგოშვილი, 2006:129 – 131; ჩაგანავა, 2004: 246 - 248) განცდების დაპირისპირებაში ვლინდება. ამ თვალსაზრისით საკონტროლო ჯგუფის უშიშობის მაჩვენებელი 3,53-ს უდრის, იმ დროს, როდესაც მთლიანობაში ავადმყოფები შედარებით ნაკლები მაჩვენებლით გამოირჩევიან, რაც ბუნებრივი უნდა იყოს ავადმყოფი ადამიანისათვის, თუმცა აქაც ტრამვირებულთა მაჩვენებლები თითქმის ისეთივეა, როგორც საკონტროლო ჯგუფის მაჩვენებლები. როდესაც კითხვა პირდაპირ იყო დასმული, თუ რამდენად გეუფლებათ თქვენ შიში, საკონტროლო ჯგუფში მივიღეთ 2,35 ბალი. უკვე ჩვენთვის გასაგები მიზეზების გამო, ანუ ტრამვირებულთა განსაკუთრებული ოპტიმიზმის გამო, აქ შიშის უფრო ნაკლები მაჩვენებელი გვაქვს (2 ბალი), ხოლო ასევე, როგორც მოსალოდნელი იყო შედარებით მაღალი მაჩვენებლები აქვთ გულით ავადმყოფებს და მთლიანობაში შიშის განცდა, რა თქმა უნდა, ავადმყოფებს უფრო მეტად ახასიათებთ.

მნიშვნელოვანი იყო გაგვერკვია **სრულფასოვნება-არასრულფასოვნების** (Адлер, 2000: 79-82) მაჩვენებლები. თვითშეფასების საფუძველზე საკონტროლო ჯგუფის ცდისპირები საკუთარ სრულფასოვნებას 3,42 ბალით აფასებენ, ხოლო ავადმყოფთა ჯგუფი კი გაცილებით უფრო მაღალი ბალით 4,02, მათ შორის კი კიდევ უფრო მაღალი მაჩვენებელი 4,37 ტრამვირებულებს ახასიათებს. სრულფასოვნება, როგორც ფსიქიკური მდგომარეობა, როგორც ჩანს, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ავადმყოფ ადამიანისათვის და, ამ შემთხვევაში, ისინი არ მიდიან არანაირ დათმობაზე საკუთარი ღირებულებების შემცირების თვალსაზრისით. ეს კარგად ჩანს აგრეთვე არასრულფა-

სოვნების განსაზღვრის დროსაც, თუ საკონტროლო ჯგუფის წევრები საკუთარ არასრულფასოვნებას 1,84 ბალით აფასებენ, ავადმყოფთა ჯგუფი კიდევ უფრო მცირე ბალით აფასებს საკუთარ არასრულფასოვნებას და ის მხოლოდ 1,68 ბალს უდრის. ამრიგად, შეიძლება ვთქვათ, რომ სისტემატური ავადმყოფობა, სნეულება არ იწვევს პიროვნული არასრულფასოვნების ჩამოყალიბებას, თუმცა გულთ ავადმყოფების ოდნავ გაზრდილი მაჩვენებელი (1,92) შეიძლება გვაძლევდეს ჰიპოთეზის წამოყენების საფუძველს, რომ ქრონიკული ავადმყოფობის შემთხვევაში არ არის გამოორიცხული არასრულფასოვნების განცდის ზრდა.

დადგინდა, რომ მძიმე ფიზიკური ტრამვა არ იწვევს ხანგრძლივ და ძლიერ ფსიქოლოგიურ აშლილობას იმ დროს, როდესაც სომატური სნეულებები, როგორც არის გულის დაავადებები (იშემიური დაავადება, სტენოკარდია, ჰიპერტონია, გულის უკმარისობა და სხვა) მათი ხანგრძლივადიანობის გამო იწვევენ ფსიქიკურ აშლილობებს. გაირკვა, რომ ხანგრძლივადიანი ავადმყოფობა არ იწვევს პიროვნული არასრულფასოვნების ჩამოყალიბებას, მაგრამ გულთ ავადმყოფების მონაცემები გვაძლევს საშუალებას ვივარაუდოთ, რომ ქრონიკულად ავადმყოფობის შემთხვევაში არ არის გამოორიცხული არასრულფასოვნების განცდის ჩამოყალიბება.

ლიტერატურა

ნ. ემინაძე, ჯანმრთელ და სომატურ ავადმყოფ ადამიანთა ასთენიკური განცდები, კრ.: აჭარის სოციალურ – ეკონომიკური პრობლემები, XI, გამომცემლობა “შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი”, ბათუმი, 2009, 141-146 გვ.

ჩაგანავა გ. ისტორიული და სოციალური ფსიქოლოგიის აქტუალური პრობლემები. “ბათუმის უნივერსიტეტი”. ბათუმი. 2004. 254 გვ.

მ. ჩუგოშვილი, ფსიქიატრიული ცნობარი, მართლმადიდებელი მოძღვრებისა და სასულიერო აკადემიის სტუდენტებისათვის, თბ; 2006.

Адлер А., Психотерапия в рамках индивидуальной психологии в кн.: Техники консультирования и психотерапии, ЭКСМО–ПРЕСС, М., 2000, 56-104 с.

Манова-Томова В.С., Пирьев Г.В., Пенушлиева Р.Д. Психологическая реабилитация при нарушениях поведения в детском возрасте. София.1981.190с.

Natela Eminadze

Experimental Study of Asthenical Experiences

Summary

The investigation of the mental experiences of the healthy and somatically ill persons has shown that asthenical syndrome basically is appearing, when the illness has chronic nature it formats the inferiority, the pphobia and the passivity.

Натела Еминадзе

**Экспериментальное исследование астенических
переживаний**

Р е з ю м е

Изучение психических переживаний здоровых и соматически больных людей показали, что астенический синдром, в основном, проявляется тогда, когда соматическое заболевание носит хронический характер, который становится причиной неполноценности, фобии, пассивности.

განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვების სწავლება ინკლუზიურ გარემოში

ინგა ზარანდია

“ყველა ბავშვს აქვს განათლების მიღების უფლება და უნდა მიეცეს შესაძლებლობა მოიპოვოს და შეინარჩუნოს სწავლის მისაღები დონე”

(სალამანკას დეკლარაცია, 1994წ.)

„განათლების მიღება ყველა ბავშვის ფუნდამენტური უფლებაა“. ეს არის უფლება ისწავლო თანატოლებთან ერთად, საკუთარი შესაძლებლობების გასაცნობად, იმ რესურსების გამოსავლენად და განსავითარებლად, რომლებიც ყველა ადამიანში განსაკუთრებული და უნიკალურია და დამოუკიდებელი ცხოვრების მოპოვების უმნიშვნელოვანესი პირობაა.

იმისათვის, რომ ჩვენ შევძლოთ დამოუკიდებლად ცხოვრება, საჭიროა საკუთარი თავის რეალიზება მოვახდინოთ, რაც საკუთარ ძალებში დარწმუნებულობის და თავდაჯერებულობის გარეშე შეუძლებელია. თავისმხრივ, იმისათვის, რომ საკუთარი რესურსები აღმოვაჩინოთ და გამოვცადოთ, მრავალფეროვან გარემოში უნდა შეგვეძლოს ფუნქციონირება, ამისთვის კი უნდა წარმოვადგენდეთ საზოგადოების ნაწილს, სადაც შესაძლებლობა გვეძლევა ჩვენ თვითონ დავინახოთ ჩვენი ძლიერი მხარეები და ვირწმუნოთ საკუთარი თავის.

ინკლუზიური განათლება სწორედ ამ პარადიგმას ეფუძნება: მოსწავლე – ზოგადასაგანმანათლებლო კლასი – უნარები, რაც ნიშნავს იმას, რომ მიკუთვნებულობის მოთხოვნების დაკმაყოფილება, თვითშეფასების და თვითპატივისცემის განვითარებისათვის წინაპირობას წარმოადგენს. (ა. მასლოუ).

განათლების ფუნქცია ერთმნიშვნელოვანია – ის სწორედ რომ თვითაქტუალიზაციის საშუალებაა. ძალიან ბევრ ბავშვს კი, მთელს მსოფლიოში, სხვადასხვა მიზეზების გამო, არ ეძლევა შესაძლებლობა მიიღოს განათლება. სამწუხაროდ, საზოგადოებამ თვითონ გარიყა ადამიანები მათი განსხვავებული შესაძლებლობების, საჭიროებების თუ სხვა ნიშნის გამო ე.წ. “ნორმიდან” და შექმნა მარგინალური ჯგუფები, რომელთაც სხვადასხვა უფლებებს შორის “ჩამოერთვათ” განათლების მიღების შესაძლებლობა და მაშასადამე, საკუთარი თავის აქტუალიზების. 60იანი წლებიდან კი ე.წ. “ნორმალიზაციის პროცესის” შედეგად საზოგადოებამ კვლავ დაიწყო კიდისეული ჯგუფების საზოგადოებაში დაბრუნება, მივიდა რა დასკვნამდე, რომ ადამიანი მთელი თავისი განსხვავებულობით საზოგადოების სრულუფლებიანი წევრია და საკუთარ სოციალურ და ქვეყანაში მიმდინარე პროცესების აქტიური მონაწილე. შესაბამისად, საგანმანათლებლო სისტემამ გაიარა რა გარკვეული გზა გარიყული ბავშვების განათლების სისტემაში ჩასართავად (სპეციალიზირებული სკოლები, სპეციალიზირებული კლასები, ინტეგრირებული კლასები), მივიდა ინკლუზიური განათლების დანერგვის აუცილებლობამდე, რაც ემყარება უნიკალობის და თანასწორობის პრინციპებს და უზრუნველყოფს ყველა ბავშვის აკომოდაციას მათი ფიზიკური, ინტელექტუალური, სოციალური, ემოციური, ლინგვისტური, თუ სხვა მდგომარეობის მიუ-

ხედავად. აქვე ჩნდება ტერმინი “სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვი”. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვი, ეს არის ბავშვი, რომელსაც სწავლასთან დაკავშირებული სირთულეები გააჩნია, და რომლის სოციალურ ინტეგრაციას, შესაძლებლობების გამოვლენასა და განვითარებას უზრუნველყოფს ინკლუზიური განათლება, რომელიც ფოკუსირებულია ბავშვების პოტენციალზე და არა მათ სისუსტეებზე, როცა სწავლება მათ საჭიროებებზეა მორგებული და არა პირიქით. ეს არის ჯანსაღი პედაგოგიკის პრინციპები, რომლითაც ყველა ბავშვი სარგებლობს, ისინიც, რომელთაც არ გააჩნიათ საგანმანათლებლო საჭიროება, ვინაიდან, ვითარდება მეთოდოლოგიები, რომლებიც აღიარებს, რომ ყველა ბავშვი თავისმხრივ ინდივიდია და ყველას განსხვავებული პოტენციალი გააჩნია, შესაბამისად შემუშავებული მეთოდოლოგიები, რომლებიც მორგებულია სხვადასხვა შესაძლებლობების მქონე ბავშვებზე, ხელს უწყობს ყველა ბავშვის სწავლის ხარისხის გაუმჯობესებას. ყველა ბავშვს ექმნება შესაბამისი პირობები განათლებისთვის. ამდენად, ინკლუზიური, ბავშვზე ორიენტირებული განათლება ეს არის ყველა მოსწავლისთვის ხარისხიანი განათლების მიღების საშუალება.

თუმცა, ხშირად ბევრი მასწავლებელი, სკოლის ადმინისტრაცია და მშობელი ნერვიულობს განსაკუთრებული საჭიროების მქონე მოსწავლის სკოლაში ჩარიცხვის შედეგებზე, თუ რა ზეგავლენას იქონიებს ეს სხვა მოსწავლეებზე. რეალობა კი ასეთია: ბავშვები კეთილგანწყობილ გარემოში სწავლობენ ერთმანეთისაგან ურთიერთობას, თანამშრომლობას, ეჩვევიან განსხვავებულობის მიღებას და პატივისცემას, ხდებიან უფრო ტოლერანტულე-

ბი, უყალიბდებათ ჯანსაღი ხედვა პიროვნულ უნიკალობაზე, რაც იმას ნიშნავს, რომ ინკლუზიური სკოლა არის სკოლის გაუმჯობესებული მიდგომა, ორიენტირებული არა მხოლოდ აკადემიურ უნარჩვევებზე, არამედ ჯანსაღი საზოგადოებრივი ცნობიერების ჩამოყალიბებაზე.

სამწუხაროდ, სპეციალური საგანმანათლებლოს საჭიროების მქონე ბავშვების უმრავლესობა სკოლებს მიღმა არიან, ხოლო ისინი, რომლებიც ირიცხებიან სკოლებში, ვერ ღებულობენ ხარისხიან განათლებას რაც სხვადასხვა საგანმანათლებლო რესურსის, მათ შორის ადამიანური რესურსების ნაკლებობით არის გამოწვეული, კერძოდ, ინკლუზიური განათლების საკითხებში მასწავლებლების დაბალკვალიფიციურობით.

მასწავლებლებს ევალება იცოდნენ ინკლუზიური განათლების თეორიული საფუძვლები და უნდა ჰქონდეთ პრაქტიკული უნარჩვევები, რათა ასწავლონ სხვადასხვა სახის პრობლემების მქონე ბავშვებს, ვინაიდან, განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვები არ წარმოადგენენ ჰომოგენურ ჯგუფს, რომ პრობლემის გადაჭრის ერთი კონკრეტული მეთოდი ყველას მოერგოს. მათ უნდა შეეძლოთ გამოსცადონ სხვადასხვა სტრატეგიები, რათა აღმოაჩინონ ერთი, რომელიც “მუშაობს” თავიანთი კლასის მოსწავლისთვის. ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია პედაგოგის როლი არათვალსაჩინო პრობლემების იდენტიფიცირებაში. სხვადასხვა საჭიროებების მქონე ბავშვებისათვის ადრეული და სწორი იდენტიფიკაცია და ინტერვენცია ხომ წინაპირობაა იმისა, რომ მიაღწიონ თავიანთ სრულყოფილ (მაქსიმალურ) ინტელექტუალურ, სოციალურ, ემოციურ და ფიზიკურ პოტენციალს. მნიშვნელოვანია ასევე პედაგოგის როლი მშობლების მხარდაჭერასა და გააქტიურებაში, რათა გააძლიერონ მშობლის როლი

ბავშვის სწავლების პროცესში და სწავლება იყოს კომპლექსური და ეფექტური.

ამრიგად, იკვეთება მოქმედი პედაგოგების გადამზადების და ახალი კადრის მომზადების აუცილებლობა, რაშიც ძალიან დიდ როლს ასრულებენ უმაღლესი სასწავლებლები. მნიშვნელოვანია ინკლუზიური განათლების სასწავლო მოდულის დანერგვა, საუნივერსიტეტო სწავლების დონეზე მომავალი მასწავლებლებისთვის ინკლუზიური განათლების პრინციპების სწავლება, სპეციალური პედაგოგიკის საუნივერსიტეტო სასწავლო პროგრამის გაძლიერება, ინკლუზიური განათლების აქტუალური საკითხების კვლევა, ინკლუზიური განათლებისადმი მიძღვნილი კონფერენციების ჩატარება, რაშიც მონაწილეობას მიიღებენ პედაგოგიკის ფაკულტეტის სტუდენტები და სკოლის მასწავლებლები. ასევე მნიშვნელოვანი პრინციპია სკოლებსა და უნივერსიტეტს შორის აქტიური თანამშრომლობა, რაც გააძლიერებს როგორც სტუდენტს, როგორც მომავალ პედაგოგს, ასევე მოქმედ პედაგოგს და უნივერსიტეტს, ვინაიდან, სხვადასხვა ქვეყნების გამოცდილება აჩვენებს, რომ მსგავსი ტიპის თანამშრომლობა უნივერსიტეტსა და სკოლებს შორის, საუნივერსიტეტო კურიკულუმის ძლიერ მხარეზე მიუთითებს.

უმაღლესი სასწავლებლების ჩართულობა ინკლუზიური განათლების საკითხებში საჯარო სკოლის პედაგოგების გაძლიერების ერთერთი ეფექტური გზა არის. ამ ბარიერის გადალახვა კი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისათვის და ზოგადად ყველა ბავშვისთვის ხარისხიანი განათლების ხელმისაწვდომობის წინაპირობაა.

დავრწმუნდეთ, რომ ყველა ბავშვს აქვს ხარისხიანი განათლების მიღების ხელმისაწვდომობა, წავახალისოთ

ყველას სრული თანამონაწილეობა ინკლუზიური განათლების დანერგვაში და განვითარებაში და მხარი დაუჭიროთ განსხვავებულობას როგორც რესურსს და არა როგორც დაბრკოლებას.

ვისწავლოთ ერთად ინკლუზიურ, კეთილგანწყობილ გარემოში!

ლიტერატურა:

Teaching Children with Disabilities in Inclusive Settings. UNESCO Bangkok, 2009.

“ინკლუზიური განათლების პრინციპები” (თამარ გაგომიძე, თინათინ ჭინჭარაული, ქეთევან ფილაური მაია ბაგრატიონი., 2008)

“ვისწავლოთ ერთად” თათია პაჭკორია 2008

“სალამანკას დეკლარაცია” 1994

“სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვთა განათლების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2009-2011 წლებისთვის“

Inga Zarandia

**The Teaching of the Children with Special Requirements in the
Inclusive Environment**

Summary

We all know that all children are unique and different, they all have different skills, they all learn in different ways and in different pace. Inclusive education, friendly and barrier free environment should be in all schools, that all children could develop their academical, social, emotional and physical potentials.

Инга Зарандия

**Обучение детей с особыми требованиями
в инклюзивной среде**

Резюме

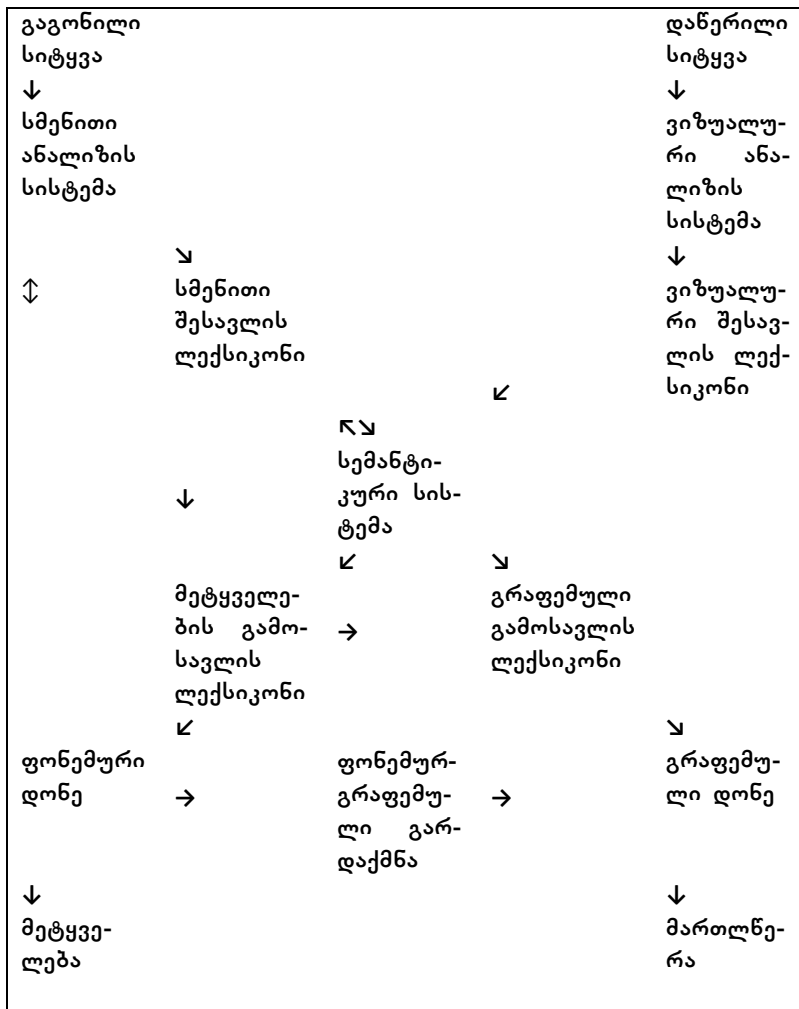
Все мы знаем, что все дети уникальны и отличаются друг от друга, у них у всех есть различные навыки, они все учатся по-разному и в различном темпе. Инклюзивное образование, дружественная и свободная от барьеров окружающая среда должна быть во всех школах, что бы все дети могли развивать свои академические, социальные, эмоциональные и физические потенциалы.

მართლწერის კომბიტური ნაწიროფსიქოლოგია

ინგა ზარანდია

სმენითი ანალიზის სისტემა და სმენითი შესავლის ლექსიკონი შუამავლობს გაგონილი სიტყვის ცნობას და მისი მნიშვნელობის აქტივირებას სემანტიკურ სისტემაში. იმისთვის, რომ ვთქვათ სიტყვა, საჭიროა სემანტიკურ სისტემაში ამ სიტყვის ჩანაწერის ანუ მისი ფონემური ფორმის აღდგენა (მეტყველების გამოსავლის ლექსიკონიდან), ხოლო იმისთვის, რომ დავწეროთ ნაცნობი სიტყვა, რომლის მართლწერაც ვიცით, საჭიროა სემანტიკურ სისტემაში გრაფემული გამოსავლის ლექსიკონიდან ამ სიტყვის ჩანაწერის აქტივირება. (იხ. სქემა №1.) გრაფემული გამოსავლის ლექსიკონიდან აქტივირდება გრაფემათა მწკრივი (სიტყვა) ანუ ასოების გარკვეული თანმიმდევრობა. შესაბამისად თუ შეცდომებს ვუშვებთ წერაში ან მეტყველებაში მათი დაშვება გარკვეულ “დონეზე” ხდება. მაგ: სემანტიკური წერითი შეცდომები, ეს არის შეცდომები, რომლებიც აქტივირდებიან სემანტიკური სისტემებიდან; ბგერითი შეცდომები კი – აქტივირდებიან მეტყველების გამოსავლის ლექსიკონიდან.

სქემა №1. მეტყველების და მართლწერის კოგნიტურ-ნეიროფსიქოლოგიური მოდელი

მართლწერის ამ ფუნქციონალური მოდელიდან ნათლად ჩანს კავშირები გაგონილი სიტყვის ცნობას, მეტყველებით პროდუქციასა და მართლწერას შორის.

ამ მოდელის მიხედვით, იმისთვის, რომ ფონემათა მწკრივი გადავიდეს გრაფემულ გამოსახულებაში, საჭიროა სემანტიკურ ველში გრაფემული ლექსიკონის აქტივირება. ქართულ ენაში კონკრეტული ფონემების გრაფემული გამოსახულების ცოდნა საკმარისია, იმისთვის, რომ უცნობი სიტყვა დავწეროთ, ანუ შეგვიძლია გრაფემული გამოსავლის ლექსიკონი საერთოდ არ გამოვიყენოთ და გაგებულის სიტყვის ფონემები პირდაპირ გადავიყვანოთ გრაფემულ დონეზე (ვინაიდან არსებობს პირდაპირი კავშირი ფონემურ დონესა და გრაფემულ დონეს შორის). რაც შეეხება, ინგლისურ ენაში, უნდა ვიცოდეთ როგორ იწერება სიტყვა, ვინაიდან მართლწერა არ ემთხვევა გამოთქმას და აქედან გამომდინარე საჭიროა გრაფემული გამოსავლის ლექსიკონის აქტივირება, ვინაიდან ფონემური დონიდან ასოების პირდაპირი გარდაქმნით გრაფემულ დონეზე ინგლისურში ჩვენ დაფუძვებით მართლწერაში ორთოგრაფიულ შეცდომებს.

განვიხილოთ რამდენიმე პაციენტის შემთხვევა და ამ მოდელის თანახმად ვნახოთ თუ რომელი დონეა ამოვარდნილი.

X იყო პაციენტი, რომელსაც არ შეეძლო შინაგანი მეტყველების დონეზე შეედარებინა ორი სიტყვა ერთმანეთისთვის, მაშინ როცა, შეეძლო მათი სწორად დანერა და შემდეგ შეედარება. ამ შემთხვევაში ჩვენ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ X პაციენტი ვერ იყენებდა მეტყველების გამოსავლის ლექსიკონს და ფონემურ დონეს.

Y იყო პაციენტი, რომელსაც არ შეეძლო მეტყველებითი რეპროდუქცია, მაგრამ ნაკლები პრობლემები

ჰქონდა მართლწერაში, ანუ მეტ-ნაკლებად იყენებდა გრაფემული გამოსავლის ლექსიკონს და ვერ იყენებდა მეტყველებითი გამოსავლის ლექსიკონს. ამავე პაციენტს შეეძლო ნაცნობი სიტყვების წერა, მაგრამ არ შეეძლო მცდარი სიტყვების წერა, რადგან ფონემური დონე ჰქონდა ამოვარდნილი, გრაფიკული გამოსავლის ლექსიკონში კი მას არ ჰქონდა ეს უცხო სიტყვები, შესაბამისად ვერც წერდა. რაც შეეხება ნაცნობ სიტყვებს, წერდა გრაფიკული გამოსავლი ლექსიკონიდან.

იყო ასევე აღწერილი პაციენტი, რომელსაც გაგონილი სიტყვის მნიშვნელობა არ ესმოდა, მაგრამ შეეძლო მისი გამეორება და სწორად დაწერა. ამ შემთხვევაში შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მას ამოვარდნილი ჰქონდა სემანტიკური დონე. მაგრამ საინტერესოა როგორ ახორციელებდა სიტყვის გამეორებას ან ნაკარნახევის დაწერას? არსებობს პირდაპირი კავშირები სმენითი შესავლის ლექსიკონს და მეტყველების გამოსავლის ლექსიკონს შორის (იხ. სქემა №1.) ასევე პირდაპირი კავშირი მეტყველებითი გამოსავლის ლექსიკონს და გრაფემული გამოსავლის ლექსიკონს შორის. სწორედ ამ კავშირების გამოყენებით ახორციელებდა პაციენტი სიტყვის გამეორებას და მის დაწერას მიუხედავად იმისა, რომ არ ესმოდა მისი მნიშვნელობა.

არის შემთხვევები, როცა პაციენტები უშვებენ შეცდომებს და არცერთ ზემოთაღწერილ დონეზე მათ ჩავარდნა არ აქვთ, ასეთ შემთხვევებში ხშირად დარღვეულია გრაფემული დონე, რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება ფონემის (ფონემათა მწკრივის) გრაფიკულ გამოსახულებაში გადაყვანა. იმისთვის, რომ გრაფიკული დონიდან გადავიდეთ წერაზე საჭიროა კიდევ ორი დონის ალოგრაფიული (ასოების ფორმის, კონტურების სივრცითი რეპრეზენტაცია) და გრაფიკული მოტორუ-

ლი პატერნის (კალმის თანმიმდევრული მოძრაობა გრაფემის ფორმის მოსახაზად) გადალახვა. თუ დაზიანება მოხდა რომელიმე ამ დონეზე შესაბამისად მართლწერაში ვუშვებთ შეცდომებს.

ლიტერატურა:

Human Neuropsychology G. Neil Martin

Human Cognitive Neuropsychology Andrew W. Ellis

Cognitive Neuropsychology Andrew W. Young

Inga Zarandia

Cognitive Neuropsychology of the Spelling

Summary

On the aforesaid “Neuropsychological Spelling Model” drop - out different level causes various errors in spelling that is good explain different errors in spelling at patients with different damages.

Инга Зарандия

Когнитивная нейропсихология правописания

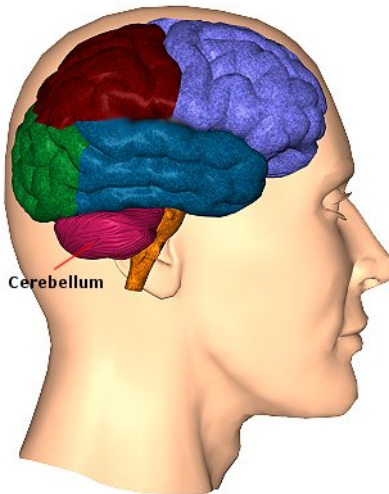
Резюме

По вышеупомянутому “нейропсихологической модели правописания” выпадание разных уровней вызывает различные ошибки в правописании, которое хорошо объясняет различные ошибки в правописании у пациентов с различными повреждениями.

ნათხემი

ინგა ზარანდია

ნათხემი (cerebellum) ვითარდება IV ბუშტუკის დორსალური კედლიდან. ზემოდან დაფარულია დიდი ტვინით. ნათხემი წონაა 120-150გრ. საგიტალურ ქრილში ის 3-4 სმ-ია, ხოლო ფრონტალურ ქრილში 9-12ს,-ია. მიუხედავად იმისა, რომ ნათხემი თავის ტვინის წონის მხოლოდ 10%-ს შეადგენს, იგი ტვინის ნეირონების ნახევარზე მეტს შეიცავს და მისი გამტარი გზების შემადგენელი ბოჭკოების რაოდენობაც აღემატება აფერენტებსა და ეფერენტებს.

ნათხემი წონასწორობის ორგანოდან (ერთდერთი გრძნობი ორგანო, რომლის აფერენტები კოლატერალების სახით ნათხემს აღწევენ) და სენსორული შეგრძნებების მეშვეობით (ტკივილის და ტემპერატურის გარდა) მუდმივად იღებს ინფორმაციას მდებარეობის შესახებ, რაც მას

პოზისა და მოძრაობის ნატიფი კოორდინაციის საშუალებას აძლევს. ნათხემი არეგულირებს ნებით მოძრაობებს, კუნთების ტონუსს, ავტომატიას და მნიშვნელოვან როლს თამაშობს წონასწორობის დაცვაში. ნაწილია ექსტრაპირამიდული სისტემებისა.

ნათხემის ნელა განვითარებადი დაავადება პაციენტისთვის თითქმის შეუმჩნეველია (ტვინის პლასტიურობის ხარჯზე), მაშინ როცა უცებ წარმოჩენილი დაზიანება საკმაოდ მძიმე შედეგებს იწვევს: ნათხემის დაზიანების შედეგი არასდროს არ არის პარალიჩი და მგრძნობელობის დაკარგვა, ვლინდება ძირითადად კოორდინაციის დარღვევების სახით. ვითარდება თავბრუსხვევა, დგომის, სიარულის, მეტყველების, ნატიფი მოძრაობების (წერა და ა.შ.) დარღვევები. იცვლება სახის გამომეტყველება-სახე უმოძრაო ხდება (ე.წ. ბუდას სახე).

ნათხემში არჩევენ არანყვილად ნაწილს – ჭიას და ნყვილად ჰემისფეროებს. მისი ზედაპირი დაფარულია ღარებით, რომლებიც ერთმანეთისგან გამოყოფენ მცირე სხეულებს. ჭიის თითოეული უბანი ჰემისფეროს გარკვეულ წილთან არის დაკავშირებული. არჩევენ ნათხემის ორ ზედაპირს: ზემო და ქვემო.

ფილოგენეზურად ნათხემი სამ ნაწილად იყოფა: არქიცერებელუმი (ნოდულუსი+ფლოკულუსი), პალეოცერებელუმი (ჭიის ზემო ნაწილი და პარაფლოკულუსი) და ნეოცერებელუმი (ნახევარსფეროები). ნათხემის დაყოფა ფილოგენეზური ნიშნით თითქმის ემთხვევა მის დაყოფას საპროექციო ზონების მიხედვით. არქიცერებელუმი დაკავშირებულია ვესტიბულურ ბირთვებთან და მას ვესტიბულოცერებელუმს უწოდებენ; პალეოცერებელუმს კავშირები აქვს ზურგის ტვინთან და სპინოცერებელუმი ეწოდება; ხოლო ნეოცერებელუმი ხიდთანაა დაკავშირებული

(პონტოცერებელუმი). თითოეული საპროექციო ზონა ნათხემის ღრმა ბირთვების ერთ წყვილს უკავშირდება: ვესტიბულოცერებელუმი პროეცირდება კარვის ბირთვზე, სპინოცერებელუმი – ინტერპოზიტუსზე, ხოლო პონტოცერებელუმი – დაკბილულ ბირთვზე.

ნათხემის კავშირი ტვინის სხვა ნაწილებთან ე.წ. ნათხემის ფეხების (გამტარი კონები) საშუალებით ხორციელდება.

ნათხემის ზემო ფეხი უკავშირდება ტვინის ღეროს წინა ნაწილს, შეიცავს როგორც აფერენტულ (წინა სპინოცერებელარული ტრაქტი), ასევე ეფერენტულ გზებს (ცერებელო-რუბრალური ანუ ცერებელოცერებრალური გზა. ამ გზის ბოჭკოების მცირე რაოდენობა უკავშირდება თალამუსის ვენტროლატერალურ ბირთვს).

ნათხემის შუა ფეხი უკავშირდება ხიდს და მხოლოდ აფერენტებს შეიცავს პონტოცერებელარული გზის სახით, რომელიც შუბლის, თხემის კეფისა და საფეთქელის წილებიდან წამოსულ ინფორმაციას ხიდის ბირთვებზე გადართვის შემდეგ ნათხემს აწვდის.

ნათხემის ქვემო ფეხი უკავშირდება მოგრძო ტვინს. მის შემადგენლობაშია აფერენტები: უკანა სპინოცერებელარული ტრაქტი, ბულბოცერებელარული და ვესტიბულოცერებელარული გზები (ვესტიბულო-ცერებელარული ერთადერთი გზაა, რომელიც უშუალოდ წონასწორობის ორგანოდან წამოსულ იმპულსაციას პირდაპირ ან ვესტიბულურ ბირთვებზე გადართვით აწვდის ნათხემს). ეფერენტები: ცერებელოვესტიბულური და ცერებელოლივარული გზები.

ნათხემის ეფერენტების თავისებურებაა ის, რომ ისინი მხოლოდ ნათხემის ღრმა ბირთვებზე გადართვის შემდეგ მიემართებიან სამიზნე სტრუქტურისაკენ, მცირე

გამონაკლისების გარდა, როდესაც უშუალოდ პურკინის უჯრედების აქსონები მთავრდება ვესტიბულურ ბირთვებზე.

ნათხემი შედგება რუხი და თეთრი ნივთიერებისგან. რუხი ნივთიერება ქმნის ნათხემის ქერქს და ღრმა ბირთვებს, ხოლო თეთრი – გამტარ გზებს. საგიტალურ განაკვეთზე თეთრი და რუხი ნივთიერება ლამაზ სურათს ქმნის, რომელსაც ნათხემის ცხოვრების ხეს უწოდებენ.

ნათხემის ღრმა ბირთვებია – კარვის ბირთვი, საცობისებრი ბირთვი, ბურთისებრი (რამოდენიმე მცირე ზომის ბირთვის კომპლექსი) და დაკბილული. ლიტერატურაში ხშირად ბურთისებურ და საცობისებურ ბირთვებს ერთად აერთიანებენ და Nuclei interpositus უწოდებენ. კარვის ბირთვი ნათხემის ბირთვებიდან ყველაზე უფრო მედიალურად მდებარეობს, IV პარაკუჭის კარვის თავზე გადამრთველი უბანია. დაკბილული ბირთვი ყველაზე დიდი და ლატერალურად განლაგებული ბირთვია.

აღსანიშნავია ნათხემის ელემენტების უჯრედული რეგულარული ორგანიზაცია: 6 ტიპის უჯრედები 3 შრედაა განლაგებული. პურკინის უჯრედების აქსონები ნათხემის ერთადერთი ეფერენტული ბოჭკოებია, რომლებიც პროეცირდება ნათხემის ღრმა ბირთვებზე, ტვინის ღეროსა და ზურგის ტვინის ბირთვებზე. რაც შეეხება აფერენტებს, ნათხემში შემოსული ბოჭკოები შეიძლება ორ ჯგუფად დაიყოს: ხავსისებური და მცოცავი. ეს უკანასკნელი ოლივას ბირთვიდან იღებს სანყისს და პურკინის უჯრედებზე მთავრდება; ყველა დანარჩენი აფერენტი ხავსისებური ბოჭკოებითაა წარმოდგენილი.

ნათხემის ქერქში ნეირონული გადართვა აგზნება-შეკავების რეგულირების შესანიშნავ მაგალითს წარმოადგენს.

ლიტერატურა:

Шульговский В.В. Основы нейрофизиологии. Москва.,
2002

თ. იოსელიანი ზოგადი ნეიროფიზიოლოგია.
თბ.,1993

Александрова Ю.И. Психофизиология Питер.СПб.
2001

Inga Zarandia

The Cerebellum

Resume

The cerebellum is located just above the brain stem and toward the back of the brain. It is relatively well protected from trauma compared to the frontal and temporal lobes and brain stem.

The cerebellum integrates nerve impulses from the labyrinths of the ear and from positional sensors in the muscles; cerebellar signals then determine the extent and timing of contraction of individual muscle fibres to make fine adjustments in maintaining balance and posture and to produce smooth, coordinated movements of large muscle masses in voluntary motions.

Инга Зарандия

Мозжечок

Резюме

Мозжечок расположен выше ствола мозга и в задней части мозга. Это часть мозга хорошо защищена от травмы по сравнению с лобными и височными долями ствола мозга.

Мозжечок объединяет нервные импульсы из лабиринта уха и от мышц; мозжечковые сигналы определяют степень сокращения отдельных мышечных волокон, чтобы сделать точные настройки в поддержании баланса и положения и произвести гладкие, скоординированные движения мышц в свободных движениях.

სტრესის დაძლევის პიროვნული ფაქტორები

ქეთევან ბერიძე

თანამედროვე მეცნიერებაში სტრესს (ინგლ. **stress**-დაძაბვა, ზენოლა) უწოდებენ მდგომარეობას, რომელშიც ორგანიზმი იმყოფება ახალ პირობებთან შეგუების პროცესში. ამ დროს ორგანიზმი თავისებურად იძაბება და მობილიზდება, რათა შეინარჩუნოს ან აღიდგინოს ნორმალური ფუნქციონირების უნარი ახალ პირობებში. ამრიგად, 'სტრესი არის ორგანიზმის მიერ განხორციელებულ რეაქციათა პატერნი იმ მასტიმულირებელი მოვლენის მიმართ, რომელიც ურღვევს წონასწორობას, გამოცდას უწყობს მას ან აღემატება მისი დაძლევის უნარს'. კანადელი ფიზიოლოგი ჰანს სელიე, ვინც მეცნიერებაში შემოიტანა ეს ცნება, ხაზგასმით მიუთითებს, რომ რამდენადაც ცოცხალი ორგანიზმის არსებობის შინაგანი და გარეგანი პირობები განუწყვეტლად იცვლება, ამდენად ცოცხალი ორგანიზმი თითქმის მუდმივად სტრესულ მდგომარეობაშია.

აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ სტრესი ზოგადად, სრულიადაც არაა რალაც განსაკუთრებული და ექსტრემალური მდგომარეობა. სტრესი სიცოცხლის განუყრელი ნიშანია. იგი უზრუნველყოფს ყოველი ცოცხალი ორგანიზმის, მათ შორის ადამიანის ცხოვრების ნორმალურ მიმდინარეობას, მის ცვალებადობას პირობების ცვალებადობის შესაბამისად.

სტრესი შეიძლება გამოიწვიოს როგორც უარყოფითმა, ისე დადებითმა მოვლენამ. სტრესის დროს იცვლება ადამიანის ბიოლოგიური და ფსიქიკური პროცესები. სუსტი, ანუ

მცირე სტრესი ადამიანმა შეიძლება ვერც შეამჩნიოს, მაგრამ. ამგვარი ცვლილებები ახლავს ყოველდღიურ მოთხოვნილებებს და ემოციებს. ძლიერი, ანუ დიდი სტრესი შეუმჩნეველი არ რჩება, იგი მოიცავს მთელ პიროვნებას, რის შედეგადაც შეიძლება განვითარდეს იშემია, სისხლის ჩაქცევა, აფექტი, მძიმე დეპრესია, სრული ამნეზია, პიროვნების გაორება და ცვლილებები, რომელმაც შეიძლება სიკვდილიც კი გამოიწვიოს. ასეთი ცვლილებების მიზეზი, ძირითადად, არის ძალიან დიდი მნიშვნელობის მქონე ცვლილება ადამიანის ცხოვრებაში.

არსებობს ფაქტორები, რომლებიც ეხმარება ადამიანს სტრესის დაძლევაში. განვიხილოთ სტრესის დაძლევის პიროვნული ფაქტორები.

პიროვნული თვისებები მნიშვნელოვნად განაპირობებს სტრესის განვითარებას. ზოგიერთი ადამიანი ადვილად უმკლავდება სტრესულ მდგომარეობას, ზოგიერთს უჭირს მასთან გამკლავება და შესაძლებელია დასახმარებლად სპეციალისტსაც კი მიმართოს. განვიხილოთ ის პიროვნული თვისებები, რომლებიც დაკავშირებულია სტრესის აღმოცენებაზე და მასთან გამკლავებაზე, კერძოდ ქცევითი ტიპი, თვითშეფასება, კონტროლის ლოკუსი, სიმტკიცე, შფოთვა.

ქცევითი "A" ტიპი - არიან ადამიანები, რომლებიც ყოველთვის დაკავებული არიან, ყოველთვის სადღაც ეჩქარებათ. ასეთები არიან მაგალითად, ადმინისტრატორები. მათ მაგიდაზე ყოველთვის ბევრი ქალაქია, ისინი მუშაობენ სამუშაო დღის დამთავრების შემდეგაც. ქცევის A ტიპი - "ესაა პიროვნული თვისებების განსაკუთრებული ერთობლიობა, რომელთა შორისაც არის შეჯიბრის დაუოკებელი

ნყურვილი, აგრესიულობა, მოუთმენლობა”, ასევე ”თავისუფლად მიმდინარე, მაგრამ რაციონალური მტრული დამოკიდებულება და პრაქტიკულად ყოველთვის ღრმად დამალული დაუცველობა. ქცევის B ტიპი წარმოადგენს საპირისპირო ქცევით პატერნს, ქცევის B ტიპის ადამიანები არ ავლენენ მტრულ დამოკიდებულებას, არ ჩქარობენ და არ ინვიან შეჯიბრების სურვილით. ქცევის A ტიპის ადამიანებში აღმოჩნდა უფრო მეტი გულის იშემიური დაავადების მქონე, ვიდრე ქცევის B ტიპის ადამიანებში. ქცევის A ტიპის ადამიანთა შორის არიან მწვევლები და მათ სისხლში არის ქოლესტერინის დიდი რაოდენობა. მაშინაც კი, როცა ეს ფაქტორები არაა გამოხატული, ქცევის A ტიპის ადამიანები უფრო მიდრეკილი არიან გულის იშემიური დაავადებისკენ, ვიდრე ქცევის B ტიპის ადამიანები. გარდა ამისა, მეცნიერებმა აღმოაჩინეს, რომ ინფარქტგადატანილებში განმეორებითი შეტევის ალბათობა უფრო მეტია ქცევის A ტიპის ადამიანებში, ვიდრე ქცევის B ტიპში. ქცევის A ტიპის ადამიანებში ინფაქტი მიმდინარეობს უფრო მძიმედ, ვიდრე ქცევის B ტიპში, მაგრამ აუხსნელი მიზეზებით, გულის შეტევის შემდეგ გადარჩენის შანსი უფრო აქვთ ქცევის A ტიპის ადამიანებს, ვიდრე ქცევის B ტიპს. ქცევის A ტიპი დამახასიათებელია, როგორც მამაკაცებისთვის, ისე ქალებისთვის და ერთნაირად აზიანებს ორივეს ჯანმრთელობას. ქალებისა და A ტიპის ქცევის გვიანდელი კვლევები უჩვენებს, რომ არსებობს კავშირი ქცევის A ტიპსა და ფსიქოსომატიკას შორის. ასევე შემჩნეულია, რომ ქცევის A ტიპის ქალებს ებადებათ ბავშვები, რომლებიც ასევე ეკუთვნიან ქცევის A ტიპს. ოღონდ

ქცევის A ტიპი არ წარმოადგენს ქცევითი პატერნების უბრალო ნაკრებს, რომელიც ინვესს გარკვეულ დაავადებას. ზოგიერთ გამოკვლევაში საერთოდ არ იქნა აღმოჩენილი არავითარი კავშირი A ტიპის ქცევის პატერნსა და სიკვდილიანობას ან კარდიოლოგიურ განყოფილებაში მოთავსებას შორის. პირველ რიგში, ადამიანმა უნდა გააცნობიეროს, რომ ქცევის A ტიპი, ისევე როგორც ქცევის ნებისმიერი სხვა ტიპი, ბავშვს გადაეცემა მშობლებიდან, რომლებიც ყოველთვის აჩქარებენ ბავშვებს, დროზე გაინჰინდონ კბილები ან დაწვენენ დასაძინებლად; მასწავლებლებისაგან, რომლებსაც სურს, რომ მოსწავლეებმა დავალება შეასრულონ მითითებულ დროში, უფროსებისაგან (დირექტორები), რომლებიც ითხოვენ, რომ თანამშრომელმა გააკეთოს რაც შეიძლება მეტი - დასავლურ საზოგადოებაში ქცევის A ტიპი მაღალი ღირებულებისაა. დადგენილ იქნა, რომ A ტიპის მამების ვაჟებიც ყალიბდებიან A ტიპად. თითოეული ცდილობს მოიქცეს ისე, რომ მისი ქცევა მოიწონონ. სინამდვილეში საჭიროა, მოვიწონოთ ქცევის B ტიპი და იგნორირება გაუკეთოთ A ტიპის ქცევას. A ტიპის ქცევის მოდიფიკაციის ერთ-ერთი საშუალება შეიძლება იყოს ყოველკვირეული რეალისტური მიზნებისა და თითოეული მიზნის მიღწევისთვის ჯილდოს სიის შედგენა. ასევე შეიძლება იმ ქცევითი თვისებების სიის შედგენა, რომლისგანაც ადამიანს სურს გათავისუფლება და სასჯელის სიის შედგენა, თუ ეს თვისებები დროულად არ იქნება ლიკვიდირებული.

თვითშეფასება.

ადამიანის ქცევაზე გავლენას ახდენს ის წარმოდგენა, რომელიც მას გააჩნია საკუთარი თავის შესახებ. თუ

ადამიანს საკუთარ თავზე აქვს ცუდი წარმოდგენა, მაშინ იგი არ ენდობა საკუთარ გადაწყვეტილებებსა და მოსაზრებებს და ამდენად, ძლიერად იქნება დამოკიდებული სხვა ადამიანებზე. ამასთანავე, იგი შეეცდება, თავისი ქცევა ააწყოს იმ ადამიანთა ქცევაზე, რომლებთანაც ხშირად აქვს ურთიერთობა. თვითპატივისცემის გრძნობის ნაკლებობას არც თუ იშვიათად მივყავართ ნარკოტიკების ბოროტად გამოყენებამდე, მოუნესრიგებელ სქესობრივ ცხოვრებამდე და სხვა ნეგატიურ შედეგებამდე. მაღალი თვითშეფასების მქონე ადამიანებს იშვიათად აქვთ მსგავსი პრობლემები. თვითშეფასება დაკავშირებულია თვითდამტკიცებასთან, წარმატებასთან, საკუთარი თავის რწმენასთან. თვითშეფასება საკმაოდ კარგად არის შესწავლილი. ადამიანის თვითშეფასებაზე მოქმედებს ის, თუ როგორ აფასებენ მას მშობლები, მასწავლებლები, მეგობრები და უფროსები და ლოგიკურია, რომ წარმატება ამაღლებს თვითშეფასებას, ხოლო წარუმატებლობა – ადაბლებს მას. სტრესის მართვის მთავარ არსს წარმოადგენს საკუთარი თავისა და მიღებული გადაწყვეტილებების რწმენა, რაც საშუალებას აძლევს ადამიანს მოახდინოს საკუთარი ცხოვრების კონტროლირება.

კონტროლის ლოკუსი.

კონტროლის ლოკუსი ესაა - საკუთარ ცხოვრებაზე პიროვნული კონტროლის ის აღქმული ზომა, რომელსაც ადამიანის აზრით, იგი ფლობს. კონტროლის გარეგანი ლოკუსის მქონე ადამიანები დარწმუნებულები არიან, რომ მცირე გავლენას ახდენენ მათ ცხოვრებაში მომხდარ მოვლენებზე, მაშინ როცა შინაგანი ლოკუსის მქონე ადამიანები დარწმუნებული არიან, რომ შეუძლიათ საკუთარი ცხოვრების

კონტროლირება. კვლევები აჩვენებს, რომ გარეგანი ლოკუსის ადამიანებს - ექსტერნალებს-აქვთ საკუთარი ცხოვრების კონტროლირების ნაკლები მიდრეკილება, რადგან არ სჯერათ, რომ ამას აქვს რაიმე აზრი. მაგალითად, აღმოჩნდა, რომ გარეგანი ლოკუსის მქონე ავადმყოფები და პაციენტები დიდად არ ინტერესდებოდნენ იმ დანესებულებით, რომელშიაც ისინი იმყოფებოდნენ და იძლეოდნენ ნაკლებ შეკითხვებს, ვიდრე შინაგანი ლოკუსის მქონე ანუ ინტერნალები. სხვა კვლევებში გამოჩნდა, რომ არსებობს კავშირი სიმსუქნესა და გარეგან ლოკუსს შორის. სავარაუდოდ, მსუქან ადამიანებს ნაკლებად შეუძლიათ საკუთარი თავის კონტროლირება და უფრო ეყრდნობიან გარეშე ვითარებებს, ვიდრე ისინი, რომლებსაც მიაჩნიათ, რომ გავლენას ახდენენ საკუთარ ცხოვრებაზე. ინტერნალები ჭამენ მხოლოდ მაშინ, როცა მშივრები არიან და არა იმიტომ, რომ ხედავენ რაღაც გემრიელს. აღმოჩნდა, რომ მწვევლების უმეტესობაც არის ექსტერნალი. ისინი დამოკიდებული არიან ნიკოტინზე და სრულებით არ ფიქრობენ იმაზე, რომ შეიძლება მოწვევისთვის თავის დანებება და საკუთარ ჯანმრთელობაზე ზრუნვა. გასაგებია, რომ ადამიანებს შეუძლიათ თავისი ცხოვრების რაღაც სფეროს კონტროლირება, მაგრამ არ შეუძლიათ სხვა სფეროს კონტროლი. აზარტული თამაშების მიხედვითაც კი ექსტერნალები და ინტერნალები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან. აღმოჩნდა, რომ ექსტერნალები ამჯობინებენ ისეთ თამაშებს, რომელიც დაკავშირებულია გამართლებასთან, ხოლო ინტერნალებს ურჩევნიათ ის თამაშები, რომლებიც დაკავშირებულია მოსაზრებულობასთან. ექსტერნალები - ბინგო და რულეტკა, ხოლო ინტერნალები - პოკერი და

ბლექჯეკი. ხშირად ადამიანს იმაზე მეტად შეუძლია თავისი ცხოვრების კონტროლირება, ვიდრე მას მიაჩნია, მაგრამ მეორე მხრივ, არასწორია მოსაზრება, რომ იგი აკონტროლებს მთელ თავის ცხოვრებას. ჯონ ბერტი დარწმუნებულია, რომ ყველა ადამიანი არის საკუთარი ცხოვრების თანაავტორი, მას შეუძლია რაღაცის კონტროლირება, რაღაცის – არა და ზოგი ადამიანი ვერ ხედავს ამათგან ერთ-ერთს, ანუ ბევრი დარწმუნებულია იმაში, რომ მათ საერთოდ არ მიუწვდებათ ხელი კონტროლზე. ისე როგორც თვითპატივისცემა, კონტროლის ლოკუსიც ყალიბდება ხანგრძლივი დროის განმავლობაში და შეუძლებელია მისი ერთ დღეში შეცვლა, მაგრამ ამ კონცეფციის გაცნობა ადამიანს აძლევს მართლაც დიდ შესაძლებლობებს. მაგალითად, ცნობილია შემთხვევა, როცა ამ თეორიის გაცნობის შემდეგ ადამიანმა შეძლო იმის დანახვა, რომ მას მართლაც შეუძლია საკუთარი ცხოვრების საკმაოდ გაკონტროლება და თავი დაანება მონევას. უნდა დავუმატოთ კიდევ ერთი რამ – კონტროლის გრძნობის გაჩენასთან ერთად მოდის პასუხისმგებლობის გრძნობა. ექსტერნალები თავის წარმატებასაც და წარუმატებლობასაც მიაწერენ გარეგან ძალებს და გარემოებებს, ინტერნალები კი თავის წარმატებაზე და წარუმატებლობაზეც პასუხისმგებლობას იღებენ საკუთარ თავზე. ადამიანი ვალდებულია პასუხი აგოს თავის ქცევაზე, თუ თვითონ წყვეტს, როგორ მოიქცეს.

შფოთვა.

სპილბერგერის განმარტებით, შფოთვა – ესაა დაძაბულობის სუბიექტური გრძნობა, რომელსაც თან ახლავს ნეგატიური აზრები, ნერვიულობა, მოუსვენრობა, ასევე ავტო-

ნომიურ ნერვული სისტემის აქტივაცია. ზოგიერთი შფოთ-
ვას უწოდებს ირაციონალურ შიშს, რომელიც გამოიხატება
ფიზიკურ აგზნებაში და თან ახლავს რალაციისგან გაქცევის
ან თავის არიდების სწრაფვა. სამწუხაროდ, ბევრ ადამიანს
არ შეუძლია გაუმკლავდეს ხელისშემშლელ შფოთანობას.
ამიტომ ზოგიერთი ღებულობს ნარკოტიკს, სვამს ან სხვანა-
ირად ცდილობს თავისი მდგომარეობის შეცვლას, რათა გა-
ექცეს შემაშფოთებელი სტიმულების ზემოქმედებას. თუმცა,
ცხადია, რომ ესაა პრობლემის მხოლოდ დროებითი გადან-
ყვეტა, ხოლო მათი შედეგები კი მავნეა ადამიანისთვის: იგი
არამარტო არ თავისუფლდება შფოთიანობისაგან, არამედ
დამატებით ხდება ნარკოტიკებზე დამოკიდებული. ჯეროდ
გრინბერგმა შეიმუშავა შფოთიანობის დაძლევის გარკვეული
ტექნიკები, რომელთაგან ერთ-ერთს ჰქვია "გარემოსთან შე-
გუება." მაგალითად, თუ ადამიანი შფოთავს ტელევიზიით
გამოსვლის წინ, ავტორი ურჩევს, რომ უფრო ადრე მივიდეს
სტუდიაში, გაიარ-გამოიაროს, რითაც იგი ეჩვევა ამ ადგილს
და იგი ეჩვენება ნაკლებად საშიშად და შესაბამისად, დაბ-
ლდება შფოთიანობის დონე. შემდეგი ტექნიკაა "სახელის გა-
დარქმევა." მისი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ადამიანმა
ფოკუსირება უნდა გააკეთოს შემთხვევის დადებით ასპექ-
ტებზე და არა უარყოფითზე. მაგალითად, თუ სტუდენტი
იტანჯება საგამოცდო შფოთვით, უკეთესია განიხილოს არა
როგორც ჩაჭრის შესაძლებლობა, არამედ როგორც ახლის
გაგების ან თავისი ცოდნის გამოვლენის შანსი. "საუბარი სა-
კუთარ თავთან" - ამ ტექნიკისთვის აუცილებელია ობიექტუ-
რობა. ადამიანმა უნდა ჰკითხოს საკუთარ თავს, თუ რა რეა-
ლური საფრთხე იმალება იმ სიტუაციაში, რომელიც მას აშ-

ფოთებს. ჩვეულებრივ, რეალური საფრთხე არის საკმაოდ უმნიშვნელო და ნეგატიური შედეგის ალბათობა მცირეა. "აზრების გაჩერება" - ეს მარტივია. როცა თავს იჩენს ნეგატიური აზრები, შეიძლება მათი უბრალოდ გაჩერება. იმისათვის, რომ ადამიანმა ისწავლოს აზრების შეჩერება, მან უნდა აითვისოს კუნთების ღრმა რელაქსაციის ტექნიკა. როცა თავს იჩენს შემაშფოთებელი აზრები, ადამიანმა საკუთარ თავს უნდა უთხრას, რომ არ მისცემს ამ აზრებს განვითარების საშუალებას და უნდა გამოიყენოს რელაქსაციის ტექნიკა. კუნთური რელაქსაციის ალტერნატივას წარმოადგენს ნეგატიური, ნაკლებ რეალური აზრების შეცვლა უფრო რეალისტურით. გარდა ამისა, არსებობს შფოთიანობის დაძლევის სხვა ტექნიკებიც, რომელთა ავტორებიც არიან იოზეფ ვულპე (სისტემატური დესენსიბილიზაცია) და ალბერტ ელისი (ABCDE ტექნიკა). სისტემატური დესენსიბილიზაციის მეთოდი მდგომარეობს შემდეგში: შფოთვის გამომწვევი სიტუაციის განცდისას ან წარმოსახვისას ადამიანმა უნდა გამოიმუშაოს რეაქცია, რომელიც შეუთავსებელია შფოთვისთან (მაგალითად, მოდუნდეს). ამ ტექნიკის გამოსაყენებლად ადამიანმა უნდა შეადგინოს შიშის გამომწვევი სიტუაციების იერარქია. ეს იერარქია წარმოადგენს პატარა ნაბიჯების თანმიმდევრობას (როგორც მინიმუმ 10), რომლებსაც თანდათანობით მივყავართ შფოთვის გამომწვევ სიტუაციამდე. ამ მეთოდის გამოყენება ადამიანს შეუძლია შედარებით უსაფრთხო პირობებში იმის წარმოდგენით, რომ იგი აეროპორტშია (პასიური დესენსიბილიზაცია) ან შეუძლია მისი გამოყენება რეალურ სიტუაციაში.

ABCDE ტექნიკის ავტორი – ელისი ამტკიცებს, რომ შფოთვა – ესაა ირაციონალური რწმენების შედეგი. ელისის აზრით, ადამიანები დარწმუნებულები არიან შემდეგში: პირველი – ჩვენ ყოველთვის უნდა ვიყოთ კომპეტენტური, ადექვატური და ნარმატივული; მეორე – ყოველთვის და ყველას უნდა ვუყვარდეთ და მოვწონდეთ; მესამე – თუ ყველაფერი ისე არ ხდება, როგორც ჩვენ გვინდა, ეს საშინელებაა და კატასტროფა. ადამიანი განიცდის წარუმატებლობას, ან რალაცას ისე ვერ აკეთებს, როგორც საჭიროა და შედეგად, უვითარდება ირაციონალური რწმენები, რომელსაც თუ კარგად დაუფიქრდებით, არა აქვს არავითარი საფუძველი. ელისის მიაჩნია, რომ ადამიანმა უნდა შეისწავლოს ისინი და შესძლებს მათთან გამკლავებას.

სიმტკიცე.

გამოკვლევებში გამოვლენილია მიზეზები, რომლებიც აბრკოლებს სტრესის გამო ავადმყოფობის განვითარებას ზოგიერთ ადამიანთან, მაგრამ არ მოქმედებს სხვებზე. კობაზამ აღმოაჩინა სამი ფაქტორი, რომელთა არარსებობა განასხვავებს დაავადებისაკენ მიდრეკილ ადამიანებს დაწარჩენებისაგან: მოვალეობა, კონტროლი, ამტანიანობა. **მოვალეობა** (ვალდებულება) - ესაა "ტენდენცია მთლიანად მიეცე შენს საქმეს, როგორიც არ უნდა იყოს იგი"; **კონტროლი** - ტენდენცია იფიქრო და მოიქცე ისე, თითქოს შეგიძლია მოვლენებზე გავლენის მოხდენა. **ამტანიობა** - ესაა იმის რწმენა, რომ ცხოვრებისათვის დამახასიათებელია ცვლილებები და რომ ცვლილებები - ესაა პროგრესის და პიროვნული განვითარების მამოძრავებელი ძალა. ძირითადი აზრი

მდგომარეობს იმაში, რომ ცვლილებები უნდა აღიქვას, როგორც გამოწვევა და არა როგორც მუქარა. ადამიანებს, რომლებსაც ახასიათებთ ეს თვისებები, უწოდებენ მტკიცეს, რადგანაც მათ შეუძლიათ სტრესისთვის წინააღმდეგობის გაწევა. ნერვული შერყევების გამო ისინი არც ისე ხშირად ხდებიან ავად. მეცნიერებმა ჩაატარეს კვლევები და დაადგინეს, რომ ვალდებულებას, კონტროლსა და ამტანობას ადამიანის ჯანმრთელობისათვის აქვს ბუფერული ეფექტი. სიმტკიცის კონცეფციის ჩამოყალიბების შემდეგ ჩატარდა კვლევათა რიგი, რომლებმაც დაამტკიცეს ვალდებულების, კონტროლისა და ამტანობის გავლენა სიმტკიცეზე და ეს ეხება სხვადასხვა ჯგუფებს: რეზერვისტებს, სკოლის მასწავლებლებს, მაღალი თანამდებობის სახელმწიფო მოხელეებს, ახალწვეულებს თუ სტომატოლოგიური კლინიკის პაციენტებს. სიმტკიცე გავლენას ახდენს წმინდა ფსიქოლოგიურ მაჩვენებლებზე. მაგალითად, აღმოჩნდა, რომ იგი ამცირებს ფსიქოლოგიური დისტრესის ხარისხს, აძლიერებს ბედნიერების განცდას ოჯახში და საქმიანობაში და ამაღლებს ადაპტურობას.

არ შეიძლება ითქვას, რომ ყველა მეცნიერი ერთნაირად არის დარწმუნებული იმაში, რომ სიმტკიცე ადამიანს იცავს ავადმყოფობისაგან. ისე როგორც სხვა რთული მოვლენების შემთხვევაში, ჯანმრთელობაზე სიმტკიცის გავლენის დიაგნოსტიკა რთულია. მაგალითად, ფანკმა გააკეთა დასკვნა იმის შესახებ, რომ სიმტკიცე არაა დამოუკიდებელი მოვლენა და პირიქით, მოწმობს ცხოვრებასთან ცუდ შეგუებაზე. ნებისმიერ შემთხვევაში, სიმტკიცის შესწავლა დღემდე გრძელდება.

ლიტერატურა

Дж. Гринберг. Управление стрессом. Питер, 2002.

Д. Майерс. Психология. Минск, 2001.

თ.ნანეიშვილი. ქცევის ფსიქოფიზიოლოგია, თბილისი, 2003.

www.lossofsoul.com/STRESS/index.htm -проект о Жизни,
30.12.2010

Ketevan Beridze

Personal Factors of the Stress

Summary

The human personality has a significant influence on the development of the stress. Some persons easily overcome stressful condition, while others are hampered in his face. Internaly oriented persons more successfully cope with stress than éxsternaly oriented.

Кетеван Беридзе

Личностные факторы преодолению стресса

Резюме

На развитие стресса значительное влияние оказывают личностные свойства человека. Некоторые люди легко преодолевают стрессовые состояния, в то время, как другие затрудняются в его преодолении. Интерналы более успешно преодолевают стресс, чем экстерналы.

რწმენები და ლოგიკური დონეები ნაირო ლინგვისტურ პროგრამირებაში

ქეთევან ბერიძე

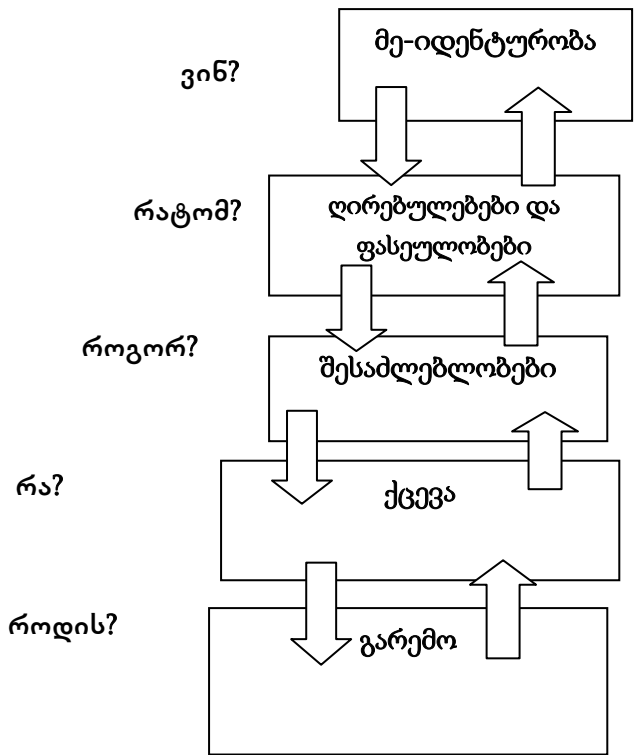
მოგეხსენებათ, რომ ჩვენი რწმენები ძალიან დიდ გავლენას ახდენს ჩვენს ქცევებზე. სასიამოვნოა იმაზე ფიქრი, რომ თუ ადამიანს მართლა სჯერა ის აუცილებლად მიიღწევს მიზანს, მაგრამ თუ მას შეუძლებლად მიაჩნია ამის მიღწევა ვერანაირი ძალა ვერ დაარწმუნებს მას იმაში, რომ ეს ყველაფერი პირიქითაა. ისეთი რწმენები, მსჯელობები, როგორცაა: „უკვე ძალიან დაგვიანებულა“, „ვერაფერს ვერ გააწყობ, „აქ მე უძლური ვარ“, „მე-გარემოების მსხვერპლი ვარ“ და ა.შ. ადამიანს ხელს უშლის წინსვლაში. ადამიანთა უმრავლესობა აღიარებს, რომ მათი რწმენების სისტემა როგორც პირდაპირ ისე ირიბად მოქმედებს მათ ჯანმრთელობაზე.

ჩვენს ქცევაზე გავლენას ახდენს ასევე სხვა ადამიანების მსჯელობები და რწმენები ჩვენს შესახებ, რომლის დადასტურება შესაძლებელია ორიგინალური გამოკვლევის საფუძველზე. კერძოდ, ბავშვებზე ჩაატარეს ტესტირება რათა დაედგინათ მათი გონებრივი განვითარების დონე, შეარჩიეს საშუალო გონებრივი განვითარების მქონე ბავშვები, რომლებიც გაანაწილეს ორ ჯგუფად. ერთ ჯგუფში მიაბარეს მასწავლებელს როგორც „განსაკუთრებული ნიჭით დაჯილდოებული“ მოსწავლეები, ხოლო მეორე ჯგუფში სხვა მასწავლებელს მაგრამ, როგორც „გონებრივად ჩამორჩენილთა“ ჯგუფის მოსწავლეები. ერთი წლის შემდეგ ისევ შეამოწმეს მათი

გონებრივი განვითარების დონე. აღმოჩნდა, რომ ბავშვების უმრავლესობა, რომელიც ჩაირიცხა „ნიჭიერთა“ ჯგუფში მაღალი ქულები მიიღეს, ხოლო მეორე ჯგუფში კი პირიქით მოხდა, მოსწავლეებმა დაბალი ქულები აჩვენეს. მაშასადამე, მასწავლებლის დარწმუნებამ მოსწავლეების შესაძლებლობებში გავლენა იქონია მოსწავლეებზე. როგორც ვხედავთ, ჩვენს რწმენას შეუძლია ჩვენი გონებრივი შესაძლებლობების განსაზღვრაც კი, ასევე ჯანმრთელობის მდგომარეობის, სოციალური კავშირების, შემოქმედებითი შესაძლებლობების და ცხოვრებისეული წარმატებების განსაზღვრაც.

ადამიანის გამოცდილებას აქვს იერარქიული დაწყობილი სისტემა. აღქმა და ცალკეული ფაქტების ფიქსირება პირად გამოცდილებად ექვემდებარება მკაცრ კანონზომიერებებს ამ კანონზომიერებას აქვს ფსიქოლოგიური საფუძველი, რომელსაც ლოგიკურ დონეებს უწოდებენ. ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით, შეიძლება ვილაპარაკოთ 5 ძირითად საფეხურზე: 1. გარემო, ეს შეიძლება იყოს როგორც შეზღუდვა; 2. ქცევა და რეაქციები, შეგნებული მოქმედება; 3. შესაძლებლობები და უნარები, სტრატეგია და მდგომარეობა. გეგმები და რუქები; 4. ღირებულებები და ფასეულობები, რწმენები. რის უფლებას ვაძლევ ჩემს თავს და მოტივაცია. გაუცნობიერებელი რეაქციები; 5. იდენტიფიკაცია. მისია, ვინ ვარ მე. ადამიანი მარტო ვერასოდეს ვერ შეძლებს ამ გზის გავლას და მას სჭირდება დახმარება ამ გზაზე. რობერტ დილტსი ამბობს, რომ: 1. გარემოში ადამიანს სჭირდება ასისტენტი და გზამკვლევი ანუ მრჩეველი, რომელმაც ეს გზა მანამდე გაიარა. ეს დახმარება არის გარემოს დონეზე; 2. ქცევის დონეზე - ადამიანის ეხმარება ადამიანი; 3. უნარები,

შესაძლებლობები - მასწავლებელი, რომლის გამოც ჩვენ თვითონ ვსწავლობთ; 4. ღირებულებები და ფასეულობები, მრწამსი - მენტორი, ადამიანი, რომელიც ძალიან ავტორიტეტული იყო ჩვენთვის, რომლის ღირებულებები და ფასეულობები იქცა ჩვენთვის ღირებულად; 5. მე-იდენტურობა - სპონსორი ადამიანი, რომელმაც მოგვცა უპირობო სიყვარული, დაგვიჯერა. ყველა ჩვენთაგანს გვყავს: ასისტენტი, გზამკვლევი, ტრენერი, მასწავლებელი, მენტორი, და სპონსორი.

ეს ლოგიკური დონეები სულაც არ არის ჩაკირულ მდგომარეობაში, ის იცვლება. გარემო არის ყველაზე ზედა-

პირული, ის ადვილად იცვლება, ჩვენ როცა ქცევაზე ვლაპარაკობთ ისიც სხვადასხვანაირია და დამოკიდებულია გარემოზე. გარემოს შეუძლია შექმნას ემოცია. სწორედ შექმნილი ემოცია მოქმედებს უნარებზე, შესაძლებლობებზე და ა.შ. ხოლო ის, თუ როგორ ვიქცევი მე ეს დამოკიდებულია ჩემს უნარებზე და შესაძლებლობებზე, უფრო საინტერესოა ის, რომ ჩვენი უნარების გამოყენებაზე ძალიან დიდ გავლენას ახდენს გარემო, გარემო თუ არის კეთილგანწყობილი არის მეტი ალბათობა ჩემი შესაძლებლობების გამოყენების და როცა ხდება პირიქით ითრგუნება ჩვენი შესაძლებლობები. როცა ხდება ღირებულებების მკვეთრი ცვლილებები ახალგაზრდაში არის შინაგანი კონფლიქტები, ამიტომ სერიოზული მუშაობა არის ჩასატარებელი, რომ მოხდეს კონსესუსი. ლოგიკურ დონეებში ცვლილებებისას ადგილი აქვს ცვლილებებს სომატურ დონეზე და პირიქით. მაგალითად, თუ პრობლემებია მე-ს იდენტურობაში, მაშინ დარღვეულია იმუნური და ენდოკრინული სისტემა.

ამრიგად, როცა ადამიანი განიცდის რაიმე სირთულეს, დაბრკოლებას, ჩვენ უნდა განვსაზღვროთ საიდან მოდის ეს გართულება გარემოს კონტექსტიდან? თუ მიზეზი იმაშია, რომ მას არ შეუძლია ისეთი ქცევა განახორციელოს, რისი საშუალებითაც გაუმკლავდება ამ კონტექსტს? თუ მიზეზი იმაშია, რომ მას არ აქვს შემუშავებული შესაბამისი სტრატეგია ან სამყაროს მოდელი, რუქა, რომელიც დაეხმარებოდა მას ამ ქცევის განხორციელებაში? თუ ეს იმიტომ ხდება, რომ რომ მას აქვს ღირებულებათა კონფლიქტი, რომელიც გავლენას ახდენს მის მთლიანად ცხოვრებაზე ან კონკრეტული შედეგის მიღწევაზე? თუ ეს გართულება და-

კავშირებულია იდენტურობასთან, რომელიც მთლიან სისტემაზე ახდენს გავლენას? ამ განსხვავებების ცოდნა სასარგებლოა ნებისმიერი ადამიანისთვის.

ლიტერატურა

1. Р. Дилтс., Изменение убеждений с помощью НЛП., Москва 1997.
2. М. Эриксон., Мой голос останется с вами., Москва 2007.

Ketevan Beridze

Nature of Belief and Logical Levels in NLP

Summary

Our beliefs have a tremendous impact on our behaviour. Everyone has beliefs, resource, and along with that-beliefs, impeding movement forward. From the psychological point of view, you can talk about the 5 main levels: 1. The external environment, 2. The conduct, actions, 3. Abilities, 4. Beliefs and values, 5. identity. When a person has any difficulty, we should determine what level from comes this glitch.

Кетеван Беридзе

Природа убеждения и логические уровни в НЛП

Резюме

Наши убеждения оказывают огромное влияние на наше поведение. У каждого есть убеждения, служащие ресурсом, и наряду с этим – убеждения, сдерживающие движение вперед. С психологической точки зрения, можно говорить о 5 основных уровнях: 1. внешнее окружение, 2. поведение, поступки, 3. способности, 4. убеждения и ценности, 5. идентичность. Когда человек испытывает какое-либо затруднение, то нам следует определить, из какого уровня приходит данное затруднение.

ფსიქოლოგიური პრაქტიკის ჩატარების პრობლემატიკა

მარინა მასხულია

ფსიქოლოგიის სპეციალობის სტუდენტებს (მაგისტრანტების) პრაქტიკა საგანმანათლებლო პროგრამის (საბაკალავრო, სამაგისტრო) ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია. პრაქტიკის მიზანი და მოცულობა განისაზღვრება საბაკალავრო თუ სამაგისტრო პროგრამის საჭიროებით.

ფსიქოლოგიური პრაქტიკა მოიცავს შემდეგ ნაწილებს

I სასწავლო-გაცნობითი პრაქტიკა

1. დაწესებულების ფსიქოლოგის მუშაობის სისტემის გაცნობა: მიზნები, ამოცანები, ძირითადი მიმართულებები, ფორმები და მეთოდები;

2. პროფესიული ეთიკის ათვისება;

3. ფსიქოლოგიის მუშაობის სპეციფიკა - საგანმანათლებლო, საკონსულტაციო, სოციალურ - საინტერვენციო;

4. ფსიქოლოგის პროფესიული პოზიციის, ქცევის სტილის ანალიზი;

5. ფსიქოლოგის სამუშაო ადგილი (კაბინეტის) ორგანიზაციისადმი მოთხოვნების გაცნობა. დოკუმენტაციის წარმოებისადმი მოთხოვნები;

6. ფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკის პროცედურაში პასიური მონაწილეობა: დიაგნოსტიკური მუშაობის პროცესზე დაკვირვებისა და ოქმის დაწერის უნარის შემუშავება. მიღე-

ბული მონაცემების ანალიზი, ფსიქოლოგიური დასკვნის, სამომავლო ფსიქოლოგიური მუშაობის დანერგვა;

7.ფსიქოლოგიური ინტერვენციის პროცედურაში სტუდენტების პასიური მონაწილეობა: საინტერვენციო სამუშაოების მსვლელობაზე დაკვირვება და ოქმის დანერგვა, მიღებული შედეგების ანალიზი, შემდგომი ფსიქოლოგიური სამუშაოების დაგეგმარება.

II მოსახლეობის სოციალური დახმარების სფეროში პრაქტიკა

1.სტუდენტი ეცნობა ფსიქოლოგიის კაბინეტს, მონყობილებას;

2.ორგანიზაციის ფსიქოლოგიურ დოკუმენტაციას;

3.ფსიქიკის მუშაობის ძირითადი მიმართულებების ამოცანებისა და მიზნების გაცნობა: ა) დიაგნოსტიკა

ბ) ინტერვენცია - განვითარებული მუშაობა,

გ) საკონსულტაციო მუშაობა,

დ) ფსიქოლოგიური პროფილაქტიკა.

პრაქტიკის დამთავრებისას სტუდენტი ამზადებს შემდეგ დოკუმენტებს:

1.პრაქტიკის პერიოდში გავლილი, შესასრულებელ სამუშაოს გეგმას;

2.მასალები, რომლებიც მირებული იქნა პრაქტიკის პერიოდში: ფსიქოლოგიური გამოკვლევის ოქმი; განმავითარებელი ან საინტერვენციო მუშაობის ---; მასალები ფსიქოლოგიური პროფილაქტიკის შესახებ (მასალების შესრულებული უნდა იყოს დაწესებულების ფსიქოლოგის ან პრაქტიკის ხელმძღვანელის დავალების შესაბამისად).

3.პრაქტიკის ანგარიში:

- ა. პრაქტიკის პროდუქტიულობა;
- ბ. პრაქტიკის სირთულეები;
- გ. შენიშვნები და წინადადებები პრაქტიკის ჩატარებაზე.

III პრაქტიკა სასწავლო დაწესებულებაში

1. უმაღლეს სასწავლებელში მიღებული თეორიული ცოდნის განმტკიცება და გაღრმავება

2. სასწავლო-აღმზრდელობით მუშაობაზე დაკვირვება, გაანალიზება, დასკვნების გაკეთება

3. დამოუკიდებლად სასწავლო-აღმზრდელობითი მუშაობის დაგეგმვა

4. მასწავლებლების, კლასის ხელმძღვანელების, კლას-გარეშე და სკოლის გარეშე მუშაობის გაცნობა და მონაწილეობის მიღება

5. მოსწავლის პიროვნების შესწავლა

6. მასწავლებლებთან და მოსწავლეებთან დადებითი კონტაქტებისა და ურთიერთობების დამყარების უნარის შემუშავება

7. მასწავლებლების სამუშაო გეგმის გაცნობა, გაკვეთილებზე დასწრება

8. სხვადასხვა ტიპის გაკვეთილის (კომბინირებული, ახალი ცოდნის გადაცემის, ცოდნის განმტკიცების, გამოყენების, შემოწმების, პრაქტიკული მეცადინეობების, სასემინარო მუშაობის) მსვლელობის გაანალიზება, მეთოდური თავისებურებების, აღმზრდელობითი ღირებულების, პროფესიული მიმართულების, მოსწავლეთა გონებრივი საქმიანობის აქტივიზაციის აღნიშვნა.

9.სკოლის ფსიქოლოგიის სამუშაოს გაცნობა და მის საქმიანობაში მონაწილეობის მიღება

სასწავლო წლის მუშაობის სანიმუშო გეგმა (პრაქტიკის განმავლობაში)

თვე	მუშაობის შინაარსი
ოქტომბერი	პრაქტიკის ბაზის, მოსწავლეების, მასწავლებლების გაცნობა. პრაქტიკული ფსიქოლოგიის მუშაობის გაცნობა
ნოემბერი	დანესებულების მოთხოვნით დაკვირვებისა და ფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკის ჩატარება
დეკემბერი	ფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკის შედეგების გაფორმება, ფსიქოლოგიური დასკვნების შედგენა
იანვარი	საპროექტო ფსიქოლოგიური სამუშაოების დაგეგმვა
თებერვალი	ფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკის ჩატარება დანესებულების მოთხოვნით. საპროექტო ფსიქოლოგიური სამუშაოს ჩატარება
მარტი	ფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკის ჩატარება დანესებულების მოთხოვნით. საპროექტო ფსიქოლოგიური სამუშაოების ჩატარება
აპრილი	პრაქტიკის შესახებ საანგარიშო დოკუმენტების შედგენა. კონფერენციაზე მონაწილეობის მიღება

ფსიქოლოგიური პრაქტიკის ხელმძღვანელის რეცენზიის (გამოხმაურების) ნიმუში

ფსიქოლოგიის სპეციალობის მეოთხე კურსის სტუდენტმა (სახელი, გვარი) გაიარა პრაქტიკა (სკოლის №, დასახელება, ადგილმდებარეობა) და მონაწილეობას ღებულობდა სკოლის ფსიქოლოგიის საქმიანობის სხვადასხვა სფეროში.

ჩაატარა დიაგნოსტიკური სამუშაო დაწყებით კლასებში. სტუდენტმა მატემატიკურად დაამუშავა მიღებული შედეგები. სამუშაოს მიზანი იყო ბავშვების ფსიქიკური პროცესების ანალიზი. პარალელურად სტუდენტი აკვირდებოდა მოსწავლეებს გაკვეთილის მსვლელობისას, რათა შეეფასებინა ნებისყოფითი ყურადღების, მოტივაციისა და ქცევის თავისებურებები.

სკოლის ადმინისტრაციის დავალებით სტუდენტმა ჩაატარა უფროსკლასელთა დიაგნოსტიკა შფოთიანობისა და აგრესიულობის შესასწავლად. ამჟამად კეთდება წინასწარი დასკვნები.

სკოლის ფსიქოლოგთან ერთად ლეზულობდა მონაწილეობას უფროსკლასელთა პროფორინტაციის პროგრამის შემუშავებაში და უახლეს პერიოდში დაიწყებს მუშაობას ამ მიმართულებით უფროსკლასელთა დიაგნოსტიკისა და კონსულტირებისათვის.

ჩვენ აღვნიშნავთ სტუდენტის (სახელის, გვარი) მაღალ პროფესიულ მომზადებას, ინიციატივას და შემსრულებლობას. კომუნიკაბელურობას და პიროვნული მომზადება საშუალებას აძლევს სტუდენტს ადვილად დაამყაროს ურთიერთობები მასწავლეებთან, რაც პრაქტიკის წარმატებით დასრულების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

სკოლის დირექტორი

(სახელი, გვარი)

ფსიქოლოგი

(სახელი, გვარი)

რიცხვი

ბეჭდი

IV არასასწავლო დაწესებულებაში პროფესიული პრაქტიკა

1. მიზანი - მუშაობის თავისებურებების გაცნობა
2. აქტიურად მიიღო მანონილეობა ფსიქოლოგიური მუშაობის პროცედურაში: პიროვნების ფსიქოლოგიური განვითარების დიაგნოსტიკა; დიაგნოსტიკის შედეგების გაფორმება; შემდგომი მუშაობის დაგეგმვა;
3. ფსიქოლოგიის პრაქტიკული პოზიციის, მრწამსის, ----, პროფესიული ეთიკის ათვისება;
4. ორგანიზაციის/დაწესებულების ფსიქოლოგის კალენდარული გეგმის შესაბამისად მუშაობაში მონაწილეობის მიღება.

V სემესტრი - კვლევითი და საკვალიფიკაციო პრაქტიკა

მიზანი: სააუდიტორიო და დამოუკიდებელი მუშაობის პერიოდში მიღებული ცოდნის განმტკიცება, გაფართოება და გაღრმავება

პრაქტიკის ძირითადი ამოცანები:

1. ფუნდამენტალური, პერიოდული ლიტერატურისა და მეთოდური მასალების შესწავლა, რომელიც მუშავდება სტუდენტის მიერ საკვალიფიკაციო ნაშრომში;
2. სტუდენტის მიერ შერჩეული კვლევითი თემის აქტუალურობისა და პრაქტიკული მნიშვნელობის დადასტურება
3. საკვალიფიკაციო ნაშრომში გამოსაყენებელი პრაქტიკული მასალის შეგროვება, სისტემატიზაცია და განზოგადოება

4. სტუდენტთა კონკურენციისათვის ტენიების ან გამოსაქვეყნებელი სტატიების მომზადება

პრაქტიკის შინაარსი განისაზღვრება ინდივიდუალური პროგრამით, რომელიც მუშავდება სტუდენტის მიერ მეცნიერ ხელმძღვანელთან ერთად. თემა დაკავშირებული უნდა იყოს გამოსაშვებ საკვალიფიკაციო ნაშრომთან და გულისხმობს სიტემატურ ანგარიშგებას შესრულებულებული სამუშაოს შესახებ.

ლიტერატურა

1.Положение об учебной и производственной практиках студентов государственного образовательного учреждения высшего профессионального образования. Елецкий государственный университет им. И. А. Бунина. [http:// vashpsixolog..ru](http://vashpsixolog.ru);

2.Методика по психолого – педагогической практике (РБ). <http:// vashpsixolog.ru>;

3.Программа ознакомительной практики студентов специальности 050716 – специальная психология. <http://www.igpu.ru>

Marina Maskhuliâ

Problems of Psychological Practice

Summary

In the article there are shown the problems of psychological practice. The author offers various methods of psychological practice.

Марина Масхулия

Проблемы проведения психологической практики

Резюме

В статье показаны проблемы проведения психологической практики. Автор предлагает различные методы проведения психологической практики.

კლიენტზე ცენტრირებული ფსიქოთერაპიის თავისებურებები

გურამ ჩაგანავა

ჰუმანიტარული ფსიქოლოგიის მიმართულების უმნიშვნელოვანესი კონცეფციად შეიძლება მიჩნეული იქნეს კარლ როჯერსის კლიენტზე ცენტრირებული ფსიქოთერაპია.

კარლ როჯერსის (Carl Renson Rogers: 1902 წლის 8 იანვარი - 1987 წლის 4 თებერვალი) ამერიკელი ფსიქოლოგი ჰუმანიტარული ფსიქოლოგიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი (აბრაჰამ მასლოუსთან ერთად). კარლ როჯერსის ფსიქოლოგიური მიდგომა, პრაქტიკა და იდეები გულისხმობენ ადამიანის შინაგანი შესაძლებლობის მასქსიმალურ რეალიზაციას. როჯერსის მოძღვრებამ ნოყიერი ნიადაგი ნახა არა მხოლოდ ფსიქოლოგიაში, არამედ აგრეთვე პედაგოგიაში, სოციალურ მუშაობაში, იურისპრუდენციაში. გამოიყენება ეს იდეები პოლიტიკაში, მრეწველობაში, არმიაში, რელიგიურ მუშაობაში, თანამედროვე ფილოსოფიაში და თეოლოგიაში. კარლ როჯერსი ამტკიცებს რომ ადამიანის ორგანიზმში და პიროვნებაში არსებობენ პოზიტიური ძალები, რომლებიც განაპირობებენ ჯანმრთელობას, განვითარებასა და სრულყოფას. როჯერსი თვლის რომ საკუთარი კომპეტენტურობისა და განვითარების დონის მიღწევა არ არის ყოველთვის გაცნობიერებული.

ზუსტად საკუთარი კომპეტენციების დონის მიღწევა ანდა ამ მიმართულებით მოძრაობა ქმნის პიროვნების მთლიანობის განცდას, თვითკმაყოფილების განცდას და განარიდებს ფსიქოლოგიურ პრობლემებს, შფოთიანობის მდგომარეობას, დაუკმაყოფილებლობას, ნევროზებს.

თერაპევტის მთავარი მოვალეობაა კლიენტთან მეგობრული, შემოქმედებითი კონტაქტის დამყარება და ფსიქოლოგიური დაცულობის ატმოსფეროს შექმნა, სადაც კლიენტი თვითონ დაიწყებს საკუთარი ჭეშმარიტი „მე“-ს შესაძლებლობების გამოყენებას. ზუსტად ეს დაეხმარება მას საკუთარი თავისა და სხვების რეალურ ჭრილში ობიექტივაციას. თერაპევტმა უარი უნდა თქვას თერაპევტის როლზე და ურთიერთობაში პროფესიული მანერისა და ტერმინების უგულვებლყოფით გადავიდეს უბრალო და ბუნებრივი აზრებისა და გრძნობების გამოვლენაზე.

მკურნალობის ძირითადი საკითხები:

ძირითადი საკითხები

1. არის თუ არა კლიენტი სტრესის მდგომარეობაში,

სტუდენტი შეიძლება არ განიცდის საკუთარი დაბალი მოსწრების გამო, სანამ უფროსების მხრიდან დასჯის საშიშროება არ გამოიწვევს მასში სტრესს.

ჩვენ დიდი ხნის განმავლობაში აღვიქვამდით კონფლიქტს, როგორც შინაგან, ფსიქიკურ ფენომენს, იმ დროს როდესაც მრავალ შემთხვევაში კონფლიქტი წარმოიშვება გარკვეული სოციალური მოთხოვნით, რომლებიც წინააღმდეგობაში შედიან ინდივიდის მოთხოვნილებებთან.

სანამ იქნება მიღწეული თერაპევტული ეფექტი, დაძაბულობა რომელიც კონფლიქტით არის განპირობებული

განსაზღვრავს ავადმყოფურ მდგომარეობას და ის წინააღმდეგობაში მოდის იმ სტრესთან რომელიც დაკავშირებულია ამ კონფლიქტის გადაწყვეტასთან, ფსიქოთერაპიასთან. ამრიგად ფსიქოთერაპია მაშინ იქნება წარმატებული, როდესაც ის ნაკლები დაძაბულობის გამომწვევი იქნება კლიენტისათვის.

2. სურს თუ არა კლიენტს დახმარება?

წარმატების ეფექტი იზრდება თუ კლიენტს სურს დახმარების მიღება

3. არის თუ არა ინდივიდი ოჯახის კონტროლის გარეშე

თუ ბავშვის ემოციურად დამოკიდებულია მშობლებზე, თერაპია რომელიც მხოლოდ ბავშვზე არის მიმართული ხშირად არ არის ეფექტიანი. კლიენტს უნდა ქონდეს საშუალება, შესაძლებლობა და უნარი შეცვალოს თავისი სიტუაცია, როდესაც ის მიაღწევს ამა თუ იმ დონის ინსაიტს. ამიტომ აუცილებლად საჭიროა მუშაობა მშობლებთან, რომ მშობლებმა და ბავშვებმა ერთად შეცვალონ სიტუაცია. წინაარმდეგ შემთხვევაში შესაძლებელია წინააღმდეგობების ზრდა ბავშვებსა და მშობლებს შორის. შესაძლებელია მშობლის ეჭვიანობა. ანალოგიური შეიძლება იყოს სასწავლებელშიც. მაგრამ აქ წარმოიშვება კონფლიქტი საზოგადოებაზე და საზოგადოებრივ ნორმაზე დამოკიდებულის გამო, რაც ადამიანში აგრეთვე ქმნის დაძაბულობას.

4. შეესატყვისება თუ არა კლიენტი ასაკით, ინტელექტით და სტაბილურობით თერაპიის პროცესს.

ძირითად კლიენტების შერჩევისას არსებობს ტენდენცია ისეთების შერჩევისა, რომლებსაც აქვთ ნორმალუ-

რი გონებრივი შესაძლებლობები. უფრო იშვიათად უნიშნავენ თერაპიას დაბალი განვითარებისა ან დაბალი განვითარების საზღვარზე მდგომ ადამიანებს, როდესაც ფსიქოთერაპია ნაკლებ ეფექტიანი ხდება.

ასაკი - 50 წლის ზემოთ ძალიან დეტალურად არის საჭირო ფსიქოთერაპიის შესაძლებლობების განხილვა, რადგან მისი ეფექტიანობა ამ შემთხვევაშიც მცირდება ასაკის მომატებასთან ერთად. ოთხი წლის ასაკში უპირატესობა სათამაშო თერაპიას ენიჭება, ხოლო 10 წლამდე ვერბალური თერაპია იშვიათად გამოიყენება. ფსიქიკური არასტაბილურობის მქონე კლიენტები - ფსიქოპათიები, გონებრივად ჩამორჩენილები, თავის ტვინის ტრამვის მქონე პირები აგრეთვე ნაკლებ შეესატყვისებენ ფსიქოთერაპიის კურსის პროცედურას.

5. ანამნეზი

სრული ანამნეზი კლიენტის სოციალური ყოფისა და კულტურულ ფაქტორების შესახებ საჭიროა სრული დიაგნოსტიკისათვის. მაგრამ ზოგჯერ ავადმყოფის შესახებ ინფორმაციის მოპოვება ართულებს ფსიქოთერაპიას.

როდესაც ჩვენ ვდილობთ სრული ანამნეზი მოვიპოვოთ, მაშინ კლიენტს რჩება შთაბეჭდილება, რომ თერაპევტი იღებს პასუხისმგებლობას მკურნალობაზე. მაგრამ თუ ასე არ არის და ჩვენ ანამნეზის მიღების შემდეგ ვცდილობთ პასუხისმგებლობა დავაკისროთ პაციენტს, ის ამას მიიღებს ისე, რომ ჩვენ ვცდილობთ ავიცილოთ პასუხისმგებლობა.

6. კონსულტირება როგორ უნიკალური ურთიერთქმედება

1. თერაპიული ურთიერთობები არ არის მშობლებსა და ბავშვს შორის ურთიერთობა, მათი ღრმა ემოციური კავშირურთიერთობებით;

2. თერაპიული ურთიერთობები არ არის მეგობრული ურთიერთობა სადაც სრული ურთიერთგაგება, მიღებისა და გაცემის სურვილის ტენდენციები მოქმედებენ;

3. თერაპიული ურთიერთობები არც მოსწავლისა და მასწავლებლის ურთიერთობაა, სადაც ხელმძღვანელი და დაქმდებარებული გამოიყოფა და თავიდანვე გარკვეულია, რომ ერთი ასწავლის, მეორე კი სწავლობს და აქცენტი ინტელექტუალურ სფეროზე კეთდება;

4. თერაპიული ურთიერთობები არც ექიმისა და პაციენტის თერაპიაა, სადაც არსებობს ექსპერტული დიაგნოსტიკა და დირექტიული მოთხოვნები ექიმის მხრივ;

5. თერაპიული ურთიერთობები არც კოლეგიალობაა (თუმცა მისი ელემენტები არსებობს);

6. თერაპიული ურთიერთობები არც ბელადისა და მისი მიმდევარის ურთიერთობებია;

7. თერაპიული ურთიერთობები არც მღვდლისა და მრევლის ურთიერთობებია.

არა ეს არის სპეციფიკური ურთიერთობა, თუმცა ზოგჯერ თერაპევტები გადადიან ერთ-ერთ ზემოთ აღნიშნულ ფორმაზე.

მაგ. ფროიდიზმში ანალიტიკოსი ღებულობს საკუთარ თავზე მშობლის როლს. ოღონდ ეს არის მშობელი, რომელსაც შეიძლება ყველაფერი მოუყვე და არ გეშინია რომ დაგსჯიან.

7. თერაპიული უთირობების ძირითადი ასპექტები

1. სითბო და თანაგრძნობა კონსულტანტის მხრიდან. აქ აფექტური კავშირია განსაზღვრულ საზღვრებში. განსაკუთრებული ინტერესი კლიენტის მიმართ და ემოციურად ჩართულობა. კლიენტი მგრძნობიარია კლიენტის მოთხოვნების მიმართ, მაგრამ უნარი აქვს გააკონტროლოს საკუთარი იდენტიფიკაცია, საკუთარი თავი.

2. გრძნობების გამოვლენის საკმაო თავისუფლება, როდესაც თერაპევტი დებულობს კლიენტის ყველა გამოთქმას, ზნეობრივი უკუშეფასებითი მსჯელობის გარეშე.

8. გარკვეული შეზღუდვები

ა. კლიენტი შეიძლება მივიდეს ან არ მივიდეს სეანსზე, დააგვიანოს, ილაპარაკოს ტყუილა-უბრალოდ რათა განერიდოს რეალურ ფაქტებს, მაგრამ არ შეუძლია უფრო მეტი დრო წაართვას კონსულტანტს ვიდრე ეს არის განსაზღვრული;

ბ. პატარა ბავშვმა შეიძლება გატეხოს სათამაშო, გამოავლინოს ნებისმიერი გრძნობა, მაგრამ არ შეიძლება გატეხოს ფანჯარა ანდა თავისი დესტრუქციული ტენდენცია გაიტანოს ჰოლში ან საერთოდ კაბინეტის გარეთ;

9. ნებისმიერი იძულებისა თუ ზემოქმედებისაგან თავისუფლება

10. არადირექტიული კონსულტირების პროგრამა

1. კონსულტანტი უნდა უსმენდეს მოასაუბრეს მოთმინებით და კეთილგანწყობით და ამავე დროს ოდნავ კრიტიკულად;

2. კონსულტანტი არ უნდა ავლენდეს არანაირ ძალაუფლებას;

3. კონსულტანტი არ იძლევა რჩევას ანდა მორალური ხასიათის შენიშვნებს;

4. კონსულტანტი არ უნდა ედავებოდეს კლიენტს;

5. კონსულტანტი უნდა საუბრობდეს და იძლეოდეს კითხვებს მხოლოდ განსაზღვრული გარემოებების დროს;

ა. რათა დაეხმაროს კლიენტს გამოთქვას თავისი აზრი;

ბ. რათა განარიდოს კლიენტი რაიმე შიშისაგან ან შფოთისაგან;

გ. რათა შეაქოს კლიენტი საკუთარი აზრებისა და გრძნობების სწორად გადმოცემისათვის;

დ. რათა მომართოს საუბარი იმ საგნებზე, რომლებიც გამოტოვებული ანდა უარყოფილი იყო კლიენტის მიერ;

ე. რათა განიხილოს გარკვეული მომენტები, თუ ეს აუცილებელია.

11. ფარული განზრახვები

დირექტიული მეთოდი გულისხმობს, რომ კონსულტანტი ირჩევს სასურველ და სოციალურად მისაღებ მიზანს, რომელსაც უნდა მიაღწიოს კლიენტმა. ამ შემთხვევაში იგულისხმება, რომ კონსულტანტი - ისეთი პიროვნებაა, რომელიც მაღლა დგას კლიენტზე, რადგან თვლის რომ კლიენტს არ აქვს უნარი მიიღოს სრული პასუხისმგებლობა საკუთარი მიზნის არჩევისა.

არადირექტიული მეთოდი - ეფუძვნება ვარაუდს, რომ ადამიანს აქვს უფლება შეარჩიოს საკუთარი ცხოვრებისეული მიზნები, მაშინაც კი როდესაც ისინი განსხვავდებიან იმათგან, რისი შეთავაზება შეუძლია კონსულტანტს. აგრეთვე იგულისხმება, რომ თუ ინდივიდს აქვს საკუთარი თავისა

და საკუთარი პრობლემების გააზრების საშუალება, ის, უფრო მოსალოდნელია, რომ მიიღებს გონიერ გადანწყვეტილებას.

არადირექტიული მეთოდი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს იმას, რომ ყოველი ინდივიდი იყოს ფსიქოლოგიურად დაოუკიდებელი და ამტკიცოს საკუთარი ფსიქოლოგიური მთლიანობა.

დირექტიული ჯგუფი ცდილობს მთელი ძალისხმევა მიმართოს პრობლემაზე, რომელსაც გამოხატავს კლიენტი. თუ პრობლემა წყდება იმ სახით, რომელსაც მხარს უჭერს კონსულტანტი და თუ სიმპტომები გაუქმებულია - კონსულტირება წარმატებულია. არადირექტიული ჯგუფი აქცენტს აკეთებს კლიენტზე და არა პრობლემაზე. თუ კლიენტი თერაპიული ურთიერთობებით აღწევს ისეთ მდგომარეობას, რათა გაიგოს საკუთარი ურთიერთობები რეალურ გარემოსთან, მან შეიძლება შეარჩიოს რეალობასთან ადაპტაციის ადეკვატური საშუალება, რომელსაც აქვს მისთვის უმაღლესი ღირებულება. ის უფრო უკეთ დაძლევეს პრობლემებს, მომავალში ზუსტად საკუთარი თავის უკეთესად გაცნობიერების გამო და საკუთარი პრობლემების დამოუკიდებლად გადანწყვეტის გამოცდილების მიღების ზრდის გამო.

12. კონსულტირების პროცესი

1. ემოციური განთავისუფლება - ემოციების განვითარება აზრების, განწყობების, გძნობების, ემოციურად შეფერადებული იმპულსების გახსნაა.

2. განთავისუფლების სტიმულირება.

ა. კლიენტი როგორც საუკეთესო გიდი;

თერაპიულ პროცესში კლიენტისათვის არ არის საჭირო საკუთარი თავის დაცვა. ამიტომ რეალური დაბრკოლებები კლიენტის ცხოვრებაში თხრობის დროს ცხადი ხდება.

კლიენტის ზოგიერთი პრობლემა არის ინტელექტუალური და ისინი არ მოითხოვენ კონსულტანტის ჩარევას. თუ მას არ შერუძლია ამოცანის გადაჭრას, ვერ ხვდება რა განსხვავებაა კრეტინსა და მონგოლოიდს შორის - აქ ფსიქოლოგია ვერაფერში დაეხმარება - მას დამატებით ცოდნა ესაჭიროება.

მაგრამ შეგუების პრობლემა იშვიათად არის ინტელექტუალური პრობლემა. თუმცა ბავშვებთან გვხვდება ინტელექტუალური პრობლემა შეგუებისას. ზრდასრულ ადამიანებში კი მთავარია გაუცნობიერებელი ემოციური ფაქტორები.

სტუდენტი ვერ ირჩევს პროფესიას. ორივე თანაბარი ღირეულებებისაა. ასევე ვერ ირჩევს ინსტიტუტს და სხვისი სტიმულირებით ირჩევს. გაირკვევა, რომ მისთვის თვითონ მერყეობას აქვს ღირებულება.

ფსიქოანალიტიკური პრინციპი - „ყველა გზა რომში მიგვიყვანს“ ანუ ემოციური განთავისუფლების ნებისმიერი საშუალება გვეხმარება ძირითადი კონფლიქტის აღმოჩენას.

ბ. რეაქცია გრძნობებზე და არა აზრობრივ შინაარსზე მხოლოდ ბავშვები და პოეტები ავლენენ გრძნობების უფრო ღრმა გაგებას. ერთი დრამატურგი ამბობს - ემოციური შედგენილობა შემადგენელი ნაწილია ჩვენი ნებისმიერი გამოთქმისა.

13. რეაქცია ამბივალენტურ გრძნობებზე

ზოგჯერ ფსიქოლოგი ივინყებს რომ არსებობს ამბივალენტური გრძნობები. სიყავრული და სიძულვილი, სიმპათია და ანტიპათია „გესმის რომ უნდა დასაქმდე კომერციაში, მაგრამ სინამდვილეში მოგწონს მუსიკა; გაბრაზებული ხარ მამაზე, მაგრამ მაინც გიყვარს ის“, „არ მოგწონს ჯგუფი, მაგრამ გინდა გახდე მისი წევრი“.

ასეთი ამბივალენტობის მიღწევა, უკვე ნიშნავს, რომ საქმე წინ მიდის, რადგან არ არის შეზღუდული ერთი პოლუსის გრძნობით.

თუ კონსულტანტი ხაზს გაუსვამს მხოლოდ დამოკიდებულებას მშობლების მიმართ, რთული იქნება პოზიტიური გრძნობების გამოვლენა კლიენტისათვის.

ამიტომ ამბივალენტური გრძნობები უნდა გახდეს მსჯელობის საგანი, ისევე როგორც ნეგატიური თუ პოზიტიური. . ხშირად ეს წინააღმდეგობა არის კონფლიქტის არსი. მაგალითად, მამა სძულეს, რადგან ის აკრიტიკებდა შვილს და არასრულფასოვნება თითქოს იმიტომ ჩამოუყალიბდა, მაგრამ აღფრთოვანებულია მისი მეცნიერული მიღწევებით. ამ გრძნობების გამოვლენამ გაანთავისუფლა კლიენტი შინაგანი კონფლიქტებისაგან.

14. კონსულტანტის მიმართ დამოკიდებულება

პოზიტიური ემოციები - დრო არ ყოფნის კლიენტს. ამბობს რომ თვითონ უნდა გახდეს ფსიქოლოგი. ასეთი დამოკიდებულება მყარდება, როგორც თერაპიის პროცესის, ისე თერაპევტის მიმართ.

ნეგატიური დამოკიდებულება კონსულტირების მიმართ შეიძლება გამოვლინდეს დაგვიანებით, სეანსის შეწყვეტით, შეუძლებლობით იმსჯელოს საკუთარ პრობლემებზე - შეიძლება ცნობიერებაში შემოვიდა ისეთი მასალა, რომელთანაც შეხვედრას განერიდება კლიენტი და გადაწყვეტილება ავადმყოფურად მიიღება. ასეთი სიტუაცია უნდა ვაღიაროთ. აქ წინააღმდეგობასთან გვაქვს საქმე, მაგრამ ეს წინააღმდეგობა სულაც არ არის აუცილებელი კომპონენტი, რადგან ამ შემთხვევაში, კლიენტი, ჯერ არ მომნიფდა ემოციური განწყობის შესახებ სამსჯელოდ.

15. რისკები თერაპიის პროცესში

არასისტემური, ერთჯერადი შეხვედრების დროს არ არის მოწესრიგებული პროცესი. კონსულტანტი არ არის დაწმუნებული რომ პროცესი კარგად მიმდინარეობს, ყველაზე საუკეთესო გზაა მივცეთ კლიენტს საშუალება თვითონ ილაპარაკოს.

16. დაფარული გრძნობების გამოაშკარავება

ვერბალურად თერაპევტი უნდა ადასტურებდეს მხოლოდ იმ გრძნობებს, რომლებიც გამოთქმულია.

ხშირად განწყობა (ემოციური) იმალება მის სიტყვებში და კონსულტანტს შეუძლია მათზე მსჯელობა, მხოლოდ დაკვირვების საფუძველზე. თუ ისინი არ არიან ძლიერ დათრგუნული - თერაპიის პროცესი დაჩქარდება. მაგრამ, თუ ასეთი გრძნობები ითრგუნება კლიენტის მიერ, მათი კონსულტანტის მიერ ხსენება შეიძლება იქნეს აღქმული როგორც სერიოზული საშიშროება კლიენტისათვის, რაც წარმოშობს წყენას და წინააღმდეგობას.

17. უფრო ნაკლებ მნიშვნელოვანი შეცდომები:

კონსულტანტი არ არის ზუსტი კლიენტის ემოციური მდგომარეობისა და შეგრძნებების განსაზღვრაში.

კლიენტი უარყოფს ასეთ დებულებას და შეიძლება ფსიქოლოგმა მოიხადოს ბოდიში. მაგრამ განმეორება ცუდია, რადგან კლიენტი იფიქრებს, რომ მას ყურადღებით არ უსმენდნენ.

სირთულეებს იწვევს ისიც, როდესაც კლიენტის მეტყველება სწეულებასთან არის დაკავშირებული, გაუგებარია. ასეთ შემთხვევაში ისეთი ფრაზები „მე მგონი, მე რალაც არ მესმის“, „... ხშირად იწვევს შემდგომ ემოციურ განმუხტვას.

18. სპეციფიკური პრობლემები

ა.წინააღმდეგობის გამწევი კლიენტი.

როდესაც ჩანს ანტოგონიზმი გაჩუმებაში, საუბარში ფსიქოლოგის მიმართ. წინააღმდეგობის აღიარება კონსულტანტის მიერ კონტაქტის მიმართ, კლიენტის მხრივ, მეტწილად ნეიტრალიზაციას უკეთებს ამ გრძნობას, როგორც ბარიერს კონსულტირებისათვის.

კონსულტანტმა კი დაახლოებით შემდეგი შინაარსის რამ უნდა უთხრას „მე მესმის რომ არ მოგწონვარ და შენ არ მოგწონს აქ მოსვლა. მე ვთლი, რომ შენი დამოკიდებულება ბუნებრივია. თუ გსურს, შეგიძლია ვისაუბროთ ისეთ რამეზე, რომლებიც არ არის შენთვის მტკივნეული და შენ თვითონ უნდა გადანყვიტო გსურს თუ არა უფრო მნიშვნელოვან რამეზე ვისაუბროთ .

ბ.კლიენტი მოითხოვს პასუხს.

როდესაც კლიენტი წარმოადგენს თავის პრობლემას ის მოითხოვს - „ახლა კი მითხარით, რა უნდა გავაკეთო“.

პრაქტიკა ადასტურებს ასეთ კლიენტებს პასუხი არ სჭირდებათ.

ასეთ შეკითხვას კლიენტი აყენებს იმიტომ, რომ ან უნდა ფსიქოლოგი გადავიდეს მის მხარეზე, ანდა რათა გამოიყენოს კონსულტანტი თავისი მტრული დამოკიდებულების გამოსავლენად.

გარკვეული სიტუაციაში - წარმოიშვა პრობლემა და დედასა და შვილს შორის. დედას სურს იცოდეს რა ქნას. კონსულტანტი თავს არიდებს პასუხს და რეაგირებს ემოციაზე - თქვენ, როგორც ჩანს, ძალიან დაღონეული იყავით მაშინ ბავშვთან ურთიერთობებით. ქალს უკვე შეუძლია გააგრძელოს საუბარი და ის ამბობს, რომ ის თვითონ იყო უფრო მეტად დამნაშავე, ვიდრე მისი ბიჭი.

საყურადღებოა, რომ პირველ სეანსებში ის ნეგატიურ გრძნობების გამომთქმელი იყო საკუთარი ბავშვის მიმართ. ახლა კი ქალმა თვითონ ნახა გამოსავალი და შეცვალა მისი დამოკიდებულება და მიაღწია სიტუაციის ჭეშმარიტ გაგებას.

19. თერაპევტული პროცესის სტადიები:

1. ადამიანის მიერ ფსიქოლოგისადმი დახმარებისათვის მიმართვა.

ეს ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ კლიენტი მოვიდა ფსიქოთერაპევტთან, მაგრამ უნდა მივიყვანოთ იმ გაგებამდე, რომ ეს მას სჭირდება - მივიდეთ იქამდე, რომ ეს მისი სურვილია.

2. დახმარების განევის სიტუაცია - ფსიქოლოგი ეხმარება, მაგრამ პაციენტიც იღებს საკუთარ თავზე პასუხისმგებლობას. პაციენტის ამოცანაა, რათა გულწრფელო-

ბით შექმნას ისეთი სიტუაცია, რომ გადაწყდეს პრობლემა (მაგალითად 10 წლის შვილთან ურთიერთობები,)

3. პასუხისმგებლობის გადაცემა - თერაპევტი ეუბნება კლიენტს: შენ თუ შეგიძლია მოხვიდე პარასკევს - შეიძლება.

ხო, როგორც იტყვი ისე იქნება.

4. კონსულტანტი ასტიმულირებს გრძნობების თავისუფალ გამოვლენას, რაც ნაწილობრივ მეგობრული დამოკიდებულებით ხორციელდება. კლიენტმა უნდ იგრძნოს, რომ ეს მისი დროა და მას შეუძლია ნებისმიერად გამოიყენოს ის (რათა განთავისუფლდეს, განიცადოს კათარსისი) არ შეენინა ღმრთის ვილაციის მიმართ მტრულ დამოკიდებულებას.

ლიტერატურა

1. რ. გერიგი, ფ. ზიმბარდო, ფსიქოლოგია და ცხოვრება, თსუ გამომცემლობა, თბ., 2009.
2. Роджерс К., Клиент – центрированная психотерапия, «Психотерапия», М., 2007.
3. Сахакиан У. С., Техники консультирования и психотерапии, ЭКСМО-ПРЕСС, М., 2000.

Guram Chaganava

Peculiarities of the Client-Centered Therapy Summary

Client-Centered Therapy (CCT) was developed by Carl Rogers in the 40's and 50's. It is a **non-directive** approach to therapy, "directive" meaning any therapist behavior that deliberately steers the client in some way. A non-directive therapy is very appealing to many clients, because they get to keep control over the content and pace of the therapy.

Гурам Чаганова

Особенности клиент – центрированной терапии Резюме

Клиент – центрированная терапия была развита в 40-ых -50-ых годах Карлом Роджерсом. Это недирективная терапия. Директивная означает, что поведение терапевта специально направляет клиента определенным образом. Недирективная терапия очень близка для многих клиентов, так как они могут контролировать содержание и ход терапии.

მორენოს ფსიქოთერაპიის საკითხები

გურამ ჩაგანავა

ჯეკობ ლევე მორენო (1892-1974) ფსიქოდრამის, სოციოდრამის, ჯგუფური ფსიქოთერაპიის ავტორი. რუმინეთში, განათლება მიიღო ვენაში სადაც 1917 წელს დაიცვა დისერტაცია. 1919 წლიდან 1927 წლამდე მუშაობდა ფსიქიატრად ავსტრიაში. მან ჩამოაყალიბა ჯგუფური ფსიქოთერაპიის პრინციპები, რომლების ეყრდნობა სოციომეტრიას, პიროვნებათაშორისი ურთიერთობების შესწავლას. მორენომ შემოიღო ტერმინი „სოციატრი“- ჯგუფების არასწორი ორგანიზაციის შესახებ წარმოდგენა, რომელიც აგრეთვე მოიცავს ჯგუფში დევუციური ქცევის კონტროლს. 1927 წელს მორენო საცხოვრებლად გადავიდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში სადაც მუშაობდა ფსიქიატრად და ცნობილი იყო ფსიქოდრამის სპეციალისტად. 1936 წლიდან სიკვდილამდე მორენო განაგებდა სანატორიუმს ნიუ-ორკში.

ფსიქოდრამა შექმნილი იყო მორენოს თეატრალური ექსპერიმენტის „სპონტანური თეატრის“ საფუძველზე, რომელიც ორიენტირებული იყო ადამიანის შემოქმედებითი პოტენციალის განვითარებასა და რეალიზაციაზე „ცხოვრების თეატრში“. შინაგანი და პიროვნებათაშორისი ცლილებები, რომლებიც მიიღწეოდა „სპონტანური თეატრის“ მონაწილეთა მიერ ფსიქოდრამის სამკურნალო, ფსიქოთერაპევტულ მეთოდად - გარდაქმნის საფუძველი გახდა.

მორენო ფროიდის ფსიქოანალიზის მონინაალმდევე იყო და მას ხელოვნურ მეთოდად თვლიდა, რომელიც სიზმრებისა და სიტყვების ხელოვნურ სამყაროს უტოლდებაო. მორენო კი აქცენტს აკეთებდა ბუნებრივ სიტუაციაში მოქმედებაზე და ქცევაზე და მისი მოძღვრება აგრეთვე მოიცავდა როლური ტრენინგების მეთოდებს.

ფსიქოდრამა ეფუძვნება შეხვედრას (ენკაუნტერი), რომლის მთავარი პრინციპია ანტიმიმესისი (ანტიმიბაძულობა). ფსიქოდრამაში დინამიკური პროცესები წარმოიშობიან ორი სანინაალმდეგო ტენდენციის საფუძველზე: შეხვედრა (ენკაუნტერი) არის ანტიმიმესის ასპექტი, თეატრალიზაცია კი გულისხმობს მიბაძულობას (მიმესისი). შეხვედრის ობიექტი ფსიქოდრამაში თვითონ ადამიანია, რომელსაც მორენო უწოდებს „შენ“. მოქმედების მიზანი იმაშია რათა „დრამის“ დახმარებით გათამაშებული იქნეს განსხვავებული გრძნობები.

მორენო თვლიდა, რომ ფსიქოდრამა „ეხმარება პროდაგონისტს ააგოს ხიდი აღებულ როლს, თამაშსა და ყოველდღიურ არსებობას შორის, გავიდეს რეალურის, ჩვეულებრივის საზღვრებიდან, იგრძნოს არსებობის სიღრმე, რაც შეიძლება ახლოს მივიდეს შეხვედრის (ენკაუნტერი) უმაღლეს ფორმამდე... მიაღწიოს არსებობის უმაღლეს წერტილს... სიცოცხლის სიღრმისეულ არსს. ფსიქოდრამისათვის საჭიროა 5 ელემენტი: სცენა, სუბიექტი/პაციენტი, რეჟისორი, ჯგუფი ფსიქოთერაპევტის დახმარებისათვის ან დამატებითი ეგო და აუდიტორია.

სუბიექტი/პაციენტი საკუთარ თავს განასახიერებს სცენაზე, თამაშობს როლებს, რომლებიც შეიძლება გამოყე-

ნებული იქნენ წარსული და თანამედროვე მოვლენების, პრობლემების მიმართ. ეს ყველაფერი სპონტანურად ხდება. მთავარი ამოცანაა - სცენაზე სუბიექტს მიეცეს საშუალება იყოს ის ვინც ის სინამდვილეში არის, უფრო სიღრმისეულად და განსაზღვრულად ვიდრე, ამას ის ყოველდღიურად ახერხებს. რეჟისორი ასრულებს დამდგმელის, ფსიქოთერაპევტისა და ანალიტიკოსის როლს, რომელიც უკეთებს ინტერპრეტაციას დრამას, ზოგჯერ მსახიობისათვის და ზოგჯერ მაცურებლისათვის. დამხმარე ეგოები - ანუ თერაპევტული მსახიობები ასრულებენ სამ ფუნქციას: თამაშობენ სხვადასხვა პერსონაჟებს სუბიექტის ცხოვრებაში, წარმართავენ და თამაშობენ სოციალური მკვლევარების როლს. აუდიტორია შედგება სუბიექტის ნათესავებისა და მეზობლებისაგან და ორგვარ მიზანს ემსახურებიან: დაეხმარონ სუბიექტს ან გახდნენ სუბიექტად როლების შენაცვლების აზრით. ამგვარად ფსიქოდრამა ითვალისწინებს შემდეგ ელემენტებს: პროტაგონისტი - პაციენტი - ფსიქოდრამის სუბიექტი, მთავარი შემსრულებელი, რომელიც წარმოადგენს საკუთარ პრობლემებს. 2. თერაპევტი - (რეჟისორი-ფასილიტატორი) ვინც ეხმარება პაციენტს საკუთარი პრობლემების შესწავლაში. 3. თერაპევტის დამხმარეები - დამხმარე - ეგოები; 4. მაცურებელი.

ფსიქოდრამა მოიცავს სამ ძირითად ფაზას: ინიციალური ანუ მოსამზადებელი (გახურება). საკუთარი დრამატული მოქმედებების განხილვა. ინიციალურ ფაზაში აირჩევა პროტაგონისტი. ინიციალურ ფაზაში ხდება მომზადება, რომლის არსია მონაწილეობის სპონტანობის სტიმულირება,

შიშის, შფოთიანობის, წუხილის, პიროვნული დაცვის მოხსნა. შესაბამისი ემოციური ატმოსფეროს შექმნა.

მეორე ფაზა - როლების გათამაშება. ამ პროცესში პაციენტი აღწევს კათარსის და აცნობიერებს ნამდვილ საკუთარ განცდებს, განწყობილებებს, პრობლემებს და კოფლიქტებს. ამ პროცესს აადვილებს ისეთი მეთოდები როგორც არის „-“, „ორეულები“, „სხვა მე“, „მონოლოგი“, „დიალოგი“, მომავლის პროგრამები, რეალობის შემოწმება.

მესამე ფაზა - განხილვის ფაზა ანუ ინტეგრაცია -დამასრულებელია. იწყება პაციენტების გამოსვლებით, რომლებიც უშუალოდ არ მონაწილეობენ ფსიქოდრამულ მოქმედებებში. მათ წარმოადგენენ საკუთარ შთაბეჭდილებებს, განცდებს, ასოციაციებს, აზრებს, მოგონებებს.

სოციოდრამა - მიმართულია ინდივიდუალური წარმოდგენებისა და პიროვნებათაშორისი ურთიერთობების ანალიზზე და გადამუშავებაზე. სოციოდრამა არ შემოიფარგლება ცალკეული ადამიანის პრობლემებით ან ადამიანთა კონკრეტული ჯგუფის. ის მიმართულია მთლიანად საზოგადოების კულტურის, სოციალური, ეთიკური და სხვა პრობლემებზე. სოციოდრამა მიმართულია კოლექტიური როლების, როლური კონფლიქტების, წარმოდგენების, გამოცდილების, ურთიერთობათა განხილვაზე.

ტექნიკური თვალსაზრისით სოციოდრამა არ განსხვავდება ფსიქოდრამისაგან, თუმცა აქ უფრო მეტი მონაწილეა წარმოდგენილი. აქ წარმოიშვება კოლექტიური იდენციფიკაცია და კოლექტიური კათარსისი. მორენო ფიქრობდა, რომ სოციოდრამა საშუალებას აძლევს ადამიანებს გარდაქმნან საზოგადოება.

მორენო აგრეთვე ცნობილია, როგორც სოზიომეტრი-ის დამფუძნებელი. სოციომეტრია ვინრო მნიშვნელობით ფსიქოლოგიური ტესტია, რომელიც გამოიყენება მცირე ჯგუფში პიროვნებათაშორისი (ემოციური) კავშირების გამოსავლენად. სოციომეტრია უკავშირდება სოციოგრამების შედგენას, ჯგუფური ერთიანობის სოციომეტრიული კოეფიციენტების გამოვლენას. ჯ. მორენოს მიერ შექმნილი სოციომეტრიის თეორია ახდენს ემოციური ურთიერთობების შესწავლას ჯგუფში თუმცა სათანადოდ არ ფასდება ჯგუფის წევრების სხვა ურთიერთობები.

ლიტერატურა

1. Карвасарский Б. Д. Психотерапевтическая энциклопедия. ПИТЕР,СП661999.
2. Сахакиан У. С., Техники консультирования и психотерапии, ЭКСМО-ПРЕСС, М., 2000

Guram Chaganava

**The Problems of Moreno Psychotherapy
Summary**

In the article there are submitted the conception of Moreno which is one of the best representative of the psychology of the previous century. It is shown, that the practical psychology of Moreno is very important, because it put the foundation of the trainings, for the first time used the imagination personal and social roles in the psychotherapy.

Гурам Чаганова

**Проблемы психотерапии Морено
Резюме**

В статье представлена концепция Морено, который является одним из лучших представителей предыдущего столетия. Показано, что практическая психология Морено очень важна, так как она положила основание тренингам, впервые были использованы в психотерапии воображаемые личностные и социальные роли.

ფსიქოთერაპიული პარადიგმები

გურამ ჩაგანავა

შესავალი

ფსიქოთერაპია როგორც მეცნიერების საგანი შეიქმნა XIX საუკუნის ბოლოს და სავსებით კანონზომიერად მის შექმნას უკავშირებენ ფროიდის სახელს. ამავე დროს მანამდე ფსიქოთერაპიის ნიშნები არსებობდა როგორც პირველყოფილ საზოგადოებაში, ასევე ძველ საბერძნეთში და ფეოდალური პერიოდის ევროპაში. საერთოდ ადამიანთა ურთიერთობები ნორმალიზებულია და აუცილებლად გარკვეულ ნორმებს გულისხმობენ. ამიტომ ჩვენი არსებობა და სოციალური ურთიერთობები, მოვალეობები ხშირად წინააღმდეგობაში მოდიან ჩვენ სურვილებთან, ლტოლვებთან, მიდრეკილებებთან. რეალურად, თუ ჩვენ ფროიდს დავუჯერებთ ასეთი წინააღმდეგობები ინვევენ ფსიქიკურ სნეულებებს, რადგან უკიდურესობებში ვვარდებით და თავისთავად წარმოიქმნება ფსიქიკური სნეულება. ბუნებრივია ჩვენ არ ვლაპარაკობთ იმ ფსიქიკურ სნეულებებზე, რომლებიც თან სდევს სომატურ სნეულებებს. სნეულების ხანგრძლივობა თავისთავად ინვევენ ფსიქიკურ აშლილობებს, გუნება-განწყობილების გაუარესებას, ურთიერთობების შეზღუდვას. უძველესი პერიოდიდანვე ჩამოყალიბებული იყო ზოგიერთი ფსიქოთერაპიული სტანდარტი, მაგ: ჩვენ ვიცით, რომ ჯერ კიდევ არისტოტელე ამტკიცებდა, რომ ჩვენ ყოველთვის უნდა დავიცვათ საშუალო, ოქროს შუალედი (კვეთა) მდგომარეობა. ეს პრინციპი თავისთავად არის ფსიქოთერაპიული მნიშვნელობის პრინციპი, რადგან ორივე

უკიდურესობა საკუთარი თავის პრეტენზიულობისა და თვითშეფასების გაზვიადება ანდა პირიქით დაკნინება და შეუფასებლობა ინვევს ფსიქიკურ სნეულებებს.

ეს პრინციპი მრავალ თერაპიაში არის გამოყენებული. მაგ: ცნობილი ავსტრიელი ფსიქოლოგი ალფრედ ადლერი ადამიანის ქცევის საფუძვლად თვლის არასრულფასოვნების კომპლექსს და მიაჩნია, რომ ის განაპირობებს ჩვენს ფსიქიკურ აშლილობებს, ხოლო თერაპია კი მარტივად დაკავშირებულია პირადი ღირებულების ამადლებასთან. ამის საპირისპიროდ კოგნიტურ ფსიქოლოგიას მიაჩნია, რომ ხშირად გაზვიადებული გვაქვს საკუთარი ღირებულებები, გრანდიოზულად გვაქვს წარმოდგენილი შესაძლებლობები და რადგან ეს გრანდიოზულობა არ შეესატყვისება რეალობას ასეთი მდგომარეობა თავისთავად ინვევს აშლილობებს. ეს განსაკუთრებით ალზრდის პროცესში უნდა გავითვალისწინოთ, რადგან როდესაც ბავშვს ვუსრულებთ ყველაფერს და გვგონია მასზე უკეთესი არავინაა, მას უმუშავდება ასეთი მაღალი თვითშეფასება, ხოლო შემდგომში მას პრობლემები ექმნება თანატოლებთან ანდა სხვა ადამიანებთან ურთიერთობაში, რომლებიც არ აღიარებენ მის უპირატესობებს, რაც მასში ფსიქიკურ აშლილობას ინვევს. ისეთი მეცნიერება როგორიც არის ხალხთმცოდნეობა ფსიქოლოგებზე უფრო ადრე აქცევდა ყურადღებას ტაბუს წესებს, როდესაც ზოგჯერ, ზოგიერთ კულტურაში საგანზე შეხებაც კი ინვევდა საზოგადოებრივ სასჯელს, ხოლო მეორე მხრივ შინაგან დაძაბულობას. მაგალითად: Ратцель-ის წიგნში Народоведение აღწერილია ფაქტი, რომლის მიხედვით პოლინეზიელი ბელადის ფეხის ნაკვალევზე ტომის რიგითი ახალგაზრდა წევრის დაბიჯებამ მასში უდიდესი დაძაბულობა გამოიწვია, რადგან ბელადის ნაკვალევზე

შეხება ისევე, როგორც ტომის ბელადზე აკრძალული იყო. ეს უდიდეს დანაშაულად ითვლებოდა ამიტომ კი ახალგაზრდამ ფსიქოლოგიურად თვითონ დასაჯა საკუთარი თავი და შისისაგან გარდაიცვალა.

ეს მაგალითი მეტყველებს იმაზე, რომ საზოგადოება მკაცრად სჯიდა ნორმების დამრღვევებს. მითუმეტეს პირველყოფილ საზოგადოებაში სადაც სასჯელი არ იყო დიფერენცირებული და არ არსებობდა დანაშაულის ხარისხთან შეფარდებული სასჯელის დიფერენციაცია. იმავე პერიოდში არსებობდნენ მარჩიელები, ჯადოქრები, წინასწარმეტყველები, ორაკულები. ისინი ცდილობდნენ შეემსუბუქებინათ ის გართულებები, რომლებსაც ადამიანები აწყდებოდნენ საქმიანობაში. ამიტომ ეს ჯადოქრები, ორაკულები ცდილობდნენ მათ ხელში არსებული წარმოსახული საშუალებებით დახმარებოდნენ სომატურად და ფსიქიკურად სნეულ ადამიანებს. აქ მეტწილად უბრალოდ წარმოსახვის დემონსტრაცია იყო, თუმცა რეალურად ისინი დადებით შედეგსაც ლებულობდნენ, რადგან როდესაც ადამიანს სწამს, რომ ჯადოქარი განკურნავს, ხდება ადამიანის შინაგანი ფსიქიკური ძალების მობილიზება და სნეულება უკან იხევს. აქ მთავარი ის არის, რომ ჯადოქრის ავტორიტეტი შთამაგონებელია. ხშირად ჩვენი ფსიქიკური აშლილობებიც თვითშთაგონების საფუძველზე ყალიბდებიან, ხოლო როდესაც ამ ჩვენს ავადმყოფურ თვითშთაგონებას უპირისპირდება ავტორიტეტის მქონე ჯადოქრის არაჩვეულებრივი დარწმუნებულობა, რომ მას შეუძლია განგვეკურნოს. ეს მდგომარეობა დადებითად მოქმედებს ჩვენზე და ხშირად მთლიანად თუ არა დროებითი განკურნება მაინც ხდება.

შემდგომში შედარებით უფრო განვითარებულ საზოგადოებაში ამ ფუნქციებს რელიგიური დანესებულე-

ბის მსახურები ასრულებდნენ. ცნობილია რომ ძველ საბერძნეთში ზუსტად ღვთისმსახურები იყენებდნენ პირველად კათარსისის მეთოდს, რომელიც ცოდვების მონანიებასთან იყო დაკავშირებული და რომლის შემდეგ ადამიანის ფსიქიკური მდგომარეობა მსუბუქდებოდა, რადგან მას სწამდა, რომ ცოდვების ვერბალური მონანიებით ის კიდევაც იცილებდა ამ ცოდვებს და თავისუფლდებოდა იმ უარყოფითი ფსიქიკური განცდებისაგან, რომლებიც ცოდვებით იყო განპირობებული. ჩვენ ვიცით, რომ არისტოტელემ პირველად დაუკავშირა ასეთი განწყობა ანუ კათარსისი თეატრალური ნაწარმოების (ტრაგედიის) ცქერის დროს მიღებულ ამბივალენტურ (ორმაგ) გრძნობებს. ამ შემთხვევაში კომპეტენტური მაყურებელი ერთდროულად განიცდის შიშს ტრაგიკული სიუჟეტის გამო და ამავე დროს აღფრთოვანებულია პიესის ავტორის ხელოვნებით, სიუჟეტური მომენტების ბრწყინვალე შეთანაწყობით, ტრაგიკული დრამის კანონზომიერი განვითარებით, გადაუჭრელი პრობლემების მხატვრულად წარმოდგენით, მსახიობის მიერ მთავარი გმირის განცდების ჩვენებით, კულმინაციური მომენტის სიმძაფრით და რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ მდგომარეობით, რომელსაც ასეთი მაყურებელი აღწევს თეატრალური წარმოდგენის დროს. ეს მდგომარეობა დაკავშირებულია მისთვის ყოველდღიურობის მოცილებასთან, მასზე ამაღლებასთან, როდესაც ცხოვრების ყველა პრობლემა უკან იხევს, როდესაც ადამიანი ივინყებს, რომ ის დროის თვალსაზრისით შეზღუდულ სამყაროში ცხოვრობს, რომელიც სიკვდილთან არის დაკავშირებული და დროებით მაღლდება ყოველდღიურობაზე. ის განიცდის განსაკუთრებულ სიმსუბუქეს, სინმინდეს, ამაღლებულობას და სიამოვნებას, რაც გარკვეული დონით ტრანსულ მდგომარეობას უახ-

ლოვდება და ადამიანი არა მხოლოდ უდიდეს სიამოვნებას განიცდის, არამედ აგრეთვე ყოველგვარი ფსიქიკური ნეგატიური ნალექისაგან, ნუხილისაგან განთავისუფლებას გრძნობს, რასაც ზუსტად კათარსისი ეწოდება და რაც, რა თქმა უნდა უმნიშვნელოვანესი ფსიქოთერაპევტული ეფექტია.

ფსიქონალიტიკური მიმართულება

ამ მიმართულების ფუძემდებელია ზიგმუნდ ფროიდი, რომელიც დაიბადა 1856 წელის 6 მაისს ფრაიბურგში. ის დაიბადა ებრაულ ოჯახში, მამა იყო მცირე მრეწველი და მოვაჭრე. სპეციალისტები აღნიშნავენ, რომ გარკვეულწილად ოჯახურმა გარემომ, ებრაულმა ტრადიციებმა და საოჯახო ტრადიციების სიმკაცრემ იმოქმედა ზ. ფროიდის მსოფლმხედველობაზე. ბავშვობიდანვე ფროიდი ოცნებობდა სამხედრო კარიერაზე, ბევრს კითხულობდა, კარგად იცოდა ფრანგული, ინგლისური, თავისთავად გერმანული. ალბათ ეს მისი მრავალმხრივი განვითარება საფუძვლად დაედო ფსიქონალიტიკურ მიმდინარეობას, რომელშიც შერწყმულია კლინიკური დაკვირვებები პაციენტზე, რეალისტური ექსპერიმენტები, მითოლოგია, ესთეტიკა, ეთნოლოგია, ფსიქოლოგია და ისტორია.

მიუხედავად იმისა, რომ ამჟამად უამრავი ფსიქოლოგიური მიმდინარეობა არსებობს ფსიქოთერაპიაში, მაინც, მის საფუძვლად რჩება ფსიქონალიზი და ამ მიმართულების წარმომადგენლები ზემოდან უყურებენ ყველა სხვა მიმართულების წარმომადგენლებს, რადგან აქ არ არსებობს მზა რეცეპტები, ტექნიკები, რომელთა გამოყენების საფუძველზე შესაძლებელია ფსიქიკური აშლილობების დაძლევა ფსიქოთერაპევტის მიერ. ფსიქონალიზი

მართლაც ანალიზზეა ორიენტირებული, რომელიც მოითხოვს ძალიან დიდ დამკვირვებულობას, ვარიაციულ აზროვნებას, უამრავი ჰიპოთეზის წამოყენებას, ნიუანსებზე მომართულობას, მითოლოგიის კარგ ცოდნას, ადამიანის წარმოსახვის უშრეტი შესაძლებლობების გამოყენებას და ამავე დროს პაციენტისა თუ კლიენტის ინიციატივაზე ორიენტირებულობას. ალბათ ფროიდის თეორიას ორიგინალობას მხოლოდ როჯერსის კლიენტზე ცენტრირებული ფსიქოთერაპია უახლოვდება.

ფროიდი პირველად ნევროპათოლოგიით იყო დაინტერესებული. ამტკიცებენ, რომ ეს იძულებითი ინტერესი იყო, რადგან ის ისეთ სამსახურს ეძებდა, რომელსაც შეეძლებოდა მისი ცხოვრებისეული მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება. ცნობილია, რომ ებრაელებისათვის, მაშინდელ ევროპაში, სამხედრო კარიერა შეუძლებელი იყო, ხოლო სამედიცინო კი დასაშვები იყო. სამედიცინო სპეციალობით ვენის უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ ფროიდი მიემგზავრება საფრანგეთში, სადაც მუშაობს ცნობილ ფრანგ ნევროპათოლოგ შარკოსთან, რომელიც სპეციალიზირდებოდა ისტერიის სნეულების მკურნალობაზე. ვენაში დაბრუნების შემდეგ, ფროიდი უკავშირდება ბროიერს და მასთან ერთად საფუძველს უყრის ფსიქოანალიზს. შემდგომში ის შორდება ბროიერს და ცალკე აყალიბებს ფსიქოანალიზის მოძღვრებას. ამტკიცებენ, რომ ბროიერთან დაშორების მრავალ ფაქტორთა შორის იყო ისიც, რომ ფროიდი კარგად ვერ ფლობდა ჰიპნოზის ტექნიკას, რომელსაც ზალიან კარგად იყენებდა ბროიერი. ჩვენ არ ვეთანხმებით ასეთ თვალსაზრისს. ვფიქრობთ, რომ ფროიდს შინაგანად არ მოსწონდა ის რომ საკუთარი თავის შთაგონებით ანდა ნეგატიურ გარემოებათა ზემოქმედებით წარმოქმნილი ფსიქიკური აშლი-

ლობები დაიძლეოდა ისევ შთაგონებით, ოღონდ ჰიპნოზური შთაგონებით, ხოლო ადამიანის პიროვნება, როგორც ასეთი იგნორირებული იყო. თუმცა გასაგებია, რომ ანალოგიურ პრეტენზიებს ფროიდსაც უყენებენ, როდესაც ის ადამიანის ქცევის საფუძვლად ორ ინსტინქტს- ლიბიდოსა და ტანატოსს აცხადებს. ფროიდს მიაჩნდა, რომ ნევროზების მკურნალობა შესაძლებელია ჰიპნოზის გამოყენების გარეშე, რადგან ჰიპნოზის მდგომარეობაში დაძლეული ფსიქოლოგიური სიმპტომები ზოგჯერ ისევ აღდგება ხოლმე. ამიტომ ფროიდმა უარი თქვა ჰიპნოზზე..

„ელექტრას კომპლექსი“

კარლ იუნგი ამტკიცებდა, რომ “ოიდიპოს კომპლექსის” საპირისპიროდ, რომლის იდეა ეკუთვნის ზ. ფროიდს არსებობს ასევე “ელექტრას კომპლექსი”. ფროიდის მსგავსად მან მიმართა ძველ ბერძნულ მითოლოგიას და სოფოკლეს ტრაგედიას ელექტრას შესახებ. ამ ტრაგედიის მიხედვით ომიდან სახლში ბრუნდება აგამემნონი, ხოლო სანამ აგამემნონი ომობდა მისმა მეუღლემ გაიჩინა საყვარელი და მასთან ნებივრობდა. აგამემნონის ქალიშვილი ელექტრა კი აღშფოთებული იყო ამით, რადგან უყვარდა მამა და სძულდა მოღალატე დედა. როდესაც ომის შემდეგ დაბრუნდა ელექტრას ძმა ელექტრას შთაგონებით მან მოკლა დედა, რომელმაც მანამდე საყვარელთან ერთად მოკლა მამა. ეს ტერმინი “ელექტრას კომპლექსი” ამჟამად გამოიყენება “ოიდიპოს კომპლექსის” პარალელურად მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ “ოიდიპოს კომპლექსის” მიხედვით ვაჟს ეზიზღება მამა, მამაში ხედავს მეტოქეს და არაცნობიერი ტენდენცია გააჩნია დედის მიმართ, ხოლო “ელექტრას კომპლექსი” საპირისპიროს გუ-

ლისხმობს, ქალიშვილს სძულს დედა და არაცნობიერი ტენდენციები აქვს მამისკენ, თუმცა ეს ყველაფერი, ბუნებრივია ორივე შემთხვევაში, ფანტაზიების დონეზეა.

მოძღვრება ნევროზების შესახებ

ფსიქოანალიტიკური მოძღვრება უკავშირდება ფროიდისეულ გაგებას ამათუიმ ფსიქიკური სნეულების წარმოშობის შესახებ. ფროიდი გამოდიოდა მარტივი სტრუქტურის აღწერიდან და მისი თვალსაზრისით ადამიანის ფსიქიკაში მოქმედებს ორი ძირითადი გენეტიკური ტენდენცია, რომლებიც გამოიხატებიან ლიბიდოსა და ტანატოსის ტენდენციებში. პირველი დაკავშირებულია სიამოვნების მიღებასთან, ხოლო მეორე სიკვდილთან და ზიანის მიყენებასთან. ფროიდის მიხედვით ეს ტენდენციები აისახებიან ჩვენს ფსიქიკაში და ისინი უშუალოდ დაკავშირებულნი არიან ნევროზულ მდგომარეობებთან.

ფროიდის მიხედვით ინსტინქტები მემკვიდრეობით მიიღება. ისინი სანამ ბავშვს არ განუვითარდება ცნობიერება მისი ცნობიერების მიღმა მოქმედებენ მის ფსიქიკაზე და შემდგომში თავისთავად აისახებიან მის ცნობიერებაში. ფროიდი ამტკიცებს, რომ ლიბიდოსური ტენდენციების მქონე ადამიანი სინამდვილეში არავითარ სიამოვნებას არ განიცდის, რადგან მთელი მისი ძალისხმევა მიმართულია ლიბიდოსური ტენდენციების შესაფერხებლად მათი საზოგადოებრივ ნორმებთან შეუთავსებლობის გამო. ამისათვის პიროვნება იყენებს ფსიქიკის ე.წ. დაცვის მექანიზმებს, რომლებიც გარეგნულად უზრუნველყოფენ ადამიანის ფსიქიკურ სტაბილურობას. ამ დაცვის მექანიზმებს შორის ასახელებენ: განდევნას, რაციონალიზაციას, რეგრესიას, სუბლიმაციას, ტარნსფორმაციას, პროექ-

ციას, იდენტიფიკაციას. ფროიდის მიხედვით ჩვენი ცნობიერების გარეგნული სტაბილურობა სულაც არ ნიშნავს, რომ სოციალურად მიუღებელი ტენდენციები აღარ არსებობენ. არა ისინი საუკეთესო შემთხვევაში იცვლიან მიმართულებას და სოციალურად მისაღებ ფორმაში განსახიერდებიან ანუ სუბლიმირდებიან. მაშინ კი როდესაც ისინი არ სუბლიმირდებიან ისინი ითრგუნებიან პიროვნების ფსიქიკის დაცვის მექანიზმებით, რაც ადამიანის ფსიქიკის გარეგნულ სტაბილურობას უზრუნველყოფს, თუმცა ინსტინქტების ფარული ანუ არაცნობიერი მოქმედებანივერობში (ფობია, ისტერია თუ აკვიატება)პოულობს განსახიერებას.

ფსიქიკური აპარატის ტოპოგრაფიული და სტრუქტურული მოდელი

როგორც ვიცით, პირველად ფროიდის მიხედვით ფსიქიკური სივრცე გულისხმობდა სამ ძირითად შემადგენელ ნაწილს არაცნობიერს, წინაცნობიერს და ცნობიერს. აქედან, რეალურად, ჩვენი ფსიქიკის ძირითადი ნაწილი არაცნობიერში არის განთავსებული და თვითონ ცნობიერების სტრუქტურაც კი მნიშვნელოვანწილად არაცნობიერის ზეგავლენის ქვეშ იმყოფება. მართლაც თუ ჩვენ ავიღებთ ჩვენს ამჟამინდელ მდგომარეობას, გამოვა, რომ ჩვენ ახლა ვინერთ რამდენიმე სიტყვას, გვახსოვს ეს რამდენიმე სიტყვა, მაგრამ ჩვენი ცნობიერების ფარგლები არ მოიცავენ რაიმე სხვას და ეს ყველაფერი ჩვენი სურვილის მიუხედავად. შესაძლებელია, რომ ამავე დროს, ჩვენი ცნობიერების შინაარსს იკავებდეს. არა ლექციის ჩანერა, არამედ ოჯახში საჭმლის მომზადების გარემოებები. ამ შემთხვევაში, ერთდროულად სურვილის მიუხე-

დავად, შეუძლებელია ცნობიერება იყოს ორი რამეთი და-
კავებული. ამრიგად უეჭველია, რომ ადამიანის ცნობიე-
რების არეალი ძალიან ვიწროა და ის დროში ძალიან
მცირე მონაკვეთს ასახავს. თითქმის ყველაფერი დანარ-
ჩენი არაცნობიერ სფეროს უკავია.

შემდგომში ფროიდი დაეთანხმა მის კრიტიკოსებს
და ფსიქიკის სტრუქტურამ განიცადა ცვლილება. ცენ-
ტრში არის განთავსებული ეგო, რომელიც საკუთარ ცნო-
ბიერებასთან არის გაიგივებული. ეგოს ქვემოთ განლა-
გებულია ალტერეგო-ქვეცნობიერი, ზემოთ კი სუპერეგო.
ფროიდმა ასეთი სტრუქტურის შემოთავაზებით სინამ-
დვილში შეცვალა ნევროზების გამონწვევის თავისებურე-
ბები. თუ წინათ ნევროზების გამონწვევა უშუალოდ დამო-
კიდებული იყო ადამიანის მიერ ლიბიდოზური თუ ტანა-
ტოსური ტენდენციების(ალტერეგო) ბლოკირებაზე ამჟა-
მად, ფროიდის მიმდევრების თვალსაზრისით ნევროზების
გამომწვევად შეიძლება მივიჩნიოთ ზემეს ანუ სუპერეგოს
მოქმედება, რომელიც კრძალავს, ახორციელებს ცენზუ-
რას, განდევნის, აიძულებს მას რომ შეცვალოს დამოკი-
დებულება და ამრიგად მაიძულებელი ტენდენციები ფაქ-
ტობრივად იმდენად ძლერებია, რომ ისინი იწვევენ ჩვენი
ეგოს მელანქოლიურ გუნება-განწყობილებას, დათრგუნ-
ულ მდგომარეობას, დეპრესიას და ჩვენი ფსიქიკის მონ-
ყვლადობას ანუ შემგუებლობას ამა თუ იმ სიმპტომთა
მიმართ. როგორც ხედავთ, აქ თითქმის არ ჩანს ესა თუ
ის ინსტინქტი. პირველად ფროიდის მიხედვით, თითქოს
თავისთავად გენეტიკურად ვლინდება ეს ორი ინსტინქტი
და ისინი გაცნობიერების გარეშე იწვევენ ნევროზულ
მდგომარეობებს, ამ შემთხვევაში კი შეცვლილი სტრუქ-
ტურა და აქცენტები, გვაძლევენ საშუალებას, ვივარაუ-
დოთ (იმ შემთხვევაშიც კი თუ ჩვენ ვეთანხმებით ფრო-

იდს), რომ ნევროზს არა მხოლოდ ლიბიდოსი თუ ტანატოსის ინსტინქტების ზემოქმედება იწვევს, არამედ აგრეთვე შესაძლებელია, რომ იგივე ნევროზი ჩვენ გაგვივითარდეს მაგალითად იმის გამო, რომ ხდება ნებისმიერი ჩვენი მიდრეკილების ბლოკირება სუპერეგოს მიერ.

ფსიქოთერაპიული პროცესის ორგანიზაცია ნინასნარი ინტერვიუ

ფსიქოანალიზი მიიჩნევს, რომ თითქოს ფსიქოანალიტიკურ ინტერვენციას (ჩარევას, მკურნალობას) არ ექვემდებარებიან ფსიქოზური აშლილობების მქონე პიროვნებები, ნარცისული ორიენტაციის ადამიანები, ფსიქოპათები და გარკვეული ასაკს მიღწეული ადამიანები. მაგალითად ფროიდი თვლიდა, რომ ფსიქოანალიზს ექვემდებარებიან მაქსიმუმ სამოც წლამდე ადამიანები. ფსიქოპათები აგრეთვე არ ექვემდებარებიან ფსიქოლოგიურ ინტერვენციას, რადგან ყველა ამ კატეგორიის ადამიანს არ შეუძლია სრულყოფილად გაანალიზოს საკუთარი მდგომარეობა და კონტაქტში შევიდეს ფსიქოლოგთან მათი სწეულების პრობლემებზე სასაუბროდ. მაგალითად, ნარცისული ორიენტაციის ადამიანი არის საკუთარ თავში არაჩვეულებრივად დარწმუნებული, თავშეყვარებული პიროვნება და ამიტომ მას არ შეუძლია კრიტიკულად განიხილოს საკუთარი წარსული, სხვებთან ურთიერთობები, საკუთარი ღირსება, ნაკლოვანებები. ასეთივე არის მაგალითად, აგზნებადი აქცენტუაციის მქონე ფსიქოპათი, რომელთანაც შეუძლებელია საუბარი მისი ფეთქებადი ხასიათის გამო და ამა თუ იმ საკითხში ძლიერი თვითდარწმუნებულობის გამო. იგივეა ისეთი რთული სწეულებებით დაავადებულ ადამიანებთან ურთიერთობები, რო-

გორიცაა შიზოფრენია. აქ სავსებით შესაძლებელია, რომ ფსიქოლოგი არაადეკვატურ რეაქციას წააწყდეს შიზოფრენიით დაავადებული ადამიანის მხრივ მისი ნეგატივიზმის, ეჭვიანობის, თუ შეუკავებლობის გამო. ფროიდი მკურნალობდა მხოლოდ ინტელექტუალურ ადამიანებს, მაღალი წრის კარგად აღზრდილ ქალებს ანდა ახალგაზრდებს, რომლებიც აგრეთვე ეკუთვნოდნენ ინტელიგენციის წრეს. ამ კატეგორიის ადამიანებს, ფროიდის მიხედვით, გააჩნიათ უნარი ჩაულრმავდნენ საკუთარ წარსულს, მოახდინონ რეგრესია და ფსიქოლოგთან ერთად იმსჯელონ საკუთარ პრობლემებზე. ამჟამად ყველა ეს დებულება უარყოფილია. მიიჩნევენ, რომ არა აქვს მნიშვნელობა ადამიანის ასაკს, სწეულებას. უბრალოდ ფსიქოლოგმა უნდა მოძებნოს იმისი საშუალება, რათა უპირველეს ყოვლისა დაითანხმოს პაციენტი ფსიქოლოგიურ ინტერვენციაზე და ასეთ შემთხვევაში უკვე აღარ აქვს მნიშვნელობა თუ როგორი სწეულება აქვს ადამიანს, როგორი გუნება-განწყობილება. სინამდვილეში თანხმობა მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს შედეგს, რადგან პაციენტი ორიენტირებული ხდება ფსიქოლოგთან თანამშრომლობაზე.

ძალიან ხშირად ფსიქოლოგთან მისული პაციენტი ელის, რომ ყველაფერი უცებ მოხდება, რომ ფსიქოლოგი ჯადოქარია და მისი პირველივე ვიზიტის შემდეგ ყველაფერი გაირკვევა და პაციენტი განთავისუფლდება ყოველგვარი პრობლემისაგან, მაგალითად, დაუბრუნდება შეყვარებული, იპოვის სამუშაოს და ა.შ. რა თქმა უნდა ასეთი ორიენტაციები დღესაც გავრცელებულია, ამიტომ ფსიქოლოგმა უნდა აუხსნას კლიენტს, რომ ის ისე შეეცდება წარმართოს მათი ურთიერთობები, რათა თვითონ პაციენტს მიეცეს შესაძლებლობა დასძლიოს ესა თუ ის ფსიქოლოგიური პრობლემა. ამავე დროს პაციენტმა უნდა

იცოდეს, რომ ფსიქონალიზი სინამდვილეში ეს არის საკუთარ ფსიქიკაში ჩაღრმავების მეთოდი და ამიტომ აუცილებელია, რომ ის იყოს გულწრფელი, მოიხსნას შებოჭილობა და დარწმუნებული იყოს, რომ კონფიდენციალობა იქნება დაცული. ფროიდი მნიშვნელობას ანიჭებდა აგრეთვე სიზუსტეს. დათქმულ დროზე პაციენტის გამოცხადებას და შეთანხმებულ დროში სეანსის დასრულებას. ფროიდი თვლიდა აგრეთვე, რომ მნიშვნელოვანია ყოველი სეანსის ღირებულების ზუსტი განსაზღვრა. ამრიგად პირველივე სეანსზე უნდა იყოს ყველა ფორმალური მხარე მოგვარებული.

აუცილებელია ჩვენ გავარკვიოთ ის გარემოებები, თუ რატომ მოვიდა პაციენტი ჩვენთან, ვისი რჩევით ან იძულებით, როგორი დამოკიდებულება აქვს ფსიქოლოგიური ურთიერთობებისადმი, იზიარებს თუ არა იმ იდეას, რომ იგი მსმენელის როლში კი არ არის, არამედ აქტიური მონაწილის როლში. გასარკვევია ანიჭებს თუ არა ის უპირატესობას ერთობლივ მუშაობას თუ კონსულტირებას, განწყობილია თუ არა დადებითად ფსიქოლოგიური ურთიერთობების მიმართ თუ სკეპტიკურად უყურებს მათ.

ზემოთ ჩამოთვლილი საკითხების გარკვევის შემდეგ ფსიქოლოგი ეკითხება პაციენტს მის შემანუხებელ მდგომარეობაზე, უსმენს, ცდილობს მისცეს ისეთი შეკითხვები, რომლებიც გამოავლენენ კლიენტის უნარს ჩაუღრმავდეს საკუთარ განცდებს, ეს მნიშვნელოვანი ფაქტია, რადგანაც ხშირად ფროიდი უარს ეუბნებოდა მკურნალობაზე იმათ, რომლებსაც არ შეეძლოთ საკუთარ სწეულებაში ჩაღრმავება, ანალიზისა და სინთეზის მეთოდის გამოყენება. ფროიდი თხოვდა პაციენტს აღწეროს მისი უშუალო ურთიერთობები ოჯახში, მეგობრებთან, საზოგადოე-

ბაში და გულწრფელად ილაპარაკოს ყველაფერზე. აქაც ვლინდება პაციენტის ანალიზის უნარი, ხოლო ამავე დროს ფსიქოლოგი ღებულობს მნიშვნელოვან ინფორმაციებს პაციენტის წარსულზე და აწმყოზე. მიაჩნიათ, რომ შესაძლებელია ყველა ეს საკითხი არ იყოს ამონურული პირველივე შეხვედრაზე. ამიტომ ჩვენ უნდა დავუბრუნდეთ იმ საკითხებს, რომლებიც მნიშვნელოვანია ურთიერთობებისათვის.

ამ საკითხთა რიგში პაციენტის მომავალი შედის. ეს უმნიშვნელოვანესი საკითხია, რადგან პაციენტის ვიზიტი მისი მომავლით არის განპირობებული და ამიტომ პაციენტის მიზნების შესახებ ინფორმაცია მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს ფსიქოანალიტიკური ინტერვენციის ეფექტიანობას. ხშირად პაციენტები ცდილობენ ყურადღება გაამახვილონ ზოგად საკითხებზე და უგულვებელყონ კონკრეტული, რაც იმას ნიშნავს, რომ ისინი არაცნობიერად ეწინააღმდეგებიან ფსიქოთერაპიას. ჩვენ უნდა შევეცადოთ კონკრეტულ საკითხებზე გადავიყვანოთ საუბარი.

ძირითადი ფსიქოანალიტიკური პროცედურები

კონფრონტაცია – გამოაშკარავება. ანალიზის დროს მნიშვნელოვანია ის, რომ პაციენტი ზოგჯერ უპირისპირდება თერაპევტს და ეს დაპირისპირება ძალიან მნიშვნელოვანია. თერაპევტმა ამ დაპირისპირებაზე რაღაცნაირად უნდა მიუთითოს მას. უთხრას პაციენტს - თქვენ ხომ არ მიბრახდებით მე. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ თერაპევტი ხვდება თუ რა განცდები აქვს პაციენტს. იმ შემთხვევაში, როდესაც კონფრონტაცია ძლიერდება, თერაპევტმა უნდა მისცეს საშუალება პაციენტს კიდევ უფ-

რო სიღრმისეულად გამოავლინოს თავისი დამოკიდებულება თერაპევტის მიმართ.

ინტერპრეტაცია – ფსიქოანალიზის ძირითადი ნაწილია და ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ანალიზის პროცესში ჩვენ მაქსიმალურად ვიყოთ ნეიტრალურები, მომთმენნი და უნდა გვახსოვდეს, რომ პაციენტის მხრივ დადებითი თუ უარყოფითი ემოციების ნებისმიერი გამოვლინებები ეს არის პაციენტის მიერ წარსულში განცდილი ემოციების გადმოცემა. ჩვენ არ უნდა შევაფასოთ ისინი, უნდა ვიცოდეთ, რომ ისინი გადმოიტანება ჩვენზე. ეს არ არის ნამდვილი აზრები და გრძნობები, არამედ გადმოტანის პროცესში პაციენტი თავისუფლდება იმ გრძნობებისაგან, რომლებიც მას ანუხებდა წარსულში და ანუხებს ამჟამად, ხოლო თუ ჩვენ დავინწყებთ მის გადარწმუნებას, მისი გრძნობებისა თუ აზრების უარყოფას, მაშინ გამოვა რომ ის პროცესი, რომელიც დაკავშირებულია სიმპტომის შემქმნელი გარემოებების დაძლევისთან უკან დაუბრუნდება მას და ის აღარ განთავისუფლდება ამ პრობლემისაგან. არსებობს კონტრგადატანა ანუ როდესაც თერაპევტი ივინწყევს იმ ფსიქოანალიტიკურ კანონს, რომ ნეიტრალური უნდა იყოს ნებისმიერ სიტუაციაში, გამოხატავდეს თანაგრძნობას, მაგრამ თვითონ არ უნდა აჰყვეს პაციენტის გრძნობებს. შეინარჩუნოს სიმშვიდე, თუმცა კი ყოველთვის გამოხატავდეს სიმპათიას. ამავე დროს არ არის საჭირო, რათა თერაპევტი მთლიანად გაიხსნას პაციენტის წინაშე. წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ პაციენტისათვის ცნობილი იქნება თერაპევტის ცხოვრების დეტალები, მისთვის აღარ დარჩება ადგილი, რათა არაცნობიერად თერაპევტზე გადმოიტანოს მის წარსულში განცდილი ნეგატიური განცდები და ამგვარად განთავისუფლდეს მათგან.

ფროიდის მიმდევრები ამტკიცებენ, რომ გაცნობიერება რეალურად არსებული ფსიქოგენეტიკური სტადიების შესაბამისად ხდება, რომლებიც შეესატყვისება ორალურ, ანალურ, ფალოტურ, ლატენტურ თუ გენეტალურ ფაზებს. ამიტომ თუ ჩვენ ვამჩნევთ, რომ ადამიანი ავლენს თავის ინფანტილიზმს, რომელიც ორალურ სტადიასთან არის დაკავშირებული ეს ჩვენ გვაძლევს საშუალებას ვისაუბროთ იმ ტენდენციების შესახებ, რომლებიც ორალურ ფაზაზე წარმოიშობიან.

ფსიქოანალიტიკური ტრენინგები:

1. ყველაზე უფრო ადრეული მოგონება (10-15 წუთის განმავლობაში). მოხერხებულად მოთავსდით სავარძელში, დახუჭეთ თვალები და მოადუნეთ სხეული. გაემგზავრეთ შორეულ ბავშვობაში სამოგზაუროდ, დაიწყეთ თავისი ცხოვრება დღევანდელი დღიდან ყველაზე უფრო ადრეულამდე. მიეცით საკუთარ თავს იმის უფლება, რომ დაინახოთ მკრთალი წარმოდგენები, წარსულის სურათები, ბგერები, ხმები, დაუმთავრებელი მეტყველება. იგრძენით წარსულის შეხებები, სუნები. რას გრძნობთ ამ შემთხვევაში, როგორი გრძნობები წარმოგეშვებათ. როგორი აზრები მოგდით თავში. იყავით ამ მდგომარეობაში იმდენხანს რამდენხანსაც თქვენ გსურთ. შემდეგ კი დაიწყეთ ანმეოში დაბრუნება, ნელა, ფრთხილად გაახილეთ თვალები, მიმოიხედეთ ირგვლივ, რას გრძნობთ, თქვენ რას შეიგრძნობთ სხეულებრივად. ჩაინერეთ ყველაფერი რვეულში რაც კი განიცადეთ, რა გრძნობები და აზრებიც გქონდათ. მოგზაურობის დროს რა სიახლე აღმოაჩინეთ საკუთარ თავზე და სხვებზე, ვის შეხვდით ამ მოგზაურობისას.

2. ურთიერთობების პატერნები. აღწერეთ საკუთარი მთავარი ემოცია მშობლების მიმართ. გახსოვდეთ, რომ ყოველი ადამიანი განიცდის უამრავ გრძნობას თავისი მშობლების მიმართ, სინაზიდან სიცივემდე, შეცოდებიდან აღფრთოვანებამდე, აგრეთვე ზიზღი, ბრაზი, დანაშაული. ნუ შეეცდებით დაადანაშაულოთ ან გაამართლოთ ვინმე, თქვენ უბრალოდ განიცდით და ეს განცდები არავის მოუტანს ზიანს.

3. შეადგინეთ ადამიანთა სია (მამაკაცები და ქალები), რომლებიც თქვენ ყველაზე უფრო მეტად მოგწონთ ცხოვრებაში (მშობლების გარდა). ჩამოთვალეთ რომელი თვისებები მოგწონთ და რომელი არა. აღნიშნეთ, მოიფიქრეთ და ჩანერეთ აქვთ თუ არა ამ მამაკაცებს და ქალებს რაიმე საერთო. თქვენს მშობლებში რა თვისებები მოგწონდათ და რა არ მოგწონდათ ბავშვობაში. შეადარეთ ის მახასიათებლები, რომლებიც თქვენ მიაკუთვნეთ თქვენს მშობლებს და ის მახასიათებლები, რომლებიც სხვა ადამიანებს მიანერეთ

ობიექტი - ფსიქოლოგიური ურთიერთობები

ეს მიმართულება ჯერ კიდევ ზიგმუნდ ფროიდის სიცოცხლეში წარმოიშვა და მისი მნიშვნელოვანი წარმომადგენელი იყო ინგლისელი ფსიქოლოგი მ.კლაინი, რაპაპორტი, ერიკსონი და სხვა. საქმე იმაშია, რომ სიტყვა ობიექტი გამოიყენებოდა ჯერ კიდევ ფროიდის მიერ და ის სხვა ადამიანს ნიშნავდა, ანუ როცა ჩვენ ვლაპარაკობთ ობიექტთან ფსიქოლოგიურ ურთიერთობებზე იგულისხმება ადამიანთან ურთიერთობები. ობიექტი კი ადამიანს იმიტომ ეწოდება, რომ ბავშვისთვის სხვა ადამიანები მისი მისწრაფებების, სურვი-

ლების უბრალოდ დამაკმაყოფილებელი ობიექტებია ანუ საშუალებებია.

ეგო ფსიქოლოგია და რეალობასთან ადაპტაცია.

ამ ახალ მიმართულებას ეწოდება აგრეთვე ეგო - ფსიქოლოგიური მიმართულება, რომელიც ფსიქოლოგიურ მეცნიერებაში განიხილება, როგორც ფსიქონალიზის განსხვავებული ვარიანტი. ჩვენ ვიცით, რომ ფსიქონალიზში ეგო ღებულობს ენერგიას იდისაგან ანუ ალტერ ეგოსაგან. ჩვენ გვახსოვს რომ ფროიდის მიხედვით ფსიქიკური ენერგია კონცენტრირებულია იდში ანუ ალტერ ეგოში. ეს ბიოენერგეტიკული ენერგიაა, რომელიც კვებავს ჩვენს ცნობიერებას ანუ ეგოს და ზეცნობიერებას – სუპერ ეგოს. ზუსტად აქ არის განსხვავებული მიდგომა. ობიექტ - ფსიქოლოგიის წარმომადგენლები თვლიან, რომ ცნობიერებას ანუ ეგოს იდისაგან დამოუკიდებლად გააჩნია ენერგია, რომელიც საერთოდ არ არის დაკავშირებული არც სექსუალურ და არც დესტრუქციულ სანყისებთან. ეს არის ჩვენი გრძნობის ორგანოების მოქმედების ენერგია ფიზიკური გადაადგილების, შინაგანი მდგომარეობის, ორგანიზმის ფუნქციების, რომლებიც არ არის დაკავშირებული ფროიდისეული ფსიქოგენეტიკური სტადიებისა და ფაზების ფუნქციონირებასთან. უფრო მეტიც ამ მიმართულების წარმომადგენლები ამტკიცებენ, რომ ფსიქიკური აშლილობები სულაც არ არის აუცილებელი, რომ დაკავშირებული იყოს ფროიდისეულ გენეტიკურ ფაზებთან, რომლებსაც (ორალური, ანალური, ფალოტური, ლატენტური, გენიტალური) ისინი ხშირად განსხვავებულ ინტერპრეტაციას აძლევენ. მაგალითად, ერიკსონს მიაჩნდა, რომ ორალურ ფაზას დიდი მნიშვნელობა აქვს საბაზისო ნდობის წარმოქმნაში, ხოლო ლატენტურ ფაზას განიხილავს, როგორც საკუთარი თავისადმი ნდობის შემუშავე-

ბის ფაზას საკუთარი ეფექტურობისა და უნარიანობის განვითარების გამო. ამ დროს კი ფროიდი თვლიდა, რომ ამ პერიოდში რაიმე მნიშვნელოვანი პიროვნული თვისებები არ ყალიბდება. უფრო მეტიც ერიკსონი ამტკიცებს, რომ ე.წ. თვითიდენტობა, როგორც საკუთარი თავის გაცნობიერება გარემოსაგან თავის გამოყოფა და ამავე დროს გარემოსთან ადაპტაციის ერთ-ერთი საფუძველი დაბადებიდანვე მოქმედებს, რის შესახებ არაფერი აქვს ნათქვამი ფროიდს. მის ჩამოყალიბებაში პრობლემების წარმოქმნამ შესაძლებელია წარმოშვას დროს ესა თუ ის ფსიქიკური აშლილობა. ჩვენ ვხედავთ რომ ობიექტის - ურთიერთობების ფსიქოლოგია სულაც არ არის კონცენტრირებული ბავშვობის პერიოდის განცდებზე და მას მიაჩნია რომ ეგო ისევე ფლობს ენერგიას, როგორც იდი – ქვეცნობიერი. ფსიქიკური აშლილობა კი შეიძლება გქანვითარების ნებისმიერ დროს წარმოიშვას. ამრიგად ეგოს გააჩნიადიდი ენერგია, რომელიც მნიშვნელოვანწილად ორიენტირებულია გარემოსთან შეგუების უზრუნველსაყოფად.

მ. კლაინის ფსიქოლოგიური განვითარების თეორია

კლაინი ყველაზე ახლოს იდგა ფროიდთან, მაგრამ მისი თეორია მაინც განსხვავდება. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ჩვილი ბავშვის განვითარების თავისებურებები. კლაინი თვლიდა, რომ ეს პერიოდი შეიძლება ორ ნაწილად დავყოთ: I-დაბადებიდან 3-4 თვემდე- პარანოიდულ ან პარანოიდ-შიზოიდური პერიოდი, რომელიც შეესატყვისება ფროიდის ორალური ფაზეს საწყის ეტაპს; II -6 თვიდან 1 წლამდე, რომელ-

საც კლავიმი დეპრესიის პერიოდს უწოდებს. კლავინი ფიქრობს, რომ ბავშვი მის დაბადებას განიცდის, როგორც ტრავმას, რადგან კარგავს აბსოლუტურად უზრუნველყოფილ მდგომარეობას დედის ორგანიზმში და მოქმედება უწევს მისთვის საშიშ გარემოში. ის ვერც დედის ფიგურას, თუნდაც სახეს ვერ აღიქვამს და ის მხოლოდ დედის მკერდს აღიქვამს როგორც მისთვის სასარგებლოს. ამავე დროს, რადგან ახალშობილს მხოლოდ დედის მკერდთან აქვს ურთიერთობა ბავშვისათვის დედის მკერდი ორგვარი დამოკიდებულების მატარებელია. ორგვარი იმიტომ, რომ დედის მკერდს მიაწერს ბავშვი აგრეთვე ყველა იმ უსიამოვნებას რაც მას ხვდება, ამიტომ ერთდროულად დედისადმი ამბივალენტური დამოკიდებულება აქვს ანუ უყვარს და სძულს. ამავე დროს დედა ერთადერთი არსებაა, რომელიც იტანს ბავშვისაგან ნებისმიერ დესტრუქცია-აგრესიას და მაინც ცდილობს მოუაროს, მოეფეროს და დააკმაყოფილოს მისი მოთხოვნები. ბავშვმა კი ყველაფერ ამაზე შეიძლება დესტრუქციულად უპასუხოს და როგორც ცნობილია, არცთუ იშვიათად კბენს მკერდს.

კლავინი ამტკიცებს, რომ ბავშვი ფანტაზიებში შეიძლება ყველაფერ ცუდს დედას მიაწერს და ასეთი ტენდენციები ჩვენც გავგაჩნია, როდესაც იმდენად აგრესიულები ვხდებით, რომ ვკარგავთ საკუთარ ქცევაზე კონტროლის უნარს და პირზე დორბლმოდებულები ვამტკიცებთ, რომ $2 \times 2 = 5$, ანუ ვვარდებით უკიდურესობაში. ისევე, როგორც ვამბობთ “შეგჭამ”, თუმცა ზოგჯერ ეს მოფერებით კი არა, არამედ ერთმანეთთან დავაში ვეუბნებით “ერთ ლუკმად არ მეყოფი“. აშკარაა, რომ 6 თვის ასაკისათვის ბავშვი უკვე ადიფერენცირებს ანუ ყოფს, განაცალკევებს დადებითსა და

უარყოფითს. ის თითქოს ხვდება რომ დედის მიმართ სისაძაგლეს სჩადის და ამიტომ დეპრესიაში ვარდება, მას დანაშაულის გრძნობა უვითარდება და ამ დანაშაულის გრძნობას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს მისთვის როგორც სამომავლო სუბერ ეგოს ჩამოსაყალიბებლად. ამავე პერიოდში ის უკვე დედას მთლიანად აღიქვამს, მაგრამ ზოგჯერ როდესაც დესტრუქციული განცდები უჩნდება გარემოსთან ურთიერთობის დასამყარებლად, ასათვისებლად ის ეძებს ვიღაც სხვას და ასეთ სხვა ობიექტად მას შეიძლება მამამეხვდეს. აქ მნიშვნელოვანია ის, რომ ბავშვი ამ თეორიის მიხედვით გენეტიკურად მოცემული და ბავშვობის პერიოდში განხორციელებული ლიბიდოსური და ტანატოსური ტენდენციების საფუძველზე კი არ მოქმედებს, არამედ ეგოს სულ უფრო გაძლიერებული შესაძლებლობების საფუძველზე მოქმედებს, როდესაც საკუთარ მეობას სხეულთან, ფსიქიკურ შესაძლებლობებთან აიგივებს და ეს გაცილებით მნიშვნელოვანია მისთვის, ვიდრე გენეტიკურად განპირობებული ლიბიდო თუ ტანატოსი. საქმე იმაშია, რომ ბავშვისთვის მთავარია გარემოსთან შეგუება, ადაპტაცია და სხვა ადამიანების მისი მოთხოვნილებების დამაკმაყოფილებელ საშუალებებად, ობიექტებად გამოყენება. ეს კი ნიშნავს, რომ ბავშვი იძულებულია რაც შეიძლება სწრაფად მიაღწიოს საკუთარ თავთან გაიგივებულობას, თვითიდენტობას და ამიტომ მისთვის მნიშვნელოვანია საკუთარი ქცევის კონტროლი, გარემოს დაუფლება და გარემოსთან შეგუება. კლაინი მიიჩნევს, რომ აქ მნიშვნელოვან როლს ასრულებს დედა, რომელიც გახსნილია ბავშვისთვის და რომელიც თვითონ კისრულობს ბავშვის ინტერესების დამაკმაყოფილებლის როლს. ეს კი უანგარობაა,

რადგან შეუძლებელია, რომ ბავშვის მიმართ დედის მხრიდან განეული სამსახური რამენაირად იქნეს ანაზღაურებული.

სეპარაცია, ინდივიდუაცია - მარგარეტ მალარეს მიხედვით

მარგარეტ მალარე იყო ვენელი ფსიქოლოგი(პედი-ატრი და ბავშვის ფსიქონალიტიკოსი) რომელმაც განავითარა ზიგმუნდ ფროიდისა და უფრო მეტად მ. კლაინის ფსიქოლოგიური მოძღვრება. მალერი ძირითადად მიყვებოდა ფროიდის კონცეფციას და მიაჩნდა, რომ ადრეული ასაკის ბავშვობის პერიოდს დიდი მნიშვნელობა გააჩნია მთლიანად პიროვნების ჩამოყალიბებაში და ფსიქოპათოლოგიური ტენდენციების ფორმირებაში. მალერი რეალურად იყო პირველი, რომელმაც საფუძველი დაუდო რთული ფსიქიკური აშლილობების დაკავშირებას ბავშვისა და დედის, ბავშვისა და ზრდასრული ადამიანის ურთიერთობებს. მისი მოძღვრების საფუძველზე უკვე სხვა ფსიქოლოგები ცდილობდნენ ასეთი ურთიერთობების დაკავშირებას ფსიქიკურ აშლილობებთან, მაგალითად შიზოფრენიასთან. თვითონ მალერი ცდილობს ორიგინალურად გადმოსცეს ბავშვის განვითარების პერიოდიზაცია და ის განსხვავდება ფროიდისეული პერიოდიზაციისაგან. მალერი გამოყოფს შედეგ ეტაპებს: დაბადებიდან 1-2 თვემდე აუტიზმის პერიოდი; 2-6 თვემდე სიმბოიზმის პერიოდი; 6-2 წლამდე სეპარაცია - ინდივიდუაციის პერიოდი.

1. აუტიზმის პერიოდი არ უნდა აურიოთ რეალურ აუტიზმთან, როდესაც ბავშვი წელიწად-ნახევრისა თუ 3 წლის ასაკშიც კი განკერძოებულია გარშემომყოფთაგან. ეს აუტიზმი ჩვეულებრივ დაბადების შედეგომი მდგომა-

რეობის ასახვაა, რადგან ბავშვი ახალ გარემოში მოქმედებს. ის თითქმის ვერ აღიქვამს გარემოს, ფსიქიკურადაც ჩაკეტილია საკუთარ თავში, ძალიან სუსტია და მთლიანად დამოკიდებულია სხვებზე. ის წყნარია და ეს მისი სინყნარე არაკონტაქტურობა ზუსტად იმით არის განპირობებული, რომ ის აბსოლიტურად უცხო სიტუაციაშია და მისთვის ეს სიტუაცია საშიშია. მას მნიშვნელოვნად მარტივი დეპრესია ახასიათებს. მალერი აღნიშნავს, რომ ბავშვის დეპრესია ახალშობილობიდან თანხმობაშია დედის ამ პერიოდისათვის დამახასიათებელ დეპრესიასთან. ცნობილია, რომ ქალებსაც ხშირ შემთხვევაში ჩვილის დაბადების შემდგომ მერიოდში დეპრესია უვითარდებათ და ზოჯერ ის იმდენად ძლიერია, რომ შეიძლება სერიოზულ დეპრესიაშიც გადაიზარდოს ანდა კიდევ უფრო მძიმე ფსიქიკურ სნეულებაში. ამიტომ მალერი აღნიშნავს, რომ გარკვეულწილად ბავშვისა და დედის მდგომარეობა უახლოვდება ერთმანეთს და შესაძლებელია, რომ დედის თერაპიული ფონი საშუალებას აძლევს მას უკეთ გაუგოს ბავშვს. საყურადღებოა, რომ მალერი უარყოფითად აფასებს ამ პერიოდში სხვების მიერ ხვევნა-კოცნას, მოფერებას და ა.შ. რადგან ბავშვისთვის ეს ყველაფერი უცხოა და მისთვის დადებითი ემოციური ფონის შემქმნელია დედასთან სხეულებრივი კონტაქტი, რაც ყოველგვარი გადამეტებული თითქოსდა მოფერების ტოლფასია. შედგომში ეს მოსაზრებები გავრცელებული და დამუშავებული იქნა და სხვა ფსიქოლოგები მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ დადებითი ემოციების გამოხატვის უნარი ზუსტად დედასთან ფიზიკური კონტაქტის საფუძველზე ყალიბდება და თუ ბავშვებს ასეთი კონტაქტის დამყარების საშუალება არა აქვთ მაშინ ისინი ემოციურად ნაკლებები არიან.

2 თვიდან მთავრდება აუტიზმის ანუ უკიდურესი განკერძოების პერიოდი და ბავშვი უღიმის დედას და ეს ნიშნავს, რომ დედასა და ბავშვს შორის მყარდება სიმბიოზი, რომელიც, პირველ რიგში, ბავშვის დაცულობის გრძნობას უზრუნველყოფს, როდესაც ის დაშორებულია დედისეულ სხეულებრივ სითბოს მაგრამ ერთიანობის მდგომარეობას მაინც გრძნობს. სიმბიოზი ბავშვის პიროვნების განვითარების აუცილებელ კომპონენტად ითვლება, რადგან დედის ემოციები, მზრუნველობა, ემპათია უშუალოდ გადადის ბავშვზე და ბავშვის ემოციური განვითარება, ემოციების სწავლებით კი არ ხორციელდება, არამედ ერთდროული ემოციური ასახვითა და თანაგანცდით. ამიტომაც არის რომ 6 თვემდე ბავშვი და დედა ერთიან სისტემას წარმოადგენენ. 6 თვიდან იწყება სეპარაცია – ინდივიდუაცია. სეპარაცია განიხილება, როგორც ჩვილის მიერ საკუთარი თავის რეპრეზენტაციის პროცესი, რომელიც გამოცალკევებულია დედის რეპრეზენტაციისაგან. ინდივიდუალიზაცია კი აღნიშნავს პატარა ბავშვის მცდელობას ჩამოაყალიბოს საკუთარი დამოუკიდებელი იდენტობა, საკუთარი ინდივიდუალური მახასიათებლები.

აქ გამოიყოფა ქვეფაზები 1. დიფერენციაცია (10 თვემდე). ბავშვის შემეცნების პროცესი გარემო საგნების გამოყოფაზე არის ორიენტირებული და ის უპირველეს ყოვლისა დედის სახეს გამოყოფს. ამავე დროს ასეთი გამოყოფა ალბათ უზრუნველყოფს ბავშვის სიმბიოზის მიჯაჭვულობაში გადასვლას და ის ყოველთვის უყურებს დედას და ამ ასაკიდან დედისაგან დაცილება ბავშვის ფსიქიკაში შიშის განცდას იწვევს. როგორც ჩანს ის სხვებისგან კარგად აღიქვამს დედას და უცხო ადამიანებზე პირვანდელი ფობია უწვითარდება მას. დიფერენციაცია აუცილებელი კომპონენტია, რაც ბავშვის გარემოს სწო-

რად შემეცნებას უზრუნველყოფს. თავისთავად თუ ჩვენ ამ პერიოდებში სანინალმდეგო მდგომარეობასთან გვაქვს საქმე ანუ დარღვეულია ეს პერიოდები არ არის გამორიცხული ფსიქიკურ სნეულებათა განვითარება.

1. პრაქტიკულობის ქვეფაზა დაახლოებით 1,5 წლამდე გრძელდება, როცა იწყება ლოკომოციის ანუ გადაადგილების ფაზა და მართლაც ბავშვი სცილდება დედას და ჩქარა ბრუნდება ისევ მასთან. ანუ მალერი ამბობს, რომ ბავშვი თითქოს სახლში ბრუნდება. უფრო მეტიც, როცა 1,5 წლის ბავშვის სხვა ბავშვებთან თამაშობს ის მხარდაჭერისათვის ყოველთვის დედას უყურებს და კიდევაც შეიძლება დაანებოს თავი თამაშს და დედას დაუბრუნდეს.

2. დაახლოების ქვეფაზა. ამ პერიოდში მნიშვნელოვანია აგრეთვე 2,5 ასაკში განვითარებული თვითდარწმუნებულობის განცდა, რომელიც შეიძლება განსაკუთრებულ თვითდარწმუნებულობაშიც გადაიზარდოს და ეს აყალიბებს ბავშვის თვითცნობიერებას და აქაც ძალიან მნიშვნელოვანია დედის მხრივ სიყვარულის გამოვლენა, რადგან თუ სიყვარულს არ გამოავლენს დედა მაშინ ბავშვს განუვითარდება დედის უკუგდების ტენდენცია, თვითჩაკეტილობის, იზოლაციის ტენდენცია.

ჰაინც კოხეტი და ნარცისიზმი

ჰაინც კოხეტი ავითარებს ფროიდისეულ წარმოდგენებს ნარცისიზმის შესახებ. მაგრამ ფროიდისაგან განსხვავებით ის თვლის, რომ ნარცისიზმი არ შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ნეგატიური მოვლენა, მისი თვალსაზრისით ბავშვის ფსიქიკის სწრაფი განვითარება თავისთავად იწვევს საკუთარ თავზე გაზვიადებული წარმოდგე-

ნას. ეს წარმოდგენა გრანდიოზულ მე-ში გამოიხატება. კოხუტის მიხედვით ეს გრანდიოზული მე დედის მხრივ დაძლეული უნდა იყოს ისევ ემპათიით. წინააღმდეგ შემთხვევაში დაახლოებით სამი წლის ასაკში ვითარდება ნეგატივიზმი, რომელიც დედასთან დაპირისპირებას ასახავს და ეს დაპირისპირება გარკვეულწილად დედისაგან ემპათიის გამოვლენის ნაკლებობის შედეგია. მძიმე შემთხვევაში კოხუტი თვლის, არ არის გამორიცხული, რომ ამ დაპირისპირებამ საფუძველი დაუდოს შემდგომში დედასთან უფრო მეტ დაშორებას. ნარცისული ტენდენციების გაძლიერება შეიძლება დედის მიერ ბავშვის მიღწევების აღიარების საფუძველზე კი არა, არამედ ამ მიღწევასთან დაპირისპირების საფუძველზე. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ თუ ჩვეულებრივი ბავშვის თვითშეფასება, აღიარება ვითარდება დედასთან სიახლოვის, ემოციური თანაგანცდის, დედის იმედად ყოფნის საფუძველზე მაშინ თუ ბავშვს აკლდება დედის მხრივ ამ განცდების გამომწვევი სტიმულები მაშინ შესაძლებელია ორო გზა. ერთ შემთხვევაში ბავშვი უკიდურეს ნეგატიურ თვითშეფასებას აწვითარებს, კნინდება მისი მაღალი პრეტენზიულობა და ის დედის ნების უბრალო შემსრულებელი ხდება და არ არის გამორიცხული რომ ასეთი განვითარება ზღუდავს პიროვნების სრულყოფილ ფორმირებას. მეორე – დედისაგან საკმარისი, მისი ტენდენციის განმანტიკიცებელი სტიმულების დროს ბავშვი შორდება დედას და მისი ნარცისიზმი გაზვიადებულია და წარმოდგენა ჩვეულებრივ (ნორმალურ) ნარცისიზმს სცილდება, რაც დედის უკუგდებაში, ეგოიზმში, ემოციების სხვებისადმი გამოვლენის სისუსტეში და ადამიანებთან ურთიერთობების სირთულეში გამოიხატება.

ფსიქოლოგიური ინტერვენცია ნარცისიზმის სამკურნალოდ

კოხუტი ამბობს, რომ ინტერვენცია რეალურად უნდა იმეორებდეს იმ დამოკიდებულებას, რომელიც დედამ დააკლო შვილს მის მიმართ დამოკიდებულების პროცესში. ამიტომ კოხუტი ამტკიცებს, რომ ნარცისული ტენდენციების მქონე პიროვნებას საშუალება უნდა მიეცეს გამოხატოს საკუთარი გრანდიოზული მიდრეკილების სტიმულები. ჩვენ არ უნდა დავუპირისპირდეთ მას და ნებისმიერ მის სიტუაციას, მდგომარეობას, გამოთქმას გაგებით უნდა მოვეკიდოთ. აქ არის რთული მომენტი. საქმე იმაში კი არ არის, რომ ჩვენ გრანდიოზული ტენდენციების მქონე პიროვნებას დავეთანხმებით თუ არ დავეთანხმებით, აქ მეტყველების შინაარსი კი არ აქვს მნიშვნელობა, არამედ ემოციურ დამოკიდებულებას, ანუ ფსიქოლოგი ემპათიით უნდა მოეკიდოს ნებისმიერი შინაარსის გამოთქმას, რადგან თანდათანობით ამ პიროვნების მიერ ფსიქოლოგთან გამოვლენილი ემპათიისი შეთვისება საფუძველი გახდება გრანდიოზული ტენდენციების შემცირებისა და საკუთარ თავში უბრალოდ დარწმუნებულობის შენარჩუნებისა, რაც ინტერვენციის ნარმატების საწინდარი იქნება.

კოგნიტური ფსიქოთერაპია

ამჟამად მიიჩნევენ, რომ ყველაზე რთული, ხანგრძლივი და განსაკუთრებული დახელოვნების მქონე ფსიქოანალიზი სინამდვილეში უწყვეტი პროცესია და დიდ დროს მოითხოვს, ამავე დროს ის მოითხოვს პაციენტის განსაკუთრებულ ინტელექტუალური შესაძლებლო-

ბებს. ამიტომ ფსიქონალიზი ფართოდ ვერ გამოიყენება თავისი სირთულის გამო. ფსიქონალიზის წარმატება ზოგიერთი ვარაუდით შემთხვევათა 25-30 % ფარგლებში თავსდება. იმ დროს კი როცა კოგნიტური ფსიქოთერაპია წარმატებას აღწევს დაახლოებით 35-40% ფარგლებში. ამიტომ ეს მიმართულება მეტად პოპულარულია, რადგან ის არ შემოიფარგლება, მხოლოდ ვიწრო კოგნიტური ფსიქოთერაპიის მიღწევებით და ინტენსიურად იყენებს სხვა მიმართულებების ტექნიკებს. ბიჰევიორალურმა ტექნიკებმა საფუძველი დაუდო კოგნიტურ-ბიჰევიორალურ თერაპიას. ეს მიმართულება ეფუძვნება იმ თვალსაზრის, რომ ფსიქიკური სნეულებები ორი ძირითადი ფაქტორებით არის განპირობებული: 1. ავტომატიზმები – ყოველდღიური ჩვევები, მშობლების მოსაზრებები, ემოციური სტერეოტიპები, რომელთა დიდი ნაწილი არ არის გაცნობიერებული, ყალიბდებიან ბავშვობაში, თუმცა შემდგომშიც განაგრძობენ ჩამოყალიბებას და ჩვენთვის შეუმჩნეველად ახდენენ ჩვენზე ზეგავლენას. 2. საბაზისო კონსტრუქტები – ეს არის საზოგადოებაში ჩამოყალიბებული ღირებულებები, დამოკიდებულებათა თავისებურებები, ურთიერთობათა განმეორებადი მდგომარეობები, ფასეულებები, რომლებიც აგრეთვე არ გვაქვს გაცნობიერებული და შეიძლება არც არიან სისტემატიზებული. შეიძლება ისინი შემთხვევით ახდენენ ჩვენზე ზეგავლენას. მაგალითად, ჩვენ ვიცით, რომ ფრანგული ეგზისტენციალიზმი არის ძალიან მნიშვნელოვანი მიმდინარეობა თანამედროვე ფილოსოფიაში და ფსიქოლოგიაში. მისი წარმომადგენელი ფ. კაფკა წერს თავის ნაწარმოებში “წერილი მამას” – “შენ დამამუნჯე მე, რადგან შენი ხელის აწევა და წამოძახილი – გაჩერდი! მე ეხლაც მახსოვს და ის მზლუდავდა და ახლაც მზლუდავს მე.” ამრიგად ამ მწერალს, როგორც

ჩანს, შეუმუშავდა საკუთარი განცდების გამოხატვის ბლოკირების ტენდენცია. ა ეს კარგად ჩანს მის სხვა ნაწარმოებებში. იქ ერთ-ერთ პერსონაჟს გარდაეცვალა მამა, ყველა მიდის მასთან თანაგრძნობის სათქმელად, მას კი არანაირი შეცოდების, თანგრძნობის, მწუხარების განცდა არა აქვს და მას ეს თანაგრძნობის გამოვლინებები ხელოვნურ ქცევად მიაჩნია, საკუთარი თავიც კი ეზიზრება, რადგან არ არის გულწრფელი ადამიანებთან, ღებულლობს ამ თანაგრძნობას, როდესაც მწუხარებას არ განიცდის. აქ კარგად არის აღწერილი ავტობიოგრაფიაში, რომელიც მისი რეალური სურვილის მიუხედავად მან უნდა გამოხატოს. ის გამოხატავს ამ ავტობიოგრაფიას, მაგრამ არ ეთანხმება მას. ასეთივეა ანა კარენინას მაგალითი, რომელიც უვარდება მატარებელს იმ აზრით, რომ ამით ის შურს იძიებს თავისი მოღალატე შეყვარებულზე. გამოდის, რომ ავტობიოგრაფიაში ყალიბდება, როგორც მეტყველებითი გამოთქმა, და ეს არ არის ჩვეულებრივი აკრძალვის ან დებულების, თუ ტრადიციის სახით ჩამოყალიბებული მაგრამ მნიშვნელოვანია, რადგან ახდენს ჩვენზე დიდ ზეგავლენას. კოგნიტურ ფსიქოთერაპიამ შეიმუშავა ფსიქიკურ აშლილობათა საკუთარი წარმოდგენები.

მაგალითად, დეპრესია დაკავშირებულია სამ ნეგატიურ შეფასებასთან: საკუთარი თავის, სოციალური გარემოს და ჩვენი მომავალის. ეს არის დეპრესიის ტრიადა, რომელიც განაპირობებს დეპრესიული განცდების ჩამოყალიბებას. ამ შემთხვევაში ადგილი აქვს საკუთარი თავის მაქსიმალურ დაკნინებას, გაუფასურებას, არარაობად მიჩნევას. ადამიანი ცდილობს თითქოსდა ყველა ბოროტების, ყველა უარყოფითი თვისების საკუთარ თავზე მიწერას. ის ნებისმიერ საკუთარ ქცევას წარუმატებლად აფასებს, თუნდაც რეალურად მას წარმატება ჰქონდეს. ის

ცდილობს საკუთარი ღირებულებების შემცირებას და თვითშეფასების დონის მაქსიმალურ დაწევას, თანაც მას ეჭვი არ ეპარება, რომ მისი პიროვნება უღირსია, საქმიანობაში უუნაროა, ურთიერთობებში მიუღებელი და ასეთი თვითგვემა მისთვის ძალიან დამახასიათებელი ხდება. მისი ნებისყოფა ბლოკირებულია, აზროვნება კი ნეგატიურია. ასეთ მის შინაგან გვემას ამტკიცებს, მისი თვალსაზრისით საზოგადოებრივი დამოკიდებულების თავისებურება, რომლის მიხედვით მის გარშემო მყოფი ადამიანები მის წინააღმდეგ არიან მომართული. ამავე დროს ის თვლის, რომ თვითონ არ არის ღირსი ქონდეს ადამიანებთან ურთიერთობა. თავისთავად გასაგებია, რომ ტრიადის მესამე ნაწილი, მომავალი მუქ ფერებში აქვს წარმოდგენილი დეპრესიულ პიროვნებას. მისთვის მომავალი არ არსებობს, ის კარგავს რწმენას, რომ რაიმეს მიაღწევს მომავალში, რომ გამოვა დეპრესიიდან. რწმენის უქონლობა კი თავისთავად იწვევს სუიციდურ ტენდენციებს. ეს თითქოს კანონზომიერი შედეგია, რადგან მას სძულს საკუთარი თავი. მისი არსებობა გაუმართლებელია სხვებთან ურთიერთობაში. ის არის ყველაფერი ცუდის შემოქმედი და მისი სიცოცხლე ნულის ღირებულებისაა. აპათიურობა, განკერძოებულობა, საკუთარ თავში ჩაკეტილობა განაპირობებს ამ ტრიადის არსებობას. კოგნიტიური ფსიქოლოგიის წარმომადგენლები მიიჩნევენ, რომ ამ ყველაფრის მიზეზი ზუსტად ავტომატიზებული საბაზისო კონსტრუქტებია, რომლებიც ნარკოტიკივით მოქმედებენ და ჩვენ ვხდებით მათზე დამოკიდებულნი. ამიტომ აუცილებელია ამ ავტომატიზებული სტერეოტიპების გადახედვა, გადაფასება და ახალი ღირებულებები, რეალური კონსტრუქტების ანუ ჩვევების წარმოქმნა. გამოყოფენ შემდეგ თავისებუ-

რებებს. რომლებიც უნდა გავითვალისწინოთ ავტომატი-
ზებული აზრების წარმოქმნაში.

1. საკუთარი თვითნებობის საფუძველზე ისეთი დე-
ბულებების კონსტრუირება, რომლებსაც არა აქვს რეა-
ლური საფუძველი და ისინი მხოლოდ ჩვენს პირად
თვალსაზრისს შეესატყვისებიან;

2. გაზვიადებული განზოგადება ეყრდნობა შემ-
თხვევით ფაქტორებს და მოვლენებს, რომლებიც ხშირად
არ მეორდებიან, შემთხვევით ხასიათის მატარებლებია და
მათი განზოგადება გაუმართლებელია, მაგრამ ჩვენ მაინც
ვანზოგადებთ, ამით ვარწმუნებთ საკუთარ თავს, რომ
ჩვენ არავის ვუყვარვართ.

3. შერჩევითი განზოგადება – ხშირად ჩვენთვის
საზიანო შემთხვევებს უფრო მეტ ყურადღებას ვუთმობთ
ვიდრე ისინი იმსახურებენ. მაგალითად, სიზმარში ნა-
ნახს ვაზვიადებთ ამ სიზმრის ყოვლისმომცველობას და
მის სიძლიერეს მივანეროთ.

4. დაკნინება და გაზვიადება. ჩვენს მსჯელობაში
ორი ერთმანეთისაგან საპირისპირო ტენდენციები ვითარ-
დება ჩვენ ვაკნინებთ წარმატების მიღწევის შესაძლებ-
ლობებს და, პირიქით, ვზრდით ვაძლიერებთ უარყოფით
ტენდენციებს და მოვლენებს, რომლებიც შეიძლება მარ-
თლაც არსებობენ. მაგრამ მათი რეალური ზემოქმედება
ჩვენზე უმნიშვნელოა.

5. პერსონალიზაცია –საკუთარი თავისადმი ყვე-
ლაფრის მიკუთვნება, ჩვეულებრივ ის განამტკიცებს
ჩვენს მიერ საკუთარ თავზეწარმოდგენებს, აფართოებს
ჩვენი პირადი სივრცის ფარგლებს, გვზვდის აგრესიუ-
ლებს, ეგოისტურად განწყობილებს. თავისთავად პერსო-
ნალიზაცია ყველაფრის კარგის მიკუთვნებაში შეიძლება
გამოიხატოს. დეპრესიული პიროვნებისთვის კი დამახა-

სიათებელია ყველაფერი ცუდის მიკუთვნება საკუთარი თავისადმი. როგორც ჩანს დეპრესიული პიროვნება განწყობილია უარყოფითი თვისებების უნებლიე ათვისებაზე.

6. დეპრესიას მაქსიმალიზმი ახასიათებს, ანუ ამ მდგომარეობაში ადამიანი ყველაფერში უკიდურესობის მომლოდინეა. თუ წარმატებაზეა საუბარი ის უკიდურეს წარმატებას მოელის და თუ ამას ვერ აღწევს საკუთარ პიროვნებას ადანაშაულებს. ასეთი მაქსიმალიზმი შეიძლება გამოიხატოს აგრეთვე, საკუთარი თავის გადამეტებულ თვითშეფასებაში, უნარების გაზვიადებაში. ასეთი გარკვეული გრანდიოზობა და ნარცისიზმი ძალიან მყიფე მდგომარეობაა, ცვალებადი, არ ეფუძვნება ლოგიკურ შეფასებას, მსჯელობას და ამიტომ მაქსიმალური მოთხოვნა, ერთის მხრივ, სწავლაში წარმატების მიმართ, შეიძლება საფუძველი გახდეს უკიდურესი წარუმატებლობის მოლოდინისა. ასეთი მაგალითები ბევრია: მშობელი აზვიადებს შვილის შესაძლებლობებს, შთაუნერგავს ასეთ წარმოდგენას, შემდგომში კი როდესაც ბავშვი ვერ აღწევს შესაბამის შედეგს (გაზვიადებულს) არ არის გამორიცხული დეპრესიული მდგომარეობის ჩამოყალიბება. საყურადღებოა, რომ ეს მიმართულება იყენებს ფსიქონალიტიკურ ტერმინოლოგიას. მაგალითად, გადატანის-განდევნის, რაციონალიზაციის, მაგრამ მიიჩნევს, რომ მთავარი არის მაინც ლოგიკური მსჯელობა.

კოგნიტური ფსიქოთერაპიის ძირითადი ნიშნები:

1. გამოავლენს საკუთარ ფსიქოლოგიურ ავტომატიზმებს;
2. არკვევს საკუთარ კავშირურთიერთობებს საკუთარი აზრების ავტომატიზმებსა და ემოციებს შორის;

3. განიხილავს ყველა არგუმენტს ამ ავტომატიზებული აზრების საწინააღმდეგოდ და სასარგებლოდ;

4. დაძებნის, ამ ავტომატიზებული განცდების უფრო რეალისტურ ინტერპრეტაციისა და შეფასებას;

5. შეისწავლის, გამოავლენს და შეცვლის დეზორგანიზაციის წარმოდგენებს, დებულებებს, რომლებიც ინვევენ უნარებისა და გამოცდილებების შეცვლას.

გეშტალტ თერაპია

პიროვნული ზრდის თერაპია და პრაქტიკა. ამ მიმართულების ფუძემდებელია ფრედერიკ პერლსი(1893-1970). ეს არის გერმანელი ფსიქოლოგი, რომელიც თავიდან იყო ფსიქონალიტიკოსი და საქმიანობდა ცნობილი გერმანელი ფსიქონალიტიკოსის რაიხის ხელმძღვანელობით. გერმანიაში ნაცისტების მოსვლის შემდეგ, პერლსი წავიდა ემიგრაციაში სამხრეთ აფრიკაში, შემდეგ კი აშშ-ში, სადაც მან თანდათან ჩამოაყალიბა გეშტალტ ფსიქოლოგიის შესაბამისი ფსიქოთერაპია. ჩვენ ვიცით, რომ გეშტალტ ფსიქოლოგია არის ძირითადად აღქმის სფეროს მომცველი მიმდინარეობა, რომელიც მთლიანად აღქმას ასახავს, და ამტკიცებს, რომ მთლიანობითი აღქმა თავისთავად მოქმედია ადამიანის ფსიქიკაზე და ის გულისხმობს მთლიანობის უპირატესობას.

პერლსმა აბსოლუტურად სხვა მიმართულება მისცა გეშტალტ ფსიქოლოგიას და ფაქტიურად ახალი კლინიკური მიმდინარეობა ჩამოაყალიბა. პერლსი ამტკიცებდა, რომ არსებობს ადამიანის ფსიქიკაში ორი ძირითადი საწყისი 1. ბიოლოგიური, რომელიც მოიცავს შიმშილს, ნყურვილს, სქესობრივ მიდრეკილებებს, უსაფრთხოების ტენდენციებს 2. სოციალური, რომელიც ჩვენ შეთვისებუ-

ლი გვაქვს საზოგადოებაში. პერლსის მიხედვით ამ ორ საწყისს შორის მნიშვნელოვანი წინააღმდეგობაა, რადგან ბიოლოგიური საწყისები ჩვენი არსებობის შინაგან საწყისებს შეესატყვისებიან და ისინი განაპირობებენ ჩვენს არსებობას. სოციალური საწყისები კი ხელოვნური საწყისებია, შეთანხმებული და ამგვარად შეიძლება არც იყვნენ ქემპარიტი. ჩვენს განვითარებაში ჩვენ გავდივართ რამდენიმე ეტაპს, მაგრამ ამ ეტაპების გავლაში მნიშვნელობანი როლი ენიჭება მშობლების ტაქტიკას ჩვენს მიმართ. აქ ორი ძირითადი მიმართულება გამოიყოფა: 1. ჩვენი სისუსტის, ბავშვური უსუსურობის გამო მშობლები ავლენენ ზედმეტ მეურვეობას, ჩვენი ქცევის რეგლამენტირებას, დამორჩილებას და ჩვენ ასეთ სიტუაციაში გვიმუშავდება მშობლებზე დამოკიდებულების ტენდენცია, არა გვაქვს შინაგანი ინიციატივა, სიახლისადმი ლტოლვა, შემოქმედებითობა ამგვარად ყალიბდება ისეთი პიროვნება, რომელიც უსუსურია. მეორე შემთვევაში მშობლები ცდილობენ მაქსიმალურად მისცენ ბავშვებს მოქმედების თავისუფლება და აქაც შეიძლება უკიდურესობასთან გვეკონდეს საქმე. ბავშვი მისი სისუსტის გამო ვერ ეგუება გარემოს, ვერ ადაპტირდება ვერ ნახულობს გარემოსთან ურთიერთობებში შესაფერისი, ტაქტიკური ნაბიჯების ერთობლიობას და ამიტომ მშობლების მხარდაჭერის გარეშე მისთვის მინიჭებული თავისუფლება განაპირობებს იმას, რომ ბავშვი პირდაპირი და გადატანითი მნიშვნელობით ვერ დგას ფეხზე. მას დაურწმუნებლობის განცდა ეუფლება და გარემოსთან შეგუება უჭირს რაც პიროვნულ ზრდას აფერხებს. მშობლებთან ურთიერთობაში მას უვითარდება ორი მისი ფსიქიკის ინსტანცია 1. გადატანითი გამოთქმით ეს არის «ძალი ზემოდან», რომელიც ბავშვის შინაგანი ქცევის მაკონტროლებელ ინსტან-

ციად შეიძლება მივიჩნიოთ. ეს არის სხვა სიტყვებით სინდისი, რომელიც ჩვენზე ზემოქმედებს, ჩვენს ქცევას წარმართავს, ქცევას, ემოციებს განაპირობებს. ზნეობრივ სტერეოტიპებს აყალიბებს. 2. ეს არის «ძალი ქვემოდან» ანუ ლეკვი რომელიც დამოკიდებულია ზემო ძალზე, მაგრამ საკუთარი ურთიერთობების გამო ის ხშირად არ არის გულწრფელი, ხშირად ცდილობს გამოიყენოს ზედა ძალი და არაპირდაპირ წარმართოს მისი მოქმედება. აქ ანალოგიაა ბავშვის ქცევასთან, რომელიც ტირილით, გაბუტვით, მოფერებით ცდილობს ზემოქმედება მოახდინოს მშობლებზე და წარმართოს მათი ქცევა საკუთარი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. პერლსი წერს, რომ ჩვენი სრულყოფის, განვითარების პერიოდები მოიცავენ სრულყოფის ისეთ ეტაპებს, რომლების ერთდროულად შეიძლება მივიჩნიოთ, როგორც განვითარების ისეთი შინაგანი ფსიქოლოგიური დაძაბულობის მოხსნის ეტაპებად 1. სიცრუის, თვალთმაქცობის მდგომარეობა, რომელიც ჩვენ გვახასიათებს და განსაკუთრებით სოციალურ ურთიერთობებში გვაქვს ნილაბი. სიმართლეს საკუთარი პიროვნებასაც კი არ ვეუბნებით. ეს ნილაბი აადვილებს ჩვენს შეგუებას გარემოსთან, მაგრამ სამაგიეროდ აფერხებს ჩვენი შინაგანი რეალური ღირებულებების გამოვლენას, არ ვართ გულწრფელნი და ეს არა მხოლოდ სხვებს აზიანებს, არამედ ჩვენშიც იწვევს არასასიამოვნო განცდებს და ნებისმიერი ჩვენი სიცრუე არ შეიძლება მივიჩნიოთ გამარჯვებად. ასეთი სიცრუა ამავე დროს ადამიანს უყალიბებს ფანტასტიკურ არარეალისტურ სამყაროს, რომელსაც პერლსი უწოდებს **მაიას**. ეს სამყარო თითქოს გვაკმაყოფილებს ჩვენ, ამავე დროს ხელს უწყობს სამყაროდან გამოცალკევებას და ჩვენს ურთიერთობებში წარმოიქმნება წარმოსახული და რეა-

ლისტური შეფასებების შეუთავსებლობა – შეუჯერებლობა. ასეთი დისონანსი არ შეიძლება ინვედეს ფანტასტიკური მაიას სამყაროში ყოფნით დაკმაყოფილებას, მაგრამ ჩვენ სიცრუეზე ვართ ორიენტირებულები, ვატყუებთ საკუთარ თავს და სხვებს და ფანტაზიურ სამყაროში ყოფნა ერთგვარი დამცავი საშუალებაა, რომელიც უზრუნველყოფს შინაგანი ფსიქიკური სტაბილურობის შენარჩუნებას. ასეთ შემთხვევაში რეკომენდებულია ინდივიდუალურ ურთიერთობათა გასაცნობიერებლად ზემო და ქვემო ძალების სიტუაციაში დადგომა, ანუ მონაცვლეობით ვდგებით ხან ზემო და ხან ქვემო ძალების სიტუაციაში. ასეთ შემთხვევაში შესაძლებელია აგრეთვე ე.წ. ცხელი სკამის მეთოდით პიროვნული სირთულეებისაგან განთავისუფლება და ადგილმონაცვლეობის განხორციელება საკუთარი შინაგანი სირთულეების, სიცრუების, ფანტაზიების დასაძლევად და რეალუსტურ ღირებულებამდე მისასვლელად..

სიცრუის შემდეგ მოდის ფობიების ეტაპი. ჩვენ გვეშინია რომ მშობლები არასწორად გაგვიგებენ, რომ ისინი არ დაგვეხმარებიან, რომ მათი მეურვეობის გარეშე ვერ შევძლებთ არსებობას, რომ ისინი ძლევამოსილნი არიან და ჩვენ არაგულწრფელად ვეგუებით მათ, გვეშინია მათი და ვცდილობთ გამოვიყენოთ ისინი.ამავე დროს მუდმივად გვაქვს შიში, რომ შეიძლება ისეთი რამ გავაკეთოთ რაც მშობლების რისხვას, უკმაყოფილებას, აღშფოთებას გამოიწვევს. ჩვენ ვუფრთხილდებით მათ და ეს გადამეტებული სიფრთხილე იწვევს იმას, რომ არა მხოლოდ მშობლებთან ურთიერთობაში, არამედ სხვა სიტუაციებშიც ჩვენ გვივითარდება ფობიები, აკვიატებები.

ჩიხის ეტაპი – ჩვენ ვერ ვპოულობთ ჩვენი წინსვლის საფუძველს. ჩვენ თითქოს დაუძლეველი სირთუ-

ლევების წინაშე ვდგევართ, ჩიხში ვართ მოქცეულნი და გამოსავალი არ არსებობს. ეს მდგომარეობა თავისთავად ჩვენი სულიერი განცდების გაუძღურებას, ბლოკირებას და მძიმე განცდებს იწვევენ.

შემდგომი არის იმპლოზიური ეტაპი. ამ ეტაპზე ჩვენ ფსიქოლოგიურად განადგურებულები ვართ, სიკვდილის ველით, არ არსებობს რაიმე პერსპექტივა, სიცოცხლეს დაკარგული აქვს ღირებულება და აზრი, ჩვენი მდგომარეობა ემსგავსება ყოვლად დაძაბულ მდგომარეობას, რომელიც შეიძლება მძიმე დეპრესიასთან იყოს დაკავშირებული.

ექსპლოზიური ეტაპი. პერლსი მიიჩნევს, რომ ამ ეტაპზე პიროვნების განვითარება დაკავშირებულია საკუთარი ფსიქიკის შებოჭილობის დაძლევისთან ანუ თუ ჩვენ ვწუხვარ უნდა გამოვხატოთ, თუ გვძულს გამოვხატავთ სიძულვილს... თუ რალაც აგრესიული ქცევა გვინდა უნდა გამოვხატოთ, არ შევაჩეროთ სიცილის, სიძულვილის, სიხარულის ტენდენციები. პერლსი ამბობს, რომ ფსიქოთერაპიის არსი სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ ფსიქოლოგთან ურთიერთობაში პაციენტს თუ კლიენტს უნდა ქონდეს შესაძლებლობა, რომ გამოხატოს მისი ნებისმიერი ტენდენცია. ასეთი აფეთქება აუცილებელია, მაგრამ ის ვერბალურ ხასიათს უნდა ატარებდეს. ეს სავსებით საკმარისია და არსებობს უამრავი აღწერილობა ბავშვებთან ურთიერთობებში, როდესაც ბავშვს აძლევენ საკუთარი ტენდენციების გამოხატვის უფლებას და ისინი განიტვირთებიან ისეთი დაძაბულობისაგან, შინაგანი მუხტისაგან რომელიც ვერ პოულობს გამოხატვას.

ფრუსტრაცია და გეშტალტ ფსიქოლოგია

ჩვეულებრივ მიღებულია დებულება, რომ ჩვენი იმედების, მისწრაფებების შეუსრულებლობა იწვევს ფრუსტრაციას. ამიტომ უმრავლეს შემთხვევაში მშობლები ცდილობენ აარიდონ ბავშვები ფრუსტრაციას. პერლსი თვლის, რომ ფრუსტრაცია არ უშლის ხელს და პირიქით ადამიანის განვითარების აუცილებელი კომპონენტია, რადგან ბავშვს შესაძლებლობა უნდა ჰქონდეს შეხვედეს დამაბრკოლებელ სიტუაციას, გადალახოს ის მშობელთან ერთად და მას შეუმუშავდება დაბრკოლებათა გადალახვის უნარი. სხვა შემთხვევაში კი ის იქნება დამოკიდებული ამ დაბრკოლებაზე. ამიტომ აუცილებელია შესაბამისი ტრენინგების ჩატარება, რომლებიც საშუალებას მისცემს ადამიანს დასძლიოს გარემოში წარმოქმნილი სირთულეები. ტრენინგები თავისთავად არ შეიძლება მივიჩნიოდ უშუალოდ დამაბრკოლებელი სიტუაციის დაძლევადად, მაგრამ ისინი საშუალებას აძლევენ ადამიანს წარმოსახვის საშუალების საფუძველზე გაითამაშონ მატრამვირებელი სიტუაცია და დასძლიონ ის. რთული სიტუაციის წარმოსახულად დაძლევა კი შესაბამის განწყობას უყალიბებს ადამიანს და ანალოგიურ სიტუაციებში მას შესაფერისი მოქმედების განწყობა აქვს შემუშავებული. ამიტომ მრავალი გეშტალტფსიქოლოგიური სავარჯიშო დაკავშირებულია ისეთ სტრატეგიებთან, რომლებიც საშუალებას აძლევს ადამიანს გაერკვეს საკუთარ ფსიქიკურ განცდებში და მოიხსნას შინაგანი დაპირისპირება.

მაგალითად, შეიძლება ჩვენ საკუთარ პიროვნებაში დავადასტუროთ დადებითი და უარყოფითი მე. ასეთ შემთხვევაში შეიძლება მივწეროთ წერილი საკუთარ დადებით მეს ან უარყოფით მეს. თერაპევტის დანიშნულებაა პაციენ-

ტთან ურთიერთობაში წინ აღუდგეს პაციენტის ტენდენციას, რომელიც ორიენტირებულია მეურვეობაზე, საკუთარ სისუსტეზე და ისეთი სიტუაცია უნდა შეიქმნას, რათა პაციენტი ფრუსტრირებული იყოს, არ გაიზიაროს მისი ტენდენციები, რომლებიც მას ქონდა ჩამოყალიბებული ბავშვობის პერიოდში დამოკიდებულებაზე, არასრულფასოვნებაზე. გეშტალტ თერაპია ასეთ შემთხვევაში დასაშვებად მიიჩნევს პაციენტის ასეთი ვითარების იგნორირებას. უფრო მეტიც პაციენტის დამოკიდებულება თერაპევტის მიმართ შეიძლება იყოს პატერნალისტული ანუ ისეთი დამოკიდებულება, რომელიც მშობლებსა და ბავშვებს შორის ყალიბდება. გეშტალტ თერაპიის თვალსაზრისით ჩვენი პრობლემები დაკავშირებულია იმ აბსტრაქტულ შეფასებებთან, აღქმასთან რომლებიც უყალიბდებიან ადამიანს განვითარების პერიოდში.

თერაპევტული პროცედურები და სავარჯიშოები

გეშტალტფსიქოლოგიის ამოსავალი პუქტია **აქ და ამჟამად** მდგომარეობის უპირატესობა, რაც თავისთავად გულისხმობს წარსულში მომხდარი მოვლენების უგულვებლყოფას, უმნიშვნელოდ მიჩნევას, არარეალობასთან გაიგივებას. სინადვილეში აქ თერაპია მიმართულია ზუსტად წარსულში შეთვისებული დებულებების, ჩვევების, რაღაც გზავნილების უკუგდებაზე, მათ ისეთ განცდაზე, რომელიც არ გულისხმობს მათ ინტერპრეტაციას, რადგან ინტერპრეტაცია ფსიქონალიზს ახასიათებს. აქ კი ლაპარაკია უშუალო განცდაზე. აქ და ამჟამად ჩვენ შეგვიძლია დავადასტუროთ წარსულში განცდილი რაიმე მდგომარეობა, რაიმე ფაქტი, თუ გრძნობა. ეს კი თავისთავდ ნიშნავს, რომ ჩვენი სრულყოფილი არსება არ შეიცავს

ნარსულში განცდილს და ჩვენ ჩვენი გრძნობის ორგანოების მოქმედებას უნდა მივაქციოთ ყურადღება. საქმე იმაშია, რომ ნარსულში განცდილი ტრავმა თუ კონფლიქტური სიტუაცია **ახლა და ამჟამად** არც აღქმაში, მხედველობის მეშვეობით, არც სმენით შეგრძნებებში და არცერთ შეგრძნებებში არ გვაქვს მოცემული. ამიტომ გამოდის, რომ ჩვენი პიროვნება რეალურად ამჟამინდელი განცდის თვალსაზრისით არ შეიცავს რაიმე მატრამვირებელ გარემოებას. თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ პაციენტის ფსიქიკაში ნარსული არ არის წარმოდგენილი, ის წარმოდგენილია მის მეხსიერებაში და ჩვენ მას ამჟამინდელი განცდები უნდა დავუპირისპიროთ. ასეთი დაპირისპირების საშუალებას იძლევა ჩვენთვის ნაცნობი მეთოდოლოგია-ძალის ზემოთ და ძალის ქვემოთ ან ცხელი სკამის მეთოდი. გეშტალტ ფსიქოლოგია ყველაზე კარგად იყენებს კათარსისის მექანიზმს, მაგალითად: თუ ჩვენ ვართ ქვემო ძალის პოზიციაში თერაპევტის საშუალებით, ზემო ძალის, რომელიც გვზღუდავს, აბრკოლებს აზრებისა და განცდების თავისუფლად გამოვლენას ჩვენ ყველაფერი უნდა ვუთხრათ. ცხელ სკამზე ყოფნის დროს თერაპევტი ცდილობს, რომ პაციენტმა გაიაროს ყველა ეტაპი – სიცრუის, ფობიის, ჩიხის, იმპლოზიური და ექსპლოზიური. ზუსტად ექსპლოზიური აფეთქება გვაძლევს საშუალებას, რაც გვაქვს დაგროვილი ჩვენი ქცევის შემბორკვლის მიმართ უნდა გამოვთქვათ და რაც შეიძლება ინტენსიური, ძლიერი ემოციების საშუალებით. ასეთი გამოთქმა, საკუთარი განცდების დემონსტრირება კი თავისთავად გვანთავისუფლებს იმ მდგომარეობიდან რომელიც ნარსულშიგვექონდა და ჩვენ განვიცდით კათარსისს. ამ შემთხვევაში გვემატება გაბედულობა, ჩვენი პიროვნება გადალახავს ფობიას, რომელიც ხელოვნურად არის შექ-

მნილი და ამგვარად ჩვენ პიროვნული ზრდის გზაზე ვდგებით და მატრამვირებელი გარემოებები ნაკლებ მნიშვნელოვანი ხდებიან. ამ შემთხვევაში ასეთი შედეგის მიღწევა შეიძლება საკუთარ თავთან დიალოგის საშუალებით, როდესაც ის მის პიროვნებაში ცდილობს დიალოგი გამართოს საკუთარ პიროვნებაში გაბატონებულ თუ დამოკიდებულ პიროვნებასთან.

გეშტალტფსიქოლოგია გვთავაზობს პასუხისმგებლობის განმტკიცებას. მას მიაჩნია, რომ სრულყოფილი, ზრდასრული ადამიანი არ შეიძლება ელოდოს მშობლებისაგან, საზოგადოებისაგან მისი მდგომარეობის წარმართვასა და დახმარებას. ამიტომ ეს თეორია გვთავაზობს ასეთ სტრატეგიას, მაგალითად: მე ვსწავლობ სტატისტიკას, ეს გათვალისწინებულია ფსიქოლოგიური სპეციალობის სტანდარტით. ამიტომ მე ვერ მიშველის ვერცერთი პედაგოგი, ვერც აქცია, რადგან მე ვარ პასუხისმგებელი, მოქმედი პირი და ყოველთვის ჩემზეა დამოკიდებული ყველაფერი, რაც კი ჩემთან არის დაკავშირებული. პასუხისმგებლობის აღება არის მთავარი ტენდენცია, რომელიც ადამიანს ახასიათებს, რადგან უპასუხისმგებლობა ბავშვებისადმი არის დამახასიათებელი. თერაპევტული მიდგომა გესტალტ ფსიქოლოგიაში დაბრკოლების გადალახვაზე ორიენტაციაში გამოიხატება. აქ ფრუსტრაცია ხელის შემშლელი კი არა ჩვენი ძალების მობილიზების საფუძველია. ცხოვრება საერთოდ ფრუსტრაციათა ერთობლიობაა და მის გარეშე შეუძლებელია სრულყოფილი, პასუხისმგებელი პიროვნების ჩამოყალიბება. რეალურად პასუხისმგებლობის გაცნობიერება განაპირობებს ფსიქოლოგიურ სწეულებათა დაძლევას.

ჩვენ ვიცით, რომ ჩვეულებრივად, როდესაც ადამიანს აქვს ფსიქიკური აშლილობები, ასეთ შემთხვევაში

ხშირად ადგილი აქვს პროექცირებას – გადატანას. გეშტალტ ფსიქოლოგია სთავაზობს ამ მეთოდის გამოყენებას ინტერვენციაში, მაგალითად, ბავშვს ეშინია მშობლის, მას უნდა შესთავაზოთ მშობლის როლის შესრულება და ასეთი როლის შესრულებით ის ჩვენს ფსიქოლოგიურ სეანსში თერაპევტთან ურთიერთობაში გაითამაშებს იმას რაც მისთვის წარმოადგენს საფრთხეს.

პაციენტს ვთავაზობთ ითამაშოს მისი ხასიათის საწინააღმდეგო როლი ანუ თუ ის სერიოზულია, ითამაშოს არასერიოზულის როლი, თუ სანგვინისტური ტიპია ითამაშებს ფლეგმატიკის ან მელანქოლიკის როლი ანუ მისთვის ჩვეულებრივი როლის თავისებურება უკუაგდოს და ამგვარად ახალი შესაძლებლობები აღმოაჩინოს საკუთარ ფსიქიკაში.

ვთავაზობთ პაციენტს, რომ მან მოირგოს ნებისმიერი სოციალური როლი და გაითამაშოს ის მაგალითად, დირექტორის, ბოშას და ა.შ.

თერაპევტული პროცესის შინაარსი და სტრატეგიები:

1. პროექტორი-ისეთი ადამიანია, რომელსაც მისი საკუთარი პიროვნების რაღაც ნაწილები ფსიქიკური კონსტრუქტები შეცვლილ, ძნელად აღსაქმელ ფორმაში გადააქვს სხვებზე. ასეთ შემთხვევაში მას ექმნება შთაბეჭდილება, რომ ის სტაბილურ მდგომარეობას აღწევს, მაგრამ სინამდვილეში ასეთი გადატანა არ არის სტაბილური მდგომარეობის შემომტანი მის ფსიქიკაში, რადგან ყველაფერი რჩება მის პიროვნებაში და ის მხოლოდ გარეგნულად აღწევს სტაბილურობას, რაც არ არის კათარსისი, რადგან ის ღიად არ აკეთებს საკუთარი ტენდენციების რეალიზაციას და ამიტომ მისი შემანუხებელი ბუნება მას არ სცილდება და მასთან რჩება.

2. ინტროექტორი- ადამიანი თითქოს ჩაერთვება გარემოსთან ურთიერთობაში, ცხოვრებაში მაგრამ ასეთი ჩართულობა არ არის ჭეშმარიტი ის ხელოვნურია და სიმსუბუქეს ის არ განიცდის.

3. რეტროფლექტორი – ასეთ პიროვნებას უბრუნდება შეცვლილი ფორმით ის რაც მან გადასცა საზოგადოებას და ის კონცენტრირდება საკუთარ თავზე, თუმცა ვერ აღწევს ჭეშმარიტ მდგომარეობას, საკუთარ პიროვნებასთან გულგებობას, პასუხისმგებლობის აღებას.

4. დეფლექსია-ისეთი მდგომარეობაა, როდესაც ადამიანი გაურბის პირდაპირ კონტაქტს სხვებთან და კონკრეტული მდგომარეობის ასახვის ნაცვლად, კონკრეტული საუბრის ნაცვლად ის ზოგადი მოსაზრებებით შემოიფარგლება და როცა ჩვენ გვინდა მის მდგომარეობაზე ვისაუბროთ ის ამბობს რომ ახლა ყველას უჭირს, ანუ ზოგადად მსჯელობს.

5 კონფლუენცია- ეს არის პაციენტის ისეთი მდგომარეობა, როდესაც ის არ არის გულწრფელი და ცდილობს სხვებთან, გარემოსთან იყოს მაქსიმალურად შეგუებული. უკრიტიკოდ აღიარებს საზოგადოების მიერ შემოთავაზებულ სტანდარტებს კონფორმულად.

ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი მდგომარეობა შეიძლება მივაკუთვნოდ ფსიქიკური დაცვის მდგომარეობას. ამათ ეკუთვნის აგრეთვე, ისეთი თხრობა, რომელიც არ ასახავს რეალურ ვითარებას, თუმცა შეიძლება ძალიან დიდხანს გაგრძელდეს, მაგრამ შინაარსის გამოტანა ძალიან რთულია. საუკეთესო შემთხვევაში ეს შეიძლება იყოს საუბარი, მაგალითად –რა ცუდი ამინდია ბათუმში.

თვითშეფასება

პაციენტს შეიძლება დაბალი თვითშეფასება ჰქონდეს, რომელიც აბრკოლებს მის ურთიერთობას და განაწყობს

ბას მათ მორჩილებაზე, ურთიერთობის გაუარესებაზე, დეპრესიულ გუნება-განწყობილებაზე. ამიტომ თერაპიის მიზანია ობიექტური თვითშეფასების დადასტურება, რადგან თავისთავად ადამიანის არსებობა უკვე არის დადებითი ფაქტი და თვითშეფასების ისეთი სანინდარი, რომლითაც ჩვენ კმაყოფილები უნდა ვიყოთ. აქვე არის უკიდურესობა, რომელიც ცუდია, ეს არის პერფექციონიზმი – აბსოლუტური სრულყოფილება, რაც უზარმაზარ სტრესულ მდგომარეობას იწვევს და ჩვენი მისწრაფებებისა და რეალური მდგომარეობის განსხვავებულობა ფსიქიკური აშლილობის საფუძველი ხდება. აქვე უნდა განვიხილოთ “ მე უნდა “ მდგომარეობა, რომელიც ნიშნავს, რომ თითქოს ვილაცა გვავალდებულებს ჩვენ, რომ განსაკუთრებით მაღალ დონეს უნდა მივღწიოთ ამ “უნდა”-სთან განსხვავება აგრეთვე იწვევს ფსიქიკურ აშლილობას და სავსებით დამაკმაყოფილებელია თუ “ჩვენ უნდა”-ს რეალისტურად დაფუძირისპირებთ “მე მინდა”-ს, რომელიც არ იქნება არც გაზვიადებული და არც დამამცირებელი მდგომარეობის ამსახველი.

პასუხისმგებლობა

უმნიშვნელოვანესი თერაპიული მიდგომაა, რადგან თერაპევტი უნდა ცდილობდეს, რათა პაციენტს არ ჰქონდეს მოლოდინი, რომ თერაპევტი იღებს პასუხისმგებლობას მის გამოწვანმრთელებაზე. მაგალითად, როდესაც თერაპევტი ეუბნება პაციენტს- “ შენ თუ ცუდ გუნებაზე ხარ, თავის მოკვლას თუ აპირებ დაგვანებე თავი, მაგრამ შენ თუ ჩვენთან მოხვედი პასუხისმგებლობა აიღე და ჩემგან კი არ დაელოდო, რომ მე შენ დაგეხმარები, არამედ მე შენ შეგინწყობ ხელს, რომ შენ დაეხმარო შენს თავს.

ინტიმურობა

ითვლება ძალიან მნიშვნელოვან სტრუქტურად გემტალტ ფსიქოლოგიაში და აქ იგულისხმება საკუთარ თავთან

გახსნილობა. ამიტომ ობიექტური თვითშეფასება, კონტაქტებზე ორიენტირებულობა, უშუალობა არის ჯანსაღი ცხოვრების აუცილებელი პირობა.

კომუნიკაცია

გემტალტ ფსიქოლოგია სინამდვილეში უარყოფს ვერბალურ კომუნიკაციას და აქ აქცენტი კეთდება ქცევის გამოხატვაზე. ჩვენი შეგრძნებების, მდგომარეობის გაცნობიერებაზე, გრძნობებზე და მოქმედებაზე.

მტრული დამოკიდებულება

გემტალტ ფსიქოლოგიას მიაჩნია, რომ მტრული დამოკიდებულება, უპირველეს ყოვლისა, ჩვენ გვაყენებს ზიანს, ამიტომ მტრული დამოკიდებულების გამოვლენა აუცილებელია, მაგრამ არ არის აუცილებელი, რომ თუ მეზობელს ვერ ეგუებით მას უთხრათ ყველაფერი, მაგრამ საკმარისია ფსიქოთერაპიული სეანსის დროს ცხელ სკამზე გამოხატოთ ეს თქვენი ტენდენციები.

კონტროლი

ჩვეულებრივი მოვლენაა, რომელიც დაკავშირებულია როგორც საკუთარი ქცევის კონტროლთან ისე სხვების მხრიდან ჩვენი ქცევის კონტროლთან. მნიშვნელოვანია ჩვენი დამოკიდებულება. თუ ჩვენ ზოგადად კონტროლს უარყოფითად ვაფასებთ, გამოვა, რომ ის რაც სინამდვილეში მიიღწევა არის ჩვენთვის უცხო. ამიტომ ის რასაც ჩვენ დაუფლებული ვართ, მაგალითად, საკუთარი ქცევის, გრძნობების კონტროლს, ეს დაუფლებულობა ჩვენს უპირატესობაზე მეტყველებს და ის არ შეიძლება გავიგოთ როგორც სხვების მიერ თავს მოხვეული.

ღირებულებები და ცხოვრების არსი

გემტალტ ფსიქოლოგიას მიაჩნია, რომ ცხოვრების არსი მდგომარეობს ორ სიტყვაში “აქ” და “ახლა”(ამჟამად). ეს მნიშვნელოვანია, რადგან ჩვენ ვამბობთ, რომ

ადამიანი რწმენით არსებობს და ეს არის მისი უმნიშვნელოვანესი განცდა. გეშტალტ ფსიქოლოგია ამტკიცებს, რომ კმაყოფილი უნდა ვიყოთ ამჟამინდელი არსებობით, ხოლო მომავალი კი შიშისმომგვრელია. თუ ჩვენ ამჟამინდელ მდგომარეობასა და სამომავლო მდგომარეობას შორის განსხვავებაზე გავაკეთებთ აქცენტს, მაშინ უთუოდ ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას გავაუარესებთ, რადგან სინამდვილეში მომავალი უცნობია. ამიტომ აქცენტიკეთდება ამჟამინდელზე, რომელიც ცხადად გვაქვს წარმოდგენილი.

ლიტერატურა

1. რ. გერიგი, ფ. ზიმბარდო, ფსიქოლოგია და ცხოვრება, თუ გამომცემლობა, თბ., 2009, 666-672 გვ.
2. ი. იმედაძე, ფსიქოლოგიის საფუძვლები, „მნიგნობარი“, თბ., 2008, 411-422 გვ.
3. Сахакиан У. С., Техники консультирования и психотерапии, ЭКСМО-ПРЕСС, М., 2000, с. 530-571.
4. Свядоц А. М., Психотерапия, Питер, СПб, 2000, с. 22-97.
5. Соколова Е. Т., Общая психотерапия, Тривола, М., 2001, с. 225-239.
6. Epstein N. B., Vlok L. A., Research on the results of various firms of psychotherapy, In: Psychotherapy: Research and Trainings, New York, Oxford, 1980, p. 107-115.

Guram Chaganava

Paradigms of the Psychotherapy

Summary

In the article there are discussion according different psychological directions in psychotherapy. It is shown the origin, methods and the using of the different consulting and intervention methods and the result of their usage in practical area of curing the mental illnesses.

Гурам Чаганова

Парадигмы психотерапии

Резюме

В статье представлены различные психологические направления в психотерапии. Показано происхождение, методы и использование различных методов консультирования и интервенции а также результаты употребления этих методов в практической сфере лечения психически больных.

ჟან ჰიაჟენ თეორიის მიხედვით კოგნიტური ბანვიტარების პრობლემა

მაია თოიძე

კოგნიტური განვითარება - ეს არის ბავშვების ცხოვრების განმავლობაში გონებრივ უნარებში განხორციელებული ცვლილებები.

ინტელექტი - ძირითადი ცხოვრებისეული ფუნქციაა, რომელიც ეხმარება ადამიანს შეეგუოს გარემოს. ასეთ ადაპტაციას აქვს ადგილი, როდესაც ბავშვი იგებს თუ როგორ ჩართოს ტელევიზორი, გამოიყვანოს ამოცანა, გადაჭრას პრობლემა.

ჰიაჟე თვლიდა, რომ ინტელექტი -ეს არის წონასწორობის ფორმა, რომელზეც ორიენტირებულია ყველა კოგნიტური სტრუქტურა.

ინტელექტუალური საქმიანობა ხორციელდება ერთი მიზნით: რათა მიღწეულ იქნეს დაბალანსებული, ჰარმონიული ურთიერთობა ადამიანის გონებრივი პროცესთა და მის გარემოცვას შორის. ასეთ დაბალანსებულ მდგომარეობას უწოდებენ კოგნიტურ ბალანსს, ხოლო პროცესს კი ბალანსირებას.

ჰიაჟეს მიხედვით ბავშვები - აქტიური და ცნობისმოქვარე მკვლევარებია, რომლებიც მუდამ ხვდებიან ახალ სტიმულებს, რაც ყოველთვის არ არის გასაგები მათთვის. ეს შეუთავსებლობა (კოგნიტური დისბალანსი) აიძულებს მათ განახორციელონ გონებრივი ადაპტაცია.

კოგნიტური სქემები

1. ქცევითი (ან სენსომოტორული) სქემა, - ეს არის ორგანიზებული ქცევითი პატერნი, რომელსაც იყე-

ნებს ბავშვი ობიექტების წარმოდგენისათვის და მათზე რეაგირებისათვის, ასეთი ინტელექტუალური სტრუქტურები წარმოიშვებიან პირველად 2 წლამდე ასაკში. ჩვილის ცოდნა ობიექტებზე დაკავშირებულია იმასთან თუ როგორ მოქმედებას ახორციელებს ბავშვი ამ ობიექტით და არა მისი სახელწოდებით.

2. სიმბოლური სქემა

მეორე წლის პერიოდში ბავშვი ითვისებს პრობლემების გადაწყვეტისა და მათზე ფიქრის უნარს, მათზე ზემოქმედების გარეშე. ბავშვი გონებრივად წარმოიდგენს განცდებს და იყენებს ამ გონებრივ სიმბოლოებს, სიმბოლურ სქემებს.

მაგალითი: ჟაკლინთან მოვიდა სტუმრად ბიჭი (18 თვის), რომელიც რალაციით იყო დაღონებული, ის ცდილობდა გამოსულიყო საბავშვო მანეჟიდან, ყვიროდა და ურტყამდა მანეჟს ფეხებს. ჟაკლინი გაოცებული იყო.

მეორე დღეს მან იგივე გაიმეორა. ჟაკლინმა ჩამოაყალიბა გონებრივი წარმოდგენა, ხატი, ბავშვის ისტერიკისა, რამაც განაპირობა მისი ქცევა.

3. ოპერაციული სქემები

7 წლის და უფროს ასაკში ბავშვების აზროვნება ხასიათდება ოპერაციული საქმეების არსებობით. კოგნიტური ოპერაცია –ეს არის შინაგანი გონებრივი საქმიანობა, რომელსაც ახორციელებს ადამიანი რათა გააკეთოს ლოგიკური დასკვნა.

რვა წლის ბავშვმა, რომელმაც პლასტილინით გააკეთა ბურთულა და შემდეგ გაასწორა ის როგორც ნამცხვარი, იცის, რომ პლასტილინის რაოდენობა არ შეიცვალა, რადგან გონებაში შეუძლია განახორციელოს უკუმოქ-

მედება და აცნობიერებს, რომ იგივე იგივე ბურთულის გაკეთება არის შესაძლებელი ე. ი. რაოდენობა იგივეა.

5 წლის ბავშვს, რომელსაც არ შეუძლია «გონებრივი ოპერაციების» განხორციელება, თუ დაინახავს, რომ ბურთულა გადაკეთდა დისკად დაასკვნინან რომ დისკში მეტია პლასტილინი, რადგან ის უფრო მეტ სივრცეს იკავებს. ეს ბავშვი მსჯელობს გარეგნული თვისებების საფუძველზე.

პიაჟეს აზრით კოგნიტური ოპერაციები – ეს არის გონებრივი მოქმედებები, რომლებიც აღინიშნება მათემატიკური სიმბოლოებით – «», «», «», «», «», «», «», «», «», ყველა ეს გონებრივი მოქმედება უკუმოქმედებას გულისხმობს

მაგალითად: მიმატება ანულირდება გამოკლებით, კოგნიტური პროცესები

ორგანიზაცია – ამ პროცესის საშუალებით ბავშვები აერთიანებენ არსებულ საქმეებს რთულ, ახალ ინტელექტუალურ სტრუქტურებში. მაგალითად, ბავშვი, რომელსაც აქვს რეფლექსები «დათვალიერების», «ხელის განვდენის», «ტაცების», სწრაფად უკეთებს ორგანიზებას ამ საქმეებს რთულ სტრუქტურაში – მხედველობით წარმართული ხელის განვდომა.

ორგანიზაციის მიზანია – ადაპტაციისათვის ხელის შეწყობა. ადაპტაცია ხორციელდება ორი ერთმანეთის შემავსებელი საქმიანობით: ასიმილაცია და აკომოდაცია.

ასიმილიცია – პროცესია, რომლის მეშვეობით ბავშვები ცდილობენ ინტერპრეტაცია გაუკეთონ ახალ გამოცდილებას იმ ტერმინებში, სქემების მოდულების შესაბამისად, რაც მათ უკვე აქვთ.

პატარა ბავშვი, რომელიც პირველად ხედავს ცხენს, შეეცდება გააკეთოს მისი ასიმილირება იმ სქემის

საფუძველზე, რომელიც მას აქვს და ცხენი ძალთან გააიგივოს მისი ოთხფეხობის გამო

აკუმულაცია (ასიმილაციის დამატება) – ეს არის არსებული სტრუქტურების შეცვლის პროცესი ახალი განცდების ახსნისათვის. ასე, თუ ბავშვი აცნობიერებს, რომ ცხენი არ არის ძალდი, შეძლებს მოიგონოს ახალი სახელი ამ ახალი არსებისათვის. ამრიგად, მან განახორციელა ფსიქიკაში არსებული ოთხფეხა ცხოველის სქემის ცვლილება (აკუმულაცია).

კოგნიტური განვითარების სტადიები პიაჟეს მიხედვით

ოთხი პერიოდი

1. შენსომოტორული (2 წლიდან)
2. ოპერაციამდელი – (2-7 წელი)
3. კონკრეტული ოპერაციების სტადია (7-11 წელი)
4. ფორმაციული ოპერაციების სტადია (11 და შემდეგ).

პიაჟემ დაარქვა ამ სტადიებს – განვითარების ნვარიანტული თანმიმდევრობა ე. ი. ყველა გაივლის ამ სტადიებს იგივე თანმიმდებრობით.

1. სენსომოტორული სტადია (2 წლამდე)

ბავშვები ახორციელებენ სენსორული ინფორმაციისა და მოტორული უნარების კოორდინაციასა და ქმნიან ქცევით სქემებს, რომლებიც საშუალებას აძლევენ მათ იმოქმედონ და «ცნონ» გარემო სამყარო. ამ სტადიაზე რეფლექტორული პიროვნება გარდაიქმნება რეფლექსურ პიროვნებად

პრობლემის გადაჭრის უნარის განვითარება

რეფლექტორული საქმიანობა (1 თვე)

თანდაყოლილი რეფლექსების გამოვლენა. ახალი ობიექტების ასიმილაცია ამ რეფლექტების სქემებში (სა-

თამაშობის, სანოვარას, გადასაფარებელის წოვა) და რეფლექსის აკომოდაცია ამ ახალი ობიექტების მიმართ.

ეს არის პრიმიტიული ადაპტაცია – რაც კოგნიტური განვითარების დასაწყისია.

პირველი ცირკულარული რეაქცია (1-4 თვე)

პირველი არარეფლექსური სქემა ვითარდება მაშინ, როდესაც ბავშვი შემთხვევით აღმოაჩენს, რომ მისი განსხვავებული რეაქციები მას შეუძლია გააკონტროლოს (დიდი თითის წოვა, ღიღინი). ეს სასიამოვნოა და შეიძლება განმეორება. ასეთი პირვანდელი რეაქციები ყოველთვის კონცენტრირდება ბავშვის სხეულზე.

ცირკულარული – ნიშნავს განმეორებებს

მეორადი ცირკულარული რეაქციები (4-8 თვე)

ბავშვები აღმოაჩენენ, რომ შეუძლიათ გააკეთონ რაღაც საინტერესო საკუთარი სხეულის მიღმა, მაგ. რეზინის იხვზე თითის დაჭერით ის ხმას გამოსცემს. ეს კი ნიშნავს, რომ ბავშვები ახერხებენ საკუთარი თავისა და ობიექტების დიფერენცირებას, რომელთაც ის წარმართავს, მაგრამ (პიაჟეს მიხედვით) ეს არ არის დაგეგმილი მოქმედება, თუმცა წააგავს აშკარად – რადგან შემთხვევით იყო აღმოჩენილი.

მეორადი სქემების კოორდინაცია

ბავშვები კოორდინაციას უკეთებენ ორ ან სამ მოქმედებას რათა მიაღწიონ უბრალო ამოცანას. მაგალითად, თქვენ დადევით სათამაშო ბალიშის ქვეშ. ბავშვი ამოიღებს სათამაშოს და გამოიტანს მას. აქ განზრახული მოქმედებაა. პირველი – ბალიშის აწევა არ იწვევს სიამოვნებას, მაგრამ შემთხვევით არ სრულდება – პიაჟე თვლის, რომ ასეთი კოორდინაცია არის მოზანმიმართული ქცევის ადრეული ფორმა.

მესამეული ცირკულარული მოქმედება (12-18 თვე)

ბავშვები იწყებენ ექსპერიმენტირებას. მაგალითად, თუ უნინ ის ხელით იჭერდა რეზინის იხვს, ეხლა დააგდებს მას იატაკზე, აბიჯებს მას, აჭერს ბალიშს, რათა გაიგოს ექნება, თუ არა იგივე ეფექტი.

სს განაპირობებს ბავშვის ცნობისმოყვარეობას – სამყაროს შეცნობის მოტივაციით.

პრობლემების სიმბოლური გადაწყვეტა

ეს სტადია საკუთარ მწვერვალს აღწევს, როდესაც ბავშვები ახორციელებენ ქცევითი სქემების ინტერნალიზაციას, რათა ჩამოაყალიბონ მენტალური სიმბოლოები ან ხატება. ახლა ბავშვს შეუძლია გონებრივად ჩაატაროს ექსპერიმენტი და შეუძლია გაიგოს ის თუ როგორ გადაწყვიტოს პრობლემა.

II მიბაძულობის განვითარება

8-12 თვემდე ბავშვებს არ აქვთ მობაძვის უნარი. მიბაძვ სქემა არ არის სწორი, მაგალითად, თქვენ მოხარეთ და გამართეთ თითი - ბავშვი მთლიანად მოხრის (შეკუმშავს) და გამართავს ხელს. ზუსტი მიბაძულობისათვის საჭიროა ძალიან ხშირი პრაქტიკა.

ნებისმიერი მიბაძულობა ხდება უფრო ზუსტი 12-18 თვეებში.

გადავადებული მიბაძულობა ანუ უნარი აღწარმოებისა ამჟამად არ არსებული მოდელისა პირველად ვლინდება 18-24 თვის ასაკში (მაგალითად, ჟაკლინმა განახორციელა მისი მეგობრის ისტერიკა – 2 საათის შემდეგ) . პიაჟე თვლიდა, რომ ამ ასაკში მათ შეუძლიათ მეხსიერებიდან ამოიღონ ხატები, მენტალური სიმბოლოების კონსტრუირება შეუძლიათ.

სხვა მკვლევარებია არ ეთანხმებიან პიაჟეს და აღნიშნავენ, რომ გადავადებული მიბაძულობა 9 თვის

ასაკში ვლინდება და ამგვარად სიმბოლური წარმოდგენები უფრო ადრე ვლინდებიან.

მაგალითად, 9 თვის ბავშვებს შეუძლიათ მიბაძონ უბრალო მოქმედებას რამდენიმე დღის შემდეგ – მაგალითად, ღილაკზე თითის დაჭერა სათამაშოს ასამუშავებლად.

III ობიექტების მუდმივობის განვითარება

ეს არის იმის გაცნობიერება, რომ ისინი მაშინაც არსებობენ, როდესაც არ ჩანან.

4 თვემდე ბავშვი არ დაიწყებს იმ ობიექტის მოძებნას რომელიც მონონს, რომელსაც ვერ ხედავს ე. ი. არ არის მისთვის.

4-8 თვის ბავშვები ნახულობენ ნახევრად დაფარულ ობიექტებს, ან ნახევრად გამჭვირვალე თეფშის ქვეშ ობიექტს.

მაგრამ წარმოდგენა ობიექტზე ყალიბდება მხოლოდ 8-12 თვეებში

პიაჟეს მაგალითი: 10 თვის ყაკლინი.

ყაკლინი ზის ლოგინზე, საბანზე. პიაჟე იღებს მისგან სათამაშოს და მალავს საბნის ქვეშ მარცხნივ. ეძებს სათამაშო და იღებს მას. შემდეგ პიაჟე - ართმებს სათამაშოს და დებს ყაკლინისაგან მარჯვნივ, მაგრამ ყაკლინი ისევ მარცხნივ ეძებს.

ამრიგად პიაჟეს მიხედვით კოგნიტური განვითარება თანდათან მიმდინარეობს.

ლიტერატურა

1. Би Х., Развитие ребенка, Питер, СПб., 2004
2. Майерс Д., Психология. Попурри, Минск, 2001

Maya Toidze

Problem of Jean Piaget's Cognitive Development Theory Summary

The article shows the main features of Jean Piaget cognitive development theory. There are description of basic cognitive schemas (behavioral, symbolic, operating). The author presents data on the cognitive processes and stages of development.

Майя Тоидзе

Проблема когнитивного развития по теории Жана Пиаже Резюме

В статье показаны основные особенности когнитивного развития по теории Жана Пиаже. Дана характеристика основных когнитивных схем (поведенческих, символических, операционных). Представлены данные по когнитивным процессам и стадиям развития.

ქურნალისტიკა

ფსიქიკური ჯანმრთელობის საკითხების გაშუქება თანამედროვე ქართულ მასმედიაში

გურანდა შამილიშვილი

ბოლო ათწლეულების განმავლობაში სულით ავადმყოფების ტელევიზიის მიერ შექმნილი პორტრეტების განხილვა საშუალებას მოგვცემს სტერეოტიპების თეორია უკეთ გავიზიაროთ. ამ დისკურსის მიზანია, გვიჩვენოს არა მარტო ის, თუ როგორ უკავშირდება მნიშვნელობა მასობრივ კომუნიკაციებში შექმნილი პორტრეტების მეშვეობით გარკვეულ სიტყვებს, არამედ ისიც, თუ როგორ გვეხმარება ზოგადად სიტყვათა მნიშვნელობების კონსტრუქციის თეორია, გავიგოთ, რა გავლენას ახდენს მასობრივი კომუნიკაცია კონკრეტულ ინტერპრეტაციებსა და საერთო კულტურულ შეხედულებებზე. ამისთვის სულით ავადმყოფების მაგალითები იმიტომ მოგვყავს, რომ მასმედიაში ამ კატეგორიის ადამიანების სტერეოტიპული პორტრეტები დღესაც დიდი წარმატებით იქმნება. ჩვენ დავინახავთ, რომ სულით ავადმყოფების უარყოფითად ასახვის იდეა მედიას არ გამოუგონია. მედია მხოლოდ ამტკიცებს და ამყარებს ადამიანების ზიზლს სულით ავადმყოფების მიმართ და აძლიერებს შეურაცხადობის იმ ტრადიციულ გაგებას, რომელიც არსებობს მათთან დაკავშირებით.

სულით ავადმყოფებს დიდი ხნის განმავლობაში ისე ეპყრობოდნენ, როგორც სოციალურად გარიყულ ადამიანებს. იმისთვის, რომ სოციალური უარყოფის ეს სქემა

კარგად გავიგოთ, მოკლედ მიმოვიხილოთ ამ მნიშვნელობების ისტორია, რომელიც სულით ავადმყოფებთან დაკავშირებით არსებობს. ამ გზით ჩვენ შევძლებთ ავხსნათ, თუ რა გავლენა შეუძლია კულტურას ინდივიდუალურ ინტერპრეტაციებსა და ქცევაზე და გამოვკვეთოთ მედიის როლი სტერეოტიპების ამ გარკვეული ნაკრების ჩამოყალიბების საქმეში.

შუა საუკუნეებში დამოკიდებულება იმ ადამიანების მიმართ, რომლებსაც ჩვენ „სულით ავადმყოფებს“ ვუწოდებთ, გაცილებით კეთილგანწყობილი იყო. მოგვიანებით, აღორძინების ეპოქაში, მდგომარეობა შეიცვალა და ადამიანები „სიგიჟის“ მიმართ უფრო მეტ შიშსა და ზიზღს ამჟღავნებდნენ. „გიჟებს“ ხშირად ხომალდებში სვამდნენ, ადგილიდან ადგილზე გადაჰყავდათ და მცირედენ ფასად ხალხს უჩვენებდნენ.

კომიკური და პათეტიკური სულებით დატვირთული „სულელების ხომალდები“ ევროპის ზღვებსა და არხებს სერავდნენ. ამ მოგზაურობებიდან ზოგიერთი პაციენტი სიამოვნებასაც იღებდა, ზოგიერთზე გარემოს შეცვლა სასიკეთოდ მოქმედებდა და იკურნებოდა კიდევ. ზოგის მდგომარეობა კი უარესდებოდა და ისინი მარტოდმარტო, ოჯახისაგან მოშორებით იღუპებოდნენ. ამგვარად, სოფლებსა და ქალაქებში მცხოვრებლებს, რომლებიც თავიანთ „გიჟებს“ თავიდან იშორებდნენ, შეეძლოთ უცხოელი ჭკუიდან შემცდარი ადამიანების ცქერით დამტკბარიყვნენ, როდესაც ამ საცოდავი ხალხით დატვირთული ხომალდი ნავსადგურს მიადგებოდა.

ადამიანების ხომალდებში ჩასმისა და დამტარებლობის პრაქტიკამ ევროპელების ტვალში სიგიჟეს თავისებური ელფერი შესძინა. შეურაცხადობა მათთვის ძიზღის მომგვრელი გახდა, ერთგვარი ნყევლა, რომელიც ტა-

ობიდან ტაობას გადაეცემა, რომელიც უნდა დამალო, დასაჯო და რომლისაც უნდა გეშინოდეს.

სამნუხაროდ, საზოგადოების დამოკიდებულება ამ საკითხის მიმართ სამედიცინო თვალსაზრისს ბევრად ჩამორჩებოდა. მისი შეცვლა მაჟამადაც დიდ დროსა და ძალისხმევას მოითხოვს. სულთ ავადმყოფობა ამჟამადაც საშინელ დამლად (სტიგმად) მიაჩნიათ და მათ, ვინც ამ დაავადებისაგან სრულიად განიკურნა, უზარმაზარი ძალისხმევა სჭირდებათ იმისათვის, რომ საზოგადოებამ ნორმალურ ადამიანებად ცნობს. (დეფლორი დენისი, მასობრივი კომუნიკაცია, 2009წ, გვ. 385–386)

მედიის ფუნქცია არასოდეს ყოფილა ისეთი მნიშვნელოვანი და საგულისხმო, როგორც ამჟამადაა. ხალხი საკუთარ სამყაროს იცნობს არა უშუალოდ, არამედ მედიის საშუალებით, მის გონებაში შექმნილი არასრული და გამრუდებული სურათებით.

ამიტომაცაა, რომ ინდივიდი ხშირად გამხდარა რეპორტაჟის გმირიც და ამავედროულად მსხვერპლიც. ალბათ დამეთანხმებით, რომ მედიის მსხვერპლის როლში ყოფნა, ყველაზე მეტად მტკივნეულია იმ ადამიანებისათვის, რომლებიც საზოგადოებამ “გიჟებად” და “გადარეულებად” მონათლა. ფსიქიკური პრობლემების მქონე ადამიანების 22% ამბობს, რომ მედია-პუბლიკაციების შემდეგ თავს გრძნობს უფრო იზოლირებულად და მიტოვებულად. (მედია და ფსიქიკური ჯანმრთელობის საკითხები - ფონდი “გლობალური ინიციატივა ფსიქიატრიაში-თბილისი“-ს გამოცემა, თბ.2009, გვ. 7)

სამნუხაროდ საზოგადოებას არ სჯერა ამ ადამიანების შესაძლებლობების და უნარების, რადგან ინფორმაციის ნაკლებობის, მანკიერი ჩვეულების და კარგი მაგალითების დეფიციტის ატმოსფეროში ცხოვრობს. XXI სა-

უკუნეში ფსიქიკური აშლილობა და სტიგმა მითოლოგიზირებულია, პრობლემები-განდევნილი და სტიგმატიზირებული, ადამიანები დავინწყებული, არადა ჟურნალისტებს აქვთ შესანიშნავი შესაძლებლობა, რომ საზოგადოებას გაახსენონ ეს დავინწყებული ადამიანები, მოუთხრონ რეალურად რა პრობლემები ანუხებთ მათ, რამდენად არის დაცული მათი უფლებები, როგორ ცხოვრობენ, რაზე ფიქრობენ და ოცნებობენ.

დაიძლიოს სტიგმა და ფსიქიკური ჯანმრთელობის შესახებ შეიქმნას უფრო მეტი პოზიტიური სტატია და რეპორტაჟი საკმაოდ რთულია, მაგრამ თუ კი ჟურნალისტები მედია-პროდუქტს პროფესიონალიზმით მოამზადებენ, გაცილებით მეტს მიაღწევენ, შეცდომებს თავს აარიდებენ და დაიცავენ ამ პრობლემების წინაშე მდგარ ადამიანებს მარტოობისა და იზოლაციისაგან.

ჟურნალისტებმა, უნდა იცოდნენ, თუ როგორ უნდა მივედგნენ ფსიქიკური დაავადების მქონე რესპოდენტებს ან როგორ გავაშუქოთ სუიციდი, რომელიც ფსიქიკურ აშლილობასთანაა კავშირში და რა თავისებურება ახასიათებს ძალადობაგანცდილი ბავშვის ინტერვიუს ან როგორ უნდა მივიღოთ მისგან ინფორმაცია ისე, რომ არ დავარღვიოთ პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება.

ადამიანებს, რომელ ქვეყანაშიც უნდა ცხოვრობდნენ, არ გააჩნიათ იმუნიტეტი ფსიქიკური აშლილობის მიმართ. მსოფლიოში დაახლოებით 450 მილიონ ადამიანს აღენიშნება ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემები, რის გამოც ფსიქიკური აშლილობები ყველაზე გავრცელებულ დაავადებათა რიცხვში შედის. მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის მონაცემებით, ყოველ მეოთხე ოჯახში, სულ ცოტა, ერთი ოჯახის წევრს მაინც აქვს ფსიქიკური აშლილობა ცხოვრების რალაც მონაკვეთში. ყველაზე ნათელი

მაგალითია დეპრესია, რომელიც ავადმყოფობის და შრომისუუნარობის გამომწვევ მიზეზთა შორის მეოთხე ადგილზეა. დეპრესიით დაავადებულთა რაოდენობა მუდმივად იზრდება, როგორც განვითარებულ ისე განუვითარებელ ქვეყნებში.

ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის 1999 წლის მოხსენებაში აღნიშნულია, რომ საშუალო და დაბალშემოსავლიან ქვეყნებში დაავადებათა ტვირთის 10% სწორედ ფსიქიკურ აშლილობებზე მოდის.

მეცნიერთა დასკვნებით, ფსიქიკურ აშლილობათა 90% განკურნებადია, უახლესი სამკურნალო მეთოდების წყალობით, მაგრამ სტიგმის დამლუპველი ზეგავლენიდან გამომდინარე, უმრავლესობა დროულად არ მიმართავს სამკურნალო და სარეაბილიტაციო დაწესებულებებს. მსგავსი ცენტრები და დაწესებულებები მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში მრავლად არსებობს. მათ შორის საქართველოშიც. ამ კუთხით ჩვენს ქვეყანაშიც აქტიურ მოღვაწეობას ეწევა სახელმწიფო, კერძო თუ არასამთავრობო ორგანიზაციები. 2008 წლის 8 აგვისტოს, 6 არასამთავრობო ორგანიზაციის მიერ საქართველოს ფსიქიკური ჯანმრთელობის კოალიცია დაფუძნდა. კოალიციის მიზანია საქართველოში ადამიანის უფლებების დაცვას და თავისუფლებების პატივისცემაზე დაფუძნებული ფსიქიკური ჯანმრთელობის სისტემის შექმნის ხელშეწყობა. აღნიშნული ორგანიზაციები დღესაც აქტიურ საქმიანობას ეწევიან. 2008 წელს, ფონდმა “გლობალური ინიციატივა ფსიქიატრიაში-თბილისი” საქართველოში ფსიქიკური აშლილობის მქონე ადამიანთა სამედიცინო-სოციალურ საჭიროებათა კვლევა ჩაატარა. კვლევის შედეგების თანახმად:

1. ფსიქიკური აშლილობის მქონე ადამიანები ერთ-ერთ ყველაზე დაუცველ ჯგუფს მიეკუთვნება. მიუ-

ხედავად შრომისუნარიანი ასაკისა და განათლებისა, მათი აბსოლიტური უმრავლესობა (90%) უმუშევარია, შემოსავლის ერთადერთი წყარო შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსით გათვალისწინებული პენსიაა;

2. ფსიქიკური აშლილობის მქონე პირთა 18% განქორწინებულია, 40% არასდროს ყოფილა დაოჯახებული.

3. ფსიქიკური აშლილობის მქონე პირთა სოციალური ურთიერთობები ღრიბია, მათი 74% წლებია არა ყოფილა სტუმრად. 88%-ზე მეტი ძირითადად სახლშია გამოკეტილი.

4. ფსიქიკური აშლილობის მქონე პირთა 88%-ს კონფლიქტი აქვს ოჯახში.(მედია და ფსიქიკური ჯანმრთელობის საკითხები - ფონდი “გლობალური ინიციატივა ფსიქიატრიაში-თბილისი”-ს გამოცემა,თბ.2009წ, გვ.18)

ჩვენს საზოგადოებაში მრავალი მცდარი შეხედულებაა დამკვიდრებული, რაც ბადებს სტიგმას და მას დისკრიმინაციულ ქცევად გარდაქმნის.

სულიერი ჯანმრთელობის პრობლემებთან დაკავშირებით რამოდენიმე მითი არსებობს:

1) „სულიერად დაავადებულები მოძალადეები და საშიშები არიან“;

2) „სულიერად დაავადებულები საბრალოები და ნაკლებად ჭკვიანები არიან“;

3) სულიერი ჯანმრთელობის პრობლემები პიროვნების გონებაჩლუნგობითაა გამოწვეული“;

4) სულიერი დაავადება განუკურნებელია“;

აღნიშნული ჩამონათვალი მხოლოდ და მხოლოდ ყალბ ფაქტებს შეიძლება ეფუძნებოდეს. ადრე თუ გვიან აქტიური საზოგადოების და მედიის წყალობით ეს მითებიც უნდა გაქრეს, თორემ ერთხელ განდევნილს და გა-

რიყულს ისევ და ისევ მხარდამჭერი გარემო თუ დააბრუნებს უკან, საზოგადოებაში.

მიუხედავად იმისა, რომ სულიერად დაავადებულების მიმართ დამოკიდებულება ნაკლებად ნეგატიურია, ვიდრე დემენციისა და დეპრესიის შემთხვევაში, ფსიქიატრიული პრობლემების მქონე ადამიანები საზოგადოებაში მოძალადეებად, აგრესიულ და საშიშ პიროვნებად აღიქმებიან.

1991 წელს, გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ გამოსცა “სულიერად დაავადებულთა დაცვისა და სულიერი ჯანმრთელობის დაცვის გაუმჯობესების პრინციპები”, რომელშიც ჩამონეროლია სულიერ დაავადებებთან ასოცირებული სტიგმისა და დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის ნორმები და პრინციპები. ამ კუთხით არაერთი ნაბიჯი გადაიდგა. დღეს მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში და მათ შორის საქართველოშიც არსებობს არაერთი ორგანიზაცია, რომლებიც სწორედ ამ სფეროში ეწევიან აქტიურ მოღვაწეობას, თუმცა კარგი მკურნალობა, მედიის აქტიური მუშაობა ამ კუთხით და მხარდამჭერი საზოგადოება დისკრიმინაციის აღმოფხვრის მთავარი ქვაკუთხედია. (ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროში მოქმედი ორგანიზაციები-ფონდი “კორდედის” გამოცემა, თბ.2009, გვ.4).

ბოლო 30 წლის მანძილზე ჩატარებული კვლევების შედეგად შეიძლება თამამად ითქვას, რომ მასმედია ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი იარაღია სტიგმისა და დისკრიმინაციის წინააღმდეგ კომპლექსურ ბრძოლაში. სტიგმატიზირებულები ხშირად გულჩათხრობილნი არიან და სხვა ადამიანებთან ნაკლები ურთიერთობა აქვთ, მათ დამოკიდებულებები იმ ფილმების, სატელევიზიო პროგრამებისა თუ სიახლეების საფუძველზე უყალიბდებათ, რასაც ისინი უყურებენ. აქედან გამომდინარე, ცხადია, თუ რა როლი

აკისრია მედიას სულიერად დაავადებულთა სტიგმისა და დისკრიმინაციის აღმოფხვრის საქმეში. იგი ერთ-ერთი საშუალებაა, რომელსაც შეუძლია ეს გარიყული ადამიანები საზოგადოებაშივე დააბრუნოს.

კვლევები ადასტურებს, რომ ქართულ სივრცეში ფსიქიკური აშლილობის მქონე პირებთან დაკავშირებული საკითხების გაშუქებას არასათანადო ყურადღება ეთმობა. ტელეგადაცემები ხშირად არასწორად წარმოაჩენენ აღნიშნულ პრობლემას. ფსიქიკურად აშლილი და სტიგმატიზირებული ადამიანების გაშუქება, პასუხისმგებობასთან ერთად, პროფესიონალიზმის უმაღლეს საფეხურს მოითხოვს. ჟურნალისტმა გაითვალისწინოს უნდა, რომ ფსიქიკური პრობლემების მქონე ადამიანებსაც აქვთ უნარი სრულად ჩაერთონ და მონაწილეობა მიიღონ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ადამიანებს, რომლებიც მკურნალობენ შეუძლიათ აკონტროლონ თავიანთი აშლილობა. საზოგადოების მიუღებლობა ხშირად მათთვის ერთადერთი ბარიერია. მხარდამჭერ საზოგადოებაში ისინი სრულად ავლენენ თავიანთ უნარებს. კვლევები ადასტურებს, რომ ასეთი ადამიანების ინტელექტის კოეფიციენტი საშუალოა. ისინი ჩვენსავით ჩვეულებრივი ადამიანები არიან, ოცნებობენ, აქვთ ნატვრები და იმედები.

ფსიქიკური აშლილობის მქონე ადამიანთა უფლებები ხაზგასმულია არაერთ საერთაშორისო დოკუმენტში და აღიარებულია კანონმდებლობით.

საქართველოს კანონი “ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ” ძირითადი დოკუმენტია, რომელიც განსაზღვრავს ფსიქიატრიული დახმარების ფორმებსა და ფსიქიკური აშლილობის მქონე ადამიანთა უფლებებს. კანონის პრეამბულაში ნათქვამია: “საქართველო, როგორც დემოკრატიული სახელმწიფო აღიარებს, რომ ფსიქიკური

ჯანმრთელობა არის ადამიანის ჯანმრთელობის ფუნდამენტური ნაწილი და საზოგადოების კეთილდღეობის აუცილებელი პირობა, ხოლო ფსიქიკური აშლილობის მქონე პირთა უფლებების დაცვა სახელმწიფოს მოვალეობაა...”

მიხედვად ამისა, ქართულ რეალობაში ხშირად ირღვევა ადამიანის უფლებები. დღეს უკვე გახშირდა შემთხვევები, როდესაც ჟურნალისტებს კაცის შეურაცხყოფა “ჩირად არ უღირთ”. დღესდღეობით სენსაციის მოყვარულობა “პური არსობისაა” გამხდარი მედიისთვის.

კონსტიტუციის 29-ე მუხლის თანახმად, ადამიანის პირადი ცხოვრება ხელშეუხებელია, ხოლო 41-ე მუხლის შესაბამისად, დახურულია “ოფიციალურ ჩანაწერებში არსებული ინფორმაცია, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის ჯანმრთელობასთან, მის ფინანსებთან ან სხვა კერძო საკითხებთან”. არავის აქვს უფლება, მოითხოვეს საჯარო დაწესებულებაში დაცული ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რა დაავადება გადაიტანა ამა თუ იმ კონკრეტულმა პირმა, როგორია მისი შემოსავალი და ა.შ. აგრეთვე, პირად საიდუმლოებად უნდა ჩაითვალოს ნებისმიერი სხვა ინფორმაცია, რომელიც პირის ინდენტიფიცირების საშუალებას იძლევა.

მედიის მუშაობაში ფსიქიკური აშლილობის მქონე პირთა უფლებების ნათლად წარმოჩენა და მათი დაცვა, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია, იმისათვის რომ საზოგადოებამ აღიაროს და პატივი სცეს ფსიქიკური პრობლემების მქონე ადამიანების უფლებებს. გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ ფსიქიკური აშლილობის მქონე ადამიანთა უფლებები არაერთ საერთაშორისო დოკუმენტშია ხაზგასმული. გაეროს უფლებების დაცვის სისტემა, ფსიქიკური ჯანმრთელობის დაცვის ევროპული დეკლარაცია, ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლე-

ბების საერთაშორისო აქტი და კიდევ არაერთი დოკუმენტი არსებობს, სადაც შეხვედებით ფსიქიკური აშლილობის მქონე პირთა უფლებების დეტალურ აღწერას.

ლოდესაც ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე ადამიანებზე წერთ ან ამზადებთ რეპორტაჟს, გახსოვდეთ:

1. ხელი არ უნდა შეუწყოთ ფსიქიკური პრობლემების მქონე ადამიანების შესახებ არასწორი წარმოდგენის განმტკიცებას-რომ ისინი არიან სახიფათონი, უსუსურნი და ა.შ

2. ხელი არ უნდა შეეწყოთ ადამიანებისათვის იარლიყის მიკერებას. ანდა მოერიდოთ დამამცირებელი ტერმინების გამოყენებას, მაგალითად, შიზოფრენიკი, პარანოიკი, ფსიქოპათი, ფსიხი ან ფსიქიკური ჯანმრთელობის ტერმინოლოგიის არამართებულ და შეუსაბამო გამოყენებას. გამოიყენეთ თანამედროვე ტერმინები-მაგ.ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემის მქონე ადამიანი და არა მანიაკი, ან ფსიხი, მთვარეული ან შიზოფრენიკი, ფსიქიკური ჯანმრთელობის დაცვის სამსახური/დანესებულება და არა საგიჟეთი და ა.შ

3. დაუშვებელია ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების ირელევანტურად დაკავშირება კრიმინალურ-კანონსაწინააღმდეგო ქცევასთან(მანიაკალურ-დეპრესიული ფსიქოზით დაავადებული პრობაციას გადის მაღაზიაში ქურდობისათვის)

4. პირველ ადგილზე დააყენეთ ადამიანი და არა მისი ფსიქიკური დაავადება. ფოკუსი ინდივიდზე უნდა გაკეთდეს და არა მის პრობლემაზე ან და ფსიქიკურ აშლილობაზე, გარდა იმ შემთხვევისა თუ ისტორიისთვის-ამბისთვის ეს გადამწყვეტია.

5. აქცენტი დასვით მთლიან პიროვნებაზე და აჩვენეთ-გადმოეცით ფ/ჯ პრობლემა კონტექსტში, როგორც ადამიანის ცხოვრების ერთი ნაწილი.

6. წარმოაჩინეთ ადამიანი მისი მრავალფეროვნებით და მრავალ პლანში. ქცენტი უნდა გაკეთდეს მის შესაძლებლობაზე, უნარებზე, ნიჭზე და არა შეფერხებებზე და უუნარობაზე. ბევრი მომხმარებელი ცხოვრობს სავსე და და ქმედითი ცხოვრებით. გაშუქებისას უნდა აისახოს და გამოჩნდეს, ფსიქიკური დაავადებების მქონე ადამიანები როგორც საზოგადოების აქტიური და ქმედითი წევრები. მათი წარმოჩენა ადამიანებთან ურთიერთობისას, შრომის პროცესში ხელს უწყობს დაბრკოლებების და ბარიერების ნგრევას და კომუნიკაციის არხებს ხსნის.

7. მიეცით საშუალება მომხმარებლებს თავად ისაუბრონ საკუთარ თავზე. ფსიქიკური ჯანმრთელობის საკითხებზე მონოდებული ისტორიები უნდა შეიცავდეს ინფორმაციას სხვადასხვა წყაროებიდან მომხმარებლების ჩათვლით. ისტორიის ყველა შრე –ნიუანსი ვერ დაიფარება თუ ინფორმაციის წყარო მხოლოდ ბიუროკრატიები, პროფესიონალები ან ის ადამიანები არიან, ვისაც არ გამოუცდია, არ შეხებია ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემები.

8. მომხმარებლები წარმოადგინეთ პოზიტიური კუთხით. სასურველია, იტერვიუ აიღოთ იმ ადამიანებისაგან, ვინც გამომჯობინდნენ ან მათ აღენიშნებათ გამომჯობინების პოზოტიური დინამიკა ანუ პოზიტიურად მიდის დაძლევა ან გამკლავება.

9. სათუთად და ყურადღებით მოეკიდეთ გარკვეულ ტერმინებსა და ცნებებს ჰედლაინებში. ჰედლაინი პირველ შთაბეჭდილებას ქმნის. სენსაციისთვის წარსულში ხშირად იყენებდნენ ტერმინებს ფსიქიკური ჯანმრთელო-

ბის საკითხების სფეროდან. დაუსვით საკუთარ თავს კითხვა, არის თუ არა ჰედლაინი ამბის შესაბამისი.

10. გამოიყენეთ სიტყვები, რომლებიც ზუსტად ახასიათებენ სიტუაციას ან ადამიანს. ფსიქიკური ჯანმრთელობის მქონე ბევრი ადამიანი არც ძალიან წარმატებული და არც ძალიან ტრაგიკული ფიგურაა. ისინი ჩვეულებრივი ადამიანები არიან, ჩვენი მსგავსი. შიშები არ უნდა იყოს განსჯითი, ან ემოციური და ზუსტად უნდა ასახავდნენ ფაქტს და ისტორიას.

11. მუდმივად განიახლეთ ცოდნა ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროში სიახლეების შესახებ. პოზიტიური დახასიათება არ გააძლიერებს დრომოჭმულ მითებს ფსიქიკური დაავადებების შესახებ.

12. გამოიყენეთ დიაგნოსტიკური კატეგორიები მხოლოდ მაშინ, როდესაც ეს რელევანტურია და აუცილებელი. ამ დროს სასურველია იხმაროთ: „მას აქვს შიზოფრენია“, ვიდრე ის „შიზოფრენიკა“.

13. არ დაუკავშიროთ ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემები საფრთხეს. მომხმარებლები ნაკლებად სჩადიან დანაშაულს ძირითად მოსახლეობასთან შეფარდებით.

14. მოერიდეთ იუმორის მოშველიებას სხვა ადამიანის ღირსების შესაღახად.

(ფსიქიკური ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში მოქმედი ორგანიზაციები საქართველოში, თბ.2009წ.,გვ.11)

ამრიგად, ჟურნალისტი, რომელსაც ფსიქიკური პრობლემების მქონე ადამიანთან ექნება შეხება, პირველ რიგში უნდა იცნობდეს კანონს „ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“, რადგან ამ გზით თავიდან აიცილებს შეცდომებს, რომელთაც ადამიანის უფლებების დარღვე-

ვამდე მივყავართ. მასმედიის წარმომადგენლებს საერთო კულტურასთან ერთად უნდა ჰქონდეთ სამართლებრივი ცნობიერება, უნდა იყვნენ კანონმორჩილნი და თვითნებურად არ გადალახონ სამართლებრივი ზღვარი. ფსიქიკური და სტიგმატიზირებული ადამიანებისადმი მიძღვნილ მედია-ნაწარმს პოზიტიური ზეგავლენის მოხდენა შეუძლიათ საზოგადოებრივ თვალსაზრისზე

ლიტერატურა

1. მედია და ფსიქიკური ჯანმრთელობის საკითხები - ფონდი “გლობალური ინიციატივა ფსიქიატრიაში-თბილისი”-ს გამოცემა, თბ. 2009წ
2. საქართველოს სახალხო დამცველის პერიოდული გამოცემა, „წურნალი „სოლიდარობა“, თბ. 2007წ.
3. კანონი “ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ”, 2005წ.
4. ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროში მოქმედი ორგანიზაციები-ფონდი “კორდედის” გამოცემა, თბ. 2009წ.
5. ადამიანის უფლებები და პოლიციური პრაქტიკა, თბ. 2005 წ;
6. საყვარელიძე ფრიდონ. პრაივესი, ანუ განმარტოების სიკეთის შესახებ (თავისუფლება №1 (13) (2003 იანვარი) თავისუფლების ინსტიტუტი. თბილისი;
7. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი;
8. ადამიანის უფლებათა დაცვის კონვენცია;
9. საქართველოს კონსტიტუცია;
10. საქართველოს წურნალისტთა ეთიკის ქარტია, 2009 წ;
11. ბავშვთა უფლებების დაცვის კონვენცია;
12. ზოგადი პროფესიული სტანდარტები, წურნალისტის პროფესიული მოვალეობები, 2008 წ.;
13. დეფლორი დენისი, მასობრივი კომუნიკაცია, თბ. 2009წ.

- 14.სასამართლო ჟურნალისტიკის სახელმძღვანელო, 2002 წ;
- 15.ჟურნალისტური ეთიკა და თვითრეგულირების მექანიზმები, „თავისუფლების ინსტიტუტი“, 2003 წელი
- 16.საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში, თბ.2002წ.
17. ფსიქიკური ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში მოქმედი ორგანიზაციები საქართველოში, თბ.2009წ.

Guranda ShamiliSvili

Mental health issues in the materials of the Georgian Press Summary

Informing the public and journalists about mental health issues it is extremely important. It is known that the media is an indicator of the prevailing views in the public consciousness. At the same time they are a powerful means of shaping public opinion. An analysis of the image of psychiatry, psychopathology, general issues related to mental health, which are represented in the media, provides valuable information about the attitude of society to the mentally ill to psychiatric care psychiatrists and psychiatry in general. Public opinion as reflected in the materials of the press, may be one indicator of the effectiveness of mental health services adequacy of organizational and legal aspects of their activities. In this regard, psychiatrists and other mental health professionals in their work should take into account the influence of the media, that they can have on public opinion when discussing mental health issues ..

Publication of relevant and timely, and contains not only an analysis of information, published in the pages of the Georgian press, but also a range of measures aimed at developing ethical guidelines with the press and other media.

Гуранда Шамилишвили

Вопросы психического здоровья в материалах грузинской прессы Резюме

Информирование населения и журналистов о проблемах психического здоровья необычайно важно.

Известно, что СМИ являются своеобразным индикатором бытующих в общественном сознании представлений. В то же время они являются мощным средством формирования общественного мнения. Анализ образа психиатрии, психической патологии, вообще проблем, связанных с психическим здоровьем, которые представлены в СМИ, позволяет получить ценную информацию об отношении общества к психически больным, к психиатрической помощи, к психиатрам и психиатрии в целом. Общественное мнение, отраженное в материалах прессы, может явиться одним из индикаторов эффективности деятельности психиатрических служб, адекватности организационных и правовых аспектов их деятельности. В связи с этим психиатры и иные специалисты психиатрических служб в своей работе должны учитывать фактор влияния средств массовой информации, который они могут оказывать на общественное мнение при обсуждении **вопросов психического здоровья.**

Публикация актуально и своевременно и содержит не только анализ информации, опубликованной на страницах грузинской прессы, но и круг мер, направленных на выработку этических принципов с представителями прессы и других СМИ.

ახალი მედიის პრობლემები

ნესტან მამუჭაძე

ახალი მედიის შექმნამ ტრადიციულ მედიას გარკვეული სახეცვლილებები მოუტანა. აუდიტორიის მიზიდვის გამო, ე. წ. „ძველი მედია“ იძულებული გახდა გარკვეული კორექტივები განეცადა, რაც თვით ეპოქითაა ნაკარნახევი. ახალი მედიის დაარსება ძველი მედიის წინაშე გარკვეულ კითხვებს სვამდა – გააგრძლებდა თუ არა ძველი მედიასაშუალება მუშაობას და თუ გააგრძლებდა რა სახით? ტერმინი „ახალი მედია“ მჭიდროდ უკავშირდება ცნებას ვებ 2.0, რაც გულისხმობს ინფორმაციის შექმნისა და გავრცელების ინსტრუმენტების ხელმისაწვდომობას და გამოყენებას. ეს კი ის ინსტრუმენტებია, რითაც „ძველი მედია“ უნდა განახლდეს. აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ძველი მედია ახალი ტექნოლოგიების პირობებში თუ არსებობს დროებითაა და ჩვენს წინაშე იგი განახლებული მედიის სახითაა წარმოდგენილი. ის ტრადიციები, რაც მას გააჩნია, მისი საფუძველია და ახალი ტექნოლოგიები კი განვითარების უპირველესი წყარო.

მას შემდეგ, რაც ინტერნეტმა ტრადიციული მედიასაშუალებების ფუნქციები შეითვისა, ადამიანები მიხვდნენ, რომ მსოფლიო აბლაბუდა მათ არამარტო ინფორმაციის მიმღებ, არამედ გადამცემად ყოფნის საშუალებასაც აძლევდა. ამ საფუძველმა შექმნა სოციალური ქსელები. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მათმა ნაწილმა ძალიან მალე დაასრულა არსებობა, ნაწილი კი დღემდე არსებობს, თუმცა ერთ ადგილზეა გაყინული, ნაწილი კი

გამუდმებით განიცდის მოდერნიზაციას. სოციალური ქსელები, რომლებზედაც ქვემოთ ვისაუბრებთ, ხშირ შემთხვევაში ახალი მედიის შემოსავლის წყარო ხდება (და ზოგჯერ ძირითადიც). მაშასადამე, ტრადიციული მედია ამ მხრივაც საჭიროებს ბევრი რამის გადახარისხებას.

ყველა სახის მედიაკამპანიის მარკეტინგული სტრატეგია გულისხმობს კომპანიის ძალისხმევას, გაიკეთოს რეკლამა იმ ორი ჯგუფის წინაშე, ვისი მხარაჭერაც ესაჭიროება უწყვეტი ფუნქციონირებისთვის. მოგეხსენებათ, ესენი აუდიტორია და რეკლამის დამკვეთები გახლავთ. აუდიტორიის გარეშე მედია საუკეთესო პროდუქციის წყალობითაც ვერ მიიზიდავს რეკლამის დამკვეთებს, რაც ბუნებრივია, კომპანიისთვის დამღუპველია.

მედიასაშუალებებს ქსელში და ინტერნეტის გარეთ მზარდ კონკრეტულ ბაზარზე უწევთ სარეკლამო თანხების საკუთარი წილისათვის ბრძოლა. თუ აქამდე ბრძოლა მედიაორგანიზაციებს შორის მიმდინარეობდა, დღეს მედიას უწევს კონკურენცია გაუწიოს თავად რეკლამის დამკვეთსაც, რადგან რეკლამათა პოტენციური დამკვეთიც დღეს თვითრეკლამის, სოციალური კამპანიებისა და აქციების გზით ცდილობენ გაიკეთონ რეკლამა, რაც შესაძლებელია იაფად, საერთოდ უფასოდაც კი აუდიტორიის ხარჯზე. მათ ამის საშუალებას ინტერნეტი აძლევთ. შესაბამისად, სარეკლამო შემოსავლების დიდი ნაწილი დღეს კვლავ რეკლამის დამკვეთებთან ბრუნდება, არ რჩება.

თუ პრესა ყიდის ადგილს ფურცელზე, რადიო და ტელევიზია საავტორო დროს, ინტერნეტში შეიძლება გაიყიდოს დროც და ადგილიც, თან შეიძლება იმ რაოდენობით, რომ გაყიდვა ინდივიდუალურად შესაძლებელია მორგებულ იყოს მომხმარებელზე.

იტერნეტში რეკლამას სხვადასხვა სახე აქვს. აქ განსაკუთრებით გააქტიურებულია თავითრეკლამის ფორმები და ფარული რეკლამა. ტრადიციულ ფორმად ჩამოყალიბდა ინტერნეტისთვის ბანერული რეკლამა. თუ გვერდი ორიენტირებულია ვიდეოპროდუქციის წარმოებაზე, გავრცელებული ფორმაა ვიდეოფაილის დაწყებამდე ან დასრულებისას, ან ლაივმაუწყებლობის ჩართვისას, სა-რეკლამო ვიდეორგოლების ჩვენება.

საქართველოში ახლახანს გამოვიდა წიგნი “facekookma რა ჰქნა“, რომლის ავტორიც „თი ბი სი“ ბანკია. წიგნი, რომელიც ბანკმა რამდენიმე რამდენიმე ქართველი ბლოგერის პოსტებისგან შეკრა, ფასიანია და შვიდ ლარამდე ღირს. წიგნის პრეზენტაციას წინ ხმაურიანი სკანდალი იძლოდა: ბანკის მიერ შედგენილ ხელშეკრულებაში ეწერა, რომ მის თანახმად, ბლოგერები საკუთარი ბლოგის საავტორო უფლებებს კომპანიას გადასცემდნენ. ატეხილი აჟიოტაჟის გამო, ბანკს ოფიციალური ბოდიში არ მოხდია, სამაგიეროდ კი წიგნის გრანდიოზული პრეზენტაცია გაიმართა, სადაც მონაწილეებს უფასო ტორტი და სასმელი ერგოთ.

სხვადასხვა გვერდებზე გამოქვეყნებული კვლევების თანახმად, დიდ ბრიტანეთში, სოციალურ ქსელებში, მცირე ბიზნესის წარმომადგენლები აქტიურობენ. ბრიტანელი ბიზნესმენების 77% აცხადებს, რომ სოციალური ქსელები საკუთარი პროდუქციის პოპულარიზაციისთვის არ გამოუყენებიათ. მხოლოდ 23% აკეთებს გვერდებს ამა თუ იმ სოციალურ ქსელში.

ასეა მსოფლიოს სხვა წამყვან ქვეყნებშიც. ქართული კომპანიებისთვის კი ”დალაიკებებით” გატაცება ერთგვარი სახადია, რომელსაც ადრე თუ გვიან ისინი მოიხდიან. ეს გარ-

დაუვალაია, რადგან ბიზნესი სარეკლამო კომპანიების შედეგებს უყურებს. სოციალურ ქსელზე მირებული ამდენი "ლაიკი" კი საქონლის რეკლამას წარმოადგენს, რასაც კომპანიის მენეჯერონე უსახსროდ აკეთებს. თუმცა, აქვე დავსძენდით იმასაც, რომ "დალაიკების" ბუმის დასასრული რეკლამის დამკვეთების მედიაორგანიზაციებში დაბრუნების სანინდარი ნაკლებად უნდა იყოს.

2010 წლის დასაწყისში სხვადასხვა კომპანიების ანალიტიკოსებმა გამოაქვეყნეს, რომ აშშ-ში ინტერნეტ-რეკლამაზე გაღებული ხარჯები რეკლამის ბეჭდურ სახეობებს გაუსწრებს. რეკლამის ინტერნეტში გადიდება არ ნიშნავს იმას, რომ ტელევიზიები, პრესა და რადიო სარეკლამო შემოსავლებს იმავე მაჩვენებლით კარგავს, პირიქით, წარმატებული მედიაორგანიზაციების შემთხვევაში, რომლებსაც არ უჭირთ ინტერნეტის შესაძლებლობების სწორად გამოყენება, ონლაინ რეკლამა მხოლოდ შემოსავლის წყაროა და დაკარგვის.

სოციალური ქსელის სივრცეს როგორც რეკლამის, ასევე ანტირეკლამის გასარეკეთებლადაც იყენებენ. ამის ნატელი მაგალითია 2011 წლის მაისში ფეისბუქზე გავრცელებული მოყვარულების მიერ "პოპულში" გადაღებული ვიდეო. კადრში ჩანს ვირტხა, რომელიც პროდუქტზე თავისუფლად დარბის. ბუნებრივია, მასალას შესაბამისი გამოხმაურება მოყვა საზოგადოებისგან. ეს ყველაფერი კი სავაჭრო ცენტრის ოროდუქტის მომხმარებელტა რაოდენობაზე აისახა. მოგვიანებით "პოპული" იძულებული გახდა, რეკლამა სხვადასხვა რეიტინგულ მედიასაშუალებასა თუ ინტერნეტ-გვერდზე განეთავსებინა.

დასავლეთის პრაქტიკა დღეს ბანეროგაცვლითი ქსელის სისტემას რეფორმებს უწინასწარმეტყველებს. ცვლილებათა უმთავრეს მიზეზად წამყვანი ქვეყნების ინტერნეტ-სივრცის გაცვლითი ქსელებისათვის ისეთ კომპანიატა მომრავლება გახდა, რომელებსაც ბანარული რეკლამის განთავსებასთან ერთად ფულის გადახდის შესაძლებლობაც აქვთ და შესაბამისად, არ აქვთ სურვილი, სხვა რეკლამა საკუთარ საიტზე განათავსონ. სწორედ ამიტონ, გაცვლითი ქსელების საკომისიო გადასახადი 50%-მდე არის გაზრდილი და ბანეროგაცვლითი ქსელის უფასო მომსახურებით მხოლოდ პატარა საიტებილა სარგებლობენ.

მაშასადამე, ძველს ახალი ენაცვლება. თავდაპირველად სიახლეს დადებითად ერთეულები ხვდებიან, მაგრამ საბოლოოდ ყველა ერთ დასკვნამდე მიდის – ტექნოლოგიების წინსვლას, მოდერნიზაციას რთულია მხარი აუქციო. საბოლოოდ კი მსოფლიო აუდიტორია სიახლეთა ფერხულში ავტომატურად ერთვება.

ლიტერატურა

1. **კუპრაშვილი GARB 2011:** კუპრაშვილი ნათია. "ახალი მედია – ძველი მედიისათვის" (გზამკვლევი) გამომცემლობა "კოლორი".
2. **ახალი მედიის საფუძვლები 2010:** (რედაქტორი თამარ კალმახიტაშვილი, შემდგენლები თინათინ დვალიშვილი და სანდრო ასათიანი. გამომცემლობა TOL.
3. www.media.ge

Nestan Mamuchadze

The Problems of the New Media

Resume

The development of new media caused changes in traditional media. It is impossible for media to attract clients, without possessing the auditory, even if the best outcome is produced. An advertisement in internet is diversified. In internet advertisement very actual is self-advertisement and subliminal advertisement. Social networks are used at present as for advertisement, so for anti advertisement. According to the western experience, many changes can be forecasted in this direction, too.

Нестан Мамучадзе

Проблемы новых средств массовой информации

Резюме

Разработки новых средств массовой информации обусловили изменения в традиционных средствах массовой информации. Это невозможно для СМИ не имея аудитории привлечь клиентов, даже если имеется хороший результатю Реклама в Интернете диверсифицирована. В сети Интернет реклама является актуальной в виде саморекламы и подсознательной рекламы. Социальные сети используются в настоящее время как для рекламы, так и для анти-реклама. В соответствии с западным опытом многие изменения можно также прогнозировать в этом направлении.

პოლიტიკური მიცნობები

ევროკავშირი გლობალურ პოლიტიკაში

ირაკლი მანველიძე

პოსტბიპოლარული საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემაში ევროკავშირის მზარდი როლი და მნიშვნელობა უდავო ფაქტია. შესაბამისად, სამეცნიერო ლიტერატურაშიც კარგა ხანია ფიგურირებს აზრი ევროკავშირის, როგორც გლობალური ლიდერის შესახებ. ვინაიდან, საერთაშორისო პოლიტიკაში ევროკავშირის როლის ზრდა გავლენას ახდენს მსოფლიო პოლიტიკის განვითარების ტენდენციებზეც. მასზე საუბარია ყველა იმ მნიშვნელოვან სამეცნიერო-ანალიტიკურ ნაშრომში, რომლებიც ეხება გლობალურ პოლიტიკას და იმ ტენდენციებს, რომელთაც ადგილი აქვს თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობებში.

სამეცნიერო ლიტერატურაში ევროკავშირის, როგორც გლობალური აქტორის პოტენციალის შეფასების კრიტერიუმი ძალიან მაღალია. მართალია, ამ კუთხით მასში მოტანილია ბევრი დამაჯერებელი არგუმენტი, მაგრამ არსებობს გარკვეული გადაჭარბებაც. თუნდაც ის რომ არ სურთ საკითხის შესწავლაში გამოიყენონ კრიტიკული და ანალიტიკური მეთოდოლოგია. თუმცა ევროკავშირის საერთაშორისო როლის შემსწავლელი ბევრი სამეცნიერო ნაშრომი საკითხს სწორედ ამ მიმართებით განიხილავს. მართებულია მოსაზრება, რომ ევროკავშირი განვიხილოთ გლობალური ლიდერობის კონტექსტში, მიუხედავად იმისა რომ ევროკავშირი

ჯერ კიდევ არ ჩამოყალიბებულა სრულად „ინტეგრირებულ სუბიექტად“.

ევროკავშირის, როგორც საერთაშორისო აქტორის შესახებ დასავლურ პოლიტიკურ და საერთაშორისო ურთიერთობების სამეცნიერო თეორიებში არსებობს რამდენიმე მიდგომა. ერთ–ერთ ქოლისტიკური (აქცენტის გაკეთება როგორც ერთ მთლიანზე) მიმართულების თანახმად ევროკავშირი საერთაშორისო არენაზე უკვე გამოდის როგორც ერთიანი მოთამაშე აქტორი (მართალი, არ არის სახელმწიფო, მაგრამ ფაქტობრივად ანალოგიურია) და ყურადღება გამახვილებულია მის საერთაშორისო საქმიანობაზე.

მეორე მიმართულება - ინსტიტუტციონალისტები აქცენტს აკეთებს იმაზე, რომ ევროკავშირი წარმოადგენს არა როგორც ერთიან უნიტარულ ერთობას, არამედ ის შედგება მრავალმხრივი რეალობისაგან, რომლებიც გამოდიან არა როგორც დამოუკიდებელი სუბიექტები, არამედ როგორც საერთაშორისო ინსტიტუტების ან სხვა ინსტიტუტების ფუნქციები, რომლებშიც ისინი შედიან.

საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიის კონსტრუქტივიზმის მიმართულება კი ამტკიცებს, რომ ევროკავშირი უკვე პასუხებს იმ ხუთ მნიშვნელოვან კრიტერიუმს, რომელიც საშუალებას იძლევა იგი ჩაითავლოს როგორც საერთაშორისო აქტორი. კერძოდ, მას ნევრი სახელმწიფოებისაგან აქვს ლეგიტიმურობა საგარეო პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღებაზე; ეფექტურად შეუძლია აწარმოოს მოლპარაკებები საერთაშორისო ურთიერთობების სხვა აქტორებთან და შესაბამისად, ამისთვის მას გააჩნია შესაბამის ინსტრუმენტები და საშუალებები; შეუძლია განსაზღვროს პოლიტი-

კური პრიორიტეტები და ჩამოაყლიბოს ერთიანი პოლიტიკა; ნევრ სახელმწიფოებს შეუძლიათ ჩამოყალიბდენენ საერთო ფასეულებებსა და ღირებულებებზე¹.

ზემოხსენებული მიმართულებები წარმოადგენს იმის მაგალითს, თუ როგორ შეიძლება გაიყოს და აქცენტი გაკეთდეს პოლიტიკური მოქმედების ორი განუყოფელი კომპონენტიდან ერთ-ერთზე ან როგორც აგენტზე და ან როგორც სტრუქტურაზე, რომელშიც ის არსებობს.

ბევრი დასავლელი მკვლევარი თვლის, რომ ევროკავშირი შეიძლება განხილულ იქნეს, როგორც „არამთლიანად კონსტრუირებული“ საერთაშორისო აქტორი, რომელიც მეტნაკლებად დიდ გავლენას ახდენს მსოფლიო არენაზე სავაჭრო პოლიტიკის სფეროში, არსებით გავლენას კი გარემოს დაცვის განვითარების სფეროში და ზოგიერთ სხვა სფეროშიც, განსაკუთრებით კი აღსანიშნავია საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის მიმართულებით.

ევროკავშირის როგორც ევროპული და მსოფლიო პოლიტიკის აქტორის ზემოთმოცემული კონცეპტუალიზაცია გულისხმობს ევროკავშირის როგორც პროექტის დაუსრულებლობას და მისი საგარეო პოლიტიკური განზომილების ფუნქციონალური დონეების ფრაგმენტაციას, რომლებიც რჩება მის სამ გამყოფს შორის: ევროპულ თანამეგობრობას/საზოგადოებას, ერთიანი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკებს, რომლებიც ასევე გულისხმობს უშიშროებისა და თავდაცვის ევროპულ პოლიტიკას, და იუსტიციის და შინაგანი საქმეების სფეროში თანამშრომლობას. ამავე დროს,

¹ Bretherton, C. And Volgert, J. The European Union as a Global Actor . - London : Routledge, 1999.

იუსტიციის და შინაგანი საქმეების საკითხები იყოფა პირველ (იმიგრაცია, საგარეო საზღვრების დაცვა/სავიზო პოლიტიკა და პოლიტიკური თავშესაფარის მიცემა) და მესამე მხარეებს შორის. თუმცა როგორც მკვლევარები აღნიშნავენ, ყველა ნიშნის არსებობის მიუხედავად მას არ გააჩნია საკამარისი პოლიტიკური ლიდერობა და შეთანხმებული პოლიტიკური ნება². ვინაიდან მრავალდონიანი ევროკავშირი ასევე ითვალისწინებს მრავალმხრივი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკებს, რომელებსაც ახასიათებთ გარკვეული სისუტე და რომელიც გამომდინარეობს გადანყვეტილების მიღების მრვალცენტრისტულობიდან და სახელმწიფოების და სხვადასხვა ინტერესების ჯგუფების პრიორიტეტების კონკურენციიდან. ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკა მისი ახლანდელი მდგომარეობით მართალია არ არის ერთიანი მაგრამ წარმოადგენს საერთოს. ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკა შეიძლება წარმოადგენილი იქნას, როგორც სამი ქვესისტემის: ევროგაერთიანების, ევროკავშირისა და მათში შემავალი სახელმწიფოების პოლიტიკის შეხამება, რომლებიც მჭიდროდ ურთიერთქმედებენ ერთმანეთთან, როგორც ჩამოყალიბების დონეზე, ასევე მათი რეალიზაციის მსვლელობისას.³

20-ე საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისიდან შემუშავდა ევროკავშირის მრავალმხრივი მართვის კონცეფცია, რომელიც წარმოადგენს სისტემური თეორიების მრავალსახეობას და აპელირებს საშინაო და საგარეო პოლიტიკას შო-

² Ortega, Martin (Ed.). Global views on the European Union. Chaillot Papers No.72. Paris : European Union Institute for Security Studies. November 2004. P.120.

³

რის არსებული ადრეული დაყოფის დაძლევის შესახებ წარმოდგენაზე. მოცემული კონცეფციის თანახმად, მართვის სხვადასხვა დონეებს შორის - ზენაციონალური, ნაციონალური და სუბნაციონალური - არსებობს სხვადასხვა ურთიერთმოქმედების არხები და ურთიერთაკვირები, რომელთა ბიძ ახდენენ მონოპოლიის ლიკვიდაციას მართვაზე და მნიშვნელოვანილად ასუსტებს ნაციონალური მთავრობის უფლებამოსილებას პოლიტიკურ გადანყვეტილებებზე. ამასთანავე ძლიერდება ზენნაციონალური აქტორების უფლებამოსილება (ევროკომისია, ევროპარლამენტი და ევროკავშირის სასამართლო), ისინი ახდენენ დამოუკიდებელ გავლენას პოლიტიკურ პროცესებზე და მათ შედეგებზე. ასევე, რეგიონალურ და ადგილობრივ ხელისუფლებაზე.⁴

ევროკავშირი მხარს უჭერს საკუთარი შიდა და საგარეო პოლიტიკური ინტერესების გოლბალურ კონტექსტში განხილვას, ვინაიდან თვლიან, რომ ტრანსნაციონალურ ეპოქაში გეოგრაფიულად შორეული რეგიონებიდან მომდინარე საფრთხე ისევე იწვევს დიდი ყურადღებას და საზრუნავს, როგორც ახლომდებარე არეალიდან.

საერთაშორისო ტერორიზმი, ბირთვული საფრთხეები, რომელიც არსებობს ჩრდილო კორეაში და სამხრეთ აზიაში, ახლო აღმოსავლეთის უსაფრთხოება, სიტუაცია ავღანეთსა და ეკვატორულ აფრიკაში, ეგვიპტესა და ლიბიაში, ომის შემდგომი რეკონსტრუქცია და რეფორმები ბალკანეთსა და აღმოსავლეთ ევროპის სახელმწიფოებში – ეს არის არასრული სია იმ საერთაშორისო პრობლემებისა, რომლის გადან-

⁴ Nugent, Neill. The Government and Politics of the European Union. 5th ed. - Durham : Duke University Press, 2003. P. 473-474.

ყვეტაშიც ევროკავშირი პირდაპირ მონაწილეობას იღებს, როგორც ერთადერთი მამოძრავებელი საერთაშორისო სუბიექტი.

ევროკავშირის სოციალურ-ეკონომიკური და სამხედრო-პოლიტიკური ასპექტები იძლევა იმის მყარ საფუძვლეს რომ მან პრეტენზია განაცხადოს გლობალურ აქტურობაზე საერთაშორისო პოლიტიკაში.

ევროკავშირში, რომელშიც გაერთიანებულია 27 სახელმწიფო თავისი 500 მილ⁵. ადამიანის შემადგენლობით, აწარმოებს მსოფლიოს მთლიანი პროდუქტის მეოთხედს. აქედან გამომდინარე, არსებობს საფუძველი იმისათვის, რომ იგი ჩართული იყოს გლობალური მოთამაშეების წრეში.⁶ საერთაშორისო სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით ევროკავშირი თავისი მოსახლეობით აღემატება აშშ-ს (290,3 მილ), რუსეთს (144,5 მილ), იაპონიას (127 მილ), თუმცა ჩამორჩება ჩინეთს (1,287 მილ) და ინდოეთს (1,05 მილ.).⁷ ევროკავშირის საერთო ფართობია 4 892 685 კმ².⁸ შედარებისათვის: აშშ-ის და ჩინეთის ფართობი დაახლოებით შეადგენს 9,6 მილ.კვ.კმ-ს. ამ მაჩვენებლის მიხედვით მათ წინ უსწრებენ მხოლოდ რუსეთი და კანადა (17,1 და 10,0 მილ.კვ.კმ). 2001 წლისათვის ევროკავშირის მარტო 15 ქვეყნის მშპ მიმდინარე

⁵ ევროპის კავშირი, თავისუფალი ენციკლოპედია ვიკიპედია - <http://ka.wikipedia.org>

⁶ A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy. Adopted at the European Council meeting in Brussels, December 12, 2003. P. 1. ix. bmuli: <http://ue.eu.int/solana/docs/031208ESSIEN.pdf>

⁷ CIA World Factbook 2003. იხ. ბმული: <http://www.cia.gov>, განთავსების თარიღი, 28.03.2004).

⁸ ევროპის კავშირი, თავისუფალი ენციკლოპედია ვიკიპედია - <http://ka.wikipedia.org>

ფასებში შეადგენდა 8,7 მილიარდ დოლარს. ეს 22%-ით ნაკლები იყო, ვიდრე აშშ-ს მშპ (11,2 მილიარდი დოლარი), მაგრამ ორჯერ მეტი ვიდრე იაპონიისა და ჩინეთის მშპ (4,5 და 3,85 მილიარდი დოლარი). თუმცა, მშპ-ს მაჩვენებლით ერთ სულ მოსახლეზე (20,7 ათასი დოლარი) ევროკავშირი ჩამორჩება აშშ-ს (36,5 ათასი დოლარი.) და იაპონიას (32,6 ათასი დოლარი.), მაგრამ 6,5 ჯერ აჭარბებს ჩინეთის დონეს (3,105 ათასი დოლარი).⁹ ეკონომიკური ტემპის ზრდით ევროკავშირი წინ უსწრებს იაპონიას, მაგრამ მნიშვნელოვნად ჩამორჩება აშშ. 1990 წლიდან 2003 წლამდე იაპონიაში მშპ წელიწადში საშუალოდ 0,3%-ით იზრდებოდა, ევროკავშირში 1,6%-ით, ხოლო აშშ-ში 2,8%-ით.¹⁰ საკმაოდ სწრაფად განვითარდა ჩინეთის ეკონომიკა. დასავლეთის შეფასებით მისი ყოველწლიური ზრდა ბოლო ათწლეულის მანძილზე იყო არანაკლები 9%-ისა.¹¹ მნიშვნელოვანია მხედველობაში მივიღოთ ის, რომ ევროკავშირის ეკონომიკური ზრდის შედარებით დაბალი მაჩვენებელი გამოწვეული იყო თვით ევროკავშირის პოლიტიკიდან გამომდინარე. კერძოდ, ევროკავშირი ემზადებოდა ერთიანი ვალუტის შემოღებისათვის და გააზრებულად ხდებოდა ეკონომიკური ზრდის შეჩერება და უპირატესობა ენიჭებოდა ინფლაციის შეზღუდვის ამოცანებს, სახელმწიფო

⁹ The European Union and World Trade / Compiled by Hanna Skytta. EU Commission Speakers Bureau. November 2002; The Economic Weight of Nations. (<http://www.cesifo.de>)

¹⁰ OECD Economic Outlook. November 2003. № 74. P. 50.

¹¹ Yueh L.Y. China's Economic Growth with WTO Accession: Is It Sustainable? // Asia Programme Working Paper № 1. Royal Institute of International Affairs. London, May 2003. P. 2. (<http://www.riia.org/pdf/research/asia/Chinas%20Economic.pdf>)

ვალისა და დეფიციტის შემცირებას.¹² ამჟამად ერთობლივი ეროვნული პროდუქტისა და საგარეო ვაჭრობის მასშტაბებით ევროპის კავშირი წინ უსწრებს აშშ-ს და იაპონიას¹³.

ევროკავშირი მსხვილი მოთამაშეა საერთაშორისო ვაჭრობაში. ევროკავშირის 15 ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის მოცულობამ 2002 წლისათვის მიაღწია 1,87 ტრილიონ დოლარს, ამ დროს ევროკავშირის და აშშ-ს წილი საერთაშორისო ვაჭრობაში 2002 წლისათვის იყო 18,5% და 18,7%.¹⁴ ჩინეთი საგარეო ვაჭრობის ბრუნვაში ძლიერ ჩამორჩებოდა ევროკავშირს და აშშ-ს. მისი წილი მსოფლიო ვაჭრობაში შეადგენდა 6,1%-ს, ოდნავ მეტი მოდიოდა იაპონიაზე (7,4%), რომელიც 2,5 ჯერ ჩამორჩებოდა ევროკავშირს ამ მაჩვენებლის მიხედვით.

2004 წელს ევროკავშირის გაფართოებამ ორმაგად მოახდინა გავლენა მისი ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებელზე. ევროკავშირის ახალი წევრები ევროკავშირის სტანდერტების მიხედვით მიეკუთვნებოდნენ სუსტი ქვეყნების რიცხვს. ამიტომაც მშპ-ს მაჩვენებელმა ერთ სულ მოსახლეზე დაიწყო შემცირება, ხოლო ეკონომიკურმა ზრდამ დაიწყო შენელება. ევროკავშირს გააჩნია შანსი განამტკიცოს ეკონომიკური ცენტრის პოზიციები მსოფლიო სავაჭრო ბლოკში. ამასთანავე არსებობს ოპტიმისტური პროგნოზი, რომლის მიხედვითაც ევროკავშირის გაფართოება დააჩქარებს ეკო-

¹² European Commission Office of Statistics – Eurostat. იხ. ბმული: <http://europa.eu.int/comm/eurostat/public/datashop>

¹³ ევროპის კავშირი, თავისუფალი ენციკლოპედია ვიკიპედია - <http://ka.wikipedia.org>

¹⁴ Leading exporters and importers in world merchandise trade. 2002. (WTO Data) იხ.ბმული:http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2003_e/section1_e/i06

ნომიკურ ზრდას. ახალი წევრი ქვენები ეცდებიან მაქსიმალურად სწრაფად შეამცირონ ეკონომიკური ჩამორჩენა ევროკავშირის მონინავე ქვეყნებთან მიმართებაში, თუმცა მსოფლიო ეკონომიკური და ევროკავშირის ცაკლეულ ქვეყნების საფინანსო-ეკონომიკური კრიზისები გარკვეულ გავლენას იქონიებს ამ ტენდენციებზე.

ბოლო პერიოდში ევროკავშირი უდავოდ გადაიქცა მნიშვნელოვან ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ძალად, რომლის პოზიციაც აშკარად ანგარიშგასანწევია საერთაშორისო თანამეგობრობაში. მაგრამ, ევროკავშირის მშპ-ის 64% მხოლოდ ევროკავშირის 4 წევრ ქვეყნაზე (გერმანია, გაერთიანებული სამეფო, საფრანგეთი და იტალია) მოდის, მაშინ, როცა ბოლო ორი გაფართოების შედეგად განეწვრიანებულ 12 ქვეყნაზე ერთად მოდის ევროკავშირის მშპ-ის 5 %.¹⁵

ასე, რომ ევროკავშირი თავისი გაფართოების პირობებში შეგუებული იყო აზრს ეკონომიკური ტემპების ზრდის დროებითი შენელების შესახებ, იმის გამო რომ შემოელო ერთიანი ევროპული ვალუტა, რომელსაც ევროკავშირისათვის უნდა მოეტანა სარგებელი გრძელვადიან პერსპექტივაში. ევრო უნდა ყოფილიყო გლობალური ეკონომიკური გავლენის ფაქტორი. მისი შემოღებით ევროკავშირს გაუჩნდა შესაძლებლობა აშშ-საგან დამოუკიდებლად გაატაროს ეკონომიკური და სავალუტო პოლიტიკა. ევროს როლის გაზრდას შეუძლია გაზარდოს საგარეო კრედიტების მოცულობა ბანკნოტების ემისიის ხარჯზე. ასევე, შესაძლებელია გაიზარდოს ევროპის საფინანსო ცენტრის შემოსავლები ფირმები-

¹⁵ რ. ფუტკარაძე, საქართველო-ევროკავშირის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობები, პრობლემები და პერსპექტივები, თბ., 2010, გვ. 21-22.

სათვის და ევროკავშირის ქვეყნებისათვის.¹⁶ ამავე დროს რთულია ევრო განხილულ იქნას იმ ინსტრუმენტად, რომელიც ევროკავშირის მმართველ ორგანოებს საშუალებას მისცემს გამოიყენოს ის საგარეო პოლიტიკაში საკუთარი მიზნების მისაღწევად. ეკონომიკური და სავალუტო კავშირების პროექტი, რომლის ნაწილიც იყო ევროს შემოღება, გათვლილი იყო ევროკავშირის ფინანსური და საგარეო ვაჭრობის პოზიციების ზრდაზე. მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი ევროს სერიოზული გამოცდაა. რამდენად შეძლებს ის გაუმკვლავდეს გარკვეულ პრობლემებს დოლართან მიმართებით, ბევრად განსაზღვრავს ევროკავშირის როლს საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში.

გარდა ეკონომიკური პოტენციალისა, ევროკავშირის ლიდერული როლის მნიშვნელოვანი ელემენტია მისი კულტურული და პოლიტიკური გავლენა, რომლის მასშტაბები ფაქტიურად ინარჩუნებენ ზოგადსაკაცობრიო მნიშვნელობას, ვინაიდან დღეისათვის „ევროპული ფასეულობები“ საკმაოდ ფართო ხასიითისა გახდა და ის მოიცავს შეხედულებებს ისეთ საკითხებზე როგორცაა: სადაო საკითხების მშვიდობიანი მოლაპარაკების გზებით მოგვარების შეახებ, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების და ადამიანის თავისუფლების, ეთნიკური უმცირესობის დაცვას და ა.შ. გარდა ამისა, „ევროპული ფასეულობების“ სხვა კომპონენტები არის ეკონომიკური და პოლიტიკური სტაბილურობის უზუნველყოფა საზოგადოებრივი სოლიდარობის საფუძველზე. საბოლოოდ კი, ევროპელების კეთილდღეობის უზრუნველყოფა.

¹⁶ Буторина О. Международная валютная система // Россия в глобальной политике. 2003. № 4

აღნიშნული ფასეულობები გავლენას ახდენენ და განაგრძობენ ზემოქმედებას ბევრი არაევროპული ქვეყნებისა და რეგიონების პოლიტიკურ კულტურაზე—აღმოსავლეთ აზიიდან მოყოლებული აფრიკასა და ლათინურ ამერიკაზე.

შიდა პოლიტიკურ დონეზე ეს ფასეულობები პირობითად ნაწილდება ყველა გაერთიანებულ ევროპულ სახელმწიფოზე. ისინი გამოდიან საჭირობოროტო მოტივებით, რითაც ევროკავშირი მიიწვევს საერთო საგარეო პოლიტიკის განვითარებისაკენ.¹⁷

ევროპული ფასეულობების მიმზიდველობამ თავისი როლი შეასრულა მრვალი ქვეყნის საგარეო პოლიტიკის ჩამოყალიბების საქმეში. ევროპულმა ჰუმანურმა ფასეულობებმა ითამაშეს დიდი როლი ანტიკომუნისტური ოპოზიციის ლეგიტიმიზაციის საქმეში ყოფილ სოციალისტურ ქვეყნებში. მან ამ საქმეში გარკვეულად დიდი როლი ითამაშა.

თუ კი აშშ—ს ადმინისტრაცია თავისი გავლენის პროვოცირებას ახდენს ძალის მეშვეობით, ევროკავშირი ცდილობს სწორედ ზემოაღნიშნული ხერხებით მოახდინოს გავლენა საერთაშორისო ურთიერთობებზე. ევროსაბჭო, რომელზეც გარკვეულწილად გავლენას ახდენენ ევროკავშირის ქვეყნები, არის ყველაზე რადიკალური და ყველაზე გავლენიანი უფლებათა დამცავი ორგანიზაცია მსოფლიოში. ევროკავშირი ფორმალურად კი ითვლება ევროპულად, მაგრამ ფაქტობრივად აყალიბებს მსოფლიო კანონდამცავ ნორმებს და ამასთანავე, ცდილობს გაამკაცროს და განავითაროს მისი მოქმედება საერთაშორისო არენაზე. ადამიანის უფლებათა დამცველები თითქმის მთელს მსოფლიოში აპელირებენ სა-

¹⁷ Lindley-French J. The ties that bind // NATO Review. Autumn 2003.

კუთარ ქვეყანებში ადამიანთა უფლებებისა და პოლიტიკური თავისუფლების დაცვის საკითხებით და ამ საქმეში ევროპის პოზიციები მათ უფრო მეტ ინტერესს იწვევს, ვიდრე აშშ-ის. ისინი უფლებათა დაცვის საქმეში აქტივობის ლიდერობას ანიჭებენ ევროკავშირს და ისიც შესაბამისად ახდენს გარკვეულ ზემოქმედებას ამა თუ იმ ქვეყნებზე, აქედან გამომდინარე ეს გარემოება, როგორც მორალურ პოლიტიკური ზემოქმედების პოტენციალი, წარმოადგენს ევროკავშირის ორგანიზაციული რესურსების ელემენტს. სწორედ ამის დამადასტურებლად ითვლება ის ფაქტი, რომ ევროპაში განთავსებულია ისეთი სასამართლო ორგანოები და ტრიბუნალები, როგორცაა გაეროს საერთაშორისო სასამართლო; საერთაშორისო ტრიბუნალი ყოფილი იუგოსლავიის საკითხების შესახებ, ადამიანთა უფლებების დაცვის შესახებ, ადამიანთა უფლებების დაცვის შესახებ გამართული საერთაშორისო სამართლებრივი სასამართლო და მრავალი სხვა. მიუხედავად იმისა, რომ მათზე მკვეთრად იგრძნობა აშშ-ის გავლენა, ევროკავშირი მაინც დიდ გავლენას ახდენს არატრივიალურ აქციებზე. მაგ., 2004 წელს განახლდა სასამართლო პროცესი აშშ-ს წინააღმდეგ სერბიისა და ჩერნოგორიის სარჩელის შესახებ ნატოს მიერ სამხედრო ჩარევის გამო ყოფილი იუგოსლავიის ტერიტორიაზე და ამარიკული სამხედროების მიერ მიყენებული ზარალის შესახებ.¹⁸

ევროკავშირის სამხედრო პოტენციალის გაზრდის სფეროში ერთ-ერთი წინ გადადგმული ნაბიჯი იყო 1999 წელს დაწყებული საუბარი ევროპის სწრაფი რეაგირების და-

¹⁸ NATO military expenditure on personnel and equipment, 1993–2002. (http://projects.sipri.org/milex/mex_nato_93-02.pdf)

ლების შექმნის შესახებ. ეს ინიციატივა ითვალისწინებდა 100 000 სამხედრო მოსამსახურისაგან შემდგარი კონტიგენტის ფორმირებას, რომელსაც ექნებოდა სწრაფი დისლოკაციის უნარი კონფლიქტების ზონებში და სამშვიდობო ოპერაციების განხორციელების შესაძლებლობა ერთი წლის ვადით. ეს პროექტი უნდა განხორციელებულიყო 2003 წელს, მაგრამ ვერ განხორციელდა დაფინანსების და პროექტის მონაწილეებს შორის პოლიტიკური ნინააღმდეგობის გამო. შედეგობაში მან სახე შეიცვალა ახალი ფორმატით და მისი ნაწილობრივი განხორციელება უნდა დაწყებულიყო 2007 წელს, ხოლო სრულად 2010 წლისათვის, თუმცა კვლავ უშედეგოდ.¹⁹

ევროკავშირი ეფექტურად იყენებს საერთაშორისო არენაზე საკუთარ ორგანიზაციულ რესურსებს, რომლებიც განისაზღვრება ევროკავშირის მონაწილეობით მრავალრიცხოვან, მრავალმხრივ საერთაშორისო და რეგიონალურ ორგანიზაციებში, რეჟიმებში, ფორუმებსა და დიალოგებში. ევროკავშირის ძალუძს უფრო საზრიანად გამოიყენონ ეს რესურსები, ვიდრე მსხვილი ნაციონალური სახელმწიფოებს, რომლებიც მიდრეკილნი არიან უფრო სწორხაზოვანი მეთოდით დაიცვან თავისი პოზიციები.

ევროკავშირის წარმომადგენლები მონაწილეობას ღებულობენ ყველაზე პრესტიჟული საერთაშორისო ორგანიზაციების მუშაობაში. ევროკავშირს ვაჭრობის, პარტნიორობის და ასოციაციის საკითხში გააჩნია ოფიციალური ორმხრივი შეთანხმების საქმეში დიდი ქსელი, ურთიერთობე-

¹⁹ NATO-EU cooperation taken to a new level , <http://www.nato.int/docu/update/2003/03-march/e0317a.htm>

ბის გამოცდილება ევრაზიის, აფრიკის, კარიბის აუზის, წყნარი ოკეანის აუზისა და სამხრეთ ამერიკის ათეულობით ქვეყნებთან. აქვს სპეციალური რეგიონალური შეთანხმებები, რომლებიც შეეხება ვჭრობის, ინვესტიციების, ენერგო მატარებლების, გარემოს დაცვის, ასევე თავდაცვისა და ტერორიზმთან ბრძოლის საკითხებს, ევროკავშირის მიერ ხელმოწერილ იქნა ხელშეკრულებები ხმელთაშუა ზღვისპირეთის, ლათინურ ამერიკის, აზიის და აფრიკის, კარიბის და წყნარი ოკეანის აუზების ქვეყნებთან.

ევროკავშირი კარგად იყენებს საკუთარ ორგანიზაციულ რესურსებს და ამით უზრუნველყოფს პარტნიორ ქვეყნებთან თანამშრომლობას. პარტნიორი ქვეყნების მიერ შესაბამის საკანონმდებლო ნორმების მიღების შემთხვევაში ევროკავშირი უმარტივებს აღმოსავლეთ ევროპის და ხმელთაშუა ზღვისპირეთის პარტნიორი ქვეყნების ფორმებს და კომპანიებს ბიზნესის წარმოებას. ასეთი ტენდენცია აუმჯობესებს დასავლეთ ევროპის უზრუნველყოფას ნედლეულით და ხელს უწყობს მზა პროდუქციის შეშვებას ევროპის ბაზარზე.

ევროკავშირს გააჩნია დიდი გავლენა მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში და ცდილობს დაიცვას თავისი ინტერესები აშშ-სთან მიმართებით. ევროპელები უარყოფითად აფასებენ მსგავს ორგანიზაციაში იმ დისკრიმინაციულ ღონისძიებებს, რომელსაც ვაშინგტონი რიგ შემთხვევებში გამოიყენებს საერთაშორისო ვაჭრობაში. ევროკავშირი, როგორც ერთ-ერთი მსხვილი სავაჭრო ბლოკი ერთდროულად ფლობს 25 ხმას საერთაშორისო სავაჭრო ორგანიზაციაში და გააჩნია მოლაპარაკებების წარმოების უდიდესი რესურსი. მას შეუძლია ადვილად მოახერხოს ხელსაყრელი დათმობე-

ბის მიღწევა იმ სახლმნიფოსთან, რომელიც პრეტენდენტობას გამოაცხადებს მსოფლიოს სავაჭრო ორგანიზაციაში წამყვან როლზე.

ევროკავშირს ორგანიზაციული რესურსი საშუალებას აძლევს საკუთარი ინტერესების გამო გავლენა მოახდინოს საერთაშორისო აქტორებზე, წინ წასწიოს ერთნი და ხელი შეუწყონ სხვათა ჩრდილში დარჩენას. სწორედ, საორგანიზაციო რესურსის საშუალებით შეუძლია ევროკავშირს გავლენა მოახდინოს იმ პროცესებზე, რომლებიც მიმდინარეობს გეოგრაფიულად ახლო ან შორეულ რეგიონებში.

ევროკავშირი, რომელსაც გააჩნია ძლიერი ორგანიზაციული პოტენციალი და არის მსოფლიოში უმსხვილესი სავაჭრო ბლოკი, ეყრდნობა არაძალისმიერ ინსტრუმენტებს საერთაშორისო ურთიერთობების რეგულირების საქმეში. ევროპელებს არ შესწევთ უნარი 2–3 თვეში შეცვალონ რეჟიმი რომელიმე ქვეყანაში, სამაგიეროდ მათ შეუძლიათ გავლენა მოახდინონ მათ ხელისუფლებაზე და ხელი შეუწყონ ევროკავშირისათვის ხელსაყრელი ვარიანტების არჩევას სხვადასხვა კონფლიქტური სიტუაციების დროს.

ორგანიზაციული რესურსების გამოყენება ბევრად უფრო შეესაბამება ევროკავშირის პოლიტიკის მიზნებს, თუმცა ევროკავშირს, რომელიც საკუთარ თავს წარმოიდგენს საერთაშორისო პოლიტიკის ლიდერის კონტექსტში, ასევე გააჩნია სირთულეები მის ხელთ არსებული რესურსების გამოყენების საქმეში. კერძოდ, ევროკავშირისათვის ერთ-ერთი ძირითადი პრობლემაა მის შიდაპოლიტიკურ კურსში ნაციონალურ ხელისუფლებების საგარეო პოლიტიკასთან ფრთხილი დამოკიდებულება და აქედან გამომდინარე ევროკავშირის ქვეყნებს შორის აზრთა შეუთანხმებლობა

საგარეო პოლიტიკის საკითხებში საერთაშორისო მიმართულებით.

თუ კი საფრანგეთი და გერმანია, რომლებიც არიან ევროინტეგრაციის ფუძემდებლები და მხარს უჭერენ ევროკავშირის ქვეყნების მიერ საერთაშორისო მიმართულებით კოორდინირებულ მოქმედებას, მაშინ დიდი ბრიტანეთი, დანია და ნიდერლანდები ხშირად გამორჩევიან თავშეკავებული ურთიერთობით ევროკავშირის საგერეო პოლიტიკის მიმართ. რაც კარგად ჩანს აშშ-ის პოლიტიკასთან თავშეკავებული დამოკიდებულებით. ასევე, ევროკავშირის სხვა ნეიტრალური ქვეყნებიც (ირლანდია, ავსტრია, შვეცია, ფინეთი) გამოირჩევიან ასეთივე მიდგომით და მხარს უჭერენ ავტონომიურ გადაწყვეტილებებს. მათი აზრით მსგავ მიდგომებს შეუძლიათ ზიანი მიაყენონ აშშ-ის და ალიანსის ურთიერთობებს. ევროკავშირში ასეთი უთანხმოება განსაკუთრებით ძლიერად გამოიხატა 2004 წელს ევროკავშირის შემადგენლობაში ახალი წევრების მიღების შემდეგ, რომლებიც თავის პოლიტიკაში ვაშინგტონისკენ უფრო იყვნენ გადახრილები, ვიდრე პარიზისა და ბერლინისაკენ.²⁰

ევროკავშირის წევრ-ქვეყნების ნაციონალურ ხელისუფლებებს შორის საგარეო პოლიტიკის წარმოების (ძირითადად აშშ-სთან მიმართებით) გარშემო არსებულ წინააღმდეგობებს ეწიება მათი ერთიან პოტენციალის გამოყენება საგარეო პოლიტიკის გატარებაში. თუმცა, ეს წინააღმდეგობები ეხება არა მარტო საგარეო საქმიანობას, არამედ, სა-

²⁰ Darnton J. Union, but Not Unanimity, as Europe's East Joins West // The New York Times. March 11, 2004.

კუთრივ ევროკავშირის შიგნით მიმდინარე რეფორმების საკითხებსაც. ამ საქმეში მნიშვნელოვან, როლს თამაშობს კავშირის არსებული საერთო სისტემების შეგუებლობის პრობლემა ნაციონალურ ორგანოებთან. ევროკავშირის ბიუჯეტის სტრუქტურა ძალიან რთულია. სხვათაშორის, ის მანამდე ჩამოყალიბდა ვიდრე აუცილებელი გახდებოდა საგარეო პოლიტიკის გამომუშავების შესახებ ერთიანი პოლიტიკის ჩამოყალიბება. ამ სისტემის რეფორმირება ძალზე რთულია. საბოლოოდ, კი ევროკავშირის პოლიტიკური შესაძლებლობები საგარეო პოლიტიკის სფეროში, რომ ის ჩამოყალიბდეს როგორც ერთი მთლიანი სფერო, ამის სურვილი იმდენად სუსტი აღმოჩნდა, რომ მასზე გარკვეული თანხის დახარჯვაც კი აუცილებელი არ გამხდარა.²¹

ევროპაში იზრდება ახლო და შუა აღმოსავლეთის მუსლიმანური სამყაროდან ემიგრანტთა რიცხვი.²² რადგანაც დასავლეთ-ევროპული სახელმწიფოების კეთილდღეობის მიღწევისათვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი ისლამური ქვეყნებიდან მოსული იაფ მუშახელია, ევროპის ხელისუფალთ ხელს არ ძლევს გაამკაცრონ ემიგრაციის საკითხები და ახლო და შუა აღმოსავლეთიდან გამოსულ ხალხთა ცხოვრება აკრძალონ მათ ქვეყნებში.

გარდა ამისა, ევროპის ქვეყნების (გერმანია, საფრანგეთი, ბრიტანეთი) ქალაქებში მუსულმები აყალიბებენ კომ-

²¹ General Budget of the European Union for the Financial Year 2004. The Figures. Brussels, Luxembourg. January 2004. <http://europa.eu.int/comm/budget/pdf/budget/syntchif2004/en.pdf>

²² Interim Report on an EU Strategic Partnership with the Mediterranean and the Middle East. European Commission. March 23, 2004. P. 2-3. http://europa.eu.int/comm/external_relations/euomed/publication.htm

პაქტურ სათვისტომოებს და მიუხედავად იმისა, რომ ისინი ხდებიან ევროპული სახელმწიფოების მოქალაქეები მკაცრად ინარჩუნებენ მტკიცე კავშირს თავიანთ წარმომავალ ქვეყნებთან ან ზოგადად მსოფლიოს ისლამურ საზოგადოებასთან. ასეთი სათვისტომოები, რომლებიც ეყრდნობიან მათ შეძლებულ წარმომადგენლებს, რომლებიც ინტეგრირებული არიან ევროპული სახელმწიფოების პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ელიტასთან, თანდათანობით იძენენ ზემოქმედების მომხდენი ბერკეტის მექანიზმის ფუნქციას. მუსულმანურ სათვისტომოებს შეუძლიათ დიდი ზეგავლენა მოახდინონ არჩევნების შედეგებზე და თავიანი ინტერესების წარმატებული ლობირება ევროპის ქვეყნების და ევროკავშირის ხელმძღვანელ ორგანოებში.

მიუხედავად ამისა, ევროკავშირის განსაკუთრებით განვითარებულ ქვეყნები მკაცრად რეაგირებენ ისლამური სახელმწიფოებისა და მუსულმანური ორგანიზაციების მიერ სხვა სახელმწიფოების მისამართით გაკეთებული მუქარის გამო.

ამ კონტექსტში ასევე გასათვალისწინებელია ისლამური ტერორისტული ქსელის როლი ევროპის ქვეყნების შიდა და საგარეო პოლიტიკის განვითარებაზე. 2004 წლის გაზაფხულზე, „ალ-ყაიდას“ ტერორისტულმა აქტებმა ესპანეთში დიდი გავლენა იქონია პარლამენტის არჩევნებზე, სადაც ხელისუფლება დაკარგა იმ ძალამ, რომელიც მხარს უჭერდა აშშ-ს პოლიტიკას ერაყთან და ავღანეთთან მიმართებით. „ალ-ყაიდას“ მხრიდან ასეთი სცენარით მოვლენების განვითარების საშიშროებას კარგად გრძნობენ საფრანგეთის, იტალიის, დანიის, გერმანიის, ბრიტანეთის პოლიტიკოსები – და ასევე ის ქვეყნები, სადაც მრავლრიცხოვანი მუ-

სულმანური თემები ქმნიან ისეთ გარემოს, სადაც საკმაოდ ადვილად შეუძლიათ თავი შეაფარონ ახლო და შუა აღმოსავლეთიდან გადმოსულმა ტერორისტებმა. ევროკავშირის შეთანხმებული რეაგირების შესაძლებლობა იმ მუქარაზე, რომელიც პირდაპირ თუ ირიბად დაკავშირებულია ისლამთან, საკამოდ დაბალია არსებული პერსპექტივის გათვალისწინებით. ზუსტად ასევე შეიძლება დაბალი აღმოჩნდეს ევროკავშირის მზადყოფნაც ვაშინგტონთან ერთად გამოვიდეს ისლამური ექსტრემისტების წინააღმდეგ ბრძოლაში სამხედრო მეთოდებით.

ევროკავშირის ავტონომიური ლიდერობის ამბიციის შეზღუდულობაში დიდ როლს თამაშობს აშშ-ის მიზანმიმართული მოქმედებები, რომელიც ისწრაფვის შეინარჩუნოს გავლენა დასავლეთ ევროპულ მოკავშირების პოლიტიკაზე. მათზე ვაშინგტონი გავლენის მოხდენს ახერხებს ჯერ კიდევ ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკური პროექტების დაგეგმარების სტადიაზე, როცა ზღუდავს ევროკავშირის ავტონომიის „არსასურველ“ ასპექტებს საგარეო პოლიტიკის და თავდაცვის საკითხებში.²³

ევროკავშირისა და ნატოს გაფართოების შემდეგ მათი მონაწილეები ძირითადად თითქმის ერთი და იგივე ქვეყნები აღმოჩნდნენ. აქედან გამომდინარე, იმის განსაზღვრა თუ რომელია მათ შორის მთავარი ინსტიტუტი უსაფრთხოების პოლიტიკის საქმეში მეტად პრინციპული მნიშვნელობის საკითხია. ვინაიდან საქმე ეხება აშშ-ს პოლიტიკურ ზემოქმე-

²³ Троицкий М.А. Концепция «программирующего лидерства» в евроатлантической стратегии США // Pro et Contra. Осень 2002. Т. 7. № 4. <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/procontra/67074.htm>

დების ხარისხს ევროკავშირზე და პირიქით.²⁴ საერთაშორისო არენაზე ევროკავშირის ლიდერობის ამბიცია მისი საკუთარი სამხედრო სტრუქტურის სისუსტის გამო საეჭვოა მოხდეს აშშ-სა და ნატოსთან კავშირის გარეშე. ევროკავშირის ლიდერობის პოტენციალზე მკვეთრად ნეგატიურად მეტყველებს ის, რომ ამერიკელმა პოლიტოლოგმა კეიგანმა მას უწოდა აშშ და დასავლეთ ევროპის „სტრატეგიული კულტურების შეუთანხმებლობა“.²⁵

ამერიკული სტრატეგიული კულტურა სრულიად სხვაა. ის ვერ მოითმენს გვერდით არსებულ საფრთხეებს და ცდილობს იპოვოს გარკვეული, გათვლილი გადაწყვეტილება საშიშროების თავიდან ასაცილებლად.²⁶

ამერიკულ-ევროპული ურთიერთობები მოიცავს კონკურენციის მჭიდრო კავშირის ელემენტებს როგორც ეკონომიკის სფეროში, ასევე პოლიტიკაში. აშშ წარმოედგენს ევროკავშირის უმსხვილეს პარტნიორს ვაჭრობაში. ევროკავშირის საგარეო ვაჭრობის ბრუნვაზე აშშ-ს წილი 2002 წელს შეადგენდა 37,5%.²⁷ ვაჭრობაში აშშ-თან ევროკავშირის გააჩნია გარკვეული პროფიციტი, რომელიც ძალიან მნიშვნელოვანია მზარდი დეფიციტის დროს ბრიუსელისათვის.²⁸ ჩინათთან

²⁴ Albright M.K. The Right Balance Will Secure NATO's Future // Financial Times. December 7, 1998.

²⁵ Kagan R. Power and Weakness // Policy Review. June/July 2002. № 113. журнале «Pro et Contra» (Осень 2002. Том 7. № 4. С. 127-157). Kagan R. Of Paradise and Power. America and Europe in the New World Order. New York: Alfred A. Knopf, 2003. P. Кейган, «America's Crisis of Legitimacy» (Foreign Affairs. March-April 2004. P. 65-101).

²⁶ A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy. P. 7.

²⁷ Eurostat (COMEXT, CRONOS), IMF (DOTS). (<http://trade-info.cec.eu.int>, дата посещения 25.03.2004). Eurostat news release. 19 February 2004

²⁸ Eurostat news release. 19 February, 2004.

ვაჭრობაში ბოლო 10 წლის განმავლობაში სტაბილური ეკონომიკური მაკავშირებელი ევროკავშირსა და აშშ–ს შორის განიცდის გამოცდას კონკურენციაში, როგორც ვაჭრობაში, ასევე ფინანსებში. ხმამაღალი რეზონანსი გამოიწვია აშშ–სა და ევროკავშირს შორის იმპორტის შესახებ დავამ (ჰორმონალური საქონლის ხორცი). ევროს შემოღებამაც თავისებური წინააღმდეგობები გამოიწვია ევროკავშირსა და ვაშინგტონს შორის.²⁹ ერთ–ერთი წინააღმდეგობა დაკავშირებულია აშშ–ს მიერ უარზე კიოტის პროტოკოლის რატიფიცირებაზე სამრეწველო ნარჩენების ატმოსფეროში გაბნევის შემცირების შესახებ. ამ საკითხებში ევროკავშირს ამოძრავებს გარემოპირობებზე თანმიმდევრული ზრუნვა და მისწრაფება მიაღწიოს ბუნების დაცვის სტანდარტების ნორმებს მსოფლიოს ყველა ქვეყნის მიერ. ევროკავშირის ერთ–ერთი მთავარი წარმატებული მიმართულებაა დაამტკიცოს თავისი ლიდერობა. ამასთანავე ეკონომიკური კონფლიქტი ტრანსატლანტიკურ ურთიერთობებში წარმატებით გადაილახება ევროკავშირისა და აშშ–ს საბაზო დამოკიდებულებების გაერთიანების ხარჯზე. მსოფლიო ვაჭრობის ორგანიზაციის ფარგლებში, როცა ბრიუსელი და ვაშინგტონი არეგულირებს თავიანთი ვაჭრობის წინააღმდეგობების დიდი ნაწილს, ორივე მხარეს უჭირავს შესაბამისი პოზიცია მესამე ქვეყნების ბაზრების გახსნის საქმეში. მათი დამოკიდებულება ახლოა შრო-

²⁹ Буторина О.В. Международные валюты: интеграция и конкуренция. М.: Деловая литература, 2003. С. 227-228

მის სტანდარტების ამაღლების სფეროში, გარემო პირობების დაცვაში.³⁰

ევროპელები იზიარებენ აშშ–ს ნუხილს მასიური განადგურების იარაღის გავრცელებისა და ტერორიზმის შესახებ. მაგრამ ევროკავშირი ამ კუთხით თავის დოკუმენტებში თავს იკავებს მძაფრი ფორმულირებისაგან. პირიქით, იგი გამოირჩევა შემრიგებლური ტონით. ევროკავშირის დოკუმენტებში აღინიშნება ის, რომ, უფრო პრაქტიკული საშუალება მუქარის წინააღმდეგ ბრძოლისას არის მოძველებული პრობლემების გადაწყვეტა რეგიონალური თანამშრომლობის გაძლიერებით.³¹ ევროპელები არ მიიხსნაფვიან იზოლირება გაუკეთონ ან ჩაახშონ საშიში რეჟიმები. პირიქით, გვათავაზობენ ავღზარდოთ ისინი და ვუზრუნველყოთ მათი ხელახალი ინტეგრაცია საერთაშორისო სარბიელზე.

თუ კი აშშ დგას „პროფილაქტიკური ომის“ პოზიციაზე, მაშინ ევროკავშირისათვის უფრო მიზანშეწონილია „პროფილაქტიკური ჩაბმა“. აშშ მიიღტვის ერთი ხელის დაკვრით დაამთავროს საშიშ რეჟიმთან საქმე მისი შეცვლის გზით. ევროკავშირი კი პოლიტიკური მეთოდებით ცდილობს ასეთი რეჟიმები დააყენოს „კეთილსინდისიერი მართვის“ გზაზე.³²

აშშ–ს ცალმხრივი გადაწყვეტილება თავდაცვის პრობლემების სფეროში ნაწილობრივ ხელს აძლევს ევროპას, რო-

³⁰ Kagan R. America's Crisis of Legitimacy // Foreign Affairs. March/April 2004. P. 69.

³¹ A Secure Europe in a Better World. P. 5.

³² Haine J.-Y. ESDP: an overview. P. 8. <http://www.iss-eu.org>

მელიც ამ დროს აკრიტიკებს ამერიკის ადმინისტრაციის მოერიშე პოლიტიკას. თეთრ სახლს შეუძლია და რაც მათავარია მზადაა ჩამოაგდოს დიქტატორები ბალკანეთში და ახლო აღმოსავლეთში, დააკავოს საერთაშორისო ტერორისტები.³³

ევროკავშირის სტრატეგია მდგომარეობს მის „მფარველობაში“ მყოფი სახელმწიფოებისადმი გააფართოვოს ეკონომიკური მხარდაჭერა. 2003–2004 წლებში ევროკავშირმა დაიწყო მოლაპარაკებები შეთანხმების ხელმოწერაზე აფრიკული სახელმწიფოებთან პარტნიორობის შესახებ, შემდეგ კარიბის გაერთიანებებთან. ეს მოლაპარაკებები ცნეს განვითარებადად. ევროკავშირი ცდილობს განავითაროს ეკონომიკა, საზოგადოებრივი და პოლიტიკური ინსტიტუტები ყველაზე ღარიბ ქვეყნებში.³⁴

„ევროპა არასდროს ყოფილა ისე აყვავებული, დაცული და თავისუფალი“ – ასეთი სიტყვებით იწყება „ევროკავშირის უსაფრთხოების სტრატეგია“, მიღებული 2003 წლის ივნისში.³⁵ იგი მოწმობს იმაზე, რომ ევროკავშირს აქვს მაღალი შეფასება. არ არის გასაკვირი ის რომ, ევროკავშირი მიილტვის ლიდერობისაკენ, ის ამას იმსახურებს.

ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკური აქტივობა იზრდება მისი ინტეგრაციის სწრაფვასთან ერთად. ასევე, საერთო საგარეო პოლიტიკა გახდა ევროკავშირისათვის მისი

³³ Prodi R. The European Union's role after enlargement. Speech at the High-Level Conference on the future of transatlantic relations. Brussels. March 3, 2004. <http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh>

□ См., например: Activities of the European Union: External Relations. An Overview. http://www.europa.eu.int/pol/ext/overview_en.htm

³⁵ A Secure Europe in a Better World. P. 2.

შეკავშირებისა და გაერთიანების ერთ-ერთი საშუალება. ევროპული საგარეო პოლიტიკური ინიციატივებისა და პრობლემების შედეგები, რომელიც ხვდება ბრიუსელს თავისი საქმიანობის გზაზე, სტიმულს აძლევს ევროპულ ინტეგრაციას. გარემომცველი გარემო ახდენს ზემოქმედებას. ევროკავშირი განსაღვრავს ნაკლოვანებების აღმოფხვრის გზებს და ისახავს ახალ მიზნებს, ათვიცნობიერებს რა თავის „გლობალურ პასუხისმგებლობას“, ³⁶ ევროკავშირი ახორციელებს საგარეო პოლიტიკას აშშ-სთან თანამშრომლობის გზით და ასევე, „მცირე ძალის“ გამოყენებით სად და როდის არის ამისათვის ხელსაყრელი პირობები.

საერთაშორისო საზოგადოება მოიცავს რთულ სისტემას. ევროკავშირი ილტვის უზრუნველყოს მრავალმხრივი მოლაპარაკებების დაცვა, ასევე განამტკიცოს საერთაშორისო მოლაპარაკებების ბაზა. ევროკავშირის პოლიტიკის პირველსახოვანი მიზანია ქვეყნების ინტეგრაცია მსოფლიო ეკონომიკაში. ძალიან დიდია ევროკავშირის საერთო მოცულობა პინანსური მხარდაჭერის სფეროში.³⁷

ბოლო დროს მკვეთრად იკვეთება ევროკავშირის მისწრაფება, ითამაშოს ძირითადი როლი მსოფლიო პოლიტიკაში. თავისი განვითარების დასაწყისში ევროკავშირი იყო რეგიონალური მოთამაშე, მაგრამ ყოველწლიურად ევროკავშირი უფრო მეტი ძალისხმევით აცხადებს პრეტენდენტობას გლობალურ ლიდერობაზე, ისწრაფვის მონაწილეობა მიიღოს

³⁶ Activities of the European Union: External Relations. An Overview.

³⁷ Betts R. Is Strategy an Illusion? // International Security. Fall 2000. Vol. 25. № 2. P. 5-50.

კონფლიქტების გადაწყვეტაში არა მარტო ევროპის ტერიტორიაზე, არამედ მის ფარგლებს გარეთაც.

ევროკავშირი არ მიეკუთვნება არც საერთაშორისო ორგანიზაციების და არც უნიტარული სახელმწიფოების რიცხვს, ეს სპეციფიკა კი გარკვეულ გავლენას ახდენს საერთო ევროპული უსაფრთხოების შედეგებზე, როგორც საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიტიკოსი ოლე უივერი თვლის, ევროკავშირი ეს არის განსაკუთრებული სტრუქტურა უსაფრთხოების უზრუნველყოფის საქმეში. უივერი, ისევე როგორც სხვა ავტორები, ადგენს ერთმნიშვნელოვან კავშირს ევროკავშირის გაფართოების მოტივაციასა და ევროპული უსაფრთხოების უზრუნველყოფას შორის და გამოყოფს სამ მნიშვნელოვან დონეს, ევროკავშირის იმ ფუნქციის შესაბამისად, რომელსაც ეს უკნასკნელი გამოიყენებს უსაფრთხოების მიღწევისათვის ევროპაში:

1. „ბირთვის“ მთლიანობის შენარჩუნება და იმის უზრუნველყოფა, რომ დასავლეთ ევროპაში დარჩეს მხოლოდ ერთი ინტეგრაციული ცენტრი და არ წარმოიშვას ახლები.

2. მეზობელ სახელმწიფოებთან ურთიერთობებში შეუქმნეველი „მადისციპლინირებელი ძალის“ და ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპისათვის „უხილავი და თავაზიანი მაგნიტის“ როლის თამაში.

3. პოტენციური როლი, რომელიც ითვალისწინებს პირდაპირ ჩარევას სპეციპიკურ კონფლიქტში.

ამრიგად, ევროკავშირი საკუთრივ ინტეგრაციის პოლიტიკის შედეგად, წარმოდგება წამყვან აქტორად ევროპული უსაფრთხოების საქმეში. რაც შეეხება სტარტეგიულ განსახვავებას ევროკავშირის უსაფრთხოების სამ დონეს შო-

რის, მაშინ ნათელია, რომ „ბირთვი“ (წვერი სახელმწიფოები) წარმოადგენს უსაფრთხოების საზოგადოებას (ისევე როგორც ნატო), რომელთა წევრებს შორის სამხედრო კონფლიქტი სტრუქტურულად და კონცეპტუალურად შეუძლებელია. ამავდროს ევროკავშირის სამხედრო-პოლიტიკური შესაძლებლობების გამოყენება „შორეულ აღმოსავლეთში“-გლობალურ დონეზე (მაგ., აზია და აფრიკა) სულ უფრო დიდი მნიშვნელობას იძენს.

Irakli Manvelidze

European Union In The Global Policy

Summary

United Europe is a very important and influential player in international relations, despite the fact that its political influence does not match its economic and the trade weight on a world scale. If EU makes full use of its influence, it is necessary to unite the analytical resources and improve decision-making procedures, to come out on the international arena of the united front and increase the level of foreign activities in close association within the union.

The Problems that exist all over the Europe and the World in 21-th century, conduct a global character. Working out single common strategy is only the way to solve these problems. None of the parties can not fully protect the national interests without Interconnection with other countries. Especially it concerns with foreign and security policy, that is the one of the most actual issue of European policies in the case of secure guarantee of the Europe.

Иракли Манвелидзе

Евросоюз в глобальной политике

Резюме

Объединенная Европа является важным и влиятельным игроком в современных международных отношениях, несмотря на то, что ее политическое влияние не сравнится с проводимой ею экономической и торговой политикой в мировом масштабе. Для того, чтобы Евросоюз полностью использовал свое влияние, необходимы аналитические ресурсы, улучшение процедур принятия решений, необходимость выхода на международную арену единым фронтом и повышение внешних действий в самом Союзе.

Проблемы, с которыми сталкивается в XXI веке не только Евросоюз, но и вся Европа, несут глобальный характер. Их решение возможно лишь выработав единую стратегию. Ни одна сторона не способна полностью защитить национальные интересы без взаимосвязи с другими государствами. Особенно это затрагивает внешнюю политику и политику безопасности, которые являются одними из самых актуальных вопросов в деле обеспечения безопасности Европы.

პრეზიდენტი ევროპა - ახალი გეოპოლიტიკური სივრცე

ირაკლი გორგილაძე

აღიარებულია, რომ ევროპის გეოპოლიტიკური რუკა მინიმუმ სამი მსხვილი წარმონაქმნისგან (არეალი) შედგება. პირველი მათ შორის - კონტინენტური დასავლეთია, რომლის გულს საფრანგეთი, ესპანეთი და პორტუგალია წარმოადგენენ, განვითარებულ დასავლეთს ხშირად ინგლისსა და აშშ-ც განაკუთვნიებენ. მეორე არეალი - ცენტრალური ევროპაა - აქ გაერთიანებულნი არიან ავსტრია, უნგრეთი, გერმანია, იტალია. მესამე წარმონაქმნია ევროპული რუსეთი. აღნიშნული გეოპოლიტიკური არეალები ხშირად კონტინენტზე დაძაბულობის ძირითადი მიზეზი ხდება. ხშირია კონფრონტაცია კონტინენტურსა და კუნძულოვან ევროპას შორის, ცენტრალურ ევროპას ხშირად საერთო ენის გამონახვა უჭირს ევროპის როგორც დასავლეთთან, ასევე მის აღმოსავლეთთან (სწორედ აქ მოიაზრება რუსეთი).

ისტორიულად ინგლისი (როგორც აშშ) დასავლეთ და აღმოსავლეთ ევროპის, ევრაზიისა და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნებთან პოლიტიკურ, ეკოლოგიურ და გეოპოლიტიკურ ურთიერთობებში თალასოკრატიული ხაზის გამტარებელი იყო. პირველმა მსოფლიო ომმა და ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ, შესაბამისად მსოფლიო რუკაზე სსრ კავშირის გამოჩენამ, მნიშვნელოვანი კორექტივები შეიტანა გეოპოლიტიკურ ძალთა განლაგებაში - მომდევნო ნახევარი საუკუნის განმავლობაში სსრ კავშირი და ჩრდილოამერიკული შტატები მსოფლიოს ორ ზესახელმწიფოებად იქცნენ.

გეოპოლიტიკური თვალსაზრისით 50-90-იან წლებში დასავლეთი ევროპა, ბრიტანეთის ჩათვლით, ობიექტურად ასრულებდა ბუფერული ზონის ფუნქციას. მეტროპოლიებიდან ეს სახელმწიფოები იქცნენ სატელიტებად. ბუნებრივია მსგავსი მდგომარეობა არ აწყობდათ ევროპის ძლიერ სახელმწიფოებს. საფრანგეთმა (შარლ დე გოლი) დაიწყო აშშ-ს კონტროლიდან გასვლის მცდელობა, შეიქმნა პარიზი-ბონის ღერძი, რომელიც შეიძლება განვიხილოთ თანამედროვე ევროპის ჩანასახად და რომელიც დღეს ღრმა ინტეგრაციის გზით ცდილობს შექმნას ძლიერი ევროპა, რომელსაც ძალუძს წინააღმდეგობა გაუწიოს ამერიკის შეერთებულ შტატებს. საკუთრივ დასავლეთ ევროპის საზოგადოებაში მიმდინარეობს რთული შიდა პროცესები, რაც გარე თვალისთვის მხოლოდ პარიზსა და ვაშინგტონს შორის ტრადიციულად არსებულ წინააღმდეგობებს ჰგავს. ამიტომ ატლანტიზმის იდეები გარკვეულ ტრანსფორმაციას განიცდიან. ფართოვდება ბლოკში თანამშრომლობის ფორმები (შეიქმნა ჩრდილო ატლანტიკური თანამშრომლობის საბჭო, რომელიც აწარმოებდა ომებს სპარსეთის ყურეში, იუგოსლავიასა და ა.შ), მაგრამ პარალელურად მიმდინარეობს ორმხრივი თანამშრომლობა: ევროპულ (გფრ - საფრანგეთი), ჩრდილოეთ ევროპის მცირე სახელმწიფოებს და ბალტიის რეგიონის ქვეყნებს შორის. ღრმავდება ინტეგრაციული ურთიერთობები პოლიტიკის, ეკონომიკისა და ფინანსების სფეროში (1).

მაასტრიხტის 1992 წლის შეთანხმება გახდა პირველი ნაბიჯი დასავლეთ ევროპის ქვეყნების ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ინტეგრაციაში. მთავრობის მეთაურთა მომდევნო შეხვედრაზე ამსტერდამში 1997 წელს, ხელი შეეწყო დასავლეთი და ჩრდილოეთი ევროპის ქვეყნების გაერთიანებას ერთ სავალუტო სისტემაში (ევრო). ამსტერდამშივე იქნა მიღებული პრინციპული გადაწყვეტილება ევროკავშირში ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ათი სახელმწიფოს გა-

ერთიანების შესახებ. მათ შორის უმრავლესობა პოსტსაბჭოთა სისტემიდან.

XX საუკუნის მინურულს ნატოში მკაფიოდ გამოიკვეთა ორი ჯგუფი: ერთის მხრივ, აშშ - კანადა და ხშირად ბრიტანეთი, მეორეს მხრივ - დასავლეთ ევროპის დიდი სახელმწიფოები. უნდა აღინიშნოს, რომ აღნიშნული პროცესი ობიექტური ისტორიული ხასიათის მატარებელია. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა მოახერხა დანგრეული ევროპისთვის თამაშის საკუთარი წესები ეკარნახა, კერძოდ მარშალის გეგმის მიხედვით. ამით ის შეეცადა ცივილიზაციის ეს უძველესი ცენტრი „კოლონიალურ ზონად“ ექცია. თუმცა ეროვნული სიამაყის გრძნობა როგორც ფრანგებში, ასევე გერმანელებში საკმაოდ მაღალი აღმოჩნდა. პირველები ვინც უარი თქვეს ამერიკის გავლენაზე ფრანგები იყვნენ.

70-იან წლებში კაპიტალისტური სამყარო გარდაიქმნა სამი ძალის სისტემად - პირველი - აშშ; მეორე - დასავლეთი ევროპა და მესამე - იაპონია. ამერიკის პოზიციების შესუსტებამ მალე ხელი შეუწყო მომდევნო ორი ცენტრის პოზიციების გაძლიერებას. ამერ იკული ჰეგემონობისგან შენარჩუნდა და მხოლოდ სამხედრო და პოლიტიკური აქტიურობა. სწორედ ამიტომ ამერიკელებთან ბრძოლაში უნდა ვეძიოთ ევროპული ინტეგრაციის საფუძვლებიც. ის ითვალისწინებს მრავალი მიღწეულ მიზანს, მათ შორის: ერთიანი ევროპული ვალუტის შექმნა, საბაჟო კავშირები, გასაღების ერთიანი ბაზრების შექმნა და ა.შ. სსრ კავშირის დაშლამ დღის წესრიგიდან მოხსნა ევროპული ინტეგრაციის ინტენსიური პროცესის აუცილებლობა.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ევრაზიის დასავლეთი კონცხის გეოპოლიტიკურ ცენტრი, რა თქმა უნდა ახლო მომავალში ევროპის კავშირი გახდება. აუცილებელია მხოლოდ დრო, რათა გამყარდეს ის არსებულ საზღვრებში, სადაც

ერთ-ერთ ნამყვან როლს სავარაუდოდ გერმანია შეასრულებს. საფრანგეთი კი ევროინტეგრაციის „პატრიარქის“ როლს შეასრულებს. იტალია სამხრეთ ევროპაში ლიდერობით შემოიფარგლება. ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპაში კი ლიდერის რეალური შანსი ვიშეგრადის ჯგუფის ოთხეულს (ჩეხეთი, სლოვაკეთი, უნგრეთი, პოლონეთი) თანაბრად გააჩნიათ.

წინააღმდეგობები ევროპულ ინტეგრაციაში და ევროპის კონტინენტზე აშშ სტრატეგია ევროპის კონტინენტზე გეოპოლიტიკური სიტუაციის ორი სცენარის განვითარების პროგნოზირების საშუალებას იძლევა.

პირველი სცენარი. წარმატებული ინტეგრაციის შედეგად გეოპოლიტიკურ რუკაზე ჩნდება პოლიტიკურად გაერთიანებული ძლიერი ევროპა, რაც რა თქმა უნდა თავისი შედეგებით გეოპოლიტიკურ ძალთა ძირეული ცვლილებების ტოლფასი გახდება. როგორც აშშ-ში, ასევე ევროპაში მოვლენათა აღნიშნული სცენარით განვითარებას არაერთი მომხრე ჰყავს. მაგალითად, ცნობილი ამერიკელი ეკონომისტი ფ. ბერგსტენი თვლის: ეკონომიკური ძლიერების ზოგიერთ პარამეტრებში ახლო მომავალში „ევროლანდი“ საკვანძო პოზიციებს დაიჭერს სავარაუდოა უპირატესობის მოპოვებაც აშშ-სთან (4).

აღნიშნული სცენარი ნიშნავს ორპოლუსიანი სამყაროს აღორძინებას, სადაც აშშ და ევროკავშირი გლობალურ მეტოქეებად იქცნებიან. აღნიშნული მოდელის განვითარებაზე მეტყველებს მზარდი ანტიამერიკული განწყობა კონტინენტზე: ანტიგლობალისტების მოძრაობა და ა.შ. თუმცა განვითარებული საერთაშორისო მოვლენები არსებითად სხვა სცენარის გათამაშების ალბათობას მნიშვნელოვნად ზრდის.

მეორე სცენარი. სულ უფრო ცხადია ინტეგრაციული პროცესების გაღრმავების ნაცვლად მისი გაფართოვების პროცესი, რაც ევროინტეგრაციას წინააღმდეგობებით ავ-

სებს. ცნობილი ფრანგი გეოპოლიტიკოსი ჟ. ატალი მიიჩნევს, რომ განსაზღვრულ პერიოდში ევროკავშირში შევლენ 35-40 სახელმწიფო (უკრაინისა და საქართველოს ჩათვლით). ნევრი-სახელმწიფოების რიცხოვნობის ზრდამ შესაძლებელია კიდევ უფრო გააღრმავოს არსებული წინააღმდეგობები კავშირში. ამ ტენდენციების ზრდა ხელსაყრელია ამერიკის შეერთებული შტატებისთვის, რომელსაც დაპირისპირებულ მხარეებს შორის ნებისმიერ დროს შეუძლია არბიტრის როლი შეასრულოს და ინტეგრაციის პროცესი ატლანტიზმის კონტროლ ქვეშ მოაქციოს (3).

ბოლო პერიოდში ევროპელი ეკონომისტები განიხილავენ კიდევ ერთ პესიმისტურ სცენარს: თუკი რომელიმე ევროპული ქვეყანა ვერ გაუძლებს ეკონომიკურ შეჯიბრს, მისი ეკონომიკა კრიზისში შევა. აუცილებელი გახდება დოტაციები მდიდარი ქვეყნებიდან. შესაბამისად, ევროპული სირთულეების არსებობა რეალურია, რის გამოც იზრდება ატლანტიკურ პარტნიორისგან დახმარების თხოვნის ალბათობაც. სწორედ ამან მისცა საშუალება ზ. ბჟეზინსკის განეცხადებინა, რომ: ევროპა, მიუხედავად თავისი ეკონომიკური ძლიერებისა დე-ფაქტო აშშ სამხედრო პროტექტორატად რჩება, რის გამოც ახლო მომავალში ის ვერანაირად ვერ გახდება ამერიკა. ბიუროკრატიულად გატარებულ ინტეგრაციას არ ძალუძს ერთობისთვის აუცილებელი პოლიტიკური ნების ჩამოყალიბება (6).

თანამედროვე პირობებში აშშ-ს ურთიერთობა ევროპის კავშირთან არათანაბარი სავაჭრო და ეკონომიკური ურთიერთობების გამო დაძაბულ ხასიათს ატარებს. მეტწილად ეს იმითაა განპირობებული რომ „ევრო“ ამერიკული ბაზრებიდან მნიშვნელოვან ფინანსურ ნაკადებს ზღუდავს, რაც კიდევ უფრო ართულებს ამერიკის ბიუჯეტის დეფიციტს და მნიშვნელოვან კონკურენციას უწევს ამერიკულ დოლარს. ეს უკანასკნელი კი ასუსტებს ამერიკის სწრაფვას - უკარნახოს

მსოფლიოს ნავთობსა და ენერგორესურსების ფიქსირებული ფასები.

ცნობილი ამერიკელი გეოპოლიტიკოსი ჰ. კისინჯერი შენიშნავს, რომ „ევროპული სავალუტო სისტემის შექმნა მნიშვნელოვნად ამორებს ევროპას ატლანტიკურ ბლოკთან. დღეს არანაირი საფუძველი არ არსებობს იმისთვის, ვივარაუდოთ რომ ევროპას ოდესმე გაუჩნდება სურვილი დაეხმაროს ამერიკას (2). აღნიშნულ განცხადებაში ფაქტობრივად იმალება აზრთა სხვადასხვაობა ევროპულ და ამერიკულ ეკონომიკასა და პოლიტიკას შორის. რომელიც სამ ძირითად მიმართულებას მოიცავს:

1.საერთაშორისო კოლიზიებს ევროპელები აფასებენ რეგიონული პოზიციიდან, მაშინ როცა ამერიკელები მას გლობალურ კონტექსტში განიხილავენ;

2.საერთაშორისო კონფლიქტების თუ პრობლემების წარმოშობისას ევროპელები უპირატესობას ანიჭებენ მოქმედებებს საერთაშორისო ორგანიზაციების მეშვეობით, ამერიკელები კი უშუალოდ ერთვებიან მასში;

3.კონფლიქტების რეგულირებისას ევროპელები მიმართავენ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ხერხებს, აშშ არ გამოიყენებს სამხედრო ჩარევის შესაძლებლობებსაც.

ამრიგად, ბოლო პერიოდში ევროპელებმა თავდაცვისა და უსაფრთხოების სფეროში დაიწყეს ახალი, არსებითად დამოუკიდებელი პოლიტიკის გატარება. სადაც მნიშვნელოვანი გახდა მაასტრიხტის 1991 წლის და ამსტერდამის 1997 წლის შეთანხმებები. გარდა ამისა ცხადია, რომ დღეს ევროპა ცდილობს შექმნას საკუთარი სამხედრო მრეწველობა, რაც ახლო მომავალში წარმატებებისა უსაფრთხოების გარანტიც გახდება. ამ მიმართებით საგულისხმოა, რომ ახალი გეოპოლიტიკური სუბიექტი - ევროპის კავშირი, საერთაშორისო ურთიერთობებში სულ უფრო ცდილობს გათავისუფლდეს ან-

ტლანტიზმის გავლენისაგან და დამოუკიდებელი სუბიექტის სტატუსს მიიღოს.

ლიტერატურა

1. A. Miller, "Europe's East or East of Europe." (Vostok Evropa ili na vostok iz Evropa). *Pro et Contra* 3, no. 2 (2009), p.5.
2. H. Kissinger, "Expand NATO now." *Washington Post*, December 19, 2008, A.27.
3. J. Attal, "Our hollow hegemony: Why foreign policy cannot be left to the market." *New York Times*, 1 November, 2008,
4. F. Bergsten. The risk of a free fall of the dollar. THE INTERNATIONAL ECONOMY SPRING 2008
5. W. Christopher, "America's leadership, America's opportunity." *Foreign Policy* no.98 (Spring 2005), p. 8.
6. Z. Brzezinski, "A geostrategic for Eurasia." *Foreign Affairs* no. 76, no. 5,

Irakli Gorgiladze EU - New Geopolitical Area Resume

Geopolitical map of Europe consists of three major entities of the (area). The first among them - Continental West. Which heart are France, Spain and Portugal, west development often consists of England and USA. Second area is - central Europe – there is UN of Austria, Hungary, Germany, and Italy. The third areal is European Russia. Geopolitical areal often becomes reason of continental tense. Is often confrontation between continent and island Europe. Central Europe sometimes has difficulties to find easy way to Europe as west as east.

შრომების კრებული
Сборник трудов
PROCEEDINGS

სოციალურ მეცნიერებათა საკითხები

Вопросы социальных наук
Problems of Social Sciences

II

რედაქტორი:

ირაკლი მანველიძე

გამომცემლობის რედაქტორი:

იზა ხარებავა

ტირაჟი 200

გამომცემლობა „**უნივერსალი**“

თბილისი, 0179, 0. ჭავჭავაძის გამზ. 1, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30

E-mail: universal@internet.ge